

**MENŲ PAŽINIMO BENDROJI
PROGRAMA
DAILĖS MODULIS**

Parengė: Rita Mikučionytė

Dailė – pasirenkamosios Menų pažinimo programos 11–12 klasėms dalis, kuria pradedamas 4 modulių (dailė, muzika, šokis, teatras) kursas. Jis skirtas mokiniams, kurie nori stebėti, analizuoti, interpretuoti ir vertinti skirtingus dailės reiškinius, yra linkę tyrinėti vizualiąją aplinką socialiniu ir kultūriniu požiūriu.

Modulio tikslas – vadovaujantis Menų pažinimo bendrosios programos nuostatomis, apibrėžti dailės raidos problemų lauką ir atskleisti jų sklaidą šiuolaikinėje visuomenėje, plėtojant mokinių estetinę nuovoką ir kritinį mąstymą.

Uždaviniai

Dėstant dailės modulį siekiama, kad mokiniai:

- sistemindami dailės istorijos faktus bei pavyzdžius, palygintų dabarties ir praeities dailės kūrinius, ieškotų analogijų skirtinguose meno reiškiniuose,
- apibūdindami individualias dailės kūrinio interpretavimo įžvalgas, išskirtų istorinius-kontekstinius idėjos ir raiškos bruožus, iliustruotų juos asmeninės patirties pavyzdžiais,
- nustatydami ir formuluodami sau bei aplinkiniams aktualius dailės klausimus, kritiškai vertintų įvairius kultūros procesus ir argumentuotų individualias įžvalgas.

Organizavimo ypatumai

Pagal Menų pažinimo programoje numatytą planą dailės pamokoms skiriamas 11 klasės 1-asis pusmetis: 17 savaitių – viso 34 bendrojo (51 išplėstinio) kurso pamokos. Penki pamokų ciklai atitinka Menų pažinimo programoje numatytas problemines turinio apimties ašis. Kiekvienai jų atskleisti rekomenduojamas 2–4 savaitių valandų skaičius – po 2 (išplėstiniam kursui po 3) iš eilės einančias pamokas per savaitę.

Dailės, kaip ir kituose Menų pažinimo programos moduluose, akcentuojama istorijos, teorijos ir kritikos sandų jungtis. Dailės modulio pamokos suskirstytos teminiais ciklais, kuriuos galime traktuoti ir kaip trumpalaikius kelių pamokų dailės pažinimo projektus. Juose pabrėžiamas dailės ryšys su gyvenimu, šiuolaikinio meno aktualumas.

Iki šiol dailės istorinį teorinį kontekstą 11–12 klasėms pristato 2007 m. mokytojos ekspertės Ariadnos Čiurlionytės parengti dailės vadovėliai, 2000 m., 2003 m., 2006 m. sudarytos dailės mokomosios programos ARS 1, ARS 2, ARS 3 (kūrybinės grupės vadovė – mokytoja ekspertė Danutė Plechavičienė). Tai pakankamai informatyvūs ir iliustratyvūs dailės pažinimo šaltiniai, todėl Menų pažinimo programos dailės modulyje siūlomas chrestomatinę medžiagą plėtojantis užduotimis grindžiamas mokymo(si) metodas. Specifikuotų praktinių-kūrybinių užduočių dėka gilinami dailės istorijos faktai ir vadovėlinė informacija reikalauja aktyvaus mokinio darbo: nuolat kelti klausimus ir atsakyti į juos, istoriškai lyginti ir iš savo patirties vertinti skirtingus

meno reiškinius, dialogiškai interpretuoti įvairius dailės kūrinius, atvirai dalyvauti klasės diskusijose ir kultūros aktualijų svarstymuose.

Šiose dailės pamokose rekomenduojama daugiau dėmesio skirti teorinių žinių praktiniam įsisavinimui, taikant aktyvius mokymo(si) metodus: minčių lietu, klausimų pateikimą, klasės diskusiją, diskusiją mažose grupėse, imitacinį vaidinimą, interviu, grupės pranešimą. Nagrinėjant atskiras temas siūloma derinti skaitymo (paskutinis žodis priklauso man, teksto žymėjimas, dviejų pusių dienoraštis etc.), rašymo (nebaigti sakiniai, tinklo nėrimas, esė etc.), klausinėjimo (klausiamieji žodžiai, „stori“ ir „ploni“ klausimai etc.) ir kitus skirtingas veiklas jungiančius metodus (Šiaučiukėnienė L., Visockienė O., Talijūnienė P., 2006, p. 119–184). Papildomai informacijai rinkti, individualiam parodų lankymui, o pagal poreikius – kūrinio interpretacijoms, parodos recenzijai ir/ar pasirinkto reiškinio tyrimui parengti siūloma numatyti savarankiško darbo valandas.

Per dailės pamokoms numatytą pusmetį rekomenduojama surengti bent vieną betarpišką ir/ar virtualų susitikimą su šiuolaikiniu menininku. Jei susitinkama gyvai, siūloma apgalvoti bendrą kūrybinę užduotį, kurią mokiniai kartu su menininku galėtų įgyvendinti, pavyzdžiui, išbandyti dailininko mėgstamus kūrybos principus ar pasirinktos technikos galimybes (žr. 9 priedą). Virtualų susitikimą (tai galėtų būti ir tiesioginis vaizdo pokalbis internetu, ir publikuotas/filmuotas interviu) siūloma kreipti mokinių ir menininko diskusijos apie kūrybos procesą link, menininko analizė gretinant autoriaus mintis su jo kūriniais.

Dailės pamokų planas*

* išplėstinio kurso valandos skaičiuojamos pagal tą patį savaitių principą, tik vietoj 2 numatant 3 pamokas. Bendrojo ir išplėstinio kurso gebėjimų Nr. Mokinių pasiekimų skiltyje yra analogiškos, skiriasi tik išplėtos formuluotės bei papildytas žinių ir supratimo blokas (žr. 9.1 skyrių Menų pažinimo bendrosios programos apraše).

Savaitės / Val. sk.	Ciklo pavadinimas / Problematika	Tikslas	Mokinių pasiekimai (bendrojo kurso gebėjimų Nr.)	Pastabos
Rugsėjo 1–4 sav. / 8 val.	Estetinis-emocinis dailės poveikis / Racionaliais ir iracionaliais principais grįsta dailė. Meno ir mokslo sankirtos, vaizduotės, intuicijos	Apžvelgti dailės istorijos cikliškumą, atskirose epochose dominuojančius racionalius ar iracionalius kūrybos principus ir jų įtaką, suvokiant bei	Skirs dailės kūrinio ypatumus ir jų prigimtį (1.2.). Apibūdins dailės kūrinio raiškos priemones ir įvertins jų meninę visumą; išskirs kūrinio problematiką ir suvoks kūrinio prasmę (1.3.). Vertins asmeninį dailės poveikį ir įvardins individualius estetinius	Pasirenkama būsimos recenzijos/ tyrimo kryptis. Užduotis mokyklos kieme.

	vaidmuo. Grožio „formulės“ ir subjektyvi saviraiška.	išgyvenant dailės kūrinius.	lūkesčius bei poreikius (1.5). Parašys motyvuotą ir pagrįstą dailės kūrinio/reiškinio analizę pagal susitartus reikalavimus (2.2.).	
Spalio 1–3 sav. / 6 val.	Dailės statusas visuomenėje / Elitiniai dailės kūriniai ir prestižinės kolekcijos. Meno rinka: asmeninio skonio ir dailės institucijų vaidmuo.	Apsvarstyti asmeninės ir kolektyvinės nuomonės apie dailės kūrinius bei menininkus formavimo(si) prielaidas, meno rinkų ribotumo priežastis.	Laikysis dailės suvokimo taisyklių (1.1). Vertins asmeninį dailės poveikį ir įvardins individualius estetinius lūkesčius bei poreikius (1.5). Pastebės ir identifikuos dailės reiškinius kasdienėje bei sociokultūrinėje aplinkoje (2.1). Pradės rengti stebėtos meninės veiklos/reiškinio kritinę apžvalgą pagal susitartus reikalavimus (2.4.).	Numatoma ekskursija į dailės parodą / arba virtualus pasivaikščiavimas po dailės ekspoziciją ir jos aptarimas.
Lapkričio 1–4 sav. / 8 val.	Menininko vaidmens raida / Šiuolaikinio menininko tyrimų laukas. Menininkai išradėjai. Kas yra genijus? Menininko-amininko samprata.	Aptarti istorines socialines aplinkybes, kurios lemia skirtingas menininko visuomenines pozicijas ir kūrybos įvairovę.	Skirs dailės kūrinio ypatumus ir jų prigimtį (1.2). Apibūdins dailės kūrinio raiškos priemonės ir įvertins jų meninę visumą; išskirs kūrinio problematiką ir suvoks kūrinio prasmę (1.3). Įvertins dailės kūrinio/reiškinio inovatyvumą, jo aktualumą iš istorinės ir dabarties pozicijų (1.4). Parašys argumentuotą ir asmeniniais pastebėjimais pagrįstą matytos parodos/dailės įvykio recenziją pagal susitartus reikalavimus (2.3.).	Numatomas susitikimas su menininku / arba virtualus pokalbis: interviu internete aptarimas.
Gruodžio 1–3 sav. / 4+2 val.	Etnokultūrinis dailės aspektas / Liaudies dailė – universalus įkvėpimo šaltinis. Etnokultūrinės tendencijos šiuolaikinėje dailėje.	Apibūdinti etnokultūrinių tradicijų aktualumą naujų kūrybos impulsų kontekste.	Įvertins dailės kūrinio/reiškinio inovatyvumą, jo aktualumą iš istorinės ir dabarties pozicijų (1.4). Pastebės ir identifikuos dailės reiškinius kasdienėje bei sociokultūrinėje aplinkoje (2.1). Parašys motyvuotą ir pagrįstą dailės kūrinio/reiškinio analizę pagal	2 val. numatomos vertinamų užduočių aptarimui.

			susitartus reikalavimus (2.2.).	
Sausio 1–3 sav. / 4+2 val.	Dailė ir medijos / Fotografijos, videomeno vaidmuo. Skaitmeninė dailė ir tinklo menas.	Nusakyti šiuolaikinių technologijų atvertas kūrybos proceso galimybes ir naujų dailės reiškinių formavimosi prielaidas.	Skirs dailės kūrinio ypatumus ir jų prigimtį (1.2.). Įvertins dailės kūrinio/reiškinio inovatyvumą, jo aktualumą iš istorinės ir dabarties pozicijų (1.4.). Parengs stebėtos meninės veiklos/reiškinio kritinę apžvalgą pagal susitartus reikalavimus (2.4.). Dalyvaus klasės, mokyklos dailėtyrinės veiklos sklaidoje (2.5.).	2 val. numatomos rezultatų įvertinimui.

Vertinimo ypatumai

Dailės modulio pasiekimai įvertinami kaupiamojo balo principu – suminiu pažymiu dešimties balų skalėje. Kiekvieno pamokų ciklo pabaigoje rekomenduojama pažymiu įvertinti atsikaitymo užduotį raštu (8.1–8.6 priedas), kurią pagal mokinių galimybes bei poreikius parenka ir kūrybiškai pritaiko mokytojas.

Rašant tiek atskirą ciklą apibendrinantį, tiek suminį dailės modulio pažymį rekomenduojama taikyti visiems moduliams numatytas pasiekimų įvertinimo proporcijas: 30% kaupiamojo balo už aktyvų ir kūrybingą mokinių dalyvavimą pamokose ir atliekant praktinius uždavinius (siūloma atsižvelgti į praktinių darbų aplanką ir įspūdžių dienoraštį), 30% – už gebėjimą pritaikyti įgytas žinias analizuojant meno kūrinius (siūloma atsižvelgti į kūrinio analizės ir/ar lyginamosios interpretacijos užduotis), 40% – už savarankiškai ir kūrybingai atliktą praktinį-tiriamąjį darbą (siūloma atsižvelgti į parodos ar renginio recenziją / tiriamąjį darbą ir jo pristatymą).

Darbų aplankas ir įspūdžių dienoraštis. Visas klasėje bei savarankiškai atliktas užduotis ir papildomą medžiagą apie menininkus ir dailės reiškinius mokinys kaupia atskirame aplanke (*portfolio*). Mokiniui rekomenduojama vesti įspūdžių dienoraštį, kuriame fiksuotų asmeninius pastebėjimus apie savarankiškai matytus ir pamokose nagrinėtus dailės kūrinius ar reiškinius, komentuotų savo estetinius išgyvenimus, keltų klausimus diskusijoms ir pan. Tai būtų autentiška, pirminiais įspūdžiais paremta medžiaga vėlesniems apibendrinimams ir įžvalgoms motyvuoti, nuomonės kaitai stebėti.

Kūrinio analizės / lyginamosios interpretacijos užduotys. Skirtingiems dailės kūriniams, reiškiniams analizuoti / interpretuoti, žinioms tikrinti mokytojui rekomenduojama parengti atskirus atsikaitymo lapus ir klausimynus (žr. 1, 8 priedą), kurie padėtų atskleisti nagrinėjamo objekto specifiką ir argumentuoti individualius pastebėjimus. Didžiausias dėmesys vertinant šiuos darbus

skiriamas mokinio atsakymų (numatant galimybę ir laisvai jų formai) argumentacijai, teksto vaizdumui, kritiškos pozicijos individualumui ir kūrinio ar reiškinių vertinimo savitumui.

Parodos recenzija / tiriamasis darbas ir jo pristatymas. Tai kryptingas pasirinkto reiškinių/veiklos nagrinėjimas, kuris teikia naujų žinių apie dailės poveikį ir jos svarbą mūsų gyvenime. Parodos recenzijos / tyrimo objektą (vieną iš pateiktų – žr. 2 priedą) mokiniai renkasi, atsižvelgdami į pamokų cikleose nagrinėjamas dailės problemas ir pagrindines tiriamojo darbo kryptis: 1) dailės galerijos/vietos institucijos veikla, 2) dailės parodos mokykloje/gimnazijoje, 3) menas aplink mus.

Priklausomai nuo mokinių interesų, poreikių ir galimybių mokytojas lanksčiai modeliuoja atsiskaitymo užduočių – kūrinio analizės / lyginamosios interpretacijos ir recenzijos / tiriamojo darbo – variantus (žr. 1–3, 8 priedai). Pavyzdžiui, pagal mokytojo parengtą klausimyną individualiai rašoma parodos recenzija, kuri viešai aptariama klasėje. Arba rengiamas dailės tiriamasis darbas, turintis aiškų tikslą ir numatantis tiek individualaus, tiek grupinio darbo programą, kuri taip pat orientuojama į išsamų problemos/objekto viešą pristatymą: apibūdinama, koks tai reiškinys, kas jam būdinga, kur ir kada pasireiškia, koks priežastinis ryšys su kitais aplinkos procesais, numatomos jo kaitos ir raidos perspektyvos.

Dailės recenzijose / tiriamuosiuose darbuose rekomenduojama taikyti stebėjimo, duomenų analizės ir apklausos metodus (Kudinovienė J., 2008, p. 8–9, p. 14–15, p. 17–18).

Stebėjimas padeda išryškinti dailės reiškinių problemas, suformuluoti apklausos, interviu ar diskusijos klausimus. Analizuojant visuomeninius interesus, siūloma stebėti tiriamų dailės reiškinių ar įvykių reguliarumą, pavienių žmonių ar jų grupių veiklą. Stebint labai svarbu vesti specialius dienoraščius su detalesniais stebimos problemos/objekto aprašymais.

Dokumentų analizė padeda išgryninti mums aktualią informaciją, susisteminti ir apibendrinti skirtingais būdais užfiksuotą bei išsaugotą informaciją apie dailės istorijos faktus, įvykius, reiškinius, menininkų ir meno suvokėjų veiklą. Dailės recenzijoje / tiriamajame darbe gali būti analizuojami rašytiniai (pavyzdžiui, dailininkų asmeniniai laišukai, autobiografijos), vaizdiniai (video filmai, nuotraukos, paveikslai, piešiniai ir kt.) ar garsiniai (garso įrašai, kalbos ir kt.) dokumentai.

Daugelį spėjimų apie mūsų elgesį ir tarpusavio santykius padeda patvirtinti *apklausos metodus*: anketinė apklausa (taip pat ir el. paštu, telefonu) ir interviu. Anketinės apklausos dailės klausimais duomenys renkami naudojant anketos blanką. Jame yra suformuluoti ir tam tikra tvarka išdėstyti klausimai, kuriais siekiama išsiaiškinti apklausiamojo nuomonę. Anketos klausimai turi būti labai konkretūs, paprasti ir neerzinantys. Anketa neturėtų būti labai ilga. Interviu (pokalbis pagal iš anksto parengtus klausimus) – tai viena iš įtaigiausių tarpusavio supratimo priemonių,

vienas iš būdų perprasti dailininko ir savo pasaulėjautą. Prieš interviu turėdamas konkretų klausimų sąrašą, mokinys-tyrėjas turi būti pasiruošęs pokalbio metu improvizuoti.

Parengę parodos recenziją / dailės tyrimą, mokiniai jį pristato klasėje (pagal poreikius ir būtinybę publikuoja vietos tinklaraštyje), taip pat inicijuoja klasės diskusiją aktualiausiai stebėtos meninės veiklos/reiškinio klausimais. Vertinant recenziją / tiriamąjį darbą, atsižvelgiama į kiekvieno mokinio indėlį ir veiklos rezultatus pagal iš anksto aptartus kriterijus, akcentuojant individualius kritinius apmąstymus ir aktyvų dalyvavimą viešojoje diskusijoje.

Abipusiam grįžtamajam ryšiui plėtoti mokytojui siūloma parengti anonimines pamokos įvertinimo formas (žr. 4 priedą), leidžiančias aptarti, kurios pamokos ir kodėl gavo aukščiausią tiek mokinių, tiek mokytojo įvertinimą.

Vertinant užduotis raštu ir/ar pasisakymus žodžiu rekomenduojama atsižvelgti į dalykinius vertinimo rodiklius, kuriuos mokytojas kūrybiškai adaptuoja ir pritaiko prie konkrečios mokinių grupės galimybių.

Orientaciniai dailėtyros teksto / pasisakymo žodžiu

(kūrinio analizė, recenzija, lyginamoji interpretacija etc.) vertinimo rodikliai*

* pagal – Targamadžė V., Nauckūnaitė Z., 2009, p. 70; Teresevičienė M., Bulajeva T., Čepienė A., Lepaitė D., Zuzevičiūtė V., 2011, p. 79.

10 BALŲ
<p><i>Mokinio veiklos pobūdis</i></p> <p>Kelia problemas, diskutuoja, pagrindžia; sieja, apibendrina, reflektuoja.</p>
<p><i>Teksto / pasisakymo struktūra</i></p> <p>Gerai suformuotas rašinys / pristatymas žodžiu, kryptinga įžanga, pagrįstos išvados. Problemos iškeltos; tikslinga svarstymo struktūra; tinkamai parinkta medžiaga.</p>
<p><i>Vertinimo kriterijai</i></p> <p>Sukuriamas sklandžios formos, labai aiškiai argumentuotas tekstas / pasisakymas.</p> <p>Pagrindinė mintis(-ys) ar idėja(-os) yra atskleistos.</p> <p>Tekstas / pasisakymas rišlus, logiškai išdėstytas, aiškios formos, leidžiančios skaitytojui / klausytojui suprasti esminius akcentus.</p> <p>Puikus dailės terminų ir dailės kalbos junginių vartojimas reikiamame kontekste.</p> <p>Tekstas / pasisakymas gramatiškai / stilistiškai taisyklingas.</p> <p>Tinkama apimtis / trukmė.</p>
9 BALAI
<p><i>Mokinio veiklos pobūdis</i></p> <p>Žvelgia į temą iš skirtingų požiūrio taškų, aiškina priežastis; klasifikuoja, lygina, analizuoja.</p>

<p><i>Teksto / pasisakymo struktūra</i></p> <p>Rašinys / pristatymas žodžiu gerai suformuotas, kryptinga įžanga, apibendrinanti pabaiga. Turinys logiškai nuoseklus, aiškiai atpažįstama argumentavimo struktūra.</p>
<p><i>Vertinimo kriterijai</i></p> <p>Sukuriamas aiškus, gerai struktūruotas tekstas / pasisakymas, pabrėžiantis esminius dalykus.</p> <p>Pagrindinė mintis(-ys) ar idėja(-os) atskleistos.</p> <p>Tekstas / pasisakymas rišlus.</p> <p>Reikiamame kontekste praleistas vienas kitas dailės terminas arba neteisingai panaudotas vienas kitas dailės kalbos junginys.</p> <p>Viena kita gramatinė / stiliaus klaida.</p> <p>Tinkama apimtis / trukmė.</p>
8 BALAI
<p><i>Mokinio veiklos pobūdis</i></p> <p>Pristato kitas nuomones, atskleidžia savo požiūrį; apibūdina, išsiaiškina, analizuoja.</p>
<p><i>Teksto / pasisakymo struktūra</i></p> <p>Rašinys / pristatymas žodžiu pakankamai gerai suformuotas. Iškeltos ne visos svarstomos problemos. Mėginama struktūruoti ir argumentuoti.</p>
<p><i>Vertinimo kriterijai</i></p> <p>Sukuriamas tekstas / pasisakymas, nuosekliai, sistemingai plėtojantis idėją.</p> <p>Pagrindinė mintis(-ys) ar idėja(-os) atskleistos, bet ne visada tinkama forma – kai kurie sakiniai yra pažodžiui nukopijuoti / atmintinai pakartoti.</p> <p>Tekstas / pasisakymas nėra rišlus – esminiai akcentai pateikti nepakankamai ryškiai.</p> <p>Reikiamame kontekste nepanaudoti dailės terminai, vyrauja nesudėtingi dailės kalbos junginiai.</p> <p>Pasitaiko gramatinių / stiliaus klaidų.</p> <p>Tinkama apimtis / trukmė.</p>
7 BALAI
<p><i>Mokinio veiklos pobūdis</i></p> <p>Pateikia įrodymų savo pozicijai pagrįsti; išvardija, apibūdina, apibrėžia, derina.</p>
<p><i>Teksto / pasisakymo struktūra</i></p> <p>Susitelkta į didelį faktų kiekį; mažai prasminio aiškinimo. Turinio dalys menkai siejamos tarpusavyje.</p>
<p><i>Vertinimo kriterijai</i></p> <p>Sukuriamas tekstas / pasisakymas, kuriame pateikiami argumentai iš dalies atskleidžia vieno požiūrio ar idėjos privalumus ir trūkumus.</p> <p>Atskleistos ne visos pagrindinės idėjos ar mintys; vyrauja mechaninė teksto / pasisakymo struktūra, kuri grindžiama tiesiogiai perkeltomis vieno šaltinio citatomis.</p> <p>Tekstui / pasisakymui trūksta rišlumo, neišryškinti esminiai akcentai.</p>

<p>Ribotai naudojami dailės terminai ir dailės kalbos junginiai.</p> <p>Yra gramatinių / stiliaus klaidų.</p> <p>Netinkama apimtis / trukmė.</p>
5 – 6 BALAI
<p><i>Mokinio veiklos pobūdis</i></p> <p>Pasako savo nuomonę arba pateikia vienos rūšies pavyzdžių; įvardija, konstatuoja, atpažįsta, atgamina, cituoja, pamini, nurodo.</p>
<p><i>Teksto / pasisakymo struktūra</i></p> <p>Iškelta viena problema, kuri tampa pagrindine minčių dėstyimo ašimi; nėra požiūrių svarstymo.</p>
<p><i>Vertinimo kriterijai</i></p> <p>Sukuriamas nesudėtingas tekstas / pasisakymo kalba.</p> <p>Pagrindinės idėjos ar mintys yra atskleistos tik iš dalies, pateiktos neišsamiai.</p> <p>Tekstas / pasisakymas nepakankamai rišlus, trūksta teksto / pasisakymo struktūros logikos, mintys pateiktos neaiškia forma, skaitytojui / klausytojui sunku suprasti esminius akcentus.</p> <p>Dailės terminai, dailės kalbos junginiai panaudoti netaisyklingai.</p> <p>Yra gramatinių / stiliaus klaidų.</p> <p>Netinkama apimtis / trukmė.</p>
4 BALAI
<p><i>Mokinio veiklos pobūdis</i></p> <p>Nesupranta užduoties, duota tema neturi ką pasakyti.</p>
<p><i>Teksto / pasisakymo struktūra</i></p> <p>Netinkamai nustatyta problema, parinkta neaktuali medžiaga. Aptariamoms nereikšmingoms detalėms, klaidingai suprastas klausimas, netinkamai naudojami pavyzdžiai.</p>
<p><i>Vertinimo kriterijai</i></p> <p>Sukuriamas nesudėtingas tekstas / pasisakymas, kuriame pagrindinė idėja ar mintis nesuprasta ar neteisingai atskleista.</p> <p>Tekstas / pasisakymas nerišlus, pateiktas padrika forma, nėra teksto / pasisakymo loginės struktūros, argumentavimas nepagrįstas.</p> <p>Nenaudojami dailės terminai, dailės kalbos junginiai.</p> <p>Daug gramatinių / stiliaus klaidų.</p> <p>Netinkama apimtis / trukmė.</p>

Atmintinė mokytojui.

Ši programa iš esmės nauja savo struktūra, pakitusiomis mokytojo ir mokinio veiklomis bei tarpusavio santykiais, požiūriu į meno pažinimą, orientuota į visapusiškos asmenybės, kritiškai ir analitiškai mąstančio meno vartotojo ugdymą.

Naujumas pirmiausia pasireiškia tuo, kad kursą dėsto keli mokytojai savo srities žinovai. Net pažymys atestate bus visų modulių pažymių vidurkis. Vadinasi, kiekvieną mokytoją mokinys lygins tarpusavyje ir tam turime būti pasiruošę dirbdami lanksčiai, įtaigiai, patys mylėdami tai, ką darome, pasidalindami patirtimi su kursą dėstančiais kolegomis.

Antra, kiekvieno dalyko (modulio, meno srities) mokomasi pagal tas pačias problemines sritis. Todėl mokytojas improvizuodamas neturėtų labai nutolti nuo aptariamų temų, kad mokinys per keturis semestrus pajustų kurso vieningumą ir mokytojų komandinį darbą.

Trečia, mokinys per pamoką „nieko neveikia“, nesukuria apčiuopiamo, materialaus, vizualaus produkto. Tai iššūkis mokytojui ir mokiniui. Esame įpratę, kad per dailės pamokas po pažintinio aiškinimo mokinys piešia, tapo, o mokytojas vis aiškina, kaip kūrinių pagerinti. Tokiu būdu, per praktinę veiklą, kurdamas susipažįsta su daile. Čia nieko panašaus nelieka. Keičiasi mokinio veikla – jis meną stebi, analizuoja, lygina, vertina, pateikia savo nuomonę, požiūrį. Mokytojas yra tokios veiklos vadybininkas – pateikia kūrinius arba tik šaltinius kur juos rasti, nurodo linkmes, sudeda akcentus ką ir kaip stebėti. Mokytojui reikia pasiruošti pačiam ir nuteikti mokinius tokiai veiklai. Vėliau mokytojas ir mokinys tampa lygiaverčiai atsakingi už diskusijų kokybę, vykstančius emocinius, pažintinius procesus.

Prieš pradėdant dirbti reikėtų gerai įsigilinti į pateiktą mokomąją medžiagą, permąstyti siūlomus metodus, išanalizuoti vaizdinę medžiagą ir matyti galutinį rezultatą – pakitusią asmenybę, su aiškiai suformuotomis nuostatomis ir bendrakultūrinėmis kompetencijomis. Tuomet lieka svarbiausias dalykas – sudominti savo mokinius, „užkrėsti“ nuolatinio noru pažinti. Nebijokime provokuoti, stebinti, intriguoti ir svarbiausia, suplanuokime ir vadovaukime mokinių atradimams. Tam puikiai tinka prie programos pateikta DVD vaizdinė medžiaga, siūlomi veiklos metodai (vargu ar čia tinka sakyti mokymo/si metodai). Menas – nuolat kintanti ir atsinaujinanti supančio pasaulio dedamoji, todėl naujų faktų, šviežių įvykių nagrinėjimas skatina žingeidumą, ugdo sąmoningą santykį su tikrove.

Dailės mokytojų, išbandžiusių dailės modulio pamokas, vardu mokytoja ekspertė Elida Ignatavičienė, Šiaulių Simono Daukanto gimnazija

DAILĖS PAMOKOS

Dailės pamokos grupuojamos ciklais pagal temas. Ciklai aprašomi pagal šias struktūrines dalis:

- 1) temos nusako ciklo pamokų sklaidos kryptis,
- 2) esminiai žodžiai apibrėžia nagrinėjamą problematiką ir gali būti naudojami pildomos medžiagos paieškai internete,
- 3) diskusijų linkmės formuluojamos kaip atviri klausimai skirti platesniems problemos apmąstymams,

- 4) uždaviniai atliepia ciklo temų nagrinėjamus aspektus ir nusako tikslo įgyvendinimo kryptis,
- 5) laukiami rezultatai apibūdina siekiamybės mokinių poreikių ir galimybių kontekste,
- 6) DVD filmų fragmentai nurodo dailės filmų iškarpas iš programos mokomosios priemonės,
- 7) rezervinės užduotys numato papildomas praktinio darbo formas pamokose be projektoriaus ir kompiuterio su internetine prieiga.

Atskiras ciklą temas pristatantys dailės pamokų pavyzdžiai yra sudaryti orientuojantis į 2 iš eilės sekančias (išplėstiniam kursui – 3) pamokas (viso 90 arba 135 min) per savaitę. Jie aprašomi pagal šias struktūrines dalis:

- 1) uždaviniai išskiria temos nagrinėjimo pamokose pakopas,
- 2) numatomi rezultatai apibūdina ugdomus mokinių gebėjimus,
- 3) vaizdinė medžiaga nurodo konkrečius pavyzdžius iš mokomosios DVD priemonės ir rekomenduojamų internetinių svetainių,
- 4) pasiruošimas pamokai: turinio klausimai nusako nagrinėjamos temos prasmines kryptis, kurių plėtotę atskiroje pamokoje apgalvoja mokytojas,
- 5) pamokos eiga paaiškina darbo pamokose etapus ir praktinių užduočių principus,
- 6) žodynėlis apibrėžia pagrindinius temą charakterizuojančius terminus,
- 7) informacijos šaltiniai pateikia papildomas literatūros ir internetines nuorodas, reikalingas temos plėtotei.

Kiekvienoje pamokoje išskiriamos trys struktūrinės dalys, kurias mokytojas, atsižvelgdamas į konkrečių mokinių gebėjimus, laisvai plėtoja (pagal aplinkybes dalies jų atsisako arba formuluoja naują pamokos temą) ir pasirenka konkrečiai klasei labiausiai efektyvius veiklos metodus. Svarbiausia – *aktyvus mokymasis atliekant mąstymo užduotis* (Petty G., 2008, p. 22).

1 CIKLAS. ESTETINIS-EMOCINIS DAILĖS POVEIKIS

Temos

1. 1. *Susipažinkime... Ką ir kaip mokysimės? Racionalūs ir iracionalūs kūrybos principai istorinėje dailės raidoje*
1. 2. *Klasikinės dailės estetiniai principai ir jų aktualumas*
1. 3. *Racionalūs kūrybos principai dailėje*
1. 4. *Iracionalūs, subjektyvūs kūrybos principai dailėje*

Esminiai žodžiai

Dailės raida, racionalu, iracionalu, klasikinė dailė, postmodernizmas

Diskusijų linkmės

- Kas sieja meną ir mokslą?

- Ar galima grožį išreikšti formule?
- Kiek lemtinga kūryboje yra menininko vaizduotė ir intuicija?
- Kodėl vieni kūriniai daugiau veikia mūsų protą, o kiti – jausmus?

Uždaviniai

1. Apžvelgti dailės istorijos raidą dominuojančių (racionalių ar irracionalių) kūrybos principų požiūriu ir nustatyti jos cikliškumo dėsningumus.
2. Analizuojant skirtingus dailės pavyzdžius, apibrėžti intelektualių-jausminių potyrių lauką kūrinio konteksto ir vizualiosios raiškos plotmėje.
3. Įvertinti klasikinės / neklasikinės dailės perspektyvas ir apibendrinti šiuolaikinio meno vystymosi tendencijas.

Laukiami rezultatai. Mokiniai gebės:

1. Atpažinti ir įvardinti racionalios ar iracionalios prigimties dailės kūrinio ypatumus.
2. Apibūdinti klasikinės / neklasikinės dailės kūrinio raiškos priemones, įvertinti jų meninę visumą emociniu-estetiniu atžvilgiu.
3. Įvardinti meno kūrinio sužadintus individualius intelektualius-jausminius potyrius ir pagrįsti konkretaus pavyzdžio galimą poveikį žiūrovui.

DVD filmų fragmentai

1.1, 2.3, 5.3, 6.2, 8.1, 8.2, 9.1, 13.1, 14.3, 15.1, 18.1, 19.3

Rezervinės užduotys

1. *Mano vizitinė kortelė.* Pirmajai pažinčiai iš 3–5 asmeninių daiktų dėliojame labiausiai mūsų pomėgius ir charakterį atspindintį natiurmortą. Iš pradžių draugai komentuoja, vėliau autorius patikslina, kas buvo pasakyta.
2. *Racionalu ar iracionalu?* Grupėse lygindami nagrinėjame mokytojo išdalintas 5–7 skirtingų epochų kūrinių reprodukcijas arba lapelius su nurodytais dailės stiliais ir kryptimis. Sąlygiškai skirstome dalomąją medžiagą į du – *proto* ir *jausmo* – blokus pagal dominuojantį estetinį-emocinį mūsų poveikį. Kolektyviai aptariame rezultatus, mokytojas patikslina, parodo papildomų pavyzdžių.

1 – 4 TEMA. PAMOKŲ PAVYZDŽIAI

1. 1. *Susipažinkime... Ką ir kaip mokysimės? Racionalūs ir iracionalūs kūrybos principai istorinėje dailės raidoje*

Uždaviniai:

- pasakojant asmeninio daikto „iš kišenės“ istoriją, nusakyti savo pojūčius ir parinkti tinkamą siužetinės idėjos įgyvendinimo būdą, pakomentuoti konkrečiai dailės formai teikiamą prioritetą,
- aptarti menų pažinimo programos ir dailės modulio bendrąsias nuostatas, vidinę vertinimo struktūrą, atsiskaitymo užduočių pobūdį ir savarankiško darbo grafiką,
- analizuojant filmų apie menininkus ištraukas, klasifikacinę dailės stilių ir kryptių lentelę, pristatyti racionalius ir iracionalius kūrybos principus istorinėje dailės raidoje.

Numatomi rezultatai. Mokiniai gebės:

- apibūdinti asmeninį mažmožį, kuris tinkamai parinkta dailės forma gali būti įamžintas, t. y. dailės kūrinio dėka taps didingu, svarbiu ir kitiems,
- išskirti dalyko bendruosius reikalavimus, sudaryti atsiskaitymo užduočių grafiką ir nustatyti savarankiško darbo eigą,
- apibrėžti skirtingų dailės kūrinių poveikio lauką: jaučiame širdimi ar suvokiame protu?

Vaizdinė medžiaga

- DVD filmų fragmentai: 6.2, 9.1
- *Heilbruno meno istorijos chronologija*, prieiga per internetą: www.metmuseum.org/toah
- *Ironiška Žygimanto Augustino stilių raidos interpretacija „Ekstremalaus sporto projektas“ (2009)*, prieiga per internetą: <http://www.augustinas.lt/index Extr Lt.html>
- *Chronologinė dailės raida (ARS2)*, prieiga per internetą: http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/n_pirmas.htm
- *Dailės stiliai ir kryptys*, prieiga per internetą: www.artcyclopedia.com
- *Dailės istorijos chronologinė raida*, prieiga per internetą: <http://arthistory.about.com/od/movements/u/styles.htm#s1>
- *Europos dailės istorija (dokumentiniai filmai anglų k.)*, prieiga per internetą: http://art.docuwat.ch/videos/?channel_id=0&skip=0&subpage=channel
- *Chronologinė dailės istorija (video dokumentika anglų k.)*, prieiga per internetą: <http://smarthistory.khanacademy.org/videos.html>

Pasiruošimas pamokai: turinio klausimai

Kokie mes esame – kuo domimės, kam neabejingi? Ar būname sentimentalūs, jausmingi, o gal priešingai, stengiamės viską iki smulkmenų apgalvojanti, mėgstame planuoti? Kodėl kartais su savimi nešiojamės nereikalingus mažmožius? Kaip galėtume įamžinti šio daikto istoriją? Apie ką ši pusmetį šnekėsime, ką veiksime? Kaip mokysimės ir atsikaitysime? Kokius dailės istorijos faktus, dailininkus, kūrinius prisimename? Kaip sisteminama dailės raida? Koks meno stilių ir kryptių

kaitos principas dominuoja? Ar pastebime šias bangas gyvenime, kuomet periodiškai „valdo“ tai protas, tai jausmas? Kaip perprantu dailės kūrinį – daugiau vadovaujosi savo intelektu ar pasikliauji intuicija?

Pamokos eiga

I dalis. Pažinties žaidimas „Iš kišenės“. Kiekvienas panaršę po savo kišenės ir kuprines, surandame nereikalingą daiktuką (pvz., kaštonas, senas bilietas, pamirštas žaisliukas etc.), kurį kažkodėl nešiojamės. Prisimename jo istoriją – kaip jis pas mus atsirado, su kokiais žmonėmis ir išgyvenimais susijęs. Pagalvojame, kaip kokiomis dailės formomis ir priemonėmis galėtume šį pasakojimą įamžinti: nutapytume paveikslą, fotografuotume, kurtume minkštą skulptūrą ir pan. Apmąstome dydį, medžiagas. Papasakojame istoriją ir jos įamžinimo būdą mokytojui ir klasės draugams. Būtinai paaiškiname, kodėl šias menines priemones pasirinkome. Visi aptariame, ar šiai istorijai perteikti nupasakotos priemonės ir formos yra tinkamai parinktos. Mokytojas pasakojimus apibendrina. Ką vienas apie kitą sužinojome? Kokias dailės formas ir priemones daugiausia rinkomės?

II dalis. Dailės modulio pristatymas. Mokytojas trumpai nusako, apie ką ir kaip bus mokomasi. Pristato kūrinio analizės, recenzijos ir tiriamojo darbo pobūdį bei įgyvendinimo principus (žr. 1, 2, 3 priedus). Aptariamos betarpiško arba virtualaus tyrimo kryptys: 1) dailės galerijos/vietos kultūros institucijos veikla, 2) dailės parodos mokykloje, 3) menas aplink mus. Preliminariai numatomas atsikaitymo užduočių grafikas. Kartu su mokiniais būtina aptariame: a) kas turi būti išmokta, b) kaip mokinys parodys savo darbo rezultatus, c) kokiais šaltiniais turi naudotis, d) kokios užduotys ir kokia tvarka turi būti atliktos, e) darbo grafikas, f) kokios naujos veiklos reikės imtis. (Mokinio mokymuisi organizuoti galima net sudaryti *bendradarbiavimo sutartį*.) Preliminariai sutariamas savarankiško darbo atsiskaitymo grafikas.

III dalis. Racionalūs ir iracionalūs kūrybos principai istorinėje dailės raidoje. Žiūrime filmų fragmentus 6.2 (Janas Vermeras aiškina tarnaitei Gritei, kaip perteikti spalvas: matome gana apgalvotą, nuoseklia logine tvarka grindžiamą kūrybos procesą) ir 9.1 (Vincentas van Gogas tapo saulėgražas: impulsyvi, vien intuicija paremta kūryba). Aiškinamės savo pojūčius – kuris fragmentas kaip veikia? Kaip atsiranda konkretus kūrinys? Kas svarbu vienam ir kitam menininkui? Kuo jie panašūs ir kuo skiriasi? Kuris autorius kam yra artimesnis? Kodėl? Apie ką šiandien kalbėsime?

Pasiskirstome mažomis grupelėmis po 3–4 (geriausia, jei grupę sudarys skirtingų lygių mokiniai). Rašomojo popieriaus lape brėžiame liniją (būsimą mūsų chronologinę horizontalę arba vertikale) ir, bendrai pasitarę grupėje, suskirstome ją atkarpomis-dailės laikotarpiais, nurodydami stilius, kryptis (galima ir menininkų pavardes). Aptariame gautus rezultatus: matome, ką

prisimename geriausiai. Mokytojas išdalina klasifikacinę stilių ir kryptių lentelę, su kuria palyginame savo grupės stilių juostą. Ką pamiršome? Ko nežinojome?

Susipažįstame su Heilbruno meno istorijos chronologija ir ironiška stilių raidos interpretacija lietuvių menininko Žygimanto Augustino projekte „Ekstremalus sportas“ (2009).

Apžvelgiame dailės stilius ir kryptis, kuriuose dominuoja „protas“ arba „jausmas“, pasirinkdami vieną žanrą, kūrinio temą. Pavyzdžiui, moters portretas (žr. lentelę). Aptariame dailės istorijos cikliškumą, lygindami atskirais periodais dominuojančius racionalius ar iracionalius kūrybos principus.

„Proto karalystė“	„Jausmų viešpatija“
<p>Antika <i>Jauna moteris. (Fajumo portretas.)</i> 2 a., prieiga per internetą: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c6/Fayum-34.jpg</p>	<p>Viduramžiai <i>Užsakovė Eleonora Asfyld (Eleanor Ashfield) kartu su keturiomis dukterimis.</i> 14 a. vitražas, Šv. Mykolo bažnyčia, (Oksonas, Didžioji Britanija), prieiga per internetą: http://vidimus.org/issues/issue-28/books/</p>
<p>Renesansas Leonardas da Vinčis. <i>Dama su šermuonėliu</i>, 1484-88, prieiga per internetą: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ed/Dama_z_gronostajem.jpg</p>	<p>Barokas Piteris Paulius Rubensas. <i>Dukters portretas.</i> 1618, prieiga per internetą: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Peter_Paul_Rubens_030.jpg</p>
<p>Neoklasicizmas Žanas Ogiustas Engras. <i>Grafiėnė Luiza de Broljė.</i> 1845, prieiga per internetą: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/32/Ingres_broglie.jpg</p>	<p>Romantizmas Eženas Delakrua. <i>Žorž Sand.</i> 1838, prieiga per internetą: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ae/Eug%C3%A8ne_Ferdinand_Victor_Dela_croix_041.jpg</p>
<p>Neoimpresionizmas Polis Sinjakas. <i>Moteris su skėčiu.</i> 1893, prieiga per internetą: http://www.musee-orsay.fr/en/collections/works-in-focus/search/commentaire.html?no_cache=1&zoom=1&tx_damzoom_pi1%5BshowUid%5D=107917</p>	<p>Impresionizmas Ogiustas Renuaras. <i>Terasoje.</i> 1881, prieiga per internetą: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/15/Renoir_-_The_Two_Sisters%2C_On_the_Terrace.jpg</p>
<p>Konstruktivizmas Aleksandra Ekster (Alexandra Exter). <i>Moteris su vėduokle.</i> (Kostiumo eskizas.) 1922, prieiga per internetą: http://www.russianavantgard.com/Artists/exter/exter_cost_lagy_phantom_fan.html</p>	<p>Ekspresionizmas Ernstas Liudvikas Kirchneris. <i>Sėdinti moteris.</i> 1907, prieiga per internetą: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Ernst_Ludwig_Kirchner_Sitzende_Dame_(Dodo)_1907-1.jpg</p>
<p>Optinis menas Viktoras Vazarelis. <i>Gėlių mergaitė.</i> Apie 1980, prieiga per internetą: http://www.amorosart.com/oeuvre-vasarely-fille_fleur-9549-fr.html</p>	<p>Abstraktusis ekspresionizmas Vilemas de Kuningas (Willem de Kooning). <i>Moteris V.</i> 1952–1953, prieiga per internetą: http://www.artquotes.net/masters/willem-de-kooning/woman-painting.htm</p>
Fotorealizmas	Neoekspresionizmas

Gerhardas Richteris. Betė. 1988, prieiga per internetą: http://www.gerhard-richter.com/art/paintings/photo_paintings/detail.php?7668	Frenkas Auerbachas (Franka Auerbach). <i>J.Y.M. galva</i> . 1969, prieiga per internetą: http://www.saatchi-gallery.co.uk/aipe/frank_auerbach.htm
---	--

Kuo vienoje lentelės pusėje esantys stiliai ir kryptys yra panašūs ir kuo skiriasi? Atkreipiame dėmesį, kaip dėsningai jie vienas kitą keičia. Kalbamės, kurie stiliai ir kryptys yra mums artimesni. Kodėl? (Visgi moters grožis yra universalus, nepriklausomai nuo vaizdavimo būdų kaitos. Šią mintį puikiai iliustruoja *Moters portretas: 500 metų Vakarų dailės istorijoje*, prieiga per internetą: <http://www.youtube.com/watch?v=nUDI0N-Hxs>, <http://www.maysstuff.com/womenid.htm>.)

Mokytojas balsavimo būdu (pvz., pakeliant ranką) išsiaiškina mokinių teikiamą pirmenybę „proto karalystei“ ar „jausmo viešpatijai“. Apibendrina, kaip dauguma mūsų – daugiau protu ar labiau jausmu – suvokiame dailės kūrinį.

Žodynėlis

- ✓ **Kryptis** – idėjų ir plastinių principų vienovė, būdinga tam tikrai meno kūrinių grupei. Priešingai istoriniam stiliui kryptis yra trumpalaikė (gyvuoja kelis dešimtmečius arba keletą metų) ir fragmentiška (plėtojasi vienoje arba keliose meno šakose, būdinga ne visai menininko kūrybai, o tik kuriam nors jos periodui).
- ✓ **Stilius** – išraiškos vienovė, būdinga meno kūriniui arba kūrinių grupei, t. y. dailininko, tautos, meninio regiono, epochos kūrybai. Dažnai šiai sąvokai suteikiama istorinio (epochos) stiliaus, kuris pasižymi patvarumu ir universalumu (ilgą laiką plinta visose meno šakose), reikšmė, pavyzdžiui, bizantiškasis stilius, romantika, gotika, renesansas, barokas, rokogas, klasicizmas.
- ✓ Menu grįstas **tyrimas** – kryptingas meninės praktinės veiklos nagrinėjimas.

Informacijos šaltiniai

1. Charlton B. C. *Neformaliojo vertinimo strategijos*, Vilnius: Tyto alba, 2007.
2. Čiurlionytė A., *Dailė. Vadovėlis XI–XII klasei. Pirmoji knyga*, Kaunas: Šviesa, 2007.
3. Čiurlionytė A., *Dailė. Vadovėlis XI–XII klasei. Antroji knyga*, Kaunas: Šviesa, 2007.
4. *Dailės žodynas*, Vilnius: VDA leidykla, 1999.
5. Easley Sh-D., Mitchell K. *Vertinimo aplankas: kur, kada, kodėl ir kaip jį naudoti*, Vilnius: Tyto alba, 2007.
6. Ignatavičienė E. *Mokyklinis dailės terminų žodynas*, Kaunas: Ugda, 2011
7. Karatajienė D., Matonis V. *Meno istorijos mokymo bei ugdymo pasitelkiant meno istoriją tikslingumas ir perspektyvos*, *Pedagogika*, 2008, Nr. 92, p. 89–94, prieiga per internetą: www.vpu.lt/pedagogika/PDF/2008/92/karatmatonis89-94.pdf

8. Kogelytė-Simanaitienė R. *Vaizdinio mokymo metodų analizė dailės istorijos pamokose*, Tiltai, 2006, Nr. 1, p. 73–75, prieiga per internetą: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2006~ISSN_1392-3137.N_1_34.PG_73-78/DS.002.0.01.ARTIC
9. Kudinovienė J. *Meno edukologinių tyrimų metodologijos pradmenys*, Vilnius: VPU leidykla, 2008.
10. *Meno kūrinio įvertinimas*, prieiga per internetą (oficialus APPLE bendrijos tinklapis): <http://www.applequest.org/main-lt/Patarimai/Daile/Daile.html>
11. *Meno pažinimas: mokytojas – mokinys*, VII – XII klasėms, Vilnius: baltos lankos, 2002
12. Mažeikis G., Vaitkevičienė A. *Interaktyvus ugdymo daile teorinis modelis*, Pedagogika, 2004, Nr. 72, p. 63–71, prieiga per internetą: www.vpu.lt/pedagogika/PDF/2004/72/mazeikis_vaitkeviciene.pdf
13. *Meno istorija. Nuo viduramžių iki šiuolaikinio meno*, Vilnius: Alma litera, 2006.
14. Paterson K. *Pasiruošk... Dėmesio... Mokyk! : kaip per penkias minutes sužadinti norą mokytis*, Vilnius: Tyto alba, 2002.
15. Paulionytė J. *Vizualiojo meninio ugdymo kaitos tendencijos*, Acta Paedagogica Vilnensia, 2007, Nr. 19, p. 93–101, prieiga per internetą: http://www.leidykla.eu/fileadmin/Acta_Paedagogica_Vilnensia/19/93-101.pdf
16. Petty G. *Įrodymais pagrįstas mokymas*, Vilnius: Tyto alba, 2008.
17. Šiaučiukėnienė L., Visockienė O., Talijūnienė P. *Šiuolaikinės didaktikos pagrindai*, Kaunas: Technologija, 2006.
18. Vismantienė R. *Dailės mokymas – laisva kūryba ar žinių perteikimas: mokytojų ir mokinių požiūris*, Pedagogika, 2005, Nr. 78, p. 48–54, prieiga per internetą: <http://www.vpu.lt/pedagogika/PDF/2005/78/vismantiene.pdf>
19. *Vizualioji meno istorija*, Kaunas: Šviesa, 2007.

Mokytojo užrašai ir pastabos

.....

.....

.....

1. 2. Klasikinės dailės estetiniai principai ir jų aktualumas

Uždaviniai:

- aptarti charakteringus pavyzdžius, kuriuose ryškūs klasikinės dailės principai,

- išskirti antikinės dailės, kaip Vakarų Europos kultūros pamato, atspindžius šiuolaikinės dailės kūriniuose,
- apžvelgti Gerhardo Richterio, vieno iš brangiausiai perkamų dabarties menininkų, kūrybą, kurioje persipina racionalūs ir iracionalūs kūrybos principai.

Numatomi rezultatai. Mokiniai gebės:

- susieti aiškumu, saiku ir harmonija grindžiamas kompozicijos su jų sužadintais ramybės, amžinumo pojūčiais,
- paaiškinti, kodėl antikos meno tradicijos yra iki šiol populiarios ir dažnai sutinkamos įvairių menininkų klasikos interpretacijose,
- įvertinti dailininko naudojamus racionalius ir iracionalius kūrybos principus skirtingoms idėjoms ir emocijoms išreikšti.

Vaizdinė medžiaga

- DVD filmų fragmentai: 1.1, 2.3
- *Graikų menas, Mokomoji dailės programa ARS2*, prieiga per internetą:
http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/2_Graikai/gr_pagr.htm
- *Romėnų menas, Mokomoji dailės programa ARS2*, prieiga per internetą:
http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/3_romenai/rom_pagr.htm
- *Renesansas, Mokomoji dailės programa ARS2*, prieiga per internetą:
http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/8_renesans/renes_pagr.htm
- *Brandusis renesansas, Dailės enciklopedija*, prieiga per internetą:
<http://www.artcyclopedia.com/history/high-renaissance.html>
- *Klasicizmas, Mokomoji dailės programa ARS2*, prieiga per internetą:
http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/9a_klasic/klasic_pagr.htm
- *Neoklasicizmas, Dailės enciklopedija*, prieiga per internetą:
<http://www.artcyclopedia.com/history/neoclassicism.html>
- *Jano Fabrės kūryba Venecijos bienalėje (2011, 2009)*, prieiga per internetą:
<http://www.youtube.com/watch?v=E4NmZVlf3R8>
- *Jano Fabrės instaliacija Neapolio aikštėje (2008)*, prieiga per internetą:
<http://www.youtube.com/watch?v=vYYSBk08cQk>
http://www.youtube.com/watch?v=wV_xdjV3y5c&feature=related
- *Janis Kunelis „Be pavadinimo“ (1974)*, prieiga per internetą:
http://collections.walkerart.org/item/enlarge_fs.html?type=object&id=8453&image_num=1
- *Mikelandželas Pistoletas „Skudurų Venera“ (1967, 1974)*, prieiga per internetą:
<http://www.tate.org.uk/servlet/ViewWork?cgroupid=999999961&workid=88060>

- *Ivo Kleino skulptūros (Nr. 21–23, XX a. 7 d-metis)*, prieiga per internetą:
http://www.yveskleinarchives.org/works/works11_us.html
- *Salvadoras Dali „Milo Venera su stalčiais“ (1936)*, prieiga per internetą:
<http://www.britishpathe.com/record.php?id=70838>
<http://www.abcgallery.com/D/dali/dali14.html>
- *Renė Magritas „Statulų ateitis“ (1937)*, prieiga per internetą:
<http://www.tate.org.uk/servlet/ViewWork?cgroupid=999999961&workid=9161&searchid=1102>
3
- *Gerhardo Richterio kūrybos svetainė*, prieiga per internetą: <http://www.gerhard-richter.com/art/>
- *Gerhardo Richterio idėjų albumas „Atlas“*, prieiga per internetą: <http://www.gerhard-richter.com/art/atlas/>

Pasiruošimas pamokai: turinio klausimai

Ar šių dienų mene aktuali dailės klasika? Kokias žanrines ir raiškos problemas kelia klasikinės dailės atstovai? Ką vadiname klasikine tapyba? Kodėl šiuolaikiniai tapytojai tapo ne iš natūros, o iš fotografijų (antrinės realybės)? Kuomet žiūrėdami į paveikslą kalbame apie klasikinės dailės tradicijų tąsą? Kaip gimsta kūrinio idėjos? Kodėl svarbu jas fiksuoti?

Pamokos eiga

I dalis. Klasikinės dailės samprata. Pradedame nuo klausimo – ką vadiname klasikine daile? Rašome ant lentos ar spalvotų lipnių lapelių/susirenkame užrašytus atsakymus ir aptariame.

Apžvelgiame klasikinės dailės pavyzdžius: graikų, romėnų menas, renesansas, klasicizmas, neoklasicizmas. Pasikartojame terminus: taisyklinga kompozicija, perspektyva, proporcijos, anatomija. Žiūrime DVD filmų fragmentus 1.1 (apie Leonardo da Vinčio gamtos dėsnių stebėjimą) ir 2.3 (Hieronimo Boscho „Linksmųjų sodų“ fragmentas). Kalbamės, kokie klasikinės dailės bruožai matomi šiose ištraukose. Kas svarbu šiems menininkams? Kaip tai atsispindi jų kūryboje?

II dalis. Klasikinės dailės variacijos XX a.–XXI a. mene. Aptariame Jano Fabrės (Jan Fabre), Janio Kunelio (Jannis Kounellis), Mikelandželo Pistoletto (Michelangelo Pistoletto), Ivo Kleino (Yves Klein), Salvadora Dali, Renė Magrito (René Magritte) kūrinio reprodukcijas. Diskutuojame, kokie klasikinės dailės principai ir kaip yra taikomi. Kokiu būdu, net naudojant klasikinę kompozicinę ir proporcinę sistemą, suardomas harmonijos pojūtis, kaip/kodėl pabrėžiama įtampa ir sustiprėja netikrumo pojūtis?

III dalis. Gerhardo Richterio kūryba. Aptariame įvairialypę G. Richterio kūrybą, aiškinamės paraleles su kitų menininkų sprendžiamomis problemomis. Akcentuojame savitą klasikinių principų tapyboje – formos modeliavimas šviesa; erdvės formavimas perspektyva; akimirkos amžinybės / gyvenimo laikinumo pojūtis – tąsą. Pabrėžiame tapytojo universalumą (renesansinės asmenybės

bruožas), kuris skleidžiasi ne tik per dominančių temų įvairovę, bet ir lygiagrečiai plėtojant dvi skirtingas – realiosios ir abstrakčiosios – dailės tradicijas. Vadinasi, galime kalbėti apie tikrojo meno, veikiančio mūsų mintis ir jausmus, esmę, todėl nesvarbu, kokias formas renkasi menininkas.

Lyginame G. Richterio su XVII a. realistine („mažieji olandai“, Franciskas de Surbaranas) ir XVIII a. romantizmo (Kasparas Davidas Frydrichas) tapyba, minimalizmo (ankstyvieji Sol Le Vito kūriniai), optinio meno (Bridžet Rili), fotorealizmo (Čakas Klouzas, Ričardas Estesas) kūriniais, lietuvių hiperrealistų (Algimantas Švėgžda, Romanas Vilkauskas) ir kitų kryptų atstovų darbais.

G. Richterio kompozicijos	Istorinės paralelės
<i>Burna</i> . 1963 http://www.gerhard-richter.com/art/paintings/photo_paintings/detail.php?5096	Žygimantas Augustinas <i>Peizažas # 4</i> . 2008 (žr. darbai / archyvas) http://www.augustinas.lt/
<i>Jukeris</i> (Uecker). 1964 http://www.gerhard-richter.com/art/paintings/photo_paintings/detail.php?5583	Čakas Klouzas (Chuk Close) <i>Didžioji Marko pastelė</i> . 1978 http://www.moma.org/collection/browse_results.php?criteria=O%3AAD%3AE%3A1156&page_number=11&template_id=1&sort_order=1
<i>Administracinis pastatas</i> . 1964 http://www.gerhard-richter.com/art/paintings/photo_paintings/detail.php?5511	Ričardas Estesas (Richard Estes) <i>Batų išparduotuvė</i> . 1973 http://www.artnet.com/usernet/awc/awc_workdetail.asp?aid=139829&gid=139829&cid=15766&wid=425967381&page=49
<i>Apverstas lakštas</i> . 1965 http://www.gerhard-richter.com/art/paintings/photo_paintings/detail.php?15538	Kornelis Gijsbrechtsas (Cornelis Gijsbrechts) <i>Kita paveikslas pusė</i> . 1670 (trompe l'oeil) http://www.artlex.com/ArtLex/t/images/trompe_gijsbrcht.reverse.lg.jpg
<i>Rifliuotoji geležis</i> . 1967 http://www.gerhard-richter.com/art/paintings/photo_paintings/detail.php?14102	Bridžet Rili (Briget Riley) <i>Katarakta 3</i> . 1967 http://en.wikipedia.org/wiki/File:Riley,_Cataract_3.jpg Ričardas Nemeikšis <i>Be pavadinimo</i> . 2005 http://test.svs.lt/?Daile;Number(255);Article(6223);
<i>Šešėlių paveikslas</i> . 1968 http://www.gerhard-richter.com/art/paintings/photo_paintings/detail.php?5607	Sol Le Vitas (Sol Le Witt) <i>Atvirų modulių kubas</i> . 1966 http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/a20_30/1eVit_did.htm
<i>Jūros peizažas</i> . 1969 http://www.gerhard-richter.com/art/paintings/photo_paintings/detail.php?5677	Kasparas Davidas Frydrichas <i>Vienuolis prie jūros</i> . 1808 (1810) http://www.googleartproject.com/museums/altelnational/monk-by-the-sea
<i>Miesto peizažas</i> . 1970 http://www.gerhard-richter.com/art/paintings/photo_paintings/detail.php?5706	Aloyzas Stasiulevičius <i>Mėlynos sankryžos</i> . 1998 http://www.ldm.lt/Naujausiosparodos/Stasiuleviciaus_paveikslas1.htm
<i>Mao</i> . 1971	Endis Varholas (Andy Warhol)

<p>http://www.gerhard-richter.com/art/paintings/photo_paintings/detail.php?10700</p>	<p><i>Mao</i>. 1972 http://www.artnet.com/auctions/Pages/Lots/47566.aspx</p>
<p><i>Pilkas (Alberto Einšteino portretas)</i>. 1972 http://www.gerhard-richter.com/art/paintings/photo_paintings/detail.php?5859</p>	<p>Henrikas Čerapas <i>Skenduolių pasaulis</i>. 2003–2004 http://mmcentras.lt/work.php?Gid=1849&Sid=15&lang=lt Laima Drazdauskaitė <i>Daigai</i>. 2003 http://mmcentras.lt/work.php?Gid=186&Sid=18&lang=lt</p>
<p><i>Gilbertas ir Džordžas (Gilbert & Georg)</i>. 1975 http://www.gerhard-richter.com/art/paintings/photo_paintings/detail.php?6125</p>	<p><i>Gilbertas ir Džordžas (Gilbert & Georg)</i> <i>Laimingi</i>. 1980 http://www.tate.org.uk/servlet/ViewWork?cgroupid=999999961&workid=21778&searchid=9481</p>
<p><i>Ledas</i>. 1981 http://www.gerhard-richter.com/art/paintings/photo_paintings/detail.php?6323</p>	<p>Kasparas Davidas Frydrichas (Caspar David Friedrich) <i>Sudužusios viltys</i>. 1824 http://en.wikipedia.org/wiki/File:Caspar_David_Friedrich_006.jpg</p>
<p><i>Obuoliai</i>. 1984 http://www.gerhard-richter.com/art/paintings/photo_paintings/detail.php?4759</p>	<p>Algimantas Švėgžda <i>Žalias obuolys</i>. 1994 http://exhibitions.arts.lt/wp-content/uploads/2011/02/Mt-6458-Algimantas-Jonas-SsVeeGzzDA-1941-1996-Zzalias-obuolys-ant-meelyno-fono.-1994.-Drobe-aliejus-70x90.jpg</p>
<p><i>Betė (Betty)</i>. 1988 http://www.gerhard-richter.com/art/paintings/photo_paintings/detail.php?7668</p>	<p>Janas Vermeras (Jan Vermeer) <i>Mergina su perlo auskaru</i>. 1665 http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/66/Johannes_Vermeer_%281632-1675%29_-_The_Girl_With_The_Pearl_Earring_%281665%29.jpg</p>
<p><i>Obuoliai</i>. 1988 http://www.gerhard-richter.com/art/paintings/photo_paintings/detail.php?7666</p>	<p>Romanas Vilkauskas <i>Du obuoliai</i>. 1991 http://www.almaoostenwint.nl/weblog/pivot/entry.php?id=1660</p>
<p><i>Butelis su obuoliu</i>. 1988 http://www.gerhard-richter.com/art/paintings/photo_paintings/detail.php?14703</p>	<p>Franciskas de Surbaranas (Francisco de Zurbaran) <i>Natiurmortas su moliniais qsočiais</i>. 1660 http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0b/Francisco_de_Zurbar%C3%A1n_-_Still-Life_with_Pottery_Jars_-_WGA26061.jpg</p>
<p><i>Konfrontacija 2</i>. 1988 http://www.gerhard-richter.com/art/paintings/photo_paintings/detail.php?7695</p>	<p>Aistė Kirvelytė <i>Pagal spaudą</i>. 2002 http://test.svs.lt/?Daile;Number(278);Article(6780);</p>
<p><i>Abstrakcija</i>. 2000 http://www.gerhard-richter.com/art/paintings/abstracts/detail.php?10566</p>	<p>Kunigunda Dineikaitė <i>Be pavadinimo</i>. 2006 http://www.saatchionline.com/art/Unknown-untitled/18522/831392/view</p>

http://www.youtube.com/watch?v=zIEMQBoFiYo	
---	--

Atkreipiame mokinių dėmesį į G. Richterio tinklapį internete. Jis labai kryptingai sudėliotas: išskirtos pagrindinės temos, fotorealistinė ir abstrakčioji tapyba, piešiniai. Puikiai pateikta informacija apie kiekvieną darbą: kokioje kolekcijoje saugomas (mėlynas taškelis), jo įsigijimo istorija ir aukciono kaina (raudonas taškelis), pirminis eskizas, parodų, kuriose buvo eksponuotas kūrinys sąrašas, video filmų, kuriuose jis rodomas nuorodos. Pavyzdžiui, paveikslas „Žvakė“ (1982, drobė, aliejus, 100 x 100 cm, prieiga per internetą: http://www.gerhard-richter.com/art/paintings/photo_paintings/detail.php?5033).

Ypatingai svarbus G. Richterio idėjų albumas *Atlas*, kurį dailininkas pradėjo pildyti nuo 1962 metų. Čia sukaupta daugybė archyvinių šeimyninių nuotraukų (pvz., „Nuotraukų albumas“, 1962, prieiga per internetą: <http://www.gerhard-richter.com/art/atlas/atlas.php?11583>), įvairių leidinių iškarpų (pvz., „Laikraščio fotografijos“, 1962, prieiga per internetą: <http://www.gerhard-richter.com/art/atlas/atlas.php?11589>), paties menininko darytų fotografijų (dominuoja gamtos vaizdai, architektūriniai motyvai, pvz. „K2, Parkas“, 2006, prieiga per internetą: <http://www.gerhard-richter.com/art/atlas/atlas.php?12233>) ir pieštų eskizų (pvz., „Eskizai“, 1966, prieiga per internetą: <http://www.gerhard-richter.com/art/atlas/atlas.php?11837>, „Kambariai“, 1970–1971, prieiga per internetą: <http://www.gerhard-richter.com/art/atlas/atlas.php?11799>, <http://www.gerhard-richter.com/art/atlas/atlas.php?11827>, „Reichstogas“, 1998, prieiga per internetą: <http://www.gerhard-richter.com/art/atlas/atlas.php?12219>, „Stroncis“, 2006, prieiga per internetą: <http://www.gerhard-richter.com/art/atlas/atlas.php?12307>). Tai puiki medžiaga studijuoti G. Richterio (ir ne tik jo) kūrybos procesą: pradedame nuo elementaraus tikrovės išpūdžių fiksavimo ir baigiame apgalvota kūrinio kompozicija. Ar fiksuojame savo kūrybines idėjas/mintis? Kokias priemones naudojame? Kodėl tai ypač svarbu meninėje kūryboje?

Žodynėlis

- ✓ Klasikinė dailė grindžiama klasikiniiais grožio principais – tai harmonija, aiškumas, saikas. Klasikinei dailei ir architektūrai priskiriami renesanso, klasicizmo ir neoklasicizmo kūriniai, kuriuose sekama antikos tradicijomis.
- ✓ Perspektyva – tai erdvės ir apimčių (trimačių daiktų) vaizdavimo plokštumoje būdas. (Lotyniškai *perspicto* reiškia „kiaurai matau.“) Yra skiriamos kelios perspektyvos rūšys. Svarbiausios iš jų: geometrinė (linijinė) ir erdvinė (spalvinė) perspektyva.
- ✓ Geometrinė (linijinė) perspektyva grindžiama linijų kaita, kuri priklauso nuo atstumo. Toliau esantys daiktai atrodo mažesni, o objektų lygiagrečios linijos toldamos susikerta tam tikrame horizonto taške.

- ✓ Erdvinė (spalvinė) perspektyva grindžiama spalvų kaita, kuri priklauso nuo atstumo. Arčiau esantys daiktai yra ne tik didesni, bet ir šiltų spalvų. Tolimajame plane matome šaltas mėlynas spalvas.
- ✓ Proporcijos – tai visumos ir dalies dydžių santykiai. Tobulomis proporcijomis laikomas aukso pjūvio santykis, kurį paaiškina Euklido geometrija. Atkarpa padalijama į dvi dalis taip, kad ilgesniosios dalies santykis su trumpesniąja būtų lygus visos atkarpos santykiui su ilgesniąja dalimi.
- ✓ Anatominė studija – tai piešinys ar paveikslas, kuriame didžiausias dėmesys skiriamas žmogaus kūno sandarai pavaizduoti. (Graikiškai *anatome* reiškia „skrodimas“.) Norint kuo tikroviškiau pavaizduoti žmogų, piešiami pozuotojai, antikinių skulptūrų modeliai.

Informacijos šaltiniai

1. Andriuškevičius A. *Lietuvių dailė: 1975–1995*, Vilnius: VDA leidykla, 1997.
2. *Žygimanto Augustino kūrybos svetainė*, prieiga per internetą: <http://www.augustinas.lt/>
3. *Chucko Close'o darbai MoMa kolekcijoje*, prieiga per internetą:
http://www.moma.org/collection/artist.php?artist_id=1156
4. *Henriko Čerapo kūrybos pristatymas MMC*, prieiga per internetą:
<http://www.mmcentras.lt/?id=2&lang=lt&Sid=15&style=29&dis=>
5. *Dailės enciklopedija, menininkai*, prieiga per internetą:
<http://www.artcyclopedia.com/general/alphabetic.html>
6. *Richardo Estesio kūriniai „Galeria artelibre“ rinkinyje*, prieiga per internetą:
<http://www.artelibre.net/ARTELIBRE1/ESTES/pagestes.htm>
7. *Laimos Drazdauskaitės kūrybos pristatymas MMC*, prieiga per internetą:
<http://www.mmcentras.lt/?id=2&lang=lt&Sid=18&style=29&dis=>
8. *Olga's Gallery*, prieiga per internetą: <http://www.abcgallery.com>
9. *Modernaus meno centras*, prieiga per internetą: <http://www.mmcentras.lt/>
10. *Gerhardo Richterio kūrybos svetainė*, prieiga per internetą: <http://www.gerhard-richter.com/art/>
11. *Algimanto Švėgždos kūrybos pristatymas MMC*, prieiga per internetą:
<http://mmcentras.lt/?id=2&lang=lt&Sid=87&style=29&dis=>
12. *Teito galerija Didžiojoje Britanijoje*, prieiga per internetą: www.tate.org.uk
13. *Romano Vilkausko kūrybos pristatymas MMC*, prieiga per internetą:
<http://mmcentras.lt/?id=2&lang=lt&Sid=117&style=29&dis=>

Mokytojo užrašai ir pastabos

.....

.....

.....

1. 3. Racionalūs kūrybos principai dailėje

Uždaviniai:

- analizuojant dailės pavyzdžius, aptarti matematiniais skaičiavimais pagrįstus kūrinius ir jų poveikį,
- patikrinti aukso pjūvio proporcinės taisyklės, matuojant ir ieškant šio proporcijų santykio žmogaus ir daiktų aplinkoje,
- nustatyti savo vardo bei pavardės skaičių ir spalvą, kurie galimai padėtų harmonizuoti klasės aplinką.

Numatomi rezultatai. Mokiniai gebės:

- patikrinti universalų pasaulio sandaros kodą, kurį sutinkame ne tik gamtos, bet ir meno pasaulyje,
- įvertinti aukso pjūvio taisyklę, kuria grindžiami meno kūriniai betarpiškai veikia mūsų intelektą,
- apibūdinti skaičių reikšmes ir įtaką kiekvieno gyvenime.

Vaizdinė medžiaga

- *Apie aukso pjūvio taisyklę mene ir gyvenime*, prieiga per internetą:
<http://www.youtube.com/watch?v=fmaVqkR0ZXg>,
<http://www.youtube.com/watch?v=2zWivbG0RIo>
- *Aukso pjūvio taisyklė: žmogaus kūno proporcijos ir dailės kūrinių pavyzdžiai*, prieiga per internetą: <http://milan.milanovic.org/math/english/golden/golden2.html>
- *Aukso pjūvio taisyklė dailės kūriniuose*, prieiga per internetą:
http://wapedia.mobi/en/List_of_works_designed_with_golden_ratio
- *Mario Merz'o instaliacija „Skaičiai miške“ (2003)*, prieiga per internetą:
<http://www.salzburgfoundation.at/content/blogcategory/59/43/lang,de/>

Pasiruošimas pamokai: turinio klausimai

Ar galime išmatuoti dailės kūrinio grožį? Kodėl senovėje aukso pjūvio taisyklė buvo laikoma paslapyje? Ar sutinkame su tuo, kad tobulas kūrinys turi atitikti visatos sandaros kodą? Kaip ir kodėl mus veikia aukso pjūvio taisyklė? Ar šiandien yra kitų proporcijų skaičiavimo (tobulo kūrinio projektavimo) būdų? Koks ryšys tarp skaičiaus ir emocijos? Kiek šiandien pasikliauname numerologija? Ar turime „spalvos“ draugų?

Pamokos eiga

I dalis. Aukso pjūvis, Fibonačio skaičių seka dailės kūrinuose. Iki šiol vienas paslaptlingiausių skaičių santykių, kuris nuo seno taikomas meno kūrinų proporcijose, yra aukso pjūvis (8:5 arba tiksliau 13:8). Dažnai jis net vadinamas *dieviškąja proporcija*, kadangi jo atspindį matome skirtingose gamtos ir visatos formose. Aukso pjūviui yra artima matematinė Fibonačio skaičių seka (kuo ilgiau ją tęsime, tuo labiau ji artės prie Aukso pjūvio santykio). Tai italų matematiko Leonardo Piziečio, dar žinomo kaip Fibonačis (*Leonardo da Pisa, Fibonacci*, apie 1170–1228) atradimas. Jis sudarė savo skaičių seką: 0, 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, 55, 89, 144... , kur kiekvienas šios sekos skaičius lygus dviejų prieš jį einančių skaičių sumai. Pavyzdžiui, $0+1=1$, $1+1=2$, $1+2=3$, $2+3=5$, $3+5=8$, $5+8=13$, $8+13=21$ ir t.t.

Aptariame dailės kūrinius, kuriuose taikoma aukso pjūvio taisyklė (pvz., Egipto piramidės; Partenonas, Milo Venera; viduramžių manuskriptai, gotikos katedros; Mikelandželo „Dovydas“, Leonardo „Paskutinė vakarienė“; Žoržo Sera, Pito Mondriano paveikslai; Le Korbiuzjė „Modulioras“ ir „Savoj“ vila). Antikos laikais aukso pjūvio taisyklė buvo laikoma didelėje paslapyje. Dar 4 a. pr. Kr. Pitagoras įkūrė filosofijos mokyklą, kurioje tyrinėtos ir aukščiausios visatos paslaptys. Pitagoras mokė, jog visas pasaulis paklūsta harmonijos ir aritmetikos dėsniams. Viduramžiais ir Renesanso laikais buvo išvelgta dieviškoji aukso pjūvio taisyklės pusė: Dievas-Sūnus (mažoji atkarpa), Dievas-Tėvas (didžioji atkarpa), Dievas-Šventoji Dvasia (visuma). 1855 m. vokiečių mokslininkas Adolfas Ceizingas (Adolph Zeising, 1810–1876) parašė veikalą „Estetikos tyrinėjimai“. Jame autorius teigė, kad iš visų proporcijų didžiausią meninį efektą sukuria aukso pjūvis, kuris yra universalus gamtoje ir mene.

Šių dienų menininkai toliau plėtoja aukso pjūvio taisyklę, kurdami naujas modulines sistemas ir įtvirtindami magišką skaičių prasmę. 2003 m. italų menininkas Marijo Mercas (Mario Merz, 1925–2003), kurį domino žmogaus sukurtų ir gamtos erdvių problematika, sukūrė instaliaciją „Skaičiai miške“. Šiame kūrinyje jis panaudoja neoninius skaičius iš Fibonačio sekos, siekdamas pabrėžti žmogaus ir visatos bendrumą, jų sandaros dėsnų universalumą.

II dalis. Aukso pjūvio taisyklė: žmogaus kūno proporcijos ir aplinkos daiktų dizainas. Pasiskirstome darbui poromis. Mokytojas išdalina liniuotes ir matuojame vienas kito rankos proporcijas. Ilgosios atkarpos (nuo alkūnės iki vidurinio piršto galo) santykis su ilgesniaja (nuo alkūnės iki plaštakos) pagal aukso pjūvio taisyklę turėtų būti lygus ilgesniosios atkarpos santykiui su trumpesniaja (plaštakos ilgis). Aptariame gautus rezultatus – kaip iš tikrųjų veikia aukso pjūvio taisyklė? Kokios įmanomos paklaidos ir kodėl? Kieno rankos proporcijos tobuliausios?

Pabandome paskaičiuoti savo mobilaus telefono proporcijas pagal aukso pjūvio taisyklę. Pamatuojame telefono ilgį ir daliname iš 1,618. Žiūrime, kurioje vietoje aptinkame gautą matmenį ir kokią funkcinį/estetinį elementą jis akcentuoja. Kurios firmos ir modelio dizaine dažniausiai naudojama aukso pjūvio taisyklė? Balsavimo būdu, renkame patraukliausio dizaino telefoną. Ar galime daryti išvadą, kad daugeliui yra patrauklus tas daiktas, kurio dizaine yra panaudotos aukso pjūviu grindžiamos proporcijos, t. y. universali visatos sandaros taisyklė? Kaip dažnai į tai atsižvelgia dizaineriai? (Galime parinkti daugiau aplinkos dizaino pavyzdžių, pavyzdžiui, knygos puslapio ar tinklapio maketą, ir jį panagrinėti aukso pjūvio taisyklės požiūriu.)

III dalis. Mano spalvos arba kaip dažysim klasę. Pagal duotą schemą (pvz., *Laimos sapnininkas*, prieiga per internetą: http://www.sapnai.net/numerologija.php?lt=vardo_spalva) randame savo vardo bei pavardės skaičius ir spalvas.

Manoma, kad vardas – tai spalvotas žmogaus ženklas, kuris yra pagrįstas numerologija. *Numerologija* vadiname senovės mokslą apie skaičius, esančius žmogaus gimimo datoje, varde ir pavardėje, jų reikšmes ir galimą įtaką kiekvieno gyvenime. Visa pasaulio įvairovė yra aiškinama 9 skaičiais ir 26 lotynų abėcėlės raidėmis bei sąveika tarp jų. Teigiama, kad numerologija ėmė formotis Rytų šalyse maždaug prieš 5000 metų. Vakaruose šio mokslo pradininku laikomas graikų mokslininkas ir filosofas Pitagoras (580–497 per. Kr.), kuris teigė, kad pasaulį ir visatą valdo skaičiai, kurie yra „galingesni net už dievus ir valdovus“.

Šįkart iš savo vardo ir pavardės skaičių pabandydysime sužinoti, kokių spalvų mums trūksta. Juk spalvos dažnai lemia ir labiausiai atspindi mūsų nuotaikas, būsenas ir išgyvenimus... Remsimės lentelę, kurioje skaičiai bei raidės atitinka 9 spalvas.

1	A	Ą	I	Į	S	Raudona
2	B	J	T	Y		Oranžinė
3	K	U	Ū	Ū	V	Geltona
4	G	L	F	E	Ę	Žalia
5	D	M	H	.	.	Žydra
6	È	N	C	.	.	Tamsiai mėlyna
7	O	Č	.	.	.	Violetinė
8	Ž	P	Š	.	.	Rausva
9	Z	R	.	.	.	Auksinė

Pavyzdžiui, *Vardenis Pavardenis*.

VARDENIS = 3 + 1 + 9 + 5 + 4 + 6 + 1 + 1 = 30 = 3 + 0 = 3 (išvada: vardo spalva – geltona)

PAVARDENIS = 8 + 1 + 3 + 1 + 9 + 5 + 4 + 6 + 1 + 1 = 39 = 3 + 9 = 12 = 1 + 2 = 3 (pavardės spalva taip pat geltona)

Aptariame, ar klasėje turime spalvos „brolių“ ir „sesių“? Kas mus su jais sieja kasdieniniame gyvenime? Gal šalia yra mums artimas žmogus, tik to dar nežinojome?

Kokių spalvų mums trūksta? Suskaičiuojame raidžių spalvas ir žiūrime, kokių mažiausia. Pavyzdžiui, *Vardenis Pavardenis*. V – 2 (geltona), A – 3 (raudona), R – 2 (auksinė), D – 2 (žydra), E – 2 (žalia), N – 2 (tamsiai mėlyna), I – 2 (raudona), S – 2 (raudona), P – 1 (rausva).

Raudona	Oranžinė	Geltona	Žalia	Žydra	Tamsiai mėlyna	Violetinė	Rausva	Auksinė
3+2+2	0	2	2	2	2	0	1	2

Vardeniui Pavardeniui labiausiai trūksta oranžinės ir violetinės spalvos. Taigi, kad išlaikytų dvasinę harmoniją, jam reiktų rinktis šių spalvų drabužius, interjero detales, net maisto produktus ir patiekalus!!! (Darydami išvadą, nepamirškite, pažiūrėti, ar trūkstamos spalvos nėra suminėje vardo ir pavardės spalvoje. Pavyzdžiui, jei *Vardenio Pavardenio* bendra vardo ir pavardės spalva būtų ne raudona, o oranžinė, tai jam labiausiai trūktų tik violetinės spalvos.)

Iš mokytojo parengtų spalvotų (raudona, oranžinė, geltona, žalia, mėlyna, tamsiai mėlyna, violetinė, rausva, auksinė) lapelių kiekvienas pasirenkame tas spalvas, kurių mums labiausiai trūksta. Tvirtiname lapelius prie lentos ir žiūrime, kurių daugiausia. Vadinasi, kaskart norėdami susirinkę dirbti darniai, turėsime pildyti aplinką trūkstamos spalvos detalėmis: draperijomis, aprangos aksesuarais, aplankais...

Žodynėlis

- ✓ Racionalus – protu paremtas, apgalvotas, pagrįstas, tikslingas; aiškiai suvokiamas, išreiškiamas.
- ✓ Universalus – visuotinis, visa apimantis, visur esantis; visapusiškas, visašališkas; visam kam tinkantis.
- ✓ Aukso pjūvis – architektūros ir dailės kūrinio dalių santykis, nuo seno laikomas estetiškai tobula proporcija, kuri pagrįsta atkarpos padalijimu į dvi dalis taip, kad ilgesniosios dalies santykis su trumpesniąja yra lygus visos atkarpos santykiui su ilgesniąja dalimi.

Informacijos šaltiniai

1. Čiurlionytė A., *Dailė. Vadovėlis XI–XII klasei. Pirmoji knyga*, Kaunas: Šviesa, 2007.
2. Čiurlionytė A., *Dailė. Vadovėlis XI–XII klasei. Antroji knyga*, Kaunas: Šviesa, 2007.
3. *Dailės enciklopedija*, prieiga per internetą: www.artcyclopedia.com
4. *Dailės istorijos enciklopedija*, prieiga per internetą: www.arthistory.about.com
5. *Dailės žodynas*, Vilnius: VDA leidykla, 1999.
6. *Dokumentiniai filmai apie dailę (anglų k.)*, prieiga per internetą: http://art.docuwat.ch/videos/?channel_id=0&skip=0&subpage=channel

7. Dokumentiniai filmai apie dailę (anglų k.) „Smarthistory videos“, prieiga per internetą: <http://smarthistory.khanacademy.org/videos.html>
8. *Meno istorija. Nuo viduramžių iki šiuolaikinio meno*, Vilnius: Alma litera, 2006.
9. „Mokslo ir meno“ svetainė, prieiga per internetą: <http://mokslasirmenas.lt/>
10. *Vizualioji meno istorija*, Kaunas: Šviesa, 2007.

Mokytojo užrašai ir pastabos

.....

.....

.....

1. 4. Iracionalūs, subjektyvūs kūrybos principai dailėje

Uždaviniai:

- taikant lyginamąjį metodą, apžvelgti skirtingos emocinės įtampos dailės kūrinius,
- išskirti meninės kūrybos, kuri pasižymi ypatingu subjektyviu psychologizmu (o jis daugelio žiūrovų suvokiamas kaip neišvengiamas), bruožus,
- pasirinkus aplinkos motyvą, susieti jį su konkrečia emocija/būsena/jausmu ir nusakyti įsivaizduojamo meno kūrinio raišką.

Numatomi rezultatai. Mokiniai gebės:

- nusakyti emocinį dailės kūrinių (net panašių temos ar formos požiūriu) poveikį,
- paaiškinti, kuo grindžiamas ir kaip pabrėžiamas kūrybos iracionalumas ir subjektyvumas,
- įvertinti mus supančią aplinką ir susieti patirtus įspūdžius su konkrečia emocija/būsena/jausmu bei jos menine išraiška,

Vaizdinė medžiaga

- DVD filmų fragmentai: 5.3, 8.1, 8.2, 13.1, 14.3, 15.1, 18.1, 19.3

Pasiruošimas pamokai: turinio klausimai

Kodėl kūryboje svarbus menininko jausmų pasaulis? Kokia jūsų nuomonė apie kūrybą „iš kančios ir skausmo“? Kokios raiškos priemonės stipriausiai perteikia dailininko jausmus? Ką reiškia įkvėpimas ir kaip esame jį išgyvenę? Kiek menininkas turi pasikliauti savo intuicija? Ar nuo mano nusiteikimo priklauso dailės „matymas“? Kas lemia aplinkos detalių „jausmingumą“?

Pamokos eiga

I dalis. Skirtingos emocinės įtampos kūrinių lyginimas. Žiūrime lyginimui parinktus filmų fragmentus (galime laisvai susidaryti mums reikiamas kūrinių „poras“, svarbiausia, kad ištraukos

liudytų apie ypatingą pasirinkto autoriaus kūrybos jausmingumą, meninės intuicijos ir vaizduotės reikšmę; papildomai galime pasirinkti išvardintų menininkų kūrinių iš ARS2 mokomosios programos, dailės vadovėlio ir kitų šaltinių). Kiekvieną menininkų „porą“ aptariame, diskutuodami šiais klausimais: a) koks menininko požiūris į tikrovę? b) kaip ji yra perkuriama? c) kokiomis meninėmis priemonėmis yra perteikiami subjektyvūs išgyvenimai? d) kaip/kodėl tai, kas yra individualu, tampa visiems artima ir suprantama?

Peržiūrimė 5.3 (paskutinis Rembranto autoportretas) ir 18.1 (Franso Bekono ekspresija) fragmentus. Kaip menininkai perteikia vienatvės skaudulius? Diskusija a–d klausimais. Peržiūrimė 13.1 (tapantis Pikasas) ir 14.3 (S. Dali filmo „Andalūzijos šuo“ fragmentas) fragmentų peržiūra. Kaip menininkai išreiškia moters ir vyro santykių konfliktiškumą? Diskusija a–d klausimais. Peržiūrimė 15.1 (Fridos autoportretas nukirptais plaukais) ir 19.3 (tapantis Baskija) fragmentų peržiūra. Kaip menininkas „ištirpdo“ save paveiksle, net fiziškai su juo susitapatina? Diskusija a–d klausimais.

II dalis. Van Gogas ar Gogenas? Peržiūrimė 8.1 ir 8.2 fragmentus (Vincentas van Gogas ir Polis Gogenas kartu tapo plenere bei vienas kito portretus Arlio dirbtuvėje). Kaip menininko temperamentas veikia jo darbo stilių? Koks mūsų temperamentas, kurių – „van gogų“ ar „gogenų“ – mūsų klasėje daugiau? Balsavimo būdu išsirenkame ir „beprotiškiausią“ iš matytų (ar žinomų) menininkų. Kas lėmė tokį mūsų sprendimą?

Kad geriau pažintume save ir savo mokinius, galime savarankiškai atlikti asmenybės testą (žr. informacijos šaltinius), kuris ateityje būtų neblogas orientyras grupuojant mokinius vienai ar kitai užduočiai atlikti.

III dalis. Menas aplink mus. Numatome užduoties mokyklos kieme/koridoriuje maršrutą, pasiruošiamė korteles su nurodyta emocija/būsena/jausmu, pavyzdžiui, *liūdesys, ramybė, baimė, džiaugsmas, nerimas, vienišumas, tuštumos jausmas, kančia* etc. Burtų keliu išsitraukiame korteles su nurodyta emocija/būsena/jausmu.

Keliaudami pasirinktu maršrutu mokyklos kieme ar koridoriuje, ieškome aplinkos detalių (pvz., sutrūkęs grindinys, nutrupėjusi siena, aplūžęs suolelis, šviežiai nudažyta palangė, ryškiaspalvė šiukšlė ir t.t.), kurios atspindėtų žodį kortelėje. Mokiniai viešai argumentuoja savo sprendimus: nusako, kaip šią aplinkos detalę sieja su ištrauktu žodžiu, koks matyto vaizdo ir patirto įspūdžio įkvėptas kūrinys galėtų atsirasti, kaip jį pavadintų, kokiomis priemonėmis sumanymą įgyvendintų ir pan. Atsako į draugų ir mokytojo klausimus. Siūlomi užduoties vertinimo kriterijai ir balai: už taikliai parinktą, žodį atliepiantį aplinkos fragmentą 0 – 3 balai; už įtikinamą aplinkos ir įsivaizduojamo kūrinio idėjos jungtį 0 – 3 balai; už netikėtą motyvo (raiškos priemonių ar kūrinio

pavadinimo) pasirinkimą 0 – 2 balai; už argumentuotą pasisakymą, atsakymus į klausimus 0 – 2 balai.

Žodynėlis

- ✓ Iracionalus – protu nesuvokiamas, neišreiškiamas loginėmis sąvokomis ir sprendimais.
- ✓ Subjektyvus – asmeniškąs, vienašališkąs, būdingąs tik tam asmeniui.
- ✓ Neklasikinė dailė – klasikinės dailės priešprieša: iracionaliais, subjektyviais principais grįsta kūryba (pvz., gotika, romantizmas, daugelis modernizmo krypčių).

Informacijos šaltiniai

1. *Asmenybės testas*, prieiga per internetą: <http://charakteris.info/mbti-charakterio-testas>
2. Čiurlionytė A., *Dailė. Vadovėlis XI–XII klasei. Pirmoji knyga*, Kaunas: Šviesa, 2007.
3. Čiurlionytė A., *Dailė. Vadovėlis XI–XII klasei. Antroji knyga*, Kaunas: Šviesa, 2007.
4. *Dailės enciklopedija*, prieiga per internetą: www.artcyclopedia.com
5. *Dailės istorijos enciklopedija*, prieiga per internetą: www.arthistory.about.com
6. *Dailės žodynas*, Vilnius: VDA leidykla, 1999.
7. *Dokumentiniai filmai apie dailę (anglų k.)*, prieiga per internetą: http://art.docuwat.ch/videos/?channel_id=0&skip=0&subpage=channel
8. *Dokumentiniai filmai apie dailę (anglų k.) „Smarthistory videos“*, prieiga per internetą: <http://smarthistory.khanacademy.org/videos.html>
9. *Meno istorija. Nuo viduramžių iki šiuolaikinio meno*, Vilnius: Alma litera, 2006.
10. *Mokomoji dailės programa ARS2*, prieiga per internetą: mkp.emokykla.lt/ars/
11. *Olga's Gallery*, prieiga per internetą: <http://www.abcgallery.com>
12. Šiaučiukėnienė L., Visockienė O., Talijūnienė P., *Šiuolaikinės didaktikos pagrindai*, Kaunas: Technologija, 2006, p. 148–150 (*apie diskusijos metodą*)
13. *Tarptautinių žodžių žodynas*, prieiga per internetą: <http://www.zodynas.lt/tarptautiniu-zodziu/>
14. *Vizualioji meno istorija*, Kaunas: Šviesa, 2007.

Mokytojo užrašai ir pastabos

.....
.....
.....

1 CIKLO TEMŲ APIBENDRINIMAS. Rekomenduojama atsiskaitymo užduotis „Klasikinės dailės samprata“ ir/arba „Skaitau kūrinį...“ (žr. 8.1 ir 8.2 priedą).

2 CIKLAS. DAILĖS STATUSAS VISUOMENĖJE

Temos

2. 1. *Kaip tapti dailininku-žvaigžde? Lietuvių menininkai – Venecijos bienalės dalyviai.*
2. 2. *Menininkas ir užsakovas. Kaip parduoti paveikslą?*
2. 3. *Labiausiai perkami paveiksai Lietuvoje ir brangiausiai parduodami kūriniai pasaulyje. Mūsų klasės meno aukcionas.*

Esminiai žodžiai

Venecijos bienalė, meno užsakovas, kolekcininkas, meno rinka, aukcionas

Diskusijų linkmės

- Kaip tapti pasaulyje pripažintu menininku?
- Kodėl žymiausios dailės kolekcijos (Luvro, Ermitažo, Vatikano, Uffizi, Britų muziejaus, *Tate Modern*, *MoMa*, Guggenheim šeimos ir kt. rinkiniai) kasmet sulaukia didžiulio žiūrovų susidomėjimo?
- Kas lemia dailės kūrinio vertę?

Uždaviniai

1. Nustatyti hipotetines dailininko karjeros pakopas ir palyginti praeities bei dabarties kūrėjo išgarsėjimo galimybes.
2. Apibūdinti socialines aplinkybes, lemiančias skirtingus menininko ir užsakovo santykius.
3. Paašškinti individualių bei institucinių požiūrių į dailės kūrinį ir jo vertę įvairovės priežastis.

Laukiami rezultatai. Mokiniai gebės:

1. Atskleisti dailininko kūrybinio kelio kryptingumą ir fatališkų aplinkybių reikšmę, siekiant tarptautinio pripažinimo.
2. Istoriskai palyginę dailės kūrinio socialinio statuso kaitą, apibūdinti visuomenės lūkesčius šių dienų meno kolekcijų kontekste.
3. Nagrinėti ir vertinti įvairius dailės reiškinius savo kasdienėje bei sociokultūrinėje aplinkoje, atsižvelgiantį meno rinkos dėsningumus.

DVD filmų fragmentai

3.1, 7.1, 12.1, 17.1, 19.2, 20.2, 21.2

Rezervinės užduotys

1. *Dailės TOP 10*. Vartydami dailės vadovėlį, kitas architektūros, tapybos, skulptūros, taikomosios dailės, fotografijos, dizaino istorines apžvalgas arba mokytojo parinktas skirtingų epochų pavyzdžių iliustracijas, sudarome savąjį dailės kūrinių dešimtuką. Pakomentuojame asmenį rinkinį, pagrįsdami savo dailės kolekcijos prioritetus.

2. *Dėmesio! Perku...* Kiekvienas pasirenkame po vieną iš mokytojo atrinktų XX a. garsių menininkų (pvz., Pikaso, S. Dali, V. Kandinskio ar kitų ankstesnėse pamokose aptartų) auto (foto) portretą / kūrinio reprodukciją / lapelį su pavarde. Iš likusių praeities meno reprodukcijų renkamės 1–3 iliustracijas tų autorių ar kūrinių, kuriuos, mūsų manymu, galimai norėtų aukcione įsigyti pasirinktas menininkas. Savo sprendimus argumentuojame išoriniu kūrybos panašumu arba menininko biografijos faktais.

5 – 7 TEMA. PAMOKŲ PAVYZDŽIAI

2. 1. *Kaip tapti dailininku-žvaigžde? Lietuvių menininkai – Venecijos bienalės dalyviai.*

Uždaviniai:

- sudarius 4–5 bendraklasių darbo grupę, aptarti ir schema pavaizduoti galimą dailininko tapsmo žvaigžde kelią,
- pristatyti klasės diskusijai savo variantą ir palyginti jį su tarptautinių ekspertų grafiškai pavaizduotu dailininko augimu nuo dailės mokyklos iki žvaigždės,
- aptarti svarbiausias dailininko karjeroje pasaulio bei Lietuvos dailės institucijas (mokyklas, galerijas, muziejus) ir renginius (parodas, aukcionus),
- apžvelgti lietuvių dailės žvaigždžių – Venecijos bienalės dalyvių – kūrybą.

Numatomi rezultatai. Mokiniai gebės:

- suformuluoti dailininko karjeros, kaip kryptingos veiklos pasaulinio pripažinimo link, principus ir galimybes,
- įvertinti laipsnišką dailininko augimą nuo dailės mokyklos iki žvaigždės ir svarbiausias aplinkybes, lemiančias žaibiškus tarptautinės karjeros šuolius,
- apžvelgti lietuvių dailininkų pasaulinės karjeros tendencijas ir perspektyvas,
- išskirti esminius mūsų menininkų, atstovavusių Lietuvai Venecijos bienalėje, kūrybos bruožus.

Vaizdinė medžiaga

- *Dailininko augimo nuo dailės mokyklos iki žvaigždės schema* (žr. 6 priedą)
- *Mindaugo Navako kūrybos pristatymas (MMC ir NDG informacija)*, prieiga per internetą:
<http://mmcentras.lt/?id=2&lang=lt&Sid=94&style=29&dis=>
<http://ic.ndg.lt/index.php?id=225>
- *Eglės Rakauskaitės „Pinklės“ (2009, MUMOK – Modernaus meno muziejus, Viena)*, prieiga per internetą: <http://www.youtube.com/watch?v=VkbBtjfcbrbs>

- *Eglės Rakauskaitės tapyba (2011)*, prieiga per internetą:
http://www.youtube.com/watch?v=IEkb94_nt00&list=UU4KnMZaxcv1KZDAJsgHXcOA&index=69
- *Utopinė Vilniaus architektūra pagal Eglę Rakauskaitę (2011)*, prieiga per internetą:
<http://370.diena.lt/2011/01/03/utopine-vilniaus-architektura-pagal-egle-rakauskaite/>
- *Deimanto Narkevičiaus kūrybos pristatymas (NDG informacija)*, prieiga per internetą:
<http://ic.ndg.lt/index.php?id=217>
- *Pauliaus ir Svajonės Stanikų svetainė*, prieiga per internetą:
<http://www.stanikas.com/>
- *Jono Meko svetainė*, prieiga per internetą: <http://jonasmekasfilms.com/diary/>
- *Jono Meko vizualiųjų menų centras*, prieiga per internetą: <http://www.mekas.lt/>
- *Nomedos ir Gedimino Urbonų svetainė*, prieiga per internetą: <http://www.nugu.lt/>
- *Žilvino Kempino „Tūba“ (2008)*, prieiga per internetą:
<http://tv.delfi.lt/video/oBB3kOdg/>
http://www.youtube.com/watch?v=6H8kvEjcW4I&feature=player_embedded#!
- *Žilvino Kempino kūrybos pristatymas (Spencer Brownstone Gallery informacija)*, prieiga per internetą:
http://www.spencerbrownstonegallery.com/Artists/Zilvinas_Kempinas/Kempinas_images.html
- *Lietuvos paviljonas Venecijos meno bienalėje (2011)*, prieiga per internetą:
<http://tv.delfi.lt/video/pn2ovpPP/>
- *Dariaus Mikšio projektas „Už baltos užuolaidos“ (2011)*, prieiga per internetą:
<http://www.cac.lt/lt/exhibitions/current/4534>, http://www.youtube.com/watch?v=PH8pFY_9nIg

Pasiruošimas pamokai: turinio klausimai

Kaip tapti dailininku žvaigžde? Ar sunkus dailininko karjeros kelias? Kokius žingsnius tarptautinio pripažinimo link reikia žengti jaunajam dailininkui? Kiek dailininko karjerą lemia jos planavimas, o kiek – atsitiktinumas? Ar svarbus būsimai žvaigždei meninis išsilavinimas? Kur menininkui lengviau išgarsėti – Lietuvoje ar užsienyje? Kodėl menininkams svarbu dalyvauti Venecijos bienalėje?

Pamokos eiga

I dalis. Nuo dailės mokyklos iki žvaigždės. Mokiniai pasiskirsto grupelėmis po 4–5 moksleivius ir aptariame, kas už ką atsakingas. Pavyzdžiui, *laikrodininkas* – kontroliuoja darbo laiką (užduočiai atlikti skiriama apie 15 min); *piešėjas* – schemiškai vaizduoja pagrindinius dailininko karjeros etapus; *oratorius* – žodžiu pristato grupės darbą viešam aptarimui; *idėjų generatorius/-iai* – iškelia grupės svarstymui kuo daugiau idėjų. Mokiniai, pasitardami grupėje,

grafiškai pavaizduoja dailininko augimą nuo dailės mokyklos iki žvaigždės. Grupės pristato savo darbą klasės diskusijai, atsako į kitų grupių klausimus, pagrindžia savo nuomonę.

Analizuojame dailininko augimo nuo dailės mokyklos iki žvaigždės schemą (žr. 6 priedą). Lyginame ją su savo sudarytu dailininko karjeros planu. Aptariame gautus rezultatus – ar galime pagrįsti faktais, kaip realiai veikia mūsų ir tarptautinių ekspertų numatyta dailininko pripažinimo schema?

Mokiniai įsivertina savo ir įvertina kitų grupių darbą. Siūlomi vertinimo kriterijai ir balai: už laiku atliktą užduotį 0–1 balas; už grafinį vaizdumą nurodant pagrindinius dailininko karjeros etapus 0–2 balai; už viešam aptarimui žodžiu pristatytą grupės darbą ir atsakymus į klausimus 0–3 balai; už idėjų originalumą ir jų atitikmenį tarptautinių ekspertų pateiktai schemai 0–4 balai.

II dalis. Dailininko tarptautinės karjeros laiptai. Susipažįstame su pagrindinių institucijų ir renginių, lemiančių tarptautinę dailininko karjerą, veikla. Peržiūrime tarptautinėje dailininko karjeroje ypač reikšmingų renginių ir muziejų bei galerijų svetaines: Venecijos bienalė, *Dokumenta* – moderniojo ir šiuolaikinio meno paroda Kaselyje, Bazelio meno mugė, *MoMa* – Moderniojo meno muziejus Niujorke, *Tate Modern* – Teito moderniojo meno galerija Londone, *Pompidou* centras Paryžiuje, *Whitney* Amerikos meno muziejus Niujorke, *Guggenheim* moderniojo ir šiuolaikinio meno muziejus Niujorke, *Martin-Gropius-Bau* meno muziejus Berlyne. (Rekomenduojama pristatyti keletą labiausiai mokinių interesus atliepiančių, šiuo metu vykstančių parodų.)

Susipažįstame su prestižinių dailės mokyklų svetainėmis: Sleido meno mokykla Londone, Londono karališkoji dailės mokykla, Čikagos meno institutas, Helsinkio meno ir dizaino universitetas, Nacionalinė Oslo menų akademija, Vilniaus dailės akademija. (Rekomenduojama parodyti studentų įtaigesnių darbų.)

III dalis. Lietuvių menininkų kūryba Venecijos bienalėje. Žiūrime lietuvių menininkų, atstovavusių Lietuvai Venecijos bienalėje 1999–2003 m., kūrybą. Aptariame socialines ir menines problemas, kurias sprendžia M. Navakas, E. Rakauskaitė, D. Narkevičius, S. ir P. Stanikai. Žiūrime lietuvių menininkų, atstovavusių Lietuvai Venecijos bienalėje 2005–2011 m., kūrybą. Aptariame socialines ir menines problemas, kurias sprendžia J. Mekas, N. Ir G. Urbonai, Ž. Kempinas, D. Mikšys. Reikia pažymėti, kad J. Meko, N. Ir G. Urbonų ir D. Mikšio projektai buvo atžymėti specialiomis bienalės žiuri nominacijomis.

Apibendriname matytų lietuvių menininkų-žvaigždžių kūrybos tematiką ir problematiką, pabrėžiame jos įvairovę, tarpdiscipliniškumą, sociopolitinių aktualijų svarbą. Tapsmo žvaigžde schemos kontekste aptariame lietuvių dailininkų tarptautinės karjeros galimybes. Peržiūrime dviejų

šiuos menininkus į bienalę delegavusių galerijų – Šiuolaikinio meno centro ir „Vartų“ galerijos – svetaines ir šiuo metu jose veikiančias parodas.

Žodynis

- ✓ Aukcionas – dailės kūrinių viešas išpardavimas, kuris vyksta kūrinių savininkų pageidavimu, o daiktą įsigyja aukščiausią kainą pasiūlęs pirkėjas.
- ✓ Bienalė – dailės paroda (dažniausiai tarptautinė) rengiama kas dveji metai.
- ✓ Dailės kūrinių rinka – tai mainų sfera, kurioje esamų ir galimų dailės kūrinių pirkėjai, norėdami turėti tam tikrą produktą, pasiūlo savo išteklius mainais už tai, ko jie nori.
- ✓ Dailės mokykla – dailės mokymo įstaiga, dailės akademija.

Informacijos šaltiniai

1. Andriuškevičius A. *Lietuvių dailė: 1975–1995*, Vilnius: VDA leidykla, 1997.
2. Andriuškevičius A. *Lietuvių dailė: 1996–2005*, Vilnius: VDA leidykla, 2006.
3. *Bazelio meno mugė*, prieiga per internetą: <http://www.artbasel.com/go/id/ss/lang/eng/>
4. *Čikagos meno institutas*, prieiga per internetą: <http://www.saic.edu/>
5. *Dailės žodynas*, Vilnius: VDA leidykla, 1999.
6. *Emisija 2004 – ŠMC*, Šiuolaikinio meno centras, 2005.
7. *Guggenheimo moderniojo ir šiuolaikinio meno muziejus Niujorke*, prieiga per internetą: <http://www.guggenheim.org/>
8. *Helsinkio meno ir dizaino universitetas*, prieiga per internetą: <http://www.taik.fi/en/>
9. *Londono karališkoji dailės mokykla*, prieiga per internetą: <http://www.royalacademy.org.uk/raschools/>
10. Lubytė E., *Permainų svoris. Dailės vadyba Lietuvoje 1988–2006*, Vilnius: VDA leidykla, 2008.
11. *Oficialus „Dokumenta“ parodos tinklaraštis*, prieiga per internetą: <http://www.documenta.de/>
12. *Nacionalinė Oslo menų akademija*, prieiga per internetą: <http://www.khio.no/Engelsk/KHiO/>
13. *Parodos Martin-Gropius-Bau meno muziejuje Berlyne*, prieiga per internetą: http://www.berlinerfestspiele.de/en/aktuell/festivals/11_gropiusbau/mgb_aktuelle_ausstellungen/mgb_04_ProgrammlisteAktuell.php
14. *Parodos Moderniojo meno muziejuje (MoMa) Niujorke*, prieiga per internetą: <http://www.moma.org/visit/calendar/exhibitions>
15. *Parodos Teito moderniojo meno (Tate Modern) galerijoje Londone*, prieiga per internetą: <http://www.tate.org.uk/modern/exhibitions/>
16. *Pompidou centras Paryžiuje*, prieiga per internetą: <http://www.centrepompidou.fr/>
17. *Sleido meno mokykla Londone*, prieiga per internetą: <http://www.ucl.ac.uk/slade/>

18. Šiuolaikinio meno centras Vilniuje, prieiga per internetą: <http://www.cac.lt/>
19. Vartų galerija, prieiga per internetą: <http://www.galerijavartai.lt/>
20. Venecijos bienalė, prieiga per internetą: <http://www.labiennale.org/en/art/index.html>
21. Vilniaus dailės akademija, prieiga per internetą: <http://www.vda.lt/>
22. Whitney Amerikos meno muziejus Niujorke, prieiga per internetą: <http://whitney.org/>

Mokytojo užrašai ir pastabos

.....

.....

.....

2. 2. Menininkas ir užsakovas. Kaip parduoti paveikslą?

Uždaviniai:

- nagrinėjant konkrečius pavyzdžius, apžvelgti menininko ir užsakovo santykių kaitą, kurią lemia istorinės-socialinės aplinkybės,
- apibūdinti komercines ir nekomercines meno formas kintančios meno rinkos kontekste,
- sukurti labiausiai perkamo dailės kūrinio „paveikslą“ ir jį iliustruoti praeities bei dabarties meno pavyzdžiais.

Numatomi rezultatai. Mokiniai gebės:

- apžvelgti istorinę dailininko santykių su užsakovais kaitą,
- paaiškinti dailininko komercinės sėkmės priežastis individo charakterio ir visuomenės poreikių kontekste,
- suformuluoti labiausiai perkamo kūrinio „grožio“ taisykles ir apibūdinti jų savalaikiškumo ypatumus.

Vaizdinė medžiaga

- DVD filmų fragmentai: 3.1, 7.1, 12.1, 17.1, 19.2, 20.2, 21.2
- *Siksto koplyčia Vatikano rūmuose*, prieiga per internetą:
http://www.vatican.va/various/cappelle/sistina_vr/index.html
- *Rafaelis – iš Urbino į Romą*, prieiga per internetą:
http://art.docuwat.ch/videos/?alternative=2&channel_id=14&skip=0&subpage=video&video_id=268
- *Karavadžo paveikslai*, prieiga per internetą:
<http://www.ibiblio.org/wm/paint/auth/caravaggio/>

- *Antonio Van Deiko paveikslai*, prieiga per internetą:
<http://www.nationalgallery.org.uk/artists/anthony-van-dyck>
- *Diego Velaskeso „Meninos“*, prieiga per internetą:
<http://smarthistory.khanacademy.org/Velazquez-Las-Meninas.html>
- *Apie Fransisko Gojos kūrybą*, prieiga per internetą: <http://art.docuwat.ch/videos/great-artists/great-artists-goya>
- *Fransisko Gojos „Karolio IV šeimos portretas“*, prieiga per internetą:
<http://vimeo.com/20681719>
- *Johno Baldessari „Patarimai menininkams...“*, prieiga per internetą:
http://arthistory.about.com/od/from_exhibitions/ig/lacma_bmca_08/broad_inaugural_01.htm
- *„BMW Art Cars“ projektas*, prieiga per internetą:
http://www.youtube.com/watch?v=TIQGY5fUQLA&feature=player_embedded#!

Pasiruošimas pamokai: turinio klausimai

Ar skiriasi menininko kūrinys sukurtas „sau“ ir „pagal užsakymą“? Dėl ko dažniausiai nesutaria dailininkas ir kūrinio užsakovas? Kuomet reprezentacinis portretas tampa psichologiniu? Kokios rūmų dailininko pareigos? Kaip per amžius keičiasi menininkų bei užsakovų santykiai ir kas lemia šią kaitą? Koks menas yra nenuperkamas? Kokių taisyklių laikytis, norit sukurti perkamą paveikslą? Kodėl didieji koncernai, kaip automobilių gamintojas BMW, bendradarbiauja su menininkais?

Pamokos eiga

I dalis. Ar sunku įtikinti užsakovui? Žiūrime ir aptariame skirtingus dailės pavyzdžius (filmų fragmentus ir reprodukcijas), kuriuose išryškėja įvairūs menininko santykiai su užsakovu. Diskusijų objektas – menininko konfliktas, vidinė dilema – išlikti savimi ir įtikinti kitam. Kalbame, ar ką nors panašaus esame patyrę patys: kiek nusižengiamo individualioms meninėms nuostatoms, pavyzdžiui, savo rankomis kurdami dovanėlę ir norėdami įtikinti draugui ar artimiesiems.

Nagrinėjame senąsias menininko ir jo pagrindinių užsakovų – bažnyčios ir karaliaus rūmų – tradicijas: menininko kūrybos laisvė ir kompromisai užsakovo skoniui, kiek svarbi menininkui jo nepriklausomybė ir kuomet jis yra verčiamas „aukoti“ kūrybinius principus. Prisimename reikšmingiausias darbus, sukurtus bažnyčiai (Mikelandželo ir Rafaelio freskos Vatikano rūmuose, Karavadžo bažnytiniai paveikslai ir pan.), žymiausių karaliaus rūmų-dailininkų (Antonio Van Deiko, Diego Velaskeso, Fransisko Gojos reprezentaciniai karaliaus ir jo šeimos narių portretai) kūrybą. Kalbamės apie Karavadžo ir F. Gojos konfliktą su užsakovais priežastis ir menininko charakterio tvirtumą, be kurio pasaulis būtų netekęs garsiųjų šedevrų.

Žiūrime filmų fragmentus – ispanų šventikai Venecijoje Ticiano dirbtuvėje pamato El Greką, kurį vėliau atsivilioja į Ispaniją (3.1 fragmentas), F. Goja tapo karalienę ant žirgo (7.1 fragmentas). Aptariame kūrybos atmosferą ir technines paveikslų „gimimo“ detales Ticiano dirbtuvėje-„fabrikėlyje“ bei F. Gojos studijoje, tapybos iš natūros svarbą, užsakovo požiūrį į dailininką.

Kalbame apie XX a. susiformavusius naujus menininkų santykius su užsakovais: kryptingą savo kūrybos pristatymą, užsakovų rato demokratėjimą, paties menininko pastangas ieškoti komercinių užsakymų. Žiūrime filmų fragmentus: 12.1 – Amadėjus Modiljanis tapo mergaitės portretą, 19.2 – Baskija paroduoda savo „miniatiūras“ Endžiui Varholui, 17.1 – E. Varholas kuria seriją visuomenės veikėjų ir praturtėjusių poniūčių portretų. Aptariame, kokius menininko charakterio bruožus išvelgiame ir kuriems jų teikiame pirmenybę.

Tęsiame pokalbį – ar yra menas, kurio negalima nupirkti? Kokios galėtų būti komercinės ir nekomercinės jo formos? Žiūrime ištraukas iš filmų apie žemės menininką Endį Goldsvortį (20.2) ir *fluxus* judėjimo pradininką Jurgį Mačiūną (21.2). Kas vienija šiuos menininkus, kam jie kuria, ar jų kūrinius galime įsigyti? Kalbame apie laikinąsias, nekomercines postmodernistinio meno formas, kurios, veikiamos Rytų filosofijos, formavosi kaip priešara nusistovėjusioms Vakarų klasikinio meno vertybėms. (Šio meno gerbėjai turi galimybę pirkti tik šio meno dokumentaciją, dažniausiai, fotonuotraukas.)

II dalis. Kaip parduoti paveikslą? „Apžaidžiame“ amerikiečių konceptualizmo atstovo Johno Baldessari kūrinį „Patarimai menininkams, kurie nori [savo kūrybą] parduoti“ (1966–1968, drobė, akrilas, 172,7 x 143,5 cm): 1. Apskritai šviesių spalvų paveikslai parduodami žymiai greičiau, nei tamsaus kolorito paveikslai. 2. Labai gerai parduodami šios tematikos kūriniai: Madona su kūdikiu, peizažai, gėlės, natiurmortai (be baidžių rekvizitų... mirusių paukščių etc.), aktai, marinos, abstrakcijos ir siurrealizmas. 3. Svarbus dalykas temos požiūriu: reikia pasakyti, kad paveikslams su karvėmis ir vištomis lemta dulkėti ... nors tokius pat darbus su jaučiais ir gaidžiais parduosite.

Poromis ar mažose grupelėse perfrazuojame J. Baldessari mintis, galvodami apie šių dienų vietos situaciją, kokie darbai pas mus šiandien labiausiai perkami? Suformuluojame 3 patarimus vietos menininkams, kurie nori parduoti savo kūrinius. Kiekvienos poros/grupelės pastebėjimus aptariame: ar visi pritariame šių pasisakymų pagrindinėms mintims, ar tikrai sulauktume komercinės sėkmės, jei jomis vadovautumėmės? Darome apibendrinimus: kas kartojasi daugelio patarimuose, kas liko nepastebėta, kieno pasisakymas buvo labiausiai argumentuotas? Netikėčiausias? Ar iki šiol aktualūs J. Baldessari pastebėjimai?

III dalis. Menininkas ir automobilis. Tęsiame apmąstymus nagrinėdami BMW „Art Cars“ projektą. Aptariame, kaip žymūs prekiniai vardai siekia išskirtinumo, kviesdami bendradarbiauti pasaulyje populiarius menininkus. Iš matytų pavyzdžių renkame klasės BMW. Pasidomime patikusio menininko kūryba.

Kitai pamokai ant spalvotų lipnių lapelių kiekvienas užrašome po pavardę dailininko, kurio kūrinius, jei turėtume finansines galimybes, nusipirktume (pvz., ant žalio lapelio rašome klasikinės dailės atstovų, ant rausvo – modernizmo, ant geltono – postmodernizmo menininkų pavardes).

Žodynis

- ✓ Užsakovas – privatus, visuomeninis arba valstybinis dailės kūrinio pirkėjas, kuris iš anksto su dailininku asmeniškai susitaria arba sudaro teisinę sutartį: taip jis įsipareigoja tą kūrinį įsigyti ar apmokėti.
- ✓ Reprezentacinis portretas – žymaus asmens (valdovo, didiko, valstybės pareigūno) atvaizdas, pabrėžiantis jo padėtį visuomenėje. Žmogus vaizduojamas oria veido išraiška, iškilia laikysena, su jo pareigybes ar profesiją liudijančia apranga ir aplinkos detalėmis.
- ✓ Rūmų dailininkas – dailininkas, pagal išankstinius įsipareigojimus (dažniausiai už nuolatinį atlygį) vykdamas karaliaus ar didikų šeimos užsakymus.

Informacijos šaltiniai

1. *Johno Baldessari kūrybos svetainė*, prieiga per internetą: <http://www.baldessari.org/>
2. *BMW projektas „Art Cars“*, prieiga per internetą: <http://www.bmwdrives.com/bmw-artcars.php>
3. Čiurlionytė A. *Dailė. Vadovėlis XI–XII klasei. Pirmoji knyga*, Kaunas: Šviesa, 2007.
4. Čiurlionytė A. *Dailė. Vadovėlis XI–XII klasei. Antroji knyga*, Kaunas: Šviesa, 2007.
5. Dempsey A. *Stiliai, judėjimai ir kryptys*, Vilnius: Presvika, 2004.
6. *Dailės enciklopedija*, prieiga per internetą: www.artcyclopedia.com
7. *Dailės istorijos enciklopedija*, prieiga per internetą: www.arthistory.about.com
8. *Dokumentiniai filmai apie dailę (anglų k.)*, prieiga per internetą: http://art.docuwat.ch/videos/?channel_id=0&skip=0&subpage=channel
9. *Dokumentiniai filmai apie dailę (anglų k.) „Smarthistory videos“*, prieiga per internetą: <http://smarthistory.khanacademy.org/videos.html>
10. *Meno istorija. Nuo viduramžių iki šiuolaikinio meno*, Vilnius: Alma litera, 2006.
11. *Modernaus meno muziejus Niujorke*, prieiga per internetą: www.moma.org
12. *Mokomoji dailės programa ARS2*, prieiga per internetą: http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/apie_did.htm
13. *Olga's Gallery*, prieiga per internetą: <http://www.abcgallery.com>

14. *Vizualioji meno istorija*, Kaunas: Šviesa, 2007.

Mokytojo užrašai ir pastabos

.....
.....
.....

2. 3. *Labiausiai perkami paveikslai Lietuvoje ir brangiausiai parduodami kūriniai pasaulyje. Mūsų klasės meno aukcionas.*

Uždaviniai:

- paaiškinti dabarties meno rinkos formavimosi ir veikimo dėsnius,
- apžvelgti paskutinių metų pasaulio ir Lietuvos meno aukcionų, mugių patirtį,
- kuriant imitacinį vaidinimą išskirti pagrindinius meno pardavime dalyvaujančių veikėjų veiksmų motyvus.

Numatomi rezultatai. Mokiniai gebės:

- apibūdinti dailės kūrinių vertės nustatymo veiksnius,
- palyginti įvairių institucijų darbo kryptis, formuojant naujas dailės kolekcijas,
- įvertinti meno pirkimo ir pardavimo principus aukcione, mugėje.

Vaizdinė medžiaga

- *Artprice kompanijos kompleksas*, prieiga per internetą:
<http://web.artprice.com/start.aspx?video=1>
- *Kūrinių kainos Vilniaus aukcionuose*, prieiga per internetą: www.menorinka.lt
- *Giacometti skulptūra aukcione parduota už 257 mln. litų (2010)*, prieiga per internetą:
<http://tv.delfi.lt/video/REllrli/>
- *Pablo Picasso paveikslas parduotas už rekordinę 106,4 mln. JAV dolerių sumą (2010)*, prieiga per internetą: <http://tv.delfi.lt/video/9I3YjmHl/>
- *Londone vykusiame meno aukcione pagerinti keli rekordai (2009)*, prieiga per internetą:
<http://tv.delfi.lt/video/K161mv75/>
- *Popkultūros grandio A. Warholo autoportretas aukcione parduotas už 32,5 mln. dolerių (2010)*, prieiga per internetą: <http://tv.delfi.lt/video/WGHOyzzB/>
- *R. Lichtensteino paveikslas parduotas už rekordinę 43 mln. dolerių sumą (2011)*, prieiga per internetą: <http://tv.delfi.lt/video/JrVGIUEX/>
- *Aukcione G. Klimto paveikslas parduotas už 40,4 mln. dolerių (2011)*, prieiga per internetą:

<http://tv.delfi.lt/video/ohvVV1sh/>

- *Niujorke bus parduodamas L. Bourgeois sukurtas didžiulis voras (2011)*, prieiga per internetą: <http://tv.delfi.lt/video/0KxqLg2Q/>
- *Retas nebaigtas Mikelandželo paveikslas bus parduodamas aukcione (2011)*, prieiga per internetą: <http://tv.delfi.lt/video/PAM9AIDT/>
- *Meno mugė „Art Frieze“ Londone siūlo investuoti į meno kūrinis (2011)*, prieiga per internetą: <http://tv.delfi.lt/video/MBSpDaYQ/>
- *Meno mugėje ARTVILNIUS'09 - daugiau nei 100 galerijų iš viso pasaulio (2009)*, prieiga per internetą: <http://tv.delfi.lt/video/q86uH9J0/>
- *Meno gerbėjus Vilniuje vilioja šiuolaikinio meno mugė ARTVILNIUS'11 (2011)*, prieiga per internetą: <http://tv.delfi.lt/video/r31isGLc/>
- *Mugė ARTVILNIUS'11 siekia išugdyti naują meno kolekcininkų kartą (2011)*, prieiga per internetą: <http://tv.delfi.lt/video/ckMthQU8/>

Pasiruošimas pamokai: turinio klausimai

Kaip nustatoma dailės kūrinio kaina? Kiek pasaulyje žmonių galinčių įpirkti šedevrus? Ar Lietuvoje menas yra pigus? Kodėl kolekcionuoti meno kūrinis pasaulyje yra prestižo reikalas? Ar Lietuvoje yra ambicingų meno kolekcininkų? Jei turėtumėte pakankamai lėšų, kurio dailininko darbų ir kodėl norėtumėte įsigyti? Kam reikalingos meno mugės?

Pamokos eiga

I dalis. Kiek kainuoja mano mėgstamo menininko darbas? Mokytojas prieš pamoką sulipina praėjusią pamoką pildytus spalvotus lapelius ant lentos, padalintos į tris dalis – taip matome klasės prioritetus klasikinei, modernistinei ar postmodernistinei dailei. Atsidarome *artprice* – pasaulio lyderio meno rinkos informacijos srityje – tinklaraštį. Pasinaudoję paieškos sistema (pageidautina, kad mokytojas iš anksto peržiūrėtų mokinių nurodytų menininkų darbų kainas) suvedame mums rūpimo menininko pavardę ir gauname informaciją iš viso pasaulio, kur ir už kiek (dalis informacijos prieinama tik prisiregistravusiems vartotojams) galime nusipirkti mus dominančio autoriaus darbus. Aptariame mokinių nurodytų menininkų kūrinių kainas – kas brangiausiai parduodamas, darome prielaidas, kodėl ir pan.

Žiūrime (mokytojas peržiūri iš anksto ir pasižymi, jo manymu, aktualiausius momentus) *artprice* populiarinantį pristatymą tam, kad įsivaizduotume, kokia sudėtinga informacijos apie meno rinką kaupimo, atrankos ir tyrimo sistema, kokios plačios yra konsultavimo dailės pirkimo-pardavimo klausimais galimybės, kad šiek tiek susipažintume su išpūdingose patalpose (Thierry's Ehrmannas ir Co. *Chaosu buveinė*. 1999) dirbančių jaunų žmonių veiklos specifika. Kalbame apie skirtingų profesijų specialistus – dailėtyrininkus, analitikus, meno vadybininkus, informatikus,

vertėjus ir pan. – be kurių neįsivaizduojamas meno rinkos pasaulis. Antra vertus, solidi firma taip pat gali turėti savo stilių, kartais net ekstravagantišką, kuris ne tik padeda išlikti savimi, bet ir prisideda prie kompanijos garsinimo.

II dalis. Meno aukcionai: brangiausi dailės kūriniai. Konstatuojame, kad Lietuvoje meno rinka nėra išplėtota: turime vos keletą komercinių vietos meno aukcionų ir meno mugių, tarp kurių nuo 2007 m. Meno rinkos agentūros organizuojamas Vilniaus aukcionas ir nuo 2010 m. „Vartų“ galerijos rengiamas Šiuolaikinio meno aukcionas, nuo 2009 m. organizuojama meno mugė ARTVILNIUS.

Peržiūrime Vilniaus aukcionuose brangiausiai parduotų menininkų kūrybą ir *delfi video* fragmentus apie paskutiniuosius metus „Sotheby’s“ ir „Christie’s“ aukcionuose brangiausiai parduotus dailės kūrinius. Aptariame ekonomines ir socialines priežastis, lemiančias šias kūrinių kainų žirkles. (Papildomai galima atsisiųsti ir peržiūrėti paskutinių metų „topus“, analizuojamus *artprice* elektroniniuose leidiniuose.)

III dalis. Vienas... du... trys... PARDUOTA!!! Imitacinis vaidinimas grupėse „Meno aukcionas“. Tarp galimų veikėjų: menininkas, dailės kritikas, galerininkas, susižavėjęs gerbėjas, aukciono vedėjas, milijardierių atstovai, skirtingų charakterių ir temperamentų meno prekeiviai. Pagal mokinių interesus parenkame keletą reprodukcijų, imituojame pagrindinius pagrindinių aukciono dalyvių veiksmus pagal iš anksto numatytą scenarijų. Iš grupės narių vaidybos spėjame, kokį personažą kiekvienas įkūnijo. Aptariame imituoto aukciono „rezultatus“, kiekvieno dalyvio įnašą į kolektyvinę kūrybą, renkame geriausią „aktorių“.

Žodynis

- ✓ Kolekcininkas – žmogus, kuris kaupia asmeninę meno kūrinių kolekciją ir pats arba padedamas ekspertų renka žinias apie savo rinkinio vertybes.
- ✓ Meno kolekcija – dailės kūrinių ar kultūrinę, mokslinę, pažintinę vertę turinčių daiktų rinkinys.
- ✓ Meno mugė – didelis dailės kūrinių, kuriuos dažniausiai pristato skirtingos dailės galerijos, prekybos.

Informacijos šaltiniai

1. „Christie’s“ aukcionų namai, prieiga per internetą: <http://www.christies.com/>
2. *Dailės žodynas*, Vilnius: VDA leidykla, 1999.
3. *Delfi kultūros dokumentika*, prieiga per internetą: <http://tv.delfi.lt/category/9/>
4. Lubytė E. *Permainų svoris. Dailės vadyba Lietuvoje 1988–2006*, Vilnius: Arx Baltica, 2008.
5. *Meno rinkos agentūra*, prieiga per internetą: www.menorinka.lt
6. *Meno rinkos informacijos tinklaraštis „Artprice“*, prieiga per internetą: www.artprice.com
7. „Sotheby’s“ aukcionų namai, prieiga per internetą: <http://www.sothebys.com/en.html>

8. *Tarptautinė šiuolaikinio meno mugė ARTVILNIUS'11*, prieiga per internetą:

<http://www.artvilnius.com/>

9. „*Vartų*“ galerijos svetainė, prieiga per internetą: <http://www.galerijavartai.lt/>

10. *2 šiuolaikinio meno aukcionas*, prieiga per internetą:

<http://www.galerijavartai.lt/aukcionas2/kuriniai.html>

Mokytojo užrašai ir pastabos

.....
.....
.....

2 CIKLO TEMŲ APIBENDRINIMAS. Rekomenduojama atsiskaitymo užduotis „Klausti = Aiškintis kūrinio prasmę“ (žr. 8.3 priedą).

3 CIKLAS. MENININKO VAIDMENS RAIDA

Temos

3. 1. *Būti menininku – genialumas ar amato išmanymas? S. Dali – XX a. genijus.*

3. 2. *Menininkai – eksperimentatoriai ir išradėjai.*

3. 3. *Menininkai – pokštininkai. Jurgis Mačiūnas – nereikšmingumo meistras.*

3. 4. *Menininkai – tikrovės tyrėjai. Socialinių reiškinių tyrimai šiuolaikinių lietuvių menininkų kūryboje.*

Esminiai žodžiai

Amatas, meno išradimai, eksperimentavimas, *Fluxus*, menininkų tyrimai

Diskusijų linkmės

- Ar menas yra amatas?
- Kodėl menininkas prilyginamas išradėjui?
- Kuomet menas virsta pokštu?
- Ką tyrinėja šiuolaikiniai menininkai?

Uždaviniai

1. Apibūdinti dailės amato, išradimų, žaidimo ir tikrovės tyrimo aspektus skirtingų epochų kūrybos procesuose.

2. Palyginti klasikinės dailės, modernizmo ir postmodernizmo atstovų kūrinius, analizuojant jų santykį su tikrove.

3. Apibendrinti istorinių socialinių veiksnių pokyčius, lemiančius skirtingą menininko vaidmenį.

Laukiami rezultatai. Mokiniai gebės:

1. Paaiškinti dailės kūrinio ypatumus, siejant juos su menininko keliamomis idėjomis ir jo kaip amatininko, išradėjo, pokštininko ar tyrėjo pozicija.
2. Susieti klasikinę, modernizmo ir postmodernizmo kūrinių raišką su tikrovės mėgdžiojimo, jos pertvarkymo ir naujos realybės kūrimo principais.
3. Išskirti dailės kūrinio analizės pjūvius, vertinant skirtingas menininko intencijas ir sumanymo aktualumą.

DVD filmų fragmentai

2.1, 2.2, 4.1, 5.1, 5.2, 6.1, 7.2, 10.1, 10.2, 11.1, 11.2, 13.2, 13.3, 14.1, 14.2, 16.1, 19.1, 20.1, 21.1

Rezervinės užduotys

1. *Aš – menininkas.* Rašome esė – kuriame dominančio menininko portretą: pirmuoju asmeniu pasirinktinai aprašome menininko-amatininko, menininko-eksperimentatoriaus, menininko-pokštininko, menininko-tyrėjo kūrybos procesą. Galime pritaikyti ir biografinį metodą, pavyzdžiui, remtis Leonardo da Vinčio, Pikaso, Marselio Diušano ir Jozefo Košuto kūrybos principais ir interpretuojamai „rekonstruoti“ vieną dieną iš jų gyvenimo.
2. *Menininkas ir tikrovė.* Klasikinės dailės, modernizmo ir postmodernizmo kūrinių lyginamoji analizė pagal mokytojo atrinktus pavyzdžius. Jei dirbama poromis, tai rekomenduojama sudaryti skirtingos patirties (vienas būtinai šiuolaikinių technologijų gerbėjas) mokinių duetus. Gretindami tris skirtingų epochų kūrinius, analizuojame įvairius menininko požiūrius į tikrovę. Siekiame išryškinti menininko vaidmens kaitą dailės raidos kontekste: 1) „koperis“ – menininkas mėgdžiojantis, kopijuojantis tikrovę (pvz., Leonardas da Vinčis, P. Breigelis, Rembrantas, J. Vermeras, Žanas Batistas Šardenas, Kamilis Koro, Klodas Monė ir kt.), 2) „transformeris“ – menininkas pertvarkantis, perkuriantis tikrovę (pvz., V. Van Gogas, Gustavas Klimtas, Edvardas Munkas, Anri Matisas, Pikasas, Džakomas Bala, Renė Magritas ir kt.), 3) „virtualas“ – menininkas sukuriantis naująją realybę (jis jungia mokslą ir meną arba kelias meno šakas, taiko naujas technologijas, neretai sinergiją ir sinesteziją – pvz., Nam June Paikas, Rafaelis Lozano-Hemmeris, Ester Stocker, Usmanas Haque‘as, Julius von Bismarckas, Carstenas Nicolai, Maurizio Bolognini ir kt. – žr. 15 pamokos vaizdinę medžiagą ir informacijos šaltinius).

8 – 11 TEMA. PAMOKŲ PAVYZDŽIAI

3. 1. Būti menininku – genialumas ar amato išmanymas? S. Dali – XX a. genijus.

Uždaviniai:

- lyginant skirtingų menininkų kūrybą, atskleisti požiūrio į amatą ypatumus,
- nagrinėjant S. Dali atvejį, apibūdinti kūrėjo genialumo požymius,
- sudarant individualią kūrinių vertinimo lentelę, susisteminti asmeninius mėgstamų menininkų kūrybos prioritetus.

Numatomi rezultatai. Mokiniai gebės:

- apibrėžti amato sąvoką ir išskirti jo vertę konkrečiame dailės kūrinyje,
- apibūdinti genijaus sampratą ir įvertinti menininko genialumo apraiškas,
- nustatyti individualius vertinimo kriterijus ir sukurti asmeninę dailės kūrinių vertinimo skalę.

Vaizdinė medžiaga

- DVD filmų fragmentai: 4.1, 5.1, 7.2, 10.1, 11.2, 13.3, 14.2
- *Gala-Dali fundacija*, prieiga per internetą:
http://www.salvador-dali.org/en_index.html
- *Salvadoro Dali muziejus Floridoje*, prieiga per internetą: <http://thedali.org/videos/>
- *J. Vermero kūrybos apžvalga ARS2*, prieiga per internetą:
http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/51_57/verm_did.htm
- *Velaskeso kūrybos apžvalga ARS2*, prieiga per internetą:
http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/51_57/velas_did.htm
- *Rafaelio kūrybos apžvalga ARS2*, prieiga per internetą:
http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/41_50/raf_did.htm
- *Leonardo kūrybos apžvalga ARS2*, prieiga per internetą:
http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/31_40/leon_did.htm
- *S. Dali kūrybos apžvalga ARS2*, prieiga per internetą:
http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/a1_10/dali_did.htm
- *P. Pikaso kūrybos apžvalga ARS2*, prieiga per internetą:
http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/m50-60/pikaso_did.htm
- *Ž.D. Engro kūrybos apžvalga ARS2*, prieiga per internetą:
http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/11_20/engr_did.htm
- *E. Manė kūrybos apžvalga ARS2*, prieiga per internetą:
http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/31_40/mane_did.htm
- *P. Mondriano kūrybos apžvalga ARS2*, prieiga per internetą:
http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/m50-60/mondr_did.htm

Pasiruošimas pamokai: turinio klausimai

Genialumas yra įgimta ar įgyjama žmogaus galia? Kokiomis asmeninėmis savybėmis, temperamentu pasižymi genialūs menininkai? Kuo genijus skiriasi nuo talento? Ar genijus turi būti ir puikus amatininkas? Kodėl graikai amatai prilygino menui? Ar geras amatininkas visuomet yra geras dailininkas? Kaip amatas šiuolaikiniame technologijų mene įgyja naują vertę?

Pamokos eiga

I dalis. Būti genijumi ar amatininku? Diskutuojame apie meno prigimtį, aiškindamiesi – genijaus ir amato – kategorijas.

Prisimename senovės graikų meno sampratą, kuomet dailieji menai (muzika, poezija, tapyba, skulptūra) aiškinami kaip beprasmis laiko leidimas, palyginti su daug vertingesniais staliaus, batsiuvio, kalvio ir kitais amatais, įeinančiais į antikinę meno sąvoką. Aptariame praeities ir dabarties kūrybos proceso skirtumus, akcentuodami praeityje neišvengiamą dailės medžiagų ir priemonių gaminimą rankomis: žiūrime 5.1 fragmentą, iliustruojantį dažų ir tapybos priemonių „pasidarymo“ būdus.

Nagrinėjame įvairias genialumo ir amatininkystės apraiškas skirtingų epochų menininkų kūryboje – analizuojami filmų fragmentai: 4.1 (tapantis Karavadžas), 7.2 (F. Goja spausdina savo raižinius), 10.1 (Gustavas Klimtas auksuoja paveikslą, maištauja), 11.2 (Anri Tulūz-Lotrekas eskizuoja cirke), 13.3 (P. Pikaso dekoruoja keramiką). Bandome apibendrinti išpūdžius: kuriose kūrybos akimirkose yra ryškiausi genialumo/amato įvaldymo ženklai?

II dalis. Salvadoro Dali vertybės. Žiūrime 14.2 ištrauką iš filmo „Andalūzijos šuo“, spėjame, apie ką toliau kalbėsime.

Ką žinome apie S. Dali? Kodėl jį vadiname XX a. genijumi? Kokias meno vertybes puoselėjo šis menininkas? Nagrinėjame S.Dali lyginamąją vertybių lentelę (žr. 7 priedą) ir ieškome labiausiai vertinamų menininkų kūrybos parafrazių S. Dali kūryboje.

S. Dali labiausiai vertinamų menininkų kūriniai	S. Dali kūriniai
Janas Vermeras. <i>Nėrėja</i> . 1669–1671, prieiga per internetą: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/03/Johannes_Vermeer_-_The_lacemaker_%28c.1669-1671%29.jpg S. Dali vertinimas: 20/20/20/20/20/19/20/20/20	<i>Kritinė paranojinė Vermero „Nėrėjos“ studija</i> , 1954–1955, prieiga per internetą: http://www.wikipaintings.org/en/search/study%20for%20home%20on%20leave/9#supersized-search-221648
Janas Vermeras. Dailininko dirbtuvė. 1666, prieiga per internetą: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2d/Jan_Vermeer_van_Delft_011.jpg S. Dali vertinimas: 20/20/20/20/20/19/20/20/20	<i>Dali iš nugaros tapantis Gala iš nugaros...</i> 1972–1973, prieiga per internetą: http://www.terminartors.com/artworkprofile/Dali_Salvador-Dali_from_the_Back_Painting_Gala_from_the_Back_Eternalized_by_Six_Virtual_Corneas_Provisionally_Reflected_in_Six_Real_Mirrors

Rafaelis. <i>Siksto madona</i> . 1514, prieiga per internetą: http://silverandexact.files.wordpress.com/2010/11/sistine-madonna-raphael-15143.jpg S. Dali vertinimas: 19/19/18/20/20/20/20/20	<i>Siksto arba ausies madona</i> , 1958, prieiga per internetą: http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/1987.465
Rafaelis. <i>Atėnų mokykla</i> . 1511, prieiga per internetą: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/94/Sanzio_01.jpg S. Dali vertinimas: 19/19/18/20/20/20/20/20	<i>Atėnai dega! Atėnų mokykla ir Borgo ugnis</i> . 1979–1980, prieiga per internetą: http://www.wikipaintings.org/en/salvador-dali/athens-is-burning-the-school-of-athens-and-the-fire-in-the-borgo-1980-1#supersized-artistPaintings-220803
Leonardas. <i>Paskutinė vakarienė</i> . 1495–1498, prieiga per internetą: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/77/DaVinci_LastSupper_high_res_2_nowatmrk.jpg S. Dali vertinimas: 17/18/15/19/20/18/19/20/20	<i>Paskutinės vakarienės auka</i> . 1955, prieiga per internetą: http://fineartamerica.com/featured/dali-last-supper-1955-granger.html
Žanas Ogiustas Engras. <i>Valpincono mauduolė</i> . 1808, prieiga per internetą: http://mini-site.louvre.fr/ingres/1.4.2.1.1p_fr.html S. Dali vertinimas: 15/12/11/15/0/6/6/10/20	<i>Apsinuoginusi Gala sėdinti nugara</i> . 1960, prieiga per internetą: http://www.wikigallery.org/wiki/painting_243926/Salvador-Dali/Gala-Nude-From-Behind-Looking-in-an-Invisible-Mirror

Ar istoriškai objektyvi asmeninė S.Dali nuomonė? Ką nauja apie šį XX a. genijų sužinojome iš jo vertybių lentelės?

III dalis. Mano vertybių lentelė. Remdamiesi S. Dali, sudarome savo vertybių lentelę (siūloma rinktis 5–7 menininkus ir S. Dali nurodytus kriterijus). Apibendriname klasės vertybių rezultatus – kuo panašūs ir kuo skiriasi mūsų prioritetai? Kas lemia šią vertinimų skalę?

Žodynėlis

- ✓ Amatas – mokėjimas gaminti dirbinius rankomis; dirbinių gaminimas rankomis.
- ✓ Genijus – didžiausių proto sugebėjimų, nepaprasto kūrybingumo ir talento žmogus.
- ✓ Talentas – didelių gabumų žmogus.

Informacijos šaltiniai

15. Čiurlionytė A. *Dailė. Vadovėlis XI–XII klasei. Pirmoji knyga*, Kaunas: Šviesa, 2007.
16. Čiurlionytė A. *Dailė. Vadovėlis XI–XII klasei. Antroji knyga*, Kaunas: Šviesa, 2007.
17. Dempsey A. *Stiliai, judėjimai ir kryptys*, Vilnius: Presvika, 2004.
18. *Dailės enciklopedija*, prieiga per internetą: www.artcyclopedia.com
19. *Dailės istorijos enciklopedija*, prieiga per internetą: www.arthistory.about.com
20. *Dokumentiniai filmai apie dailę (anglų k.)*, prieiga per internetą: http://art.docuwat.ch/videos/?channel_id=0&skip=0&subpage=channel

21. *Dokumentiniai filmai apie dailę (anglų k.) „Smarthistory videos“*, prieiga per internetą: <http://smarthistory.khanacademy.org/videos.html>
22. *Meno istorija. Nuo viduramžių iki šiuolaikinio meno*, Vilnius: Alma litera, 2006.
23. *Mokomoji dailės programa ARS2*, prieiga per internetą: mkp.emokykla.lt/ars/
24. *Olga's Gallery*, prieiga per internetą: <http://www.abcgallery.com>

Mokytojo užrašai ir pastabos

.....

.....

.....

3. 2. Menininkai – eksperimentatoriai ir išradėjai.

Uždaviniai:

- nagrinėjant modernistinius ir postmodernistinius kūrinius, apibūdinti meninių eksperimentų ir išradimų vaidmenį istorinėje dailės raidoje,
- lyginant XX a. pradžios – XX a. 7 d-mečio dailės ieškojimus, apžvelgti modernizmo dailės sumanymus naujumo požiūriu,
- remiantis konkrečios dailės krypties stilistiniais bruožais, sukurti menininkų modernistų įvaizdžio galeriją.

Numatomi rezultatai. Mokiniai gebės:

- paaiškinti XX a. meno formų naujoves kaip menininko kūrybos bandymų išdavą,
- išskirti modernistinės dailės atradimų principus ir įvertinti jų raiškos originalumą,
- susieti modernizmo raiškos elementus su eksperimentinio menininko įvaizdžio kūrimu.

Vaizdinė medžiaga

- DVD filmų fragmentai: 14.1, 2.1, 10.2, 11.1, 13.2, 16.1
- *Anri Matisas „Ponia Matis“ (1905), „Raudona harmonija“ (1908)*, prieiga per internetą: http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/m50-60/matis_did.htm
- *Ernstas Ludvikas Kirchneris „Penkios moterys“ (1913), „Dailininkas kareivis“ (1915)*, prieiga per internetą: http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/a20_30/kirch_did.htm
- *Žoržas Brakas „Pianinas ir mandolina“ (1909), „Butelis, laikraštis ir pypkė“ (1913)*, prieiga per internetą: http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/a1_10/brak_did.htm
- *Džakomas Bala „Šuns su pavadėliu dinamizmas“ (1912), „Kregždės skrydis“ (1913)*, prieiga per internetą: http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/a1_10/bala_did.htm

- *Vasilijus Kandinskis* „*Improvizacija 28*“ (1912), „*Juodos linijos*“ (1913), prieiga per internetą: http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/a20_30/kand_did.htm
- *Marselis Diušanasas* „*Prie savo darbų*“, „*Dviračio ratas*“ (1913), prieiga per internetą: http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/a1_10/dius_did.htm
- *Francis Pikabija* „*Meilės paradas*“ (1917), „*Karbiuratorius*“ (1919), prieiga per internetą: http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/m50-60/pikab_did.htm
- *Kurtas Šviterisas* „*Merz 163*“ (1920), „*Merz 199*“ (1921), prieiga per internetą: http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/s70-90/svitc_did.htm
- *Maksas Ernstas* „*Miškas*“ (1927–8), „*Antipopiežius*“ (1941), prieiga per internetą: http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/a1_10/ernst_did.htm
- *Markas Rotko* „*Violetinė, juoda, oranžinė ir geltona*“ (1949), „*Keturi tamsūs raudoname*“ (1956), prieiga per internetą: http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/m50-60/rotko_did.htm
- *Richardas Hamiltonas* „*Tad kas gi keičia...*“ (1956), „*Interjeras II*“ (1964), prieiga per internetą: http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/a20_30/ham_dis.htm
- *Bridžit Rili (Briget Riley)* „*Griūtis*“ (1963), „*Nataraja*“ (1993), prieiga per internetą: <http://www.tate.org.uk/servlet/ViewWork?cgroupid=999999961&workid=12600&searchid=9648&tabview=image>,
<http://www.tate.org.uk/servlet/ViewWork?cgroupid=999999961&workid=20978&searchid=9648&tabview=image>
- *Aleksandras Kalderis* „*Mobili skulptūra*“ (1941), „*Raudonųjų lelijų padėklai*“ (1956), prieiga per internetą: http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/a20_30/kold_did.htm
- *Richardas Sera (Richard Serra): MoMa retrospektyva* (2007), prieiga per internetą: <http://www.moma.org/interactives/exhibitions/2007/serra/flash.html>
- *Žilvino Kempino darbas* „*Double O*“ (MoMa, 2010, Niujorkas), prieiga per internetą: http://www.moma.org/explore/inside_out/2010/12/21/drawing-in-motion-zilvinas-kempinass-double-o-at-moma
- *Vladimiro Tarasovo garso instaliacijos* „*Noktiurnas popieriui*“ (1998), „*TB-II*“ (2005), „*Kyoto*“ (2005), prieiga per internetą: <http://www.vladimirtarasov.com/vptinstPaperpage.htm>,
<http://www.vladimirtarasov.com/vptinstTB2page.htm>,
<http://www.vladimirtarasov.com/vptinstKyotopage.htm>,
http://www.ldm.lt/RRM/V_Tarasovo-paroda.htm
- *Petro Mazūro* „*Vėtros pagunda*“ (2005) *HBH skulptūrų parke*, prieiga per internetą: <http://www.hbh.lt/?lt=1201614959>
- *Petras Mazūras mugėje ARTVILNIUS 09*, prieiga per internetą: <http://www.artvilnius.com/en/artvilnius09/participants/artists/petras-mazuras/>

- Petro Mazūro „Lietaus talpykla“ (2009) Liepiškių technologijų parke, prieiga per internetą:
<http://www.litepa.lt/photos.php?view=preview&image=78&category=0>

Pasiruošimas pamokai: turinio klausimai

Kodėl menininkai eksperimentuoja, pasirinkdami įvairias medžiagas ir technikas? Kuo skiriasi senosios ir XX a. dailės atradimai? Ar dailininkas savo eksperimentus planuoja? Kokie meniniai bandymai pakeičia dailės raidą? Kiek dailės eksperimentuose svarbus atsitiktinumas? Kaip gali nukentėti menininko išradėjo kūryba? Ar klysdamas menininkas progresuoja?

Pamokos eiga

I dalis. Modernizmo naujovės ir jų plėtotė. Diskutuojame apie naujų vaizdinių ir meno formų atsiradimo prielaidas. Žiūrime ir aptariame filmų fragmentus: 14.1 (siurrealistinis S. Dali filmo „Andalūzijos šuo“ fragmentas – vyras su skustuvu), 2.1 (netikėtos H. Boscho vizijos paveiksle „Linksmųjų sodas“), 11.1 (A. Tulūz-Lotrekas atskleidžia naujas litografijos galimybes), 13.2 (P. Pikasas kuria skulptūras iš metalo atliekų), 16.1 (Džeksonas Polokas atsitiktinai atranda „varvinimo“ techniką). Kas skatina menininkus ieškoti naujų meno formų? Kodėl tai ypač svarbu modernistų kūryboje? Ar galima šiandien sukurti ką nors nauja? (Postmodernizmas – kartočių, įvairių perdirbinių, *remake*‘ų ir *coverių* kultūra, todėl naujos meno formos įmanomos tik atsirandant naujoms technologijoms.)

Apžvelgiame XX a. menininkų modernistų naujų formų atradimus, keldami originalumo klausimą – ką nauja konkreiti modernistinė kryptis „atrado“, koks šių eksperimentų įnašas dailės raidoje.

Klasikinis modernizmas

Fovizmas: sąlygiški vaizdai, kuriems būdingas grynų, ryškių, kontrastingų spalvų koloritas, dekoratyvios plokščios formos, ornamentinis piešinys, ekspresyvi ritmika. Pvz., Anri Matiso „Ponia Matis“ (1905), „Raudona harmonija“ (1908).

Ekspresionizmas: deformuotos schematizuotos formos, laužytos linijos, dramatiški ryškių spalvų kontrastai, dinamiškos diagonalios kompozicijos. Pvz., Ernsto Ludviko Kirchnerio „Penkios moterys“ (1913), „Dailininkas kareivis“ (1915).

Kubizmas: naudojami keli žiūrėjimo taškai, gilinamasis į daiktų struktūrą, trimatį tūrį siekiama pavaizduoti dvimate forma, plėtojama koliažo technika. Pvz., Žoržo Brako „Pianinas ir mandolina“ (1909), „Butelis, laikraštis ir pypkė“ (1913).

Futurizmas: gyvas kompozicijos ritmas, segmentais suskaidyti tikrovės pavidalai, simultaniškai (paraleliai tuo pat metu) užfiksuota figūrų judesių seka. Pvz., Džakomo Bala „Šuns su pavadėliu dinamizmas“ (1912), „Kregždės skrydis“ (1913).

Abstrakcionizmas: nevaizduojami realūs daiktai, remiamasis „gryna“ forma – specifinėmis plastinėmis išraiškos priemonėmis: spalva, faktūra, tūriu, tonu, linija ir pan. Pvz., Vasilijaus Kandinskio „Improvizacija 28“ (1912), „Juodos linijos“ (1913).

Dadaizmas: stilistinės raiškos įvairovė, pagrįsta atsitiktinumu, absurdu, anarchija, ironija, siekianti provokuoti ir šokiruoti publiką. Kuriami koliažai, fotomontažai, object-trouvé ir ready-made, kompozicijos iš miesto civilizacijos produktų, buities atliekų, žinomų kūrinių reprodukcijų, spaudos iškarpu etc. Pvz., Marselio Diušano „Dviračio ratas“ (1913), Francio Pikabijos „Meilės paradas“ (1917), „Karbiuratorius“ (1919), Kurto Šviterso „Merz 163“ (1920), „Merz 199“ (1921).

Siurrealizmas: asociatyvūs vaizdiniai, paradoksalūs sugretinimai. Išplėtojo asambliažo, dekalkomanijos, fotomontažo, frotazo, fumažo, koliažo technikas. Pvz., Makso Ernsto „Miškas“ (1927–8), „Antipopiežius“ (1941).

Vėlyvasis modernizmas

Abstraktusis ekspresionizmas: ekspresyviai nutapyta išraiškingų dėmių ir faktūrų abstrakcija. Pvz., Markas Rotko „Violetinė, juoda, oranžinė ir geltona“ (1949), „Keturi tamsūs raudoname“ (1956).

Popdailė: banalios komercinės produkcijos vaizdiniai iš prekių įpakavimų, reklaminių plakatų, komiksų, žurnalų ir laikraščių nuotraukų, televizijos ir kino. Pvz., Richardas Hamiltonas „Tad kas gi keičia...“ (1956), „Interjeras II“ (1964).

Opdailė: racionalios, preciziškos geometrinės kompozicijos, sukeliančios iš anksto numatytas žiūrovo akies tinklainės reakcijas, vibravimo ir mirgėjimo efektus. Pvz., Bridžit Rili (Briget Riley) „Griūtis“ (1963), „Nataraja“ (1993).

Kinetinis menas: dinamiška kompozicija kuriama iliuzinėmis (pagrįstomis optikos dėsniais) ir mechaninėmis (pagrįstomis gamtos jėgų arba specialių prietaisų veikimu) priemonėmis. Pvz., Aleksandras Kalderis „Mobili skulptūra“ (1941), „Raudonųjų lelijų padėklai“ (1956).

Minimalizmas: preciziškai pagamintos geometrinio pavidalo skulptūros, kurioms būdingas to paties motyvo kartojimas. Pvz., Richardas Sera (Richard Serra): MoMa retrospektyva (2007).

II dalis. Postmodernistiniai eksperimentai. Nagrinėjame šiuolaikinių lietuvių menininkų – Žilvino Kempino, Vladimiro Tarasovo ir Petro Mazūro – kūrinius. Juose bandome išvelgti matytų vėlyvojo modernizmo krypčių (opdailės, kinetinio meno ir minimalizmo plėtotė Ž. Kempino kūryboje) atgarsius ir naujų veiksmo formų (gamtos, fizikinių dėsnų sukeltų reiškinių studijavimas V. Tarasovo ir P. Mazūro kūriniuose) tendencijas.

Žilvinas Kempinas (citas menininko iš 2009 m. interviu interneto svetainei *arnews.lt*): *Mes patys esam laikini, t.y. mirtingi. Iš tiesų, mūsų gyvenimas yra struktūruotas dienų, valandų ir minučių. Viskas yra persisunkę laiku. Net mūsų idėjos. Laikas taip pat yra iliuzija, tarsi koks bendras susitarimas. Mes negalim jo nei matyti, nei kaip nors paveikti. Galim jį tik matuoti. Tai,*

ką mes vadiname „laiku“ iš tikrųjų yra vienas begalinis baisus dalykas. Galbūt tai ir yra pats Dievas. T.y. ne koks nors barzdotas senukas danguj, bet tikras ramus ir labai lėtas Dievas, judantis visada tuo pačiu – 60 minučių per valandą – greičiu, viską aplinkui keisdamas su didingu abejingumu. Laiko dimensija mano darbuose faktiškai yra jų gyvybė.

Renkuosi paprastas priemones, nes jos įtaigesnės. Nenaudoju jokių technologinių ar intelektualinių barjerų. Menas man primena alchemiją – kasdieniški banalūs dalykai parinkti teisinga proporcija įgauna naują energiją, tapdami kažkuo daugiau nei vien jų suma. Todėl svarbu, kad šie ingredientai išliktų matomi. Stebukladariai ir magai turi paslaptis, kurias jie saugo, nes, kai jos atskleidžiamos, stebuklas išnyksta. Menininkai neturi paslapčių, čia viskas yra atvira. Menas geba dar labiau nustebinti, kai aiškiai matoma, kaip tai padaryta.

Beje, aš nedekonstruoju ir nesišaipau iš modernizmo, atvirkščiai – man patinka jo pasišventimas kai kuriom puristinėm idėjom, net jei jos šiandien atrodo ne taip rimtai kaip anksčiau.

Magnetinės juostos man leidžia įgyvendinti sumanymus, kurių nebūtų galima įgyvendinti jokiais kitomis priemonėmis. Bet tai aš šią medžiagą pasirinkau, o ne ji mane, todėl aš neturiu jokių įsipareigojimų! Vadovaujuosi tam tikru nuoseklumu, kuris nesiriboja nei su magnetinės juostos panaudojimu, nei su ventiliatoriais. Ateity, be abejo, naudosiu ir kitas priemones, tačiau magnetinė juosta išlieka medžiaga su neišsenkamom galimybėm. Be to ji tapo mano savotišku trade mark (prekiniu ženklu). Aš, žinoma, nieko nesu užpatentavęs, bet faktiškai tai tapo mano išskirtine medžiaga, kurios kiti menininkai nenaudos. Jau vien todėl norisi tęsti – jaučiuosi savo teritorijoje.

Vladimiras Tarasovas (citas iš 2007 m. interviu interneto svetainei *bernardinai.lt* ir kn. *Vladimiras Tarasovas: tarp garso ir vaizdo*, Vilnius: baltos lankos, 2008, p. 58–63, p. 80–81):

Nesunkiai pastebėsite, kad visi mano projektai yra vienaip ar kitaip susiję su garsu. Net mano vizualinės instaliacijos yra susijusios su garsu, todėl vadinu jas sound games (garso žaidimai). Įvairiose srityse kalbu apie tą patį, skiriasi tik kalbos sandara. Kartais šios skirtingos kalbos susilieja ir suformuoja naujas hibridines formas. /.../ Pastebiu, kad kūrinio vizualinis aspektas neišvengiamai priverčia mane geriau suprasti patį garso fenomeną.

Savo instaliacijose aš mėgstu naudoti natūralius garso šaltinius, pavyzdžiui, vandenį arba popierių. Neįtikėtina, tačiau įvairiuose paprasto popieriaus skleidžiamuose garsuose galima išgirsti natas, galima netgi „derinti“ popierių taip, kad jis skambėtų tam tikra tonacija! Savaiame aišku, kai grįžtu prie „tikrų“ muzikinių instrumentų, suvokiu jų skambesį jau kiek kitaip.

„Noktiurnas popieriui“ (1 – 1998, 2 – 2002). Mane pakvietė į Vokietijoje, Diureno Leopoldo Hoescho muziejuje, vykstančią bienalę „Paper Art 7“ („Menas iš popieriaus“). Reikėjo sukurti ką nors, kas susiję su popieriumi. Tuo metu buvau gavęs „Civitella Ranieri Center“ stipendiją ir

gyvenau Italijoje, Umbrijos regione. Dieviškas kraštas – visai netoli Asyžius ir kiti maži miestukai, kuriuose gausu Giotto, Piero della Francescos ir kitų garsių Italijos menininkų darbų. Mano studijoje stovėjo ventiliatorius, taip pat turėjau skaidraus plono popieriaus. Kai popierių paleidau virš ventiliatoriaus, jis staiga pakilo ir ėmė skleisti tokį šiugždesį. Tada pradėjau eksperimentuoti. Supratau, kad jei popierius sveria daugiau, garsas žemesnis, jei mažiau – kitoks.

Supratau, kad iš popieriaus galima sukurti pritrenkiančią garsų paletę. Instaliacija padaryta paprastai – popierius, tinklelis, bambukas, ant kurio priklijuotas popierius, ventiliatorius. Kai jį įjungti, jis pūsdamas kelia popierių, o tas skleidžia garsus. Taip atsirado „Noktiurnas“. Sukūriau du jo variantus. Kurdamas pirmąjį, kaip ir instaliaciją „Dvasių muzika“, rėmiausi šešėlių teatru. Antrame variante „Noktiurnas popieriui 2“ demonstruojamas instaliacijos mechanizmas ir daugiau dėmesio skiriama muzikai, o ne projekcijoms ant sienos.

„TB“ (1 – 1998, 2 – 2005). Šios instaliacijos idėja irgi kilo pakeliavus po Azijos šalis. Rytietiškas minimalizmas. Sugebėjimas išvelgti, pastebėti mažą detalę ir pamatyti joje visą pasaulį. Ši tradicija atėjo iš rytų. Tibeto vienuolynuose yra tokia bambukinė lazdelė, ji sukasi ir daužo varpelį – ping, ping... Dar ten tokie rulonai sukdamiesi sukelia garsą. Panorau pasinaudoti šia idėja ir sukurti kokį nors keistą instrumentą. Padariau jį dvibalsį, bambukas užgauna du balsus ir skleidžia kažkokius garsus. Dirbdamas dar pamačiau tokį dėsni: jei ilgai žiūri, tai susidaro toks kaip mašinos ar dviračio rato efektas – matai, kaip jis pradeda sukstis į kitą pusę, ne mašinos judėjimo kryptimi, o priešinga.

„Kyoto“ (2005). Nejauti Japonijos, kol nenuvažiuoji 20–30 kilometrų nuo Tokijo. Ten visai kita šalis. Kiekvienas turi kokį nors sodelį. Tie japoniški sodai, nuostabi sakura. Visur bambukas... Savaip susiejau garsą, akmenį ir bambuką. Kai vanduo pripildo bambuko lazdelę, ji trenkia į akmenį. Sunkiausias dalykas buvo pasiekti, kad jos labai lėtai ir labai tyliai grotų. Keisčiausia, kad bambukiniai medžių kamienai man asocijuojasi tiek su būgnininko, tyliai mušančio solo partiją, lazdelėmis, tiek (kaip Vitalijus Pacukovas pastebėjo) su daugiairkle vikingų valtimi. Šioje instaliacijoje susipynė mano perkusininko patirti, žavėjimaisi Japonija ir vieta, kurioje gimiau.

Petras Mazūras (citas iš Mikšionienė R., 2011 ir Mazūras P. *Kūryba yra klaida, visa kita yra fizika*):

Fizikai tvirtina, kad šviesos greičio barjeras – neperžengiamas. Tačiau mes, menininkai, nuolat imamės neįveikiamų uždavinių.

Parodą „Šviesos barjeras“ (2011, VDA parodų salė „Titanikas“) galima vadinti autobiografinė. Juk kažkada svajojau būti jei ne lakūnas, tai bent lėktuvų konstruktorius. Dar ir dabar visada pasižiūriu, kas skrenda virš galvos. Mažas būdamas pasidariau malūnsparnį iš žąsies

plunksnos ir gumos. Jis pakildavo labai neaukštai, nes tuo metu nežinojau, kad jam reikia dar vieno propelerio. Guma pernelyg greitai išsivyniodavo. /.../

Tą seną rusišką lėktuvą pasirinkau ne tik todėl, kad vaikystėje nuolat girdėdavau jį praskrendantį. Šis šaltojo karo simboliu tapęs bombonešis Rusijoje naudojamas iki šiol. Nors tai buvo vienas greičiausių sraigtnių lėktuvų, jis neviršydavo ne tik šviesos, bet ir garso greičio. Tik jo 8 metrų skersmens propelerių sraigty galiukai viršydavo garso greitį. /.../

Regis, aplinkui viskas beviltiška ir beprasmiška, bet jei suvokėi tą beprasmybę, vadinasi, jau žengei vieną žingsnį prasmės link. Svarbu nesustoti. /.../

Skystas poliesteris varva kaip medus. Sutepiau nemažai sluoksnių. Kūrinys atrodė gražiai, buvo permatomas. Tačiau vos pakėlus pradėjo linkti ir per kelias minutes visiškai subyrėjo. Kolegos pasiūlė tokį performansą padaryti parodoje. Kokius tris mėnesius dirbi, sukiši ne vieną šimtą litų ir per kokias tris minutes viską prarandi. Akivaizdu, kad tų performansų, kurie labai arti gyvenimo, neįmanoma pakartoti parodų salėje. /.../

Jau sulaukiau tokio amžiaus, kai pradėdu dirbti sau. Juk didžiąją gyvenimo dalį skulptorius dirba kitiems. Reikia užsidirbti duonai, susikurti vardą. O dabar galima grįžti prie pomėgių. Atrodo, kad prasideda pats geriausias gyvenimo gabaliukas. /.../

Jei kam ir atrodo, kad galima sukurti meno mokslą, tai primena bandymus sukurti amžiną variklį. Gražu pažiūrėti iš šalies, kartais graudu, bet fizikai sako, kad amžino variklio idėja yra klaida. Idėją griaua masės ir energijos tvarumo dėsnis. Tačiau, paradoksas, kur yra klaida, ten prasideda kūryba. Mokyklos taip pat kuriamos ir visų jų pagrindu slypi klaida. Jos egzistuoja ne algoritmais, o tikėjimu arba prievarta. Dėl šios priežasties jas skirstau į dvi grupes: prievartinę ir demokratinę.

Skulptorius P. Mazūras pastaraisiais metais kūrė konceptuales egzotiškų augalų auginimo projektus, instaliacijas, kuriose gyvus augalus derino su akmenimis, medžiais, metalu ir kitomis medžiagomis. Visuose jo kūrinuose ryškus kontrasto principas: derinamas poliruotas ir reljefinis paviršius, gamta ir technika, gyvos ir negyvos gamtos formos, archajiškas ir novatoriškas pradai. Šiuo metu jis atsisakė darbų su augalais, nes gyviems organizmams reikia per daug priežiūros. Nusprendęs nebedidinti savo egzotiškų augalų skulptūrų sodo, kuriuo rūpintis jam padeda ir kiti šeimos nariai, P. Mazūras daug laiko skyrė dar neįvaldytai medžiagai – poliesteriui – tyrinėti.

III dalis. Modernisto įvaizdis. Žiūrime 10.2 filmo fragmentą (G. Klimtas piešia kartu su Egonu Šyle). Tai puikus porinio darbo pavyzdys, kurio principus išbandysime, su klasės draugu kurdami menininko modernisto portretą. Pasiremdami konkrečios krypties stilistika, iš asmeninių ir aplinkos daiktų kuriame modernizmo atstovo (fovistas, ekspresionistas, kubistas, futuristas, konstruktyvistas, dadaistas, siurrealistas, abstrakcionistas) įvaizdį, t.y. per aprangos, aksesuarų ir

veido išraiškos detales stengiamės perteikti apibendrintą duotos krypties dailininko „charakterį“. Vienas kitą dekoruojame krypčiai būdingais elementais (gali pakakti net vieno taikliai parinkto aksesuaro: minimalistinį sprendimą kompensuoja įtaigūs judesiai, mimika etc.). Surengiame menininkų modernistų įvaizdžių demonstraciją ir sudarome klasės „gyvųjų“ menininkų galeriją. Aptariame, kokie užfiksuoti išoriniai atributai atspindi modernistų polinkį eksperimentuoti.

Žodynėlis

- ✓ Modernizmas – naujų XIX a. pab. – XX a. vid. meno krypčių, kurioms būdingas tradicijų neigimas ir originalumas, visuma.
- ✓ Klasikinis modernizmas – XX a. I p. V. Europoje susiformavusios naujos dailės kryptys: fovizmas, ekspresionizmas, kubizmas, futurizmas, konstruktyvizmas, dadaizmas, siurrealizmas, abstrakcionizmas. Jų užuomazgas matome XIX a. II p. postimpresionistų (V. van Gogo, P. Gogeno, P. Sezano, A. Tulūz-Lotreko, nabidų, simbolistų, neoimpresionistų) kūryboje.
- ✓ Vėlyvasis modernizmas – po II PK JAV susiformavusios to meto avangardinės dailės kryptys: abstraktusis ekspresionizmas, popartas, opartas, kinetinis menas, minimalizmas, hepeningas. Šios kryptys ne tik tęsia klasikinio modernizmo tradicijas, bet ir išsiskiria naujomis laikino, nekomercinio, konceptualaus meno formomis, kurias nuo XX a. 7 d-mečio plėtoja postmodernizmas.
- ✓ Meniniai eksperimentai – naujų raiškos ir techninių sprendimų bandymai, daugiausia būdingi modernizmo kryptims. Kuriami koliažai, asambliažai, fotomontažai, *object-trouvé*, *ready-made*, naudojamos dekalkomanijos, frotažo, fumažo technikos.
- ✓ Koliažas – kompozicija suklijuota iš audinių, nuotraukų, tapetų, laikraščių, plakatų bei kt. spaudinių skiaučių, dažniausiai papildyta tapytais elementais.
- ✓ Asambliažas – erdviniai kūriniai sukomponuoti iš daiktų ar jų dalių, pritvirtintų ant įrėmintos plokštumos ar sudėtų į dėžutės.
- ✓ Fotomontažas – kompozicija sukurta iš nuotraukų iškarpų, kurios gali būti papildomos piešiniu ar grafiniais elementais.
- ✓ Object-trouvé – surastas arba pasirinktas tikrovės daiktas, kuris be žymesnių pakeitimų ar perdirbimų pateikiamas kaip savarankiškas meno kūrinys ar meninės kompozicijos dalis.
- ✓ Ready-made – fabrikinės gamybos daiktas, kuris pristatomas kaip meno kūrinys.
- ✓ Dekalkomanija – tapybos technika, kuria išgaunamas mechaniškas dažų atspaudas: dažais prisodrintą skepetą ar kempinėlę ranka ar koku kitu prietaisu spaudžiame (neretai judindami ir sukdami) prie paveikslo pagrindo.

- ✓ Frotažas – dailės technika, kuria išgaunamas faktūrinis piešinys: ant reljefinio paviršiaus (monetos, neobliuotos lentos, žvynuotos odos ir pan.) dedamas plonas švelnus popierius (kartais drobė), kuris trinamas minkštu grafitu, kreidele ar dažuose pamirkytu tamponu.
- ✓ Fumažas – dailės technika, kuomet vaizdas kuriamas liepsna aprūkant paveikslo pagrindą (popierių, kartoną ir kt.).

Informacijos šaltiniai

25. Čiurlionytė A. *Dailė. Vadovėlis XI–XII klasei. Pirmoji knyga*, Kaunas: Šviesa, 2007.
26. Čiurlionytė A. *Dailė. Vadovėlis XI–XII klasei. Antroji knyga*, Kaunas: Šviesa, 2007.
27. *Dailės enciklopedija*, prieiga per internetą: www.artcyclopedia.com
28. *Dailės istorijos enciklopedija*, prieiga per internetą: www.arthistory.about.com
29. *Dailės žodynas*, Vilnius: VDA leidykla, 1999.
30. Dempsey A. *Stiliai, judėjimai ir kryptys*, Vilnius: Presvika, 2004.
31. *Dokumentiniai filmai apie dailę (anglų k.)*, prieiga per internetą:
http://art.docuwat.ch/videos/?channel_id=0&skip=0&subpage=channel
32. *Dokumentiniai filmai apie dailę (anglų k.) „Smarthistory videos“*, prieiga per internetą:
<http://smarthistory.khanacademy.org/videos.html>
33. Lucie-Smith E. *Meno kryptys nuo 1945-ųjų*, Vilnius: R.Paknio leidykla, 1996.
34. Mazūras P. *Kūryba yra klaida, visa kita yra fizika*, Postscriptum.lt, prieiga per internetą:
<http://www.postscriptum.lt/nr11-universitetas/kuryba-yra-klaida-visa-kita-yra-fizika/>
35. *Meno istorija. Nuo viduramžių iki šiuolaikinio meno*, Vilnius: Alma litera, 2006.
36. Mikšionienė R. Kūrėjo P. *Mazūro baterijos – visada įkrautos*, L.rytas.lt, 2011-12-29, prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/-13251380131322911443-k%C5%ABr%C4%97jo-p-maz%C5%ABro-baterijos-visada-%C4%AFkrautos.htm>
37. *Mokomoji dailės programa ARS2*, prieiga per internetą: mkp.emokykla.lt/ars/
38. *Olga's Gallery*, prieiga per internetą: <http://www.abcgallery.com>
39. Read H. *Trumpa moderniosios tapybos istorija*, Vilnius: Vaga, 1994.
40. *Vladimiro Tarasovo kūrybos svetainė*, prieiga per internetą:
<http://www.vladimirtarasov.com/vpthomepage.htm>
41. *Vladimiras Tarasovas: „Džiazas yra daugiau negu tik muzika“*, Bernardinai.lt, 2007-06-08, prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2007-06-08-vladimiras-tarasovas-dziazas-yra-daugiau-negu-tik-muzika/4510>
42. *Vladimiro Tarasovo paroda „Garso žaidimai“ (2005)*, prieiga per internetą:
http://www.ldm.lt/RRM/V_Tarasovo-paroda.htm
43. *Vladimiras Tarasovas: tarp garso ir vaizdo*, Vilnius: baltos lankos, 2008

44. *Žilvinas Kempinas apie sunkumus, ruošiantis Venecijos Bienalei, laiką, erdvę ir Lietuvą*, Artnews.lt, 2009-11-16, prieiga per internetą: <http://www.artnews.lt/zilvinas-kempinas-apie-sunkumus-ruosianti-venecijos-bienalei-laika-erdve-ir-lietuva-3342>

Mokytojo užrašai ir pastabos

.....
.....
.....

3. 2. Menininkai – eksperimentatoriai ir išradėjai.

Uždaviniai:

- nagrinėjant modernistinius ir postmodernistinius kūrinius, apibūdinti meninių eksperimentų ir išradimų vaidmenį istorinėje dailės raidoje,
- lyginant XX a. pradžios – XX a. 7 d-mečio dailės ieškojimus, apžvelgti modernizmo dailės sumanymus naujumo požiūriu,
- remiantis konkrečios dailės krypties stilistiniais bruožais, sukurti menininkų modernistų įvaizdžio galeriją.

Numatomi rezultatai. Mokiniai gebės:

- paaiškinti XX a. meno formų naujoves kaip menininko kūrybos bandymų išdavą,
- išskirti modernistinės dailės atradimų principus ir įvertinti jų raiškos originalumą,
- susieti modernizmo raiškos elementus su eksperimentinio menininko įvaizdžio kūrimu.

Vaizdinė medžiaga

- DVD filmų fragmentai: 14.1, 2.1, 10.2, 11.1, 13.2, 16.1
- *Anri Matisas „Ponia Matis“ (1905), „Raudona harmonija“ (1908)*, prieiga per internetą: http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/m50-60/matis_did.htm
- *Ernstas Ludvikas Kirchneris „Penkios moterys“ (1913), „Dailininkas kareivis“ (1915)*, prieiga per internetą: http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/a20_30/kirch_did.htm
- *Žoržas Brakas „Pianinas ir mandolina“ (1909), „Butelis, laikraštis ir pypkė“ (1913)*, prieiga per internetą: http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/a1_10/brak_did.htm
- *Džakomas Bala „Šuns su pavadėliu dinamizmas“ (1912), „Kregždės skrydis“ (1913)*, prieiga per internetą: http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/a1_10/bala_did.htm
- *Vasilijus Kandinskis „Improvizacija 28“ (1912), „Juodos linijos“ (1913)*, prieiga per internetą: http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/a20_30/kand_did.htm

- *Marselis Diušanas* „Prie savo darbų“, „Dviračio ratas“ (1913), prieiga per internetą: http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/a1_10/dius_did.htm
- *Francis Pikabija* „Meilės paradas“ (1917), „Karbiuratorius“ (1919), prieiga per internetą: http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/m50-60/pikab_did.htm
- *Kurtas Švitersas* „Merz 163“ (1920), „Merz 199“ (1921), prieiga per internetą: http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/s70-90/svitc_did.htm
- *Maksas Ernstas* „Miškas“ (1927–8), „Antipopiežius“ (1941), prieiga per internetą: http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/a1_10/ernst_did.htm
- *Markas Rotko* „Violetinė, juoda, oranžinė ir geltona“ (1949), „Keturi tamsūs raudoname“ (1956), prieiga per internetą: http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/m50-60/rotko_did.htm
- *Richardas Hamiltonas* „Tad kas gi keičia...“ (1956), „Interjeras II“ (1964), prieiga per internetą: http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/a20_30/ham_dis.htm
- *Bridžit Rili (Briget Riley)* „Griūtis“ (1963), „Nataraja“ (1993), prieiga per internetą: <http://www.tate.org.uk/servlet/ViewWork?cgroupid=999999961&workid=12600&searchid=9648&tabview=image>,
<http://www.tate.org.uk/servlet/ViewWork?cgroupid=999999961&workid=20978&searchid=9648&tabview=image>
- *Aleksandras Kalderis* „Mobili skulptūra“ (1941), „Raudonųjų lelijų padėklai“ (1956), prieiga per internetą: http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/a20_30/kold_did.htm
- *Richardas Sera (Richard Serra): MoMa retrospektyva* (2007), prieiga per internetą: <http://www.moma.org/interactives/exhibitions/2007/serra/flash.html>
- *Žilvino Kempino darbas „Double O“ (MoMa, 2010, Niujorkas)*, prieiga per internetą: http://www.moma.org/explore/inside_out/2010/12/21/drawing-in-motion-zilvinas-kempinass-double-o-at-moma
- *Vladimiro Tarasovo garso instaliacijos „Noktiurnas popieriui“ (1998), „TB-II“ (2005), „Kyoto“ (2005)*, prieiga per internetą: <http://www.vladimirtarasov.com/vptinstPaperpage.htm>,
<http://www.vladimirtarasov.com/vptinstTB2page.htm>,
<http://www.vladimirtarasov.com/vptinstKyotopage.htm>,
http://www.ldm.lt/RRM/V_Tarasovo-paroda.htm
- *Petro Mazūro „Vėtros pagunda“ (2005) HBH skulptūrų parke*, prieiga per internetą: <http://www.hbh.lt/?lt=1201614959>
- *Petras Mazūras mugėje ARTVILNIUS 09*, prieiga per internetą: <http://www.artvilnius.com/en/artvilnius09/participants/artists/petras-mazuras/>
- *Petro Mazūro „Lietaus talpykla“ (2009) Liepiškių technologijų parke*, prieiga per internetą: <http://www.litepa.lt/photos.php?view=preview&image=78&category=0>

Pasiruošimas pamokai: turinio klausimai

Kodėl menininkai eksperimentuoja, pasirinkdami įvairias medžiagas ir technikas? Kuo skiriasi senosios ir XX a. dailės atradimai? Ar dailininkas savo eksperimentus planuoja? Kokie meniniai bandymai pakeičia dailės raidą? Kiek dailės eksperimentuose svarbus atsitiktinumas? Kaip gali nukentėti menininko išradėjo kūryba? Ar klysdamas menininkas progresuoja?

Pamokos eiga

I dalis. Modernizmo naujovės ir jų plėtotė. Diskutuojame apie naujų vaizdinių ir meno formų atsiradimo prielaidas. Žiūrime ir aptariame filmų fragmentus: 14.1 (siurrealistinis S. Dali filmo „Andalūzijos šuo“ fragmentas – vyras su skustuvu), 2.1 (netikėtos H. Boscho vizijos paveiksle „Linksmųjų sodas“), 11.1 (A. Tulūz-Lotrekas atskleidžia naujas litografijos galimybes), 13.2 (P. Pikasas kuria skulptūras iš metalo atliekų), 16.1 (Džeksonas Polokas atsitiktinai atranda „varvinimo“ techniką). Kas skatina menininkus ieškoti naujų meno formų? Kodėl tai ypač svarbu modernistų kūryboje? Ar galima šiandien sukurti ką nors nauja? (Postmodernizmas – kartočių, įvairių perdirbinių, *remake*‘ų ir *coverių* kultūra, todėl naujos meno formos įmanomos tik atsirandant naujoms technologijoms.)

Apžvelgiame XX a. menininkų modernistų naujų formų atradimus, keldami originalumo klausimą – ką nauja konkreiti modernistinė kryptis „atrado“, koks šių eksperimentų įnašas dailės raidoje.

Klasikinis modernizmas

Fovizmas: sąlygiški vaizdai, kuriems būdingas grynų, ryškių, kontrastingų spalvų koloritas, dekoratyvios plokščios formos, ornamentinis piešinys, ekspresyvi ritmika. Pvz., Anri Matiso „Ponia Matis“ (1905), „Raudona harmonija“ (1908).

Ekspresionizmas: deformuotos schematizuotos formos, laužytos linijos, dramatiški ryškių spalvų kontrastai, dinamiškos diagonalios kompozicijos. Pvz., Ernsto Ludviko Kirchnerio „Penkios moterys“ (1913), „Dailininkas kareivis“ (1915).

Kubizmas: naudojami keli žiūrėjimo taškai, gilinamasis į daiktų struktūrą, trimatį tūrį siekiama pavaizduoti dvimate forma, plėtojama koliažo technika. Pvz., Žoržo Brako „Pianinas ir mandolina“ (1909), „Butelis, laikraštis ir pypkė“ (1913).

Futurizmas: gyvas kompozicijos ritmas, segmentais suskaidyti tikrovės pavidalai, simultaniškai (paraleliai tuo pat metu) užfiksuota figūrų judesių seka. Pvz., Džakomo Bala „Šuns su pavadėliu dinamizmas“ (1912), „Kregždės skrydis“ (1913).

Abstrakcionizmas: nevaizduojami realūs daiktai, remiamasis „grynąja“ forma – specifinėmis plastinės išraiškos priemonėmis: spalva, faktūra, tūriu, tonu, linija ir pan. Pvz., Vasilijaus Kandinskio „Improvizacija 28“ (1912), „Juodos linijos“ (1913).

Dadaizmas: stilistinės raiškos įvairovė, pagrįsta atsitiktinumu, absurdu, anarchija, ironija, siekianti provokuoti ir šokiruoti publiką. Kuriami koliažai, fotomontažai, object-trouvé ir ready-made, kompozicijos iš miesto civilizacijos produktų, buities atliekų, žinomų kūrinių reprodukcijų, spaudos iškarpu etc. Pvz., Marselio Diušano „Dviračio ratas“ (1913), Francio Pikabijos „Meilės paradas“ (1917), „Karbiuratorius“ (1919), Kurto Šviterso „Merz 163“ (1920), „Merz 199“ (1921).

Siurrealizmas: asociatyvūs vaizdiniai, paradoksalūs sugretinimai. Išplėtojo asambliažo, dekalkomanijos, fotomontažo, frotazo, fumažo, koliažo technikas. Pvz., Makso Ernsto „Miškas“ (1927–8), „Antipopiežius“ (1941).

Vėlyvasis modernizmas

Abstraktusis ekspresionizmas: ekspresyviai nutapyta išraiškingų dėmių ir faktūrų abstrakcija. Pvz., Markas Rotko „Violetinė, juoda, oranžinė ir geltona“ (1949), „Keturi tamsūs raudoname“ (1956).

Popdailė: banalios komercinės produkcijos vaizdiniai iš prekių įpakavimų, reklaminių plakatų, komiksų, žurnalų ir laikraščių nuotraukų, televizijos ir kino. Pvz., Richardas Hamiltonas „Tad kas gi keičia...“ (1956), „Interjeras II“ (1964).

Opdailė: racionalios, preciziškos geometrinės kompozicijos, sukeliančios iš anksto numatytas žiūrovo akies tinklainės reakcijas, vibravimo ir mirgėjimo efektus. Pvz., Bridžit Rili (Briget Riley) „Griūtis“ (1963), „Nataraja“ (1993).

Kinetinis menas: dinamiška kompozicija kuriama iliuzinėmis (pagrįstomis optikos dėsniais) ir mechaninėmis (pagrįstomis gamtos jėgų arba specialių prietaisų veikimu) priemonėmis. Pvz., Aleksandras Kalderis „Mobili skulptūra“ (1941), „Raudonųjų lelijų padėklai“ (1956).

Minimalizmas: preciziškai pagamintos geometrinio pavidalo skulptūros, kurioms būdingas to paties motyvo kartojimas. Pvz., Richardas Sera (Richard Serra): MoMa retrospektyva (2007).

II dalis. Postmodernistiniai eksperimentai. Nagrinėjame šiuolaikinių lietuvių menininkų – Žilvino Kempino, Vladimiro Tarasovo ir Petro Mazūro – kūrinius. Juose bandome išvelgti matytų vėlyvojo modernizmo krypčių (opdailės, kinetinio meno ir minimalizmo plėtotė Ž. Kempino kūryboje) atgarsius ir naujų veiksmo formų (gamtos, fizikinių dėsnų sukeltų reiškinų studijavimas V. Tarasovo ir P. Mazūro kūriniuose) tendencijas.

Žilvinas Kempinas (citatosis menininko iš 2009 m. interviu interneto svetainei *arnews.lt*): *Mes patys esam laikini, t.y. mirtingi. Iš tiesų, mūsų gyvenimas yra struktūruotas dienų, valandų ir minučių. Viskas yra persisunkę laiku. Net mūsų idėjos. Laikas taip pat yra iliuzija, tarsi koks bendras susitarimas. Mes negalim jo nei matyti, nei kaip nors paveikti. Galim jį tik matuoti. Tai, ką mes vadiname „laiku“ iš tikrųjų yra vienas begalinis baisesis dalykas. Galbūt tai ir yra pats Dievas. T.y. ne koks nors barzdotas senukas danguj, bet tikras ramus ir labai lėtas Dievas, judantis*

visada tuo pačiu – 60 minučių per valandą – greičiu, viską aplinkui keisdamas su didingu abejingumu. Laiko dimensija mano darbuose faktiškai yra jų gyvybė.

Renkuosi paprastas priemones, nes jos įtaigesnės. Nenaudoju jokių technologinių ar intelektualinių barjerų. Menas man primena alchemiją – kasdieniški banalūs dalykai parinkti teisinga proporcija įgauna naują energiją, tapdami kažkuo daugiau nei vien jų suma. Todėl svarbu, kad šie ingredientai išliktų matomi. Stebukladariai ir magai turi paslaptis, kurias jie saugo, nes, kai jos atskleidžiamos, stebuklas išnyksta. Menininkai neturi paslapčių, čia viskas yra atvira. Menas geba dar labiau nustebinti, kai aiškiai matoma, kaip tai padaryta.

Beje, aš nedekonstruoju ir nesišaipau iš modernizmo, atvirkščiai – man patinka jo pasišventimas kai kuriom puristinėm idėjom, net jei jos šiandien atrodo ne taip rimtai kaip anksčiau.

Magnetinės juostos man leidžia įgyvendinti sumanymus, kurių nebūtų galima įgyvendinti jokiais kitomis priemonėmis. Bet tai aš šią medžiagą pasirinkau, o ne ji mane, todėl aš neturiu jokių įsipareigojimų! Vadovaujuosi tam tikru nuoseklumu, kuris nesiriboja nei su magnetinės juostos panaudojimu, nei su ventiliatoriais. Ateity, be abejo, naudosiu ir kitas priemones, tačiau magnetinė juosta išlieka medžiaga su neišsenkamom galimybėm. Be to ji tapo mano savotišku trade mark (prekiniu ženklu). Aš, žinoma, nieko nesu užpatentavęs, bet faktiškai tai tapo mano išskirtine medžiaga, kurios kiti menininkai nenaudos. Jau vien todėl norisi tęsti – jaučiuosi savo teritorijoje.

Vladimiras Tarasovas (citatosis iš 2007 m. interviu interneto svetainei *bernardinai.lt* ir kn. *Vladimiras Tarasovas: tarp garso ir vaizdo*, Vilnius: baltos lankos, 2008, p. 58–63, p. 80–81):

Nesunkiai pastebėsite, kad visi mano projektai yra vienaip ar kitaip susiję su garsu. Net mano vizualinės instaliacijos yra susijusios su garsu, todėl vadinu jas sound games (garso žaidimai). Įvairiose srityse kalbu apie tą patį, skiriasi tik kalbos sandara. Kartais šios skirtingos kalbos susilieja ir suformuoja naujas hibridines formas. /.../ Pastebiu, kad kūrinio vizualinis aspektas neišvengiamai priverčia mane geriau suprasti patį garso fenomeną.

Savo instaliacijose aš mėgstu naudoti natūralius garso šaltinius, pavyzdžiui, vandenį arba popierių. Neįtikėtina, tačiau įvairiuose paprasto popieriaus skleidžiamuose garsuose galima išgirsti natas, galima netgi „derinti“ popierių taip, kad jis skambėtų tam tikra tonacija! Savaimė aišku, kai grįžtu prie „tikrų“ muzikinių instrumentų, suvokiu jų skambesį jau kiek kitaip.

„Noktiurnas popieriui“ (1 – 1998, 2 – 2002). *Mane pakvietė į Vokietijoje, Diureno Leopoldo Hoescho muziejuje, vykstančią bienalę „Paper Art 7“ („Menas iš popieriaus“). Reikėjo sukurti ką nors, kas susiję su popieriumi. Tuo metu buvau gavęs „Civitella Ranieri Center“ stipendiją ir gyvenau Italijoje, Umbrijos regione. Dieviškas kraštas – visai netoli Asyžius ir kiti maži miestukai, kuriuose gausu Giotto, Piero della Francescos ir kitų garsių Italijos menininkų darbų. Mano*

studijoje stovėjo ventiliatorius, taip pat turėjau skaidraus plono popieriaus. Kai popierių paleidau virš ventiliatoriaus, jis staiga pakilo ir ėmė skleistis tokį šiugždesį. Tada pradėjau eksperimentuoti. Supratau, kad jei popierius sveria daugiau, garsas žemesnis, jei mažiau – kitoks.

Supratau, kad iš popieriaus galima sukurti pritrėnkiančią garsų paletę. Instaliacija padaryta paprastai – popierius, tinklelis, bambukas, ant kurio priklijuotas popierius, ventiliatorius. Kai jį įjungti, jis pūsdamas kelia popierių, o tas skleidžia garsus. Taip atsirado „Noktiurnas“. Sukūriau du jo variantus. Kurdamas pirmąjį, kaip ir instaliaciją „Dvasių muzika“, rėmiausi šešėlių teatru. Antrame variante „Noktiurnas popieriui 2“ demonstruojamas instaliacijos mechanizmas ir daugiau dėmesio skiriama muzikai, o ne projekcijoms ant sienos.

„TB“ (1 – 1998, 2 – 2005). Šios instaliacijos idėja irgi kilo pakeliavus po Azijos šalis. Rytietiškas minimalizmas. Sugebėjimas išvelgti, pastebėti mažą detalę ir pamatyti joje visą pasaulį. Ši tradicija atėjo iš rytų. Tibeto vienuolynuose yra tokia bambukinė lazdelė, ji sukasi ir daužo varpelį – ping, ping... Dar ten tokie rulonai sukdamiesi sukelia garsą. Panorau pasinaudoti šia idėja ir sukurti kokį nors keistą instrumentą. Padariau jį dvibalsį, bambukas užgauna du balsus ir skleidžia kažkokius garsus. Dirbdamas dar pamačiau tokį dėsny: jei ilgai žiūri, tai susidaro toks kaip mašinos ar dviračio rato efektas – matai, kaip jis pradeda sukstis į kitą pusę, ne mašinos judėjimo kryptimi, o priešinga.

„Kyoto“ (2005). Nejauti Japonijos, kol nenuvažiuoji 20–30 kilometrų nuo Tokijo. Ten visai kita šalis. Kiekvienas turi kokį nors sodelį. Tie japoniški sodai, nuostabi sakura. Visur bambukas... Savaip susiejau garsą, akmenį ir bambuką. Kai vanduo pripildo bambuko lazdelę, ji trenkia į akmenį. Sunkiausias dalykas buvo pasiekti, kad jos labai lėtai ir labai tyliai grotų. Keisčiausia, kad bambukiniai medžių kamienai man asocijuojasi tiek su būgnininko, tyliai mušančio solo partiją, lazdelėmis, tiek (kaip Vitalijus Pacukovas pastebėjo) su daugiaairkle vikingų valtimi. Šioje instaliacijoje susipynė mano perkusininko patirti, žavėjimaisi Japonija ir vieta, kurioje gimiau.

Petras Mazūras (citatosis iš Mikšionienė R., 2011 ir Mazūras P. *Kūryba yra klaida, visa kita yra fizika*):

Fizikai tvirtina, kad šviesos greičio barjeras – neperžengiamas. Tačiau mes, menininkai, nuolat imamės neįveikiamų uždavinių.

Parodą „Šviesos barjeras“ (2011, VDA parodų salė „Titanikas“) galima vadinti autobiografinė. Juk kažkada svajojau būti jei ne lakūnas, tai bent lėktuvų konstruktorius. Dar ir dabar visada pasižiūriu, kas skrenda virš galvos. Mažas būdamas pasidariau malūnsparnį iš žąsies plunksnos ir gumos. Jis pakildavo labai neaukštai, nes tuo metu nežinojau, kad jam reikia dar vieno propelerio. Guma pernelyg greitai išsivyniodavo. /.../

Tą seną rusišką lėktuvą pasirinkau ne tik todėl, kad vaikystėje nuolat girdėdavau jį praskrendantį. Šis šaltojo karo simboliu tapęs bombonešis Rusijoje naudojamas iki šiol. Nors tai buvo vienas greičiausių sraigtnių lėktuvų, jis neviršydavo ne tik šviesos, bet ir garso greičio. Tik jo 8 metrų skersmens propelerių sraigčių galiukai viršydavo garso greitį. /.../

Regis, aplinkui viskas beviltiška ir beprasmiška, bet jei suvokei tą beprasmybę, vadinasi, jau žengei vieną žingsnį prasmės link. Svarbu nesustoti. /.../

Skystas poliesteris varva kaip medus. Sutepiau nemažai sluoksnių. Kūrinys atrodė gražiai, buvo permatomas. Tačiau vos pakėlus pradėjo linkti ir per kelias minutes visiškai subyrėjo. Kolegos pasiūlė tokį performansą padaryti parodoje. Kokius tris mėnesius dirbi, sukiši ne vieną šimtą litų ir per kokias tris minutes viską prarandi. Akivaizdu, kad tų performansų, kurie labai arti gyvenimo, neįmanoma pakartoti parodų salėje. /.../

Jau sulaukiau tokio amžiaus, kai pradėdu dirbti sau. Juk didžiąją gyvenimo dalį skulptorius dirba kitiems. Reikia užsidirbti duonai, susikurti vardą. O dabar galima grįžti prie pomėgių. Atrodo, kad prasideda pats geriausias gyvenimo gabaliukas. /.../

Jei kam ir atrodo, kad galima sukurti meno mokslą, tai primena bandymus sukurti amžiną variklį. Gražu pažiūrėti iš šalies, kartais graudu, bet fizikai sako, kad amžino variklio idėja yra klaida. Idėją griauna masės ir energijos tvarumo dėsnis. Tačiau, paradoksas, kur yra klaida, ten prasideda kūryba. Mokyklos taip pat kuriamos ir visų jų pagrindu slypi klaida. Jos egzistuoja ne algoritmais, o tikėjimu arba prievarta. Dėl šios priežasties jas skirstau į dvi grupes: prievartinę ir demokratinę.

Skulptorius P. Mazūras pastaraisiais metais kūrė conceptualius egzotiškų augalų auginimo projektus, instaliacijas, kuriose gyvus augalus derino su akmenimis, medžiais, metalu ir kitomis medžiagomis. Visuose jo kūrinuose ryškus kontrasto principas: derinamas poliruotas ir reljefinis paviršius, gamta ir technika, gyvos ir negyvos gamtos formos, archajiškas ir novatoriškas pradas. Šiuo metu jis atsisakė darbų su augalais, nes gyviems organizmams reikia per daug priežiūros. Nusprendęs nebedidinti savo egzotiškų augalų skulptūrų sodo, kuriuo rūpintis jam padeda ir kiti šeimos nariai, P. Mazūras daug laiko skyrė dar neįvaldytai medžiagai – poliesteriui – tyrinėti.

III dalis. Modernisto įvaizdis. Žiūrime 10.2 filmo fragmentą (G. Klimtas piešia kartu su Egonu Šyle). Tai puikus porinio darbo pavyzdys, kurio principus išbandysime, su klasės draugu kurdami menininko modernisto portretą. Pasiremdami konkrečios krypties stilistika, iš asmeninių ir aplinkos daiktų kuriame modernizmo atstovo (fovistas, ekspresionistas, kubistas, futuristas, konstruktyvistas, dadaistas, siurrealistas, abstrakcionistas) įvaizdį, t.y. per aprangos, aksesuarų ir veido išraiškos detales stengiamės perteikti apibendrintą duotos krypties dailininko „charakterį“. Vienas kitą dekoruojame kryptiai būdingais elementais (gali pakakti net vieno taikliai parinkto

aksesuaro: minimalistinį sprendimą kompensuoja įtaigūs judesiai, mimika etc.). Surengiame menininkų modernistų įvaizdžių demonstraciją ir sudarome klasės „gyvųjų“ menininkų galeriją. Aptariame, kokie užfiksuoti išoriniai atributai atspindi modernistų polinkį eksperimentuoti.

Žodynėlis

- ✓ Modernizmas – naujų XIX a. pab. – XX a. vid. meno kryptių, kurioms būdingas tradicijų neigimas ir originalumas, visuma.
- ✓ Klasikinis modernizmas – XX a. I p. V. Europoje susiformavusios naujos dailės kryptys: fovizmas, ekspresionizmas, kubizmas, futurizmas, konstruktyvizmas, dadaizmas, siurrealizmas, abstrakcionizmas. Jų užuomazgas matome XIX a. II p. postimpresionistų (V. van Gogo, P. Gogeno, P. Sezano, A. Tulūz-Lotreko, nabidų, simbolistų, neoimpresionistų) kūryboje.
- ✓ Vėlyvasis modernizmas – po II PK JAV susiformavusios to meto avangardinės dailės kryptys: abstraktusis ekspresionizmas, popartas, opartas, kinetinis menas, minimalizmas, hepeningas. Šios kryptys ne tik tęsia klasikinio modernizmo tradicijas, bet ir išsiskiria naujomis laikino, nekomercinio, konceptualaus meno formomis, kurias nuo XX a. 7 d-mečio plėtoja postmodernizmas.
- ✓ Meniniai eksperimentai – naujų raiškos ir techninių sprendimų bandymai, daugiausia būdingi modernizmo kryptims. Kuriami koliažai, asambliažai, fotomontažai, *object-trouvé*, *ready-made*, naudojamos dekalkomanijos, frotažo, fumažo technikos.
- ✓ Koliažas – kompozicija suklijuota iš audinių, nuotraukų, tapetų, laikraščių, plakatų bei kt. spaudinių skiaučių, dažniausiai papildyta tapytais elementais.
- ✓ Asambliažas – erdviniai kūriniai sukomponuoti iš daiktų ar jų dalių, pritvirtintų ant įrėmintos plokštumos ar sudėtų į dėžutės.
- ✓ Fotomontažas – kompozicija sukurta iš nuotraukų iškarpų, kurios gali būti papildomos piešiniu ar grafiniais elementais.
- ✓ Object-trouvé – surastas arba pasirinktas tikrovės daiktas, kuris be žymesnių pakeitimų ar perdirbimų pateikiamas kaip savarankiškas meno kūrinys ar meninės kompozicijos dalis.
- ✓ Ready-made – fabrikinės gamybos daiktas, kuris pristatomas kaip meno kūrinys.
- ✓ Dekalkomanija – tapybos technika, kuria išgaunamas mechaniškas dažų atspaudas: dažais prisodrintą skepetą ar kempinėlę ranka ar koku kitu prietaisu spaudžiame (neretai judindami ir sukdami) prie paveikslo pagrindo.
- ✓ Frotažas – dailės technika, kuria išgaunamas faktūrinis piešinys: ant reljefinio paviršiaus (monetos, neobliuotos lentos, žvynuotos odos ir pan.) dedamas plonas švelnus popierius (kartais drobė), kuris trinamas minkštu grafitu, kreidele ar dažuose pamirkytu tamponu.

- ✓ Fumažas – dailės technika, kuomet vaizdas kuriamas liepsna aprūkant paveikslo pagrindą (popierių, kartoną ir kt.).

Informacijos šaltiniai

45. Čiurlionytė A. *Dailė. Vadovėlis XI–XII klasei. Pirmoji knyga*, Kaunas: Šviesa, 2007.
46. Čiurlionytė A. *Dailė. Vadovėlis XI–XII klasei. Antroji knyga*, Kaunas: Šviesa, 2007.
47. *Dailės enciklopedija*, prieiga per internetą: www.artcyclopedia.com
48. *Dailės istorijos enciklopedija*, prieiga per internetą: www.arthistory.about.com
49. *Dailės žodynas*, Vilnius: VDA leidykla, 1999.
50. Dempsey A. *Stiliai, judėjimai ir kryptys*, Vilnius: Presvika, 2004.
51. *Dokumentiniai filmai apie dailę (anglų k.)*, prieiga per internetą:
http://art.docuwat.ch/videos/?channel_id=0&skip=0&subpage=channel
52. *Dokumentiniai filmai apie dailę (anglų k.) „Smarthistory videos“*, prieiga per internetą:
<http://smarthistory.khanacademy.org/videos.html>
53. Lucie-Smith E. *Meno kryptys nuo 1945-ųjų*, Vilnius: R.Paknio leidykla, 1996.
54. Mazūras P. *Kūryba yra klaida, visa kita yra fizika*, Postscriptum.lt, prieiga per internetą:
<http://www.postscriptum.lt/nr11-universitetas/kuryba-yra-klaida-visa-kita-yra-fizika/>
55. *Meno istorija. Nuo viduramžių iki šiuolaikinio meno*, Vilnius: Alma litera, 2006.
56. Mikšionienė R. Kūrėjo P. *Mazūro baterijos – visada įkrautos*, L.rytas.lt, 2011-12-29, prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/-13251380131322911443-k%C5%ABr%C4%97jo-p-maz%C5%ABro-baterijos-visada-%C4%AFkrautos.htm>
57. *Mokomoji dailės programa ARS2*, prieiga per internetą: mkp.emokykla.lt/ars/
58. *Olga's Gallery*, prieiga per internetą: <http://www.abcgallery.com>
59. Read H. *Trumpa moderniosios tapybos istorija*, Vilnius: Vaga, 1994.
60. *Vladimiro Tarasovo kūrybos svetainė*, prieiga per internetą:
<http://www.vladimirtarasov.com/vpthomepage.htm>
61. *Vladimiras Tarasovas: „Džiazas yra daugiau negu tik muzika“*, Bernardinai.lt, 2007-06-08, prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2007-06-08-vladimiras-tarasovas-dziazas-yra-daugiau-negu-tik-muzika/4510>
62. *Vladimiro Tarasovo paroda „Garso žaidimai“ (2005)*, prieiga per internetą:
http://www.ldm.lt/RRM/V_Tarasovo-paroda.htm
63. *Vladimiras Tarasovas: tarp garso ir vaizdo*, Vilnius: baltos lankos, 2008
64. *Žilvinas Kempinas apie sunkumus, ruošiantis Venecijos Bienalei, laiką, erdvę ir Lietuvą*, Artnews.lt, 2009-11-16, prieiga per internetą: <http://www.artnews.lt/zilvinas-kempinas-apie-sunkumus-ruosianti-venecijos-bienalei-laika-erdve-ir-lietuva-3342>

Mokytojo užrašai ir pastabos

.....

.....

.....

3. 4. Menininkai – tikrovės tyrėjai. Socialinių reiškinių tyrimai šiuolaikinių lietuvių menininkų kūryboje.

Uždaviniai:

- analizuojant skirtingus dailės pavyzdžius, paaiškinti dominuojančius tikrovės „pjūvius“,
- išskirti aplinkos tyrinėjimų kryptis konceptualaus meno projektuose,
- įvertinti visuomenių aktualijų poveikį dabarties menininkų kūryboje.

Numatomi rezultatai. Mokiniai gebės:

- palyginti įvairius gamtos ir tikrovės studijavimo būdus dailės istorijos kontekste,
- apibūdinti tikrovės tyrimo principus postmodernizmo pavyzdžiuose,
- apibendrinti socialinių temų spektrą šiuolaikinių lietuvių menininkų kūryboje.

Vaizdinė medžiaga

- DVD filmų fragmentai: 2.2, 5.2, 6.1, 19.1, 20.1
- *Jozefo Košuto „Tyrinėjimai“ (1965–1974)*, prieiga per internetą:
http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/a20_30/kosut_did.htm
- *Audriaus Novicko „Galios vaizdai“ (2001)*, prieiga per internetą:
http://dev.cecartslink.org/events_news/arts_lottery/artwork5.html
- *Artūro Railos projektas parodai „NATO sienos“ (2001), „Roll over Museum“ (2004)*, prieiga per internetą: <http://www.ic.ndg.lt/index.php?id=190>
- *Paulinos Eglės Pukytės paroda ŠMC (2001)*, prieiga per internetą:
<http://www.cac.lt/lt/exhibitions/past/01/1572>
- *Arūno Gudaičio „Susitikimo vieta“ (2002/2003)*, prieiga per internetą:
<http://www.culturebase.net/artist.php?1300>
- *Eglės Rakauskaitės projektas „Mano adresas ... prekybos centras“ (2004)*, prieiga per internetą: <http://www.cac.lt/lt/exhibitions/past/04/1440>
- *Vilma Šileikienė „Made in Lithuania“ (2005)*, prieiga per internetą:
<http://www.artslant.com/ew/works/show/485314>
<http://www.artslant.com/ew/works/show/479136>
- *Dariaus Žiūros portretai ŠMC (2005)*, prieiga per internetą:
<http://www.cac.lt/lt/exhibitions/past/05/1390>

- *Dariaus Žiūros „Liejinys“ (2008)*, prieiga per internetą:
<http://www.hiap.fi/event/snapshots-tourism>
- *Dariaus Žiūros „Selected Takes: Figure #5” (2010)*, prieiga per internetą:
http://www.antjewachs.de/index.php/Darius_Ziura_works.html
- *Gintaras Makarevičius „Žiemos paralelės“ (2007)*, prieiga per internetą:
<http://www.lfc.lt/lt/Page=MovieList&ID=5534&GenreID=455>
- *Akvilės Anglickaitės „Aš esu menininkas“*, prieiga per internetą:
http://www.anglickaite.lt/?lang=lt&page=as_esu_menininkas
- *Kęstučio Grigaliūno „Mirties dienoraščiai“ ŠMC (2010)*, prieiga per internetą:
<http://www.cac.lt/lt/exhibitions/past/10/3986>
- *Ugniaus Gelgudos „Kriminaliniai peizažai“ (2008)*, prieiga per internetą:
<http://galerijavartai.lt/index.php?lang=lt&page=1/13&folder=&gall=69>

Pasiruošimas pamokai: turinio klausimai

Kodėl menininkai kryptingai tyrinėja tikrovę? Kokius būdus ir priemones jie tam pasitelkia? Kaip menininkai reaguoja į mūsų gyvenimo skaudulius? Kodėl konceptualusis menas dažnai yra vizualiai neefektingas? Kaip toks menas keičia mūsų mąstymą? Kokie šiuolaikinių meninių tyrimų privalumai? Kaip menininkai nusprendžia kuriai idėjai kokia forma tinkamiausia?

Pamokos eiga

I dalis. Patirti ir tirti. Nagrinėjami skirtingi gamtos ir supančios tikrovės studijavimo būdai įvairių epochų menininkų kūryboje. Žiūrime filmų 20.1 apie Endį Goldsvortį (menininkui svarbus medžiagos pažinimas) ir 2.2 apie H. Boschą (dailininko elgetų eskizai) fragmentus. Kalbame apie tikrovės stebėjimo kaip jos pažinimo svarbą, teikiančią tiek naujus impulsus kūrybai, tiek galimybę panaudoti atskiras kasdienybės detales paveiksluose. Žiūrime filmų 6.1 apie J. Vermerą (dailininkas aiškina *camera obscura* veikimo principą) ir 19.1 apie Baskiją (menininkas rašo tekstus ant gatvės sienų) fragmentus. Kalbame apie specialius įrenginius, kuriuos naudoja dailininkai tam, kad tiksliau bei natūraliau perteiktų realybę, ir menininkus, kurie juos supančią aplinką jaučia taip jautriai bei visapusiškai, kad visi išgyventi potyriai išreiškiami koncentruotomis kvintesencijomis. Dar vienas tikrovės pažinimo būdas – dailės originalų studijavimas, t.y. kitų dailininkų atkurtos realybės poveikis. Žiūrime ir aptariame filmo apie Rembrantą 5.2 fragmentą, kuriame dailininkas įdėmiai stebi olandų dailės kolekciją.

Šiuolaikinio meno formos dažnai yra nevizualios, tačiau atvirai, kartais ironiškai, kalbančios apie mums visiems aktualias problemas. Aptariame konceptualaus meno pradininko Jozefo Košuto darbų ciklą „Tyrinėjimai“ (1965–1974).

II dalis. Realijos ir aktualijos. Nagrinėjame lietuvių menininkų – Audriaus Novicko, Artūro Railos, Paulinos Eglės Pukytės, Arūno Gudaičio, Eglės Rakauskaitės, Vilmos Šileikienės, Dariaus Žiūros, Gintaro Makarevičiaus, Akvilės Anglickaitės, Kęstučio Grigaliūno – kūrybą, kurioje ryškūs visuomeninės aplinkos tyrimai (pateikiant aprašus pasinaudota ŠMC ir autorių svetainėse skelbiama informacija).

Audrius Novickas

- *Galios vaizdai.* 2001

Vaizdais pro Lietuvos Respublikos Prezidento, Seimo Pirmininko, Ministro Pirmininko kabinetų langus menininkas bando atkreipti dėmesį į skirtingą ir ribotą valdžios institucijų matymo lauką, kuris yra jų tarpusavio nesusikalbėjimo priežastis. Reklaminiuose stenduose patalpinti vienas kito matomi „požiūriai“ būtų pirmasis žingsnis tarpusavio bendradarbiavimo ir vieningos pozicijos sprendimų link.

Artūras Raila

- *Projektas parodai „NATO sienos“.* 2001

Parodoje „NATO sienos“ menininkas už projekto įgyvendinimui skirtus pinigus pasamdo keturis bedarbius, kurie sutinka už tam tikrą atlygį mėnesį dirbti A.Railos projekte – visą darbo dieną vaikščioti palei Šiuolaikinio meno centro fojė sieną 50 cm atstumu (maksimaliu atstumu, kuris buvo leistinas meno kūriniais nutolti nuo sienų). Projekto eigoje vyko nematomi ekonominiai sandėriai tarp pasamdytų darbuotojų, kurie perpardavinėjo savo darbo vietas.

- *Roll over Museum.* 2004

Ant grindų stovi keturi savininkų rankomis įvairiai modifikuoti lengvieji automobiliai. Ant sienos kabo keturios didžiulės nuotraukos, vaizduojančios tuos pačius automobilius garažuose drauge su savininkais (Vytautu Stakausku, Sauliumi Stepuliu, Vytu Bilinsku ir Ričardu Žilinsku). Salės kampe – monitorius, kuriame savininkai (dar kitaip, meistrai namudininkai) aiškina menininkui, ką jie pakeitė savo automobiliuose ir kodėl.

Paulina Eglė Pukytė

- *Muilas.* 2001

Eksponuojama ir gausi daugiau ar mažiau sunaudotų muilo gabaliukų kolekcija. Muilas buvo surinktas iš tualetų įvairiose viešose įstaigose Lietuvoje ir Europoje: muziejuose, galerijose, restoranuose, teatruose, degalinėse, draugijose, mokyklose ir t.t. Muilo gabaliukai viešuose tualetuose, kaip ir poreikis juos vogti, sparčiai tampa praeities reliktu. Parodoje muilai rodomi kaip muziejiniai eksponatai su tiksliais adresais, o kai kur, net su telefonų numeriais tų vietų, iš kur jie buvo paimti ir tokiu būdu išgelbėti nuo išnykimo. Vienas vietas iš nurodytų atpažino daugelis, kitas

- gal tik keletas žiūrovų, priklausomai nuo to, kas jie tokie, kur gyvena ir kur yra pabuvoję. O kai kurie pavadinimai gal ir niekam nesuteikė „atpažinimo džiaugsmo“.

- *Kramtomoji guma Londono gatvėse. 2001*

Pristatoma serija fotografijų, kuriose užfiksuota kramtomoji guma Londono gatvėse. Kiekvieną fotografiją lydi pavadinimas tos vietos, kuri paprastai nurodoma tariantis susitikti kur nors mieste. Dėl ganėtinai neaiškių priežasčių gatvėje išspjautos kramtomos gumos kiekis skirtingose vietose yra skirtingas.

Arūnas Gudaitis

- *Susitikimo vieta. 2002–2003*

Pro savo langą menininkas nufilmavo kas vakarą kieme susirenkančią jaunuolių kompaniją, kaskart sustojančią ratu. Atrodo, kad šie vyrukai atlieka ritualą, primenantį senovines „magiškojo rato“ apeigas, ir taip užtvirtina savo kolektyvinei tapatybei būdingą išvaizdą bei elgseną. Menininkas tuose susibūrimuose įžvelgia ir melancholijos bei tam tikro liūdesio, tarsi tai būtų nykstanti gentis, pamažu stumiama ir besitraukianti į paribį. (*Lietuvos dailė 2000–2010: dešimt metų*, Vilnius: ŠMC, 2010, p. 44)

Eglė Rakauskaitė

- *Mano adresas ... prekybos centras. 2004*

Ar smagu pirkti? Sutiktumėte parduoti savo pirkinius už tą pačią kainą ir pasimėgauti pirkimu dar kartą? Dvigubas malonumas už tą pačią kainą! Norite išsaugoti privatumą? Išskleiskite skėtį ir vaizdo kameros jūsų nematys. Manote, kad jūsų mėgstamą produktą gali išpirkti ir rytoj jo neberasite? – Perkelkite jį į tik jums vienam žinomą vietą. Truputis pastangų. Sėkmė garantuota.

„Epizodai su skėčiais ir produktų slėpimu nufilmuoti iš prekybos centro antrame aukšte esančios kavinės, kamerą pridengus gėlių puokšte. Videofilmų dalyviai – ŠMC parodų lankytojai. Pasiūlius filmuotis netoliese esančiame prekybos centre teko raminti dalyvaujančius, kad filmuosime ne muziejuje, o prekybos centre ir kad turime teisę išbandyti prekes (skėčius), o produktų sukeitimas vietomis – ne kriminalas. Buvome maloniai nustebinti, kai, išskleidę skėčius, nesulaukėme saugos darbuotojų dėmesio – atrodė, kad ir vaizdo kameroms, ir aplink šmirinėjantiems prekybininkams realiai tapome nematomi. Epizodas „Dvigubas malonumas už tą pačią kainą“ buvo filmuojamas paskutinis. Pradėjusios atvirai filmuoti prekybos centro viduje, su tuo metu ŠMC dirbusia Ūla buvome pastebėtos ir išprašytos, todėl pirkėjus medžiojome lauke, norėdamos sužinoti, ar žmonėms patinka pirkti, ir neva siūlėme grąžinti pinigus už įsigytas prekes, kad pirkėjai galėtų sugrįžti ir vėl patirti pirkimo malonumą. Klausijama buvo retoriškai: ar norėtumėte, jei galėtumėte, būtumėte... Vienas iš pirkėjų tiesiog pasakė: bet juk jūs neturėsite tiek

pinigų, kad nupirktumėte mano prekes. Buvome demaskuotos: filmavome videoapklausą „klausimas–atsakymas“ ir neketinome jų prekių įsigyti.“ (Andriuškevičius A., 2007)

Vilma Šileikienė

- *Pagaminta Lietuvoje. 2005*

Fotografijų serijoje įamžinti iš menininkės draugų namų atkeliavę rankų darbo kūriniai, turintys ar kažkada turėję praktinę funkciją. Nuotraukose matomi paprasti buities rakandai primena muziejinius eksponatus, kurių metriką sudaro ne tik tikslūs objektų duomenys, bet ir asmeniškios jų sukūrimo bei panaudojimo istorijos. Pavyzdžiui, „Dėželė“. *Pagaminta 1960 metais. Atvirukai, kartonas, plastikas (gautas pašalinus rentgeno nuotraukų emulsiją). Pranas piemenaudamas persišaldė, mamos sesuo nuvežė vaiką į ligoninę. Gulėdamas ligoninėj Pranas prašė, kad sesuo jam siųstų panaudotų atvirukų. Grįžęs namo sesei įteikė suvenyrinę dėželę, kurią pats susiuvo iš gautų atvirukų. Būdamas darbštus taip jis gynėsi nuo nuobodulio. Dabar Pranui jau virš šešiasdešimties, jo ligota ranka vis labiau dreba. (Lietuvos dailė 2000–2010: dešimt metų, Vilnius: ŠMC, 2010, p. 60)*

Darius Žiūra

- *Portretai. 2005*

Kūriniai padaryti menininkui keliaujant po Lietuvos kaimo vietas ir fotografuojant mergaites, pamatytas kelionės metu. Portretai, sukurti pasitelkiant minimalias priemones, nenaudojant papildomos šviesos ir vengiant bet kokio dirbtinio realybės formavimo. Tai šiandieninės Lietuvos momentų kolekcija. Anot menininko, jis tiesiog fiksuoja tai, ką mato, stengdamasis būti maksimaliai neutralus stebimos realybės atžvilgiu ir nieko joje nekeisti. Tai unikalus tyrimas, balansuojantis tarp objektyvumo ir “dokumentinės” fikcijos.

- *Liejiny. 2008*

Tokie lydiniai yra atliejami iš monetų, kurias žmonės meta įsimintinose vietose (pavyzdžiui, Palangoje prie grafo Tiškevičiaus rūmų esančiame fontane) su viltimi dar kartą ten sugrįžti. Kalbame apie minimalistinės formos įtaigų kūrinį, savitą lūkesčių koncentraciją.

- *Selected Takes: Figure #5. 2010*

Šiai serijai pozavo kūno paslaugas teikiančios moterys, dirbančios Vilniaus geležinkelio stoties rajone. Darius Žiūra pasikvietė šias moteris į studiją ir, mokėdamas už seansą, fotografavo jas ištraukęs iš jų natūralios aplinkos. Anot menininko, aplink stotį vykstantis gyvenimas – grynas beviltiškumo, smurto, purvo ir apgaulės atvaizdas, išnaikinus kurį paradoksaliu būdu vis dėlto labai pasikeistų ir pati miesto dvasia. Darius Žiūra nepateikia savo fotografuojamųjų vardų, kartais

paslepiama ir veido dalis – galbūt siekdamas anonimiškumo, galbūt – dėl subjekto vartimo objektu akivaizdumo.

Gintaras Makarevičius

- Žiemos paralelės. 2007

„Kurti dokumentinį filmą „Žiemos paralelės“ mane paskatino socialinė Lietuvos kasdienybė. Nuo 1999 m. kurdamas dokumentinius trumpametražius filmus, nuolat domėjausi žmonėmis iš visuomenės užribio, stebėjau žemiausio socialinio sluoksnio, tačiau dirbančių žmonių gyvenimus (filmai „Naikai“, „Giminės“, „Karšta“, „Duobė“). Šiuo filmu siekiau iškelti klausimą, kokia yra iš pirmo žvilgsnio banaliausių darbo vietų kaina. Tokio filmo kūrimas – tai sąmoningas pasirinkimas stebėti tikrovę į ją nesikišant, stebint iš šalies kuo objektyvesniu žvilgsniu. Filmavimas truko visą žiemą, filmas buvo sumontuotas iš trisdešimties valandų filmuotos medžiagos. Dramatiškos situacijos, kurios gali šokiruoti su jomis niekada nesusidūrusį žiūrovą, yra keturių filmo herojų kasdienybė.

Iš pradžių ketinau kurti filmą apie žmones iš įvairių socialinių sluoksnių, bet vėliau supratau, kad svarbiausias man rūpimas klausimas – kodėl žmonės dirba darbus, kurie yra nemalonūs, psichologiškai sunkūs ir dažniausiai menkai apmokami? Filmo personažai buvo labai malonūs, sąmojingi ir simpatiški žmonės, galintys dirbti ir kur nors kitur, tačiau savo noru pasirinkę tokias profesijas. Gyvūnų globos namuose, Specialiuosiuose vaikų ugdymo ir globos namuose, Užsieniečių registracijos centre ir Avarinės kelių tarnybos maršrutuose jie kasdien susiduria su dramomis, sudėtingais likimais. Išsiaiškinau, kad nė vienas jų nenorėtų keisti darbovietės.“
(„Tinklų“ premjera, prieiga per internetą:

http://www.culture.lt/7md/?leid_id=768&kas=straipsnis&st_id=7514)

Akvilė Anglickaitė

- *Aš esu menininkas*

Fotografijų serijoje parodoma menininko padėtis dabartinėje socioekonominėje situacijoje. Menininkas skaido savo tapatybę į dvi dalis – tam kad išgyventų, jis dirba „juodus“ darbus, ir tik laisvu nuo darbo laiku kuria (arba jau nekuria), nes kūryba daugumai menininkų nėra pragyvenimo šaltinis (veikia atvirkščiai). Portretų stilistika yra nuoroda į Augusto Sanderio fotografijų seriją „Dvidešimto amžiaus žmonės“, kur nufotografuoti visų profesijų atstovai su kiekvienai priklausomais atributais – statybininkas laikantis plytas, kepėjas prie puodų, tapytojas – gatvėje, žvelgiantis į objektyvą mažliu žvilgsniu... Bet serijoje „Aš esu menininkas“ viskas šiek tiek kitaip (dvidešimt pirmas amžius?). Čia nėra aiškiai atskirtų ribų kas yra kas – menininkas yra statybininkas ar statybininkas yra menininkas...

Kęstutis Grigaliūnas

- *Mirties dienoraščiai. 2010*

Darbas kalba apie Lietuvos Respublikos piliečius nukentėjusius nuo pirmosios sovietinės okupacijos (1940-06-15 – 1941-06-22): lenkus, lietuvius, rusus, totorius, žydus, nekaltai nukankintus, sušaudytus, išvežtus į lagerius, apie jų nutrauktus gyvenimus ir sudaužytus likimus, apie mirtį ir žudymo absurdiškumą.

Jau keleri metai Kęstučio Grigaliūno domėjimosi objektu yra represinių struktūrų naudojamas fotografavimo būdas, kai asmuo fotografuojamas vienu metu iš priekio ir iš šono. „Mirties dienoraščiuose“ menininko paieškų išeities tašku tapo Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro išleistas „Lietuvos gyventojų genocido I-asis tomas: 1939–1941“, kuriame suregistruoti 30461 asmenys, vienaip ar kitaip nukentėję nuo sovietinės okupacijos. Dėl didelės darbo apimties Grigaliūnas apsiribojo sušaudytų, nukankintų, mirusių tremties vietose asmenų fotografijų Lietuvos ypatingajame archyve paieška, kurios ir tapo ekspozicijos pagrindu. Darbai atspausdinti šilkografijos technika. Ant kiekvieno iš jų autoriaus ranka užrašyta trumpa vaizduojamo asmens biografija.

Su kuriomis lietuvių menininkų iškeltomis problemomis esame betarpiškai susidūrę? Kurios jų kiekvieną asmeniškai palietė skaudžiausiai?

III dalis. Tekstas prieš vaizdą. Interpretuojame jauno lietuvių menininko U. Gelgudos sumanymą, kurio esmė – vaizdo ir teksto priešpastatymas, supriešinimas. Ramius, lyrinės nuotaikos gamtos vaizdus lydi sakiniai iš kriminalinės kronikos.

Ugnius Gelguda

- *Kriminaliniai peizažai. 2008*

Fotografijų serijoje savaip atkuriami Lietuvos dienraščių kriminaliniuose puslapiuose rasti ir atrinkti vaizdai, tiesiogiai nelaimės įvykių nevaizduojantys (greičiau jų imituojantys). Nagrinėjant lietuviškoje spaudoje pateikiamas kriminalinių pranešimų iliustracijas paaiškėja, jog atskyrus iliustruojančius vaizdus nuo žodinio pranešimo, jie tarsi tampa atsitiktiniais. Tokiuose vaizduose neužfiksuojami patys kriminaliniai įvykiai, o tik įvykių vietos arba tuos įvykius atspindintys vaizdiniai, kuriuos įmanoma atpažinti tik dėl kryptingo turinio pranešimų. Pavyzdžiui, rodomas vandens telkinys siejamas su skenduoliu, sodyba – šeimos tragedija, gamtos peizažas – rasti palaikai. (Parengta pagal „Vartų“ galerijos informaciją.)

Šį principą ir jo poveikį galime išbandyti dviem keliais. 1. Mokytojas parenka „saldžių“ romantinės dvasios peizažų ir drastiškų sakinių iš skaudžių nelaimių. Mokiniai ieško vaizdo ir teksto sąlyčio taškų, dėlioja savo „kriminalinius peizažus“. Po to susipažįstama su U. Gelgudos projektu. Aptariamos mokinių ir menininko kūrybos paralelės. 2. Prieš užduotį nagrinėjami U. Gelgudos „Kriminaliniai peizažai“. Aptarus šio darbo idėją ir jos poveikį žiūrovui, bandoma laisvai

išplėtoti šį principą, kuomet vaizdas „kalba“ apie vienus dalykus, o tekstas apie kitus. Žodžių dėka kūrinys įgyja visiškai kitą prasmę. Pavyzdžiui, lietuviškas žiemos peizažas ir užrašas „Venecija“ arba gūdus pelkynas su priedu „Europos centras“ ir pan. Galima keliems mokiniams duoti tuos pačius vaizdus, bet skirtingus juos lydinčius sakinius. Svarbiausia, rezultatų aptarimas ir mintis, jog žodis gali keisti vaizdo suvokimą.

Žodynėlis

- ✓ Konceptualusis menas – postmodernistinio meno rūšis, kur didžiausias dėmesys skiriamas ne daiktinei kūrinio formai, o jo idėjoms ir sumanymams. Konceptualūs projektai tiria, kaip menas suvokiamas visuomenėje, o meno idėjos analizuojamos, pasitelkus sociologiją, filosofiją, meno kritiką, kasdienį patyrimą etc.
- ✓ Instaliacija – tai sudėtinis erdvinis kūrinys sukurtas konkrečiai vietai. Dažnai jį sudaro daug skirtingų elementų (skulptūrinių, tapybinių, fotografinių ir pan. objektų), kuriuos vienija bendra idėja ir panaši plastika.

Informacijos šaltiniai

1. *Akvilės Anglickaitės svetainė*, prieiga per internetą: <http://www.anglickaite.lt/?lang=lt>
2. *Būti mumija skafandre. Su Egle Rakauskaite kalbasi Alfonsas Andriuškevičius*, Šiaurės Atėnai, 2003 m. rugsėjo 20 d., prieiga per internetą:
http://www.culture.lt/satenai/?leid_id=669&kas=straipsnis&st_id=2100
3. *Dėl meno pateisinu visas priemones. Su Egle Rakauskaite kalbasi Alfonsas Andriuškevičius*, Šiaurės Atėnai, 2007-05-19, prieiga per internetą:
http://www.culture.lt/satenai/?leid_id=845&kas=straipsnis&st_id=5176
4. *Ugniaus Gelgudos svetainė*, prieiga per internetą: <http://www.ugniusgelguda.lt/>
5. *Kęstutis Grigaliūnas „Aš nežinojau mylimasai, kad bučiuoju tave paskutinį kartą (2011, Pamėnkalnio galerija)*, prieiga per internetą:
<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2011-11-03-pamenkalnio-galerijoje-kestucio-grigaliuno-instaliacija-as-nezinojau-mylimasai-kad-buciuoju-tave-paskutini-karta/71496>
http://www.respublika.lt/lt/naujienos/kultura/interviu/kestutis_grigaliunas_tebejauciu_malonia_euforija/
6. *Arūno Gudaičio kūrybos pristatymas*, prieiga per internetą:
<http://www.culturebase.net/artist.php?1300>
7. *Lietuvos dailė 2000–2010: dešimt metų*, Vilnius: ŠMC, 2010.
8. *Lietuvos tarpdisciplininio meno kūrėjų sąjunga*, prieiga per internetą:
<http://www.letmekoo.lt>

9. *Trispalvė, cepelinas ir kibinas. Su Audriumi Novicku kalbasi Alfonsas Andriuškevičius*, Šiaurės Atėnai, 2005-05-07, prieiga per internetą:
http://www.culture.lt/satenai/?leid_id=747&kas=straipsnis&st_id=3956
10. *Žukauskaitė A., Imaginary Identities In Contemporary Lithuanian Art, Art and Research, Vol. 2, No1, Summer 2008*, prieiga per internetą:
<http://www.artandresearch.org.uk/v2n1/zukauskaite.html>

Mokytojo užrašai ir pastabos

.....
.....
.....

3 CIKLO TEMŲ APIBENDRINIMAS. Rekomenduojama atsiskaitymo užduotis „Klausiname palygindami“ (žr. 8.4 priedą).

4 CIKLAS. ETNOKULTŪRINIS DAILĖS ASPEKTAS

Temos

4. 1. *Liaudies menas – universalus kūrybos šaltinis. Lietuvių tautodailės atspindžiai profesionaliosios dailės raidoje.*

4. 2. *Tautinės reminiscencijos ir etnokultūriniai motyvai šiuolaikinėje dailėje.*

Esminiai žodžiai

Etnokultūra, liaudies menas, tautiškumas, tapatybė, lietuviškumas

Diskusijų linkmės

- Kokios visuotinos tiesos „užkoduotos“ liaudies mene?
- Kodėl etnokultūra domina šių dienų menininkus?

Uždaviniai

1. Paašškinti tautodailės palikimo unikalumą ir jo aktualumą globalizacijos procesų kontekste.
2. Išskirti reikšmingiausias etnokultūrinės įtakas, turėjusias didžiausią poveikį Vakarų dailės raidai.
3. Analizuojant ir lyginant skirtingus pavyzdžius, nustatyti lietuvių liaudies meno ir mūsų profesionaliosios dailės paraleles.

Laukiami rezultatai. Mokiniai gebės:

1. Įvertinti etnokultūrinių tendencijų kūrybinę tąsą dabarties dailės reiškiniuose.
2. Apibendrinti liaudies meno ir primityviosios dailės raiškos patirtį modernizmo raidos kontekste.

3. Krišškai apmaštant tautiškumo dailėje klausimą, suformuluoti šių dienų meno principus.

DVD filmų fragmentai

15.2

Rezervinė užduotis

Klasės apklausa: lietuviškumą simbolizuojantys dailės kūriniai. Kiekvienas mokinys surašo po penkis, jo manymu, labiausiai lietuvišką dviasią įkūnijančius pavyzdžius ir juos pagal svarbą įvertina balais nuo 5 iki 1 (ryškiausia pavyzdžiui daugiausia balų). Mokytojas apibendrina rezultatus ant lentos surašydamas visus paminėtus kūrinius ir suskaičiuodamas klasės duotus balus. Bendrai aptariame savo sprendimus, galvodami apie priežastis, paskatinusias susieti lietuvišką tapatybę su konkrečia menine forma.

12 – 13 TEMA. PAMOKŲ PAVYZDŽIAI

4. 1. *Liaudies menas – universalus kūrybos šaltinis. Lietuvių tautodailės atspindžiai profesionaliosios dailės raidoje.*

Uždaviniai:

- apibūdinti primityviosios dailės, japonizmo ir modernizmo raiškos paraleles,
- palyginti lietuvių liaudies meno ir profesionaliosios mūsų modernistinės dailės kūrybos principus,
- suformuluoti galimus dabarties meno manifesto postulatus.

Numatomi rezultatai. Mokiniai gebės:

- iškirti Vakarų ir Rytų meno sankirtas, cikliškus orientalizmo bangų postūmius pasaulio dailės istorijoje,
- nustatyti liaudies meno tradicijų impulsus profesionaliosios dailės sklaidoje,
- įvertinti lietuvių dabarties meno savitumą ir šiuolaikiškumą kultūrinės globalizacijos kontekste.

Vaizdinė medžiaga

- DVD filmų fragmentai: 15.2
- *Afrikos meno istorija per 5 min*, prieiga per internetą: <http://www.5min.com/Video/Learn-About-The-History-of-African-Art-117506533>, <http://www.youtube.com/watch?v=ZEGp7-2a7lc>
- *Afrikos kaukės*, prieiga per internetą: <http://www.africanart.com/africanmasks.aspx>
- *Pikaso „Autoportretas“*, „Avinjono merginos“ (abu 1907), prieiga per internetą: http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/m50-60/pikaso_did.htm

- *Afrika ir jos išraiškos baldų dizaine*, prieiga per internetą:
<http://menoduobe.com/2009/07/09/afrika-ir-jos-israiskos-baldu-dizaine/>
- *Vaizduojamasis japonų menas*, prieiga per internetą: <http://web-japan.org/museum/fine.html>
- *Ukiyo-e medžio raižiniai*, prieiga per internetą:
http://www.metmuseum.org/toah/hd/ukiy/hd_ukiy.htm
- *Japonų medžio raižinys: darbo eiga*, prieiga per internetą:
http://woodblock.com/encyclopedia/entries/005_02/005_02.html
- *Vincenzo Van Gogo „Rožinis persikų medis“, „Pakeltas tiltas“ (abu 1888)*, prieiga per internetą: http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/11_20/Vgog_did.htm
- *Japonizmas*, prieiga per internetą: http://www.metmuseum.org/toah/hd/jpon/hd_jpon.htm
- *Aborigenų medžio tapyba*, prieiga per internetą:
<http://www.aboriginalarts.co.uk/barks.htm>
- *Polinezijos skulptūra*, prieiga per internetą:
<http://www.georgeortiz.com/PACIFIC/index.html>
- *Mikronezijos skulptūra*, prieiga per internetą:
http://www.metmuseum.org/toah/hd/micr/hd_micr.htm
- *Karlas Šmitas-Rotlufas „Vyras ir moteris mėnesienoje“ (1917)*, prieiga per internetą:
http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/s70-90/smidtR_did.htm
- *Prezentacijos apie Lietuvos meną, istoriją, amatus*, prieiga per internetą:
http://www.ethnicart.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=194&Itemid=325&lang=lt
- *Virtuali Antano Gudaičio kūrybos paroda LDM (2004)*, prieiga per internetą:
<http://www.ldm.lt/Parodos/Gudaitis.htm>
- *Virtuali Viktoro Vizgirdos kūrybos paroda LDM (2004)*, prieiga per internetą:
http://www.ldm.lt/Naujausiosparodos/V_Vizgirdos_paroda.htm
- *Paroda „Klasikos ilgesys: Juozo Mikėno kūryba tarp Paryžiaus ir Lietuvos“ (2001–2, LDM)*, prieiga per internetą: http://www.ldm.lt/Naujausiosparodos/Mikeno_paroda.htm

Pasiruošimas pamokai: turinio klausimai

Kodėl ieškodami naujų meno impulsų modernistai susižavėjo Afrikos ir Japonijos daile? Kas bendra tarp primityviosios dailės ir lietuvių liaudies meno? Kuo unikali lietuvių liaudies dailė? Kodėl per amžius saugomos tautodailės tradicijos? Kokias iš jų mes perduosime savo vaikams? Dėl ko nesutaria nacionalistai ir kosmopolitai? Ar šiandienos mene svarbu tautiškai išsiskirti?

Pamokos eiga

I dalis. Žiūrėdami 15.2 filmo fragmentą apie Fridos Kalo parodos atidarymą, atkreipiame dėmesį į Meksikos kultūrai būdingas detales. Kokius etninius ženklus skiriame? Ką galime pasakyti apie giliausius pėdsakus dailės istorijoje palikusių Europos tautų – italų, prancūzų, vokiečių, ispanų, britų – meno ypatumus? Kas yra etnokultūros pamatas?

Nagrinėjame japonų, Afrikos ir Okeanijos tautų meno įtaką XX a. modernizmui (žr. japonizmo, V. Van Gogo, Pikaso, R. Šmito-Rotlufo ir kt. modernistų reprodukcijas).

II dalis. Lygindami pavyzdžius, analizuojame lietuvių liaudies meno įtaką XX a. lietuvių dailininkų kūrybai. Kuo jis artimas primityviosios dailės raiškai? Kodėl lietuvių liaudies menas iki šiol yra daugelio mūsų dailininkų įkvėpimo šaltinis?

Lietuvių tautodailės atspindžiai profesionaliosios dailės raidoje

Lietuvių liaudies meno pavyzdys	Dailininko profesionalo kūrinys
Namų ir klėčių durys, klėtys http://mkp.emokykla.lt/ars/liet_tautodaile/architektural.htm , http://mkp.emokykla.lt/ars/liet_tautodaile/ukiniai_pastatai.htm Lovatiesės http://mkp.emokykla.lt/ars/liet_tautodaile/galerijos/aud_buit_did.htm Reljefas <i>Vienuolių darbeliai</i> http://mkp.emokykla.lt/ars/liet_tautodaile/galerijos/skulpt_rel_did.htm	Vytautas Kairiūkštis. <i>Kubistinė kompozicija</i> . 1921 http://test.svs.lt/?Daile;Article(5640);print Vladas Drėma. <i>Virėja</i> . 1928 http://exhibitions.arts.lt/blog/2010/12/14/v-drema/ Stasys Ušinskas. <i>Žmogus tarp pjūklų</i> . 1930–2 http://test.svs.lt/?Daile;Number(44);Article(651)
Koplytstulpių galerija http://mkp.emokykla.lt/ars/liet_tautodaile/galerijos/m_arch_ks_did.htm	Viktoras Vizgirda. <i>Kaimo gatvelė su koplytėle</i> . 1939 http://www.ldm.lt/Naujausiosparodos/V_Vizgirdos_par.htm
Skulptūrų galerija http://mkp.emokykla.lt/ars/liet_tautodaile/galerijos/skulpt_g_did.htm	Antanas Gudaitis. <i>Natiurmortas su statulėle</i> . 1930 http://www.ldm.lt/Parodos/Gudaitis_1.htm Viktoras Vizgirda. <i>Dievukai</i> . 1935 http://www.ldm.lt/Naujausiosparodos/V_Vizgirdos_par.htm Leopoldas Surgailis. <i>Sielų svėrėjas</i> . 1973–1988 http://test.svs.lt/?Daile;Number(132);Article(2903)
Kaukių galerija http://mkp.emokykla.lt/ars/liet_tautodaile/galerijos/skulpt_k_did.htm	Valentinas Antanavičius. <i>Mitologinis paukštis</i> . 1997 http://www.mmcentras.lt/?id=2&lang=lt&Sid=7&style=29&dis= Leopoldas Surgailis. <i>Muzikantai</i> . 1984 http://test.svs.lt/?Daile;Number(132);Article(2903)
Vaizduojamosios tapybos galerija http://mkp.emokykla.lt/ars/liet_tautodaile/galerijos/tapyb_g_did.htm	Augustinas Savickas. <i>Mergaitė su gėlėmis</i> . 1992–9 http://test.svs.lt/?Daile;Number(98);Article(1933)
Grafikos galerija http://mkp.emokykla.lt/ars/liet_tautodaile/galerijos/graf_g_did.htm	Albina Makūnaitė. <i>Iliustracijos V. Krėvės pasakai „Perkūnas, Vaiva ir Straublys“</i> . 1966 http://menas.lnb.lt/albina_makunaite.htm Aldonos Skirutytės 1966–1973 m. grafika http://www.emokykla.lt/svetaines/DaileLietuvoje/Grafik

	a/Skirutyte/skiru%20.htm
Lovatiesės http://mkp.emokykla.lt/ars/liet_tautodaile/galerijos/aud_buit_did.htm	Rimtautas Gibavičius. <i>Vaikystės prisiminimai</i> . 1977, 1980 http://www.culture.lt/daile/03(1)/sja.htm Kazys Varnelis. Kvadratų vestuvės. 1970 http://www.lnm.lt/fotos/rinkiniai/kvarnelis/b01.jpg Kazė Zimblytė. <i>Baltas</i> . 1972 http://www.lagalerija.lt/dailininkai/photo.php?pic=213&artist=41&lang=&position=1 Jūratė Bagdonavičiūtė. <i>Ženkilai</i> . 2000 http://www.lagalerija.lt/dailininkai/photo.php?pic=26&artist=20&lang=&position=2 Algirdas Petrulis. <i>Vakaro garsai</i> . 2001 http://www.lagalerija.lt/dailininkai/photo.php?pic=165&artist=34&lang=&position=3
Šiaudiniai sodai http://www.ethnicart.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=68&Itemid=198 http://new.lietuvostautodaile.manosvetaine.lt/multisites/lietuvostautodaile/images/stories/sodai1.jpg	Algis Griškevičius. <i>Pavasario linksmybės</i> . 2008–9 http://algisg.lt/index.php?page=objects&language=lt

III dalis. Aptariame nacionalinio savitumo klausimą kultūrinės globalizacijos kontekste. Kuo buvo reikšmingas 1932 m. ARS manifestas? Ar jis aktualus šiandien?

Interpretuojame arsininkų manifeste akcentuotas mintis apie būtinybę moderninti lietuvių dailę, plėtojant pasaulinius meno pasiekimus, ir norą išlikti savitiems, remiantis lietuvių liaudies meno palikimu. Grupėse rašome savo meno manifestą, atsižvelgdami į dabartinę lietuvių dailės situaciją ir asmenines meno vertybes. Atsižvelgdami į mokinių grupės dydį numatome šias veiklas: laikrodininkas – kontroliuoja darbo laiką (savarankiškam darbui skiriama apie 15–20 min, vieno manifesto pristatymui ir aptarimui – apie 10 min), stebi kitų grupių veiklą; redaktorius – užrašo ir suredaguoja pagrindines mintis; oratorius – žodžiu pristato grupės manifestą viešam aptarimui; idėjų generatorius/-iai – iškelia grupės svarstymui kuo daugiau idėjų, siūlo grupės pavadinimą.

ARS manifestas, paskelbtas pirmosios Ars grupės parodos leidinyje-kataloge 1932 m. Kaune (iš kn.: Umbrasas J., Kunčiuvienė E., 1980, p. 200–201)

Nuogoj ir skaudžiai apleistoj dirvoje atsirandame mes. Pro amžių akinius matom toluoj didžių meno kultūrą. Smūtkeliai, pasakos, dainos. Aukšti, savo glūdumoj didžius mums pavyzdžius sukaupe, muziejų sienose jau paslėpti ar paprasto mūsų sutemų vėjo baigiami graužti, meno palaikai.

Nenuitdomas troškimas darbą pradėti iš naujo. Neslepjam nuo savęs, kaip tai sunkus darbas ir kaip jaunos, dar nesukauptos mūsų jėgos.

Pasaulis, ypač mūsų tauta, pradėjo naują epochą. Po ištisų penkių šimtmečių mes vėl patenkam į Europos tautų didžiąsias kultūros lenktynes. Apsidairę aplinkui, įsitikinam, kad nebuvimas gilesnių meno ieškojimų arba seniai nudėvėtų meno formų pamėgdžiojimas mūsų meną žudo.

Mes pasiryžę šiai atgimstančios tėvynės epochai tarnauti ir kurti šios epochos stilių. Meno kūrinys – nauja gyvenimo realybė. Mes trokštame praturtinti mūsų gyvenimą naujomis vertybėmis.

Mes siekiame bendradarbiauti su kitomis tautom, įnešdami į bendrą meno lobyną mūsų tautos dvasią atitinkančius darbus.

Pripažįstame šių dienų formalinius meno užkariavimus, nes jie teikia mums daugiau kūrybinės laisvės. Bet neuždedame savo dalyviams iš anksto nustatytų meno dogmų. Trokštame, kad kiekvienas mūsų pagal savo individualybę, pagal savo nusistatymus tarnautų mūsų krašto meno kultūrai.

Užuojauta tiems, kurie nemurmėdami net prisitaiko nusistovėjusiam skoniui.

Nemaloniam esam nustebę, matydami, kaip pataikaujama įvairiomis, su menu nieko bendro neturinčiomis idėjomis.

Gerai numanom, kokiais keistais žvilgsniais mus sutiks. Bet vis dėlto pradėdam.

Pasirašo:

Galdikas / Gudaitis / Jonynas / Kulakauskas / Mikėnas / Samulevičius / Steponavičius / Vizgirda.

Viešai pristatome grupių darbą. Aptariame, kieno „manifestuose“ labiausiai išplėtotas arsininkų pozicija, t.y. pateikta vizija, kaip būnant šiuolaikiškiems nepranykti pasaulio meno platybėse. Iškeliame tautinės tapatybės klausimą, kurį aiškinsimės kita pamoka. Į(si)vertiname užduotį. Siūlomi vertinimo kriterijai / balai: už manifesto idėjų originalumą ir šiuolaikiškumą 0 – 3 balai; už manifesto kalbos vaizdumą ir tinkamai parinktą grupės pavadinimą 0 – 3 balai; už viešam aptarimui žodžiu pristatytą grupės manifestą ir atsakymus į klausimus 0 – 2 balai; už laiku atliktą užduotį 0 – 2 balai. Atskiros grupės darbo įsivertinimui siūlome „pyrago“ principą: kiekvienas narys piešia „tortą“ ir jį skirsto skirtingais „gabalais“ pagal, jo manymu, atskiro nario (ir savo) indėlį.

Žodynėlis

- ✓ Liaudies menas – kolektyvinio meno rūšis, skirta vietinės bendruomenės praktinėms bei estetinėms reikmėms tenkinti. Tai kaimo kultūros apraška (dažniausiai valstiečių, provincijos amatininkų kūryba), kuriai būdinga išraiškos būdų paprastumas, universalumas ir tradicijų saugojimas.
- ✓ Tautodailė – liaudies meno sinonimas.

- ✓ Tautinis stilius – XIX a. pab. – XX a. pr. paplitusios idėjinės kūrybinės tendencijos, siejamos su nacionaline savimone, siekiu plėtoti etninės kultūros tradicijas ir išsaugoti tautinį savitumą.
- ✓ Primityvioji dailė – neeuropietišku kultūrų (pavyzdžiui, Afrikos, Okeanijos) dailė, kuria ypač žavėjosi modernizmo krypties (kubizmo, ekspresionizmo etc.) atstovai.
- ✓ Japonizmas – japonų meno ir amatų įtaka Europos dailei.

Informacijos šaltiniai

1. *Aborigenų menas*, prieiga per internetą: <http://www.dreamweb.nl/englishflash.htm>
2. *Aborigenų menas tinklapyje „Aboriginal Art Online“*, prieiga per internetą: <http://www.aboriginalartonline.com/index.php>
3. *Aborigenų tapybos metodai*, prieiga per internetą: http://www.ehow.com/info_8248487_traditional-aboriginal-painting-methods.html
4. *Afrikos menas tinklapyje*, prieiga per internetą: <http://arthistoryresources.net/ARTHafrica.html>
5. *Afrikos menas tinklapyje „AfricanArt.com“*, prieiga per internetą: <http://www.africanart.com/index.aspx>
6. *Afrikos meno muziejus Niujorke*, prieiga per internetą: <http://www.africanart.org/about/>
7. *Azijos menas*, prieiga per internetą: <http://arthistoryresources.net/ARTHjapan.html#general>
8. *Azijos menas Hjustono vaizduojamojo meno muziejuje*, prieiga per internetą: <http://mfah.org/art/collections/arts-of-asia/>
9. *Azijos menas Mineapolio dailės instituto kolekcijoje*, prieiga per internetą: <http://www.artsmia.org/art-of-asia/>
10. *Internetinė svetainė „Baltų Atlantida“*, prieiga per internetą: <http://www.sarmatija.lt/index.php/>
11. *Internetinė svetainė „Ethnicart.lt“*, prieiga per internetą: <http://www.ethnicart.lt/index.php?lang=lt>
12. *Girnius J. Meno tautiškumo klausimu (1973, Aidai)*, prieiga per internetą: http://www.aidai.us/index.php?option=com_content&task=view&id=857&Itemid=125
13. *Japonijos menas*, prieiga per internetą: <http://arthistoryresources.net/ARTHjapan.html#japan>
14. *Lietuvių etninės kultūros draugija*, prieiga per internetą: <http://www.etnokultura.lt/>
15. *Lietuvos tautodailininkų sąjunga*, prieiga per internetą: http://new.lietuvostautodaile.manosvetaine.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=84&Itemid=7
16. *Metropoliteno muziejus Niujorke*, prieiga per internetą: www.metmuseum.org
17. *Mokomoji dailės programa ARS 2, 3*, prieiga per internetą: mkp.emokykla.lt/ars/
18. *Nacionalinis Afrikos meno muziejus*, prieiga per internetą: <http://africa.si.edu/index2.html>
19. *Okeanijos menas*, prieiga per internetą: <http://arthistoryresources.net/ARTHpacific.html>

20. *Ukiyo mokykla*, prieiga per internetą: <http://www.all-art.org/history330-5.html>
21. Umbrasas J., Kunčiuvienė E., *Lietuvių dailininkų organizacijos 1900–1940*, Vilnius: Vaga, 1980.
22. *Virtualus japonų meno muziejus*, prieiga per internetą:
<http://web-japan.org/museum/menu.html>

Mokytojo užrašai ir pastabos

.....

.....

.....

4. 2. Tautinės reminiscencijos ir etnokultūriniai motyvai šiuolaikinėje dailėje.

Uždaviniai:

- apžvelgti nacionalinių kultūrų atgarsius postmodernizmo dailėje,
- išskirti istoriškai-geografiškai apspręstus spalvos ir formos kodus skirtingose etnokultūrose,
- įvertinti tautinės tapatybės ženklų sistemą šiuolaikinių lietuvių menininkų kūryboje.

Numatomi rezultatai. Mokiniai gebės:

- nustatyti etnokultūrinius savitumus šiuolaikiniuose dailės kūriniuose,
- palyginti skirtingų nacionalinių kultūrų spalvų ir formų sankirtas,
- suformuluoti lietuvių tautinės tapatybės bruožus šių dienų dailės kontekste.

Vaizdinė medžiaga

- *Anisho Kapooro personalinė paroda Londono Karališkoje akademijoje (2009)*, prieiga per internetą: <http://www.youtube.com/watch?v=umVSGErfg8E>
- *Anisho Kapooro personalinė paroda Gugenhaimo muziejuje Niujorke (2010)*, prieiga per internetą: http://www.youtube.com/watch?v=R-wL06rp_hI
- *Anselmo Kieferio dirbtuvė (2011)*, prieiga per internetą:
<http://www.youtube.com/watch?v=J5tPFrthUZA&feature=related>
- *Ilja ir Emilija Kabakovai „Raudonasis vagonas“ (1991)*, prieiga per internetą:
<http://www.ilya-emilia-kabakov.com/index.php/installations/the-red-wagon/interactive-installation>
- *Ilja ir Emilija Kabakovai „Tolerancijos laivas“ (2005, 2006)*, prieiga per internetą:
<http://www.ilya-emilia-kabakov.com/index.php/installations/the-ship-of-tolerance/video>
- *Iljos ir Emilijos Kabakovų kūryba*, prieiga per internetą:

- <http://www.sprovieri.com/artists/ilya-and-emilia-kabakov/>,
<http://www.deweergallery.com/artists/28/intro>, <http://www.liarumma.it/>
- *El Anatsui kūryba Blantono meno muziejuje (2011), prieiga per internetą:*
<http://www.youtube.com/watch?v=obBGSIfHmAk&feature=related>
  - *El Anatsui „Siena“ (2010), prieiga per internetą:*
http://www.youtube.com/watch?v=oiG4Vsg_8cQ&feature=related
  - *Yinkos Shonibares kūryba, prieiga per internetą:*
<http://www.yinkashonibaremba.com/sculpture.html>
  - *Artūro Railos projekto „Žemės galia“ fotografijos (2005–2008), prieiga per internetą:*
<http://www.raila.lt/zemes-galia/#/5> (žr. fotografijos)

  - *Darius Žiūra „Gustonių laikas“ (2004), prieiga per internetą:*
<http://www.culture.lt/daile/04%282%29/dzl.htm>
  - *Audrius Novickas „ID“ (2004), prieiga per internetą:*
http://www.culture.lt/satenai/?leid_id=747&kas=straipsnis&st_id=3956
  - *Audrius Novickas „Trispalvės dëlionė“ (2005), prieiga per internetą:*
<http://www.cac.lt/lt/exhibitions/past/05/1378>
  - *Aurelija Maknytė „Vëliava“ (2002), prieiga per internetą:*
<http://www.maknyte.com/index.php?/darbai/veliava-2002/>
  - *Konstantino Bogdano (jaun.) „Vëliava“ (2008), prieiga per internetą:*
http://ic.ndg.lt/fileadmin/iliustracijos/dokumentai/bogdanas/didesni/Lt_veliava.jpg
  - *I. Ševiakovaitės ir J. Rimkutės studija „LT identity“ (2003–2011), prieiga per internetą: <http://www.studijalt.eu/lt-identity/>*

Pasiruošimas pamokai: turinio klausimai

Kuomet atsiribojame nuo savo tautos istorijos ir papročių? Ar etnokultūriniai motyvai yra menininko braižo sudëtinë dalis? Kodël šiuolaikiniai menininkai kelia tapatybës problemą? Kam reikalinga tautos atmintis? Kokių meninių idëjų galëtume pasisemti iš mūsų etnokultūros? Ar daug

tautinės simbolikos elementų mokyklos aplinkoje? Kas sieja etnokultūrą ir patriotizmą? Ar tarp menininkų yra daug patriotų?

Pamokos eiga

I dalis. Vakarų ir Rytų etnokultūrinės dėlionės. Aptariame nacionalinės kultūros atspindžius ir universalią postmodernistinių formų plėtotę garsių šiuolaikinių pasaulio menininkų – Anišo Kapūro (Anish Kapoor), Anzelmas Kyferis (Anselmo Kieferio), Emilijos ir Iljos Kabakovų, El Anatsui, Jinkos Šonibarės (Yinka Shonibare) – kūryboje.

Indų kilmės skulptorius, gimęs Bombėjuje, A. Kapūras nuo XX a. 8 d-mečio gyvena ir dirba Londone. Jį domina įgaubti ir išgaubti paviršiai, medžiagų tvarumo problemos. Menininkas kuria instaliacijas ir objektus iš veidrodinių paviršių, rudinto plieno ir pan. Išskirtinis ankstyvųjų jo skulptūrinių objektų bruožas – ryškūs raudoni, mėlyni ir geltoni pigmentai, kurie galėtų būti laikomi indiškos kultūros pėdsaku. Trapios geometrinės formos iš „rėkiančių“ teplių smiltelių (čia galėtume prisiminti kario prieskonį) asocijuojasi ne tik su intensyvių spalvų, sutinkamų Indijos kasdienybėje, pasauliu, bet ir primena grandiozinių senovės statinių konfigūracijas.

Vokiečių tapytojas ir skulptorius A. Kyferis savo ekspresyviuose paveiksluose gilina si istorinę ir mitologinę tematiką. Didelio formato paveikslams, kuriuos kartais apdoroja ir kirvio smūgiais bei ugnimi, Kyferis vartoja ne tik dažus, bet ir smėlį, šiaudus, medį ir stiklą. Jo kūrinuose nuolat grįžtama prie II Pasaulinio karo tragedijos tarsi savotiškos vokiečių tautos atgailos. Pilki, rusvi žemės tonai, išpūdingos faktūros sukuria dramatinę įtampą ir skausmo atmosferą, kuri dar labiau pabrėžia žmogaus egzistencijos trapumą. Kančios ir vidinių išgyvenimų kupina A. Kyferio kūryba artima vokiečių ekspresionizmo tradicijoms.

I. Kabakovas, dar sovietmečiu iš Rusijos į Vakarų emigravęs menininkas, kartu su žmona Emilija toliau plėtoja žmogaus asmenybės bendruomenėje temines parafrazes. Jų kūrinuose nuolat grįžtama prie tarybų sistemos suformuotų paradoksų, komunistinės ideologijos atgarsių. Neatsitiktinai I. Kabakovo sociokultūrinės instaliacijos (pvz., traukinio vagonas, komunalinis butas, viešas tualetas etc.) sulaukė didžiulio susidomėjimo kaip rusų mentaliteto ir valdžios represijų atspindys.

Afrikiečių menininkų El Anatsui, J. Šonibarės kūrinuose matome egzotiškus motyvus ir sąsąukas su nacionaline tekstile. Margi raštai El Anatsui darbuose sukuriami iš išplokštintų spalvotų metalo kamštelių pabrėžia grandiozinių kompozicijų unikalumą. J. Šonibarė „žongliruoja“ nacionalinio kostiumo detalėmis, pritaikydamas jas europietišku kūrinių variacijoms. Ryškios intensyvios spalvos, akį rėžiantys jų kontrastai sukuria nepakartojamas ritmines struktūras.

Akcentuojame natūralų, labai betarpišką nacionalinių kultūros bruožų integravimą. Visi minėti menininkai savo tautos istorinius ir etninius motyvus organiškai susieja su šiuolaikinio meno formomis, todėl tautinius savitumus ne tiek akivaizdžiai deklaruoja, kiek išjaučia, išgyvena.

II dalis. Etnokultūriniai motyvai šiuolaikinėje lietuvių dailėje. Nagrinėjami A. Railos fotografijos, D. Žiūros ir A. Novicko video filmai, plėtojantys tautinio identiteto problemas, atskleidžiantys istoriografinius regiono savitumus. Žiūrime šiuolaikinės ironiškas tautinės simbolikos (vėliavos) interpretacijas, ieškome lietuviškosios tapatybės ženklų Audriaus Novicko, Aurelijos Maknytės ir Konstantino Bogdano (jaun.) kūryboje, Ievos Ševiakovaitės ir Jolantos Rimkutės kolekcijoje „LT identity“.

Artūras Raila

- *Projekto „Žemės galia“ fotografijos. 2005–2008*

Projekto dalį sudaro septynių didelio dydžio spalvotų fotografijų ciklas: „Ažuolas“, „Pilkapis“, „Upė“, „Mokas“, „Alkas“, „Akmenys“, „Šaltinis“. Tai šventų pagoniškų simbolių galerija, kuriose fiksuojamas gamtos grožis, perteikiamas energetinis gamtos ir žmogaus santykis, erdvės ir vietos sakralumas.

Darius Žiūra

- *Gustonių laikas. 2004, video, 120 min*

Šiame projekte pateikiama 60 Gustonių (Pasvalio r., Joniškėlio sen.) kaimo gyventojų portretų, truncančių po vieną minutę.

Audrius Novickas

- *ID. 2004. DVD filmo trukmė 5 min*

Tai lyg ir performanso (menininkas Trakų pilies fone valgo vienoje lėkštėje serviruotus didžkukulį ir kibiną) dokumentacija. Valgydamas lietuvių ir karaimų nacionalinius patiekalus, A. Novickas ieško savojo identiteto. Kūrinio autorius yra iš mišrios karaimo tėvo ir lietuvės motinos šeimos. Jis augo lietuviškos kultūros dominuojamoje aplinkoje ir tik prieš keletą metų ėmė intensyviau domėtis karaimų kultūra, etninės bendruomenės gyvenimu. Tačiau karaimų kalba ir religija, du svarbiausi etninės savasties elementai, autoriui iki šiol lieka nepažinūs. Todėl jis kol kas lieka vartotoju ir tik iš dalies skiriasi nuo turistų ir pramogautojų, kurie atvykę į Trakus, svarbiausią karaimų bendruomenės centrą, mato turistams skirtus vartotojiškus ženklus – „Kibinai“, „Karaimai“, „Trakų pilis“, „Vytautas Didysis“, „Senoji Lietuvos didžiosios kunigaikštystės sostinė“.

- *Trispalvės dėlionė. 2005. Bolivijos, Etiopijos, Lietuvos, Gvinėjos, Kongo, Senegalo, Benino, Malio, Kamerūno, Burkina Faso valstybinės vėliavos*

Šią instaliaciją sudaro 10 skirtingų dydžių vėliavų. Jų prototipais yra tų pasaulio šalių vėliavos, kurios suformuotos komponuojant tik geltoną, žalią ir raudoną spalvas. Bolivija tapo pirmąja valstybe pasaulyje, kurioje dar 1888 m. buvo nuspręsta nacionaliniu simboliu paversti raudonai geltonai žalią trispalvę. Lietuva 1918 m. tapo trečia šalimi pasaulyje, pasirinkusia trispalvę, ir iki šiol lieka vienintele Europoje. Antrąja šalimi, iškėlusia žaliai geltonai raudoną vėliavą, tapo Etiopija 1898 m. Tai virto įkvėpimo šaltiniu ir prototipu šeštajame-devintajame dešimtmečiuose išsivadavusioms Afrikos šalims: geltonos, žalios ir raudonos kombinaciją imta vadinti afrikietiškomis spalvomis *Pan-African Colors*. „Trispalvės dėlionė“ komponuojama vėliavas kabinant viena už kitos tam tikrais intervalais, pagal jų atsiradimo chronologiją. Kiekviena vėliava atsiradusi vėliava yra proporcingai didesnė už ankstesnę.

Aurelija Maknytė

- *Vėliava*. 2001, video ir vėliavos instaliacija

Vilniaus gatvėse piliečiams užduodamas klausimas: „kokia spalva jums labiausiai patinka: geltona, žalia ar raudona?“ Atsakantys žmonės filmuojami ir vėliau instaliacijoje rodomi viename arba trijuose monitoriuose. Remiantis atsakymų statistika, pasiūta Lietuvos vėliava, kurios spalvų proporcijos pakitusios: geltona – 25 , žalia – 51, raudona – 24 procentai. Pasiūta vėliava eksponuojama šalia rodomo interviu filmo.

Konstantinas Bogdanas (jaun.)

- *Tarpusavy sumaišytos Lietuvos vėliavos spalvos*. 2008

Šis lakoniškas tapybos darbas (drobė, akrilas, 50 x 70 cm) komentuoja ir tautinę tapatybę, ir Lietuvos tapybos tradiciją. Paveiksle trispalvės vėliavos spalvos sumaišytos į vieną – taip gauta murzina, neapibūdinamų atspalvių spalva, kuria tolygiai padengiamas drobės paviršius.

Ieva Ševiakovaitė ir Jolanta Rimkutė

- LT identity. 2003–2011 (aprašas iš menininkų svetainės, prieiga per internetą:

<http://www.studijalt.eu/lt-identity/>)

„LT identity“ – žinomiausia Ievos Ševiakovaitės ir Jolantos Rimkutės kūrybos pakraipa, aprėpianti ne tik drabužius, jų dizainą, bet ir įvairius kasdienes daiktus. Visa šiuose daiktuose atspindi dizainerių tikėjimą, jog čia ir dabar kuriame patys save – naujos tapatybės lietuvių, kurio kišenėse telpa ir pagarba praeičiai ir drąsus žingsnis ateities link. „LT identity“ suburta komanda savo darbais siekia analizuoti esamą kultūrinę Lietuvos piliečių patirtį, ieškoti naujų simbolių, šiuolaikinių tapatumo ženklų, kūrybiškai juos interpretuoti bei formuoti pozityvų Lietuvos piliečių požiūrį į save.

Koks šiuolaikinių menininkų santykis su etnokultūra? Kiek giliai juos tai domina?

III dalis. Kuo didžiuojamės? Klasės apklausa „Kokiais dailės kūriniais (arba dailininkais) lietuviai gali didžiuotis?“. Kiekvienas mokinys surašo po 5 atsakymus. Mokytojas apklausą apibendrina, įvertindamas klasės atsakymų įvairovę ir galimas jų priežastis.

Žodynėlis

- ✓ Identitetas (lot.buvimas) yra tapatybė, žmogaus arba daikto savybių visuma, pagal kurią jis yra atpažįstamas, atskiriamas nuo kitų. Pvz., tautinis identitetas, dėl kurio mokslininkai ginčijasi: vieni teigia, kad tai istoriškai nulemta asmens savybė, kiti mano, kad jis kinta, kadangi asmuo pats gali pasirinkti savo tautiškumą. Apskritai ši sąvoka išreiškia asmens gebėjimą apibūdinti save, atsakant į klausimą „kas aš esu?“ ir gautus įvairius atsakymus derinti tarpusavyje.
- ✓ Patriotas – žmogus, mylintis savo tėvynę, atsidavęs savo tautai, pasiryžęs jai aukotis.
- ✓ Performansas – postmodernistinio meno rūšis: iš anksto apgalvotas, dažniausiai pagal griežtą scenarijų vykstantis veiksmas, kurio pagrindinė išraiškos priemonė – paties menininko kūnas.

Informacijos šaltiniai

23. Akstinavičiūtė I., Petraitytė D. *Lietuvių tautinės tapatybės simbolinių komponentų konfigūracijos, Filosofija. Sociologija, 2007 T. 18*, prieiga per internetą: <http://www.ebiblioteka.lt/resursai/LMA/Filosofija/fil72/4.pdf>
24. *Baltiškiosios kultūros tapatybės paieškos. Arūno Gelūno ir Reino Raudo pokalbis, Dailė, 2006 Nr.2*, prieiga per internetą: [http://test.svs.lt/?Daile;Number\(156\);Article\(3497\)](http://test.svs.lt/?Daile;Number(156);Article(3497))
25. *Konstantino Bogdano (jaun.) kūrybos pristatymas NDG*, prieiga per internetą: <http://ic.ndg.lt/index.php?id=263>
26. *Dailės žodynas*, Vilnius: VDA leidykla, 1999.
27. Dilytė. I. *Darius Žiūra: laiko tyrimas*, Dailė, 2004 Nr. 2, prieiga per internetą: <http://www.culture.lt/daile/04%282%29/dzl.htm>
28. Jasmontas A. G. *Asmens tautiškumas: reikmė ar poreikis. Santalka. Filosofija, 2009 T. 17*, prieiga per internetą: http://www.tpa.vgtu.lt/upload/filosof_zurn/santalka_t17_nr1_61-68_jasmontas.pdf
29. *Iljos ir Emilijos Kabakovų svetainė*, prieiga per internetą: <http://www.ilya-emilia-kabakov.com/>
30. *Anisho Kapooro svetainė*, prieiga per internetą: <http://www.anishkapoor.com/>
31. *Anselmo Kieferio kūriniai Tate kolekcijoje*, prieiga per internetą: <http://www.tate.org.uk/servlet/ArtistWorks?cgroupid=999999961&artistid=1406&page=1>
32. *Aurelijos Maknytės svetainė*, prieiga per internetą: <http://www.maknyte.com/>
33. *Mokomoji dailės programa ARS 3*, prieiga per internetą: <http://mkp.emokykla.lt/ars/default3.htm>
34. *Artūro Railos kūrybos pristatymas (NDG informacija)*, prieiga per internetą:

<http://www.ic.ndg.lt/index.php?id=190>

35. *Terminų žodynas*, prieiga per internetą: <http://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/I/identitetas>

Mokytojo užrašai ir pastabos

.....
.....
.....

4 CIKLO TEMŲ APIBENDRINIMAS. Rekomenduojama atsiskaitymo užduotis „Lyginamoji interpretacija: liaudies meno ir modernizmo krypčių įtaka XX a. 3 – 4 d-mečio lietuvių dailininkų kūryboje“ (žr. 8.5 priedą).

5 CIKLAS. DAILĖ IR MEDIJOS

Temos

5. 1. *Tarpdiscipliniškumas šiuolaikiniame lietuvių mene.*

5. 2. *Šiuolaikinės technologijos postmodernizmo dailėje.*

Esminiai žodžiai

Medijos, tarpdisciplininis menas, skaitmeninės technologijos, virtuali erdvė, interaktyvumas

Diskusijų linkmės

- Kodėl šiandien paplinta skirtingų šakų mokslo ir meno hibridai?
- Kaip naujos technologijos veikia meno idėjas ir formas?

Uždaviniai

1. Apžvelgti technologinių naujovių kryptis ir jų įtaką naujų meno formų atsiradimui.
2. Apibrėžti interaktyvaus meno poveikio lauką ir publikos dalyvavimo jame principus.
3. Analizuojant virtualios meninės erdvės apraiškas, išskirti tikrovės modeliavimo kryptis.

Laukiami rezultatai. Mokiniai gebės:

1. Apibūdinti medijų meno sklaidos bruožus ir raiškos ypatumus šiuolaikinių technologijų kontekste.
2. Paašškinti žiūrovo elgesio priežastis stebint tradicinės ir skaitmeninės formos kūrinius.
3. Įvertinti šiuolaikinių technologijų atveriamas naujų menininko „įrankių“ galimybes.

Rezervinė užduotis

Sąvokos „medijų menas“ saulė. Centre kiekvienas mokinys užrašo nebaigtą sakinį: Sąvoka „medijų menas“ man reiškia... Aplink šią „saulę“ nubrėžia 7–8 „spindulius“, kurių gale parašo viduryje esančio sakinio pabaigą. Mokytojas rengia kolektyvinį atsakymų aptarimą.

14 – 15 TEMA. PAMOKŲ PAVYZDŽIAI

5. 1. tema. *Tarpdiscipliniškumas šiuolaikiniame lietuvių mene.*

Uždaviniai:

- paaiškinti šiuolaikinio meno tendencijas, grindžiamas bendradarbiavimo idėja,
- apžvelgti kelių disciplinų jungtimi paremtus lietuvių menininkų projektus,
- apibūdinti žiūrovo dalyvavimo projekte strategijas.

Numatomi rezultatai. Mokiniai gebės:

- apibrėžti naujas šiuolaikinio meno komunikavimo galimybes,
- palyginti įvairius menininkų projektinius bandymus, pagrįstus kelių disciplinų sinteze,
- apibendrinti žiūrovo kaip aktyvaus projekto dalyvio potyrius.

Vaizdinė medžiaga

- *Robertas Antinis „Pirštų galimybės“, Atminties įspaudų saugykla“ (abu – 2002),* prieiga per internetą: <http://www.ciurlionis.lt/muziejus-neregiui>, <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2008-04-04-robertas-antinis-juodo-kubo-gelmeje/3903>
- *Robertas Antinis „Kelias“ (2007, Kauno paveikslų galerija),* prieiga per internetą: <http://www.youtube.com/watch?v=oKQGWNJsox0>
- *Nomeda ir Gediminas Urbonai „Pro-testo laboratorija“ (2005),* prieiga per internetą: http://www.vilma.cc/LIETUVA/en_index.php?l=LT&mid=189
- *Andrius Rugys „PB8_001_V, 2006“,* prieiga per internetą: <http://www.pb8.lt/pb8.php?l=lt&n=289>
- *Eglė Budvytytė, Goda Budvytytė, Ieva Misevičiūtė „The Joy Is Not Mentioned“ (2007),* prieiga per internetą: <http://ic.ndg.lt/index.php?id=154>
- *Coro Collective (Eglė Budvytytė, Goda Budvytytė, Ieva Misevičiūtė) „Raidyno pamoka“ (2009),* prieiga per internetą: <http://www.smartprojectspace.net/exhibitions/59.xml?artist=1801&work=2477>
- *Artūras Raila „Žemės galia. Mitologinis Vilnius“ (2008, ŠMC),* prieiga per internetą: <http://www.raila.lt/zemes-galia/#/6> (atverti „paroda“ → „Salėje #3“)
- *Indrė Klimaitė „Lietuviškos valgyklų kultūros atgimimas“ (2009),* prieiga per internetą: <http://www.kompotas.lt/lt/>

Pasiruošimas pamokai: turinio klausimai

Kokios socialinės problemos domina šiuolaikinius lietuvių menininkus? Su kokių sričių specialistais ir visuomenės grupėmis jie daugiausia bendradarbiauja? Kaip ir kodėl naudojamos skirtingų dalykų tyrimų patirtis? Kokiems kūrybos elementams menininkai teikia pirmenybę? Kam reikalingas tarpdisciplininis menas, kieno interesus jis tenkina? Kaip vertinti tokius meno projektus? Ar galime „pasverti“ idėją?

Pamokos eiga

I dalis. Bendradarbiavimo laukas šiuolaikiniame mene. Nusakome tarpdiscipliniškumo sąvoką. Nuo XX a. septintojo dešimtmečio išpopuliarėja menininkų bendradarbiavimo su kitų sričių kūrėjais, mokslininkais, visuomenės atstovais praktika. Taip menininkai ne tik reaguoja į socialinius bei politinius pokyčius, atrasdami naujus ryšius su meno suvokėjais, bet ir formuoja aktyvų individą, kuris dalyvaudamas šiame procese įgauna galios, išsilaisvina ir ima keisti tikrovę.

II dalis. Tarpdisciplininiai lietuvių menininkų projektai. Nagrinėjame lietuvių menininkų kūrinius ir projektus, kuriems būdingas tarpdiscipliniškumas, aptariame, kiek jų sumanymai yra aktualūs kiekvienam asmeniškai ir mūsų bendruomenei.

Robertas Antinis (visos citatos iš – Baranauskaitė A., 2008)

- *Pirštų galimybės.* 2002

„Pirštų galimybėse“ intriga – tai judesys... Tos intrigos labai mažytės: pirštas su pirštu susitinka, prasilenkia ir t. t. Situacija turi būti šmaikšti. Šiuolaikiniame mene be šmaikštumo, be sąmojo neįmanoma. Lygiai taip pat svarbus nelauktumas, netikėtumas, informatyvumas – vieno sluoksnio nebeužtenka. /.../ Man lipidant „Pirštų galimybės“, dirbtuvėje lankėsi neregė mergaitė vardu Rasa. Paprašė papasakoti ir parodyti, ką darau. Ji ne tik pamatė ir suprato, kas tai yra, bet ir sukūrė tiems pirštų judesiams savotiškas miniatiūras, noveles – tarytum siužetą teatrui.

„Pirštų galimybės“ perprasti reikalingas laikas – kad įvyktų tam tikra jungtis, komunikacija arba, atvirkščiai, prieštaravimas. Juk patys neregiai sako: „Aš matau“. Man svarbu ne tik kad jie suprastų, apie ką kalbu, – noriu palikti vietos jų pačių mintims ir jausmams.“

- *Akys.* 2001, bendras projektas su aklaisiais vaikais

„Neregių mokykloje vaikams pasiūliau piešti po vieną akį. Pasakojau, kaip ji atrodo, jie lytėjo savo, mano akis. Mūsų bendravimas ir bandymas išsiaiškinti buvo viena meninės akcijos dalių. Tada jie ėmė durstyti tas akis brailiškai. Truputį matantys – arčiau tiesos, o tų, kurie nemato visai, sukurti abstraktūs vaizdai buvo įdomiausi... Tada tas akis suporavau ir padariau instaliaciją. Dalyvavau keliose parodose. Paskutinė vyko Bolonijoje, tarptautinėje meno mugėje. Šalia ekspozicijos buvo parašyta, kad sumanymas mano, bet projektą realizavo tokie ir tokie vaikai... Tai buvo milžiniškas renginys, dalyvavo 200 galerijų iš viso pasaulio. Aišku, kai kas tik praeidavo pro

šali, bet kiti sustodavo, o kai kurios moterys net apsiverkdavo... Tos, kurios pajuto, kad tai akli vaikai žiūri į mus.

Dažį šio ciklo darbų įsigijo vienas šiuolaikinio meno muziejus. Man tai buvo didelė satisfakcija, nes kartais reikia objektyvesnio patvirtinimo, kad kažką padarei ne veltui.“

- *Kelias*. 2007, bendras kūrinys su Kauno aklųjų ir silpnaregių ugdymo centro mokine Indre Gaškaite

„Darbą „Kelias“ sukūriau kartu su šešiolikmete nerege Indre Gaškaite. 60 metrų atkarpoje vyksta mudviejų paroda-dialogas. /.../ Indrė apako keturių mėnesių. Ji gieda Gertrūdos bažnytėlė, netoli nuo mano dirbtuvės, ir kartą mudu paskyrėme pasimatymą pusiaukelėje. Žiūriu – ateina, dar už gerų dvidešimt trisdešimt metrų, o jau šypsosi. Sakau, kaip čia yra, juk stoviu vietoje ir tyliu. O Indrė man: „Aš jaučiu...“ Nežinau, kelintas tai pojūtis.“

Nomeda ir Gediminas Urbonai

2006-ųjų m. Kvandžiu (Gwangju, P. Korėja) bienalėje Nomedos ir Gedimino Urbono projektas-instaliacija „Pro-testo laboratorijos archyvas, 2005–2006“ laimėjo specialųjį prizą, skirtą užsienio menininkų darbams. Tai tęstinis projektas, kritikuojantis ir besipriešinantis viešųjų erdvių privatizavimui postkomunistinėje visuomenėje. Pagrindinė protesto „Už Lietuvą“ ašis – kova prieš „Lietuvos“ kino teatro uždarymą vėliau tapo bendruomeninio judėjimo ir pilietinės iniciatyvos pamatu. „Pro-testo laboratorijoje“ dirbama su reikalavimo gražinti erdvę idėja. Autorius dominanti tema yra identitetas, architektūra ir politika, bet svarbiausia – erdvė, privati ir vieša.

„Lietuvos“ kino teatre buvo inicijuota speciali laboratorija VILMA (*Vilnius Interdisciplinary Lab for Media Arts*), kuri generavo ir įrašinėjo galimas (ir negalimas) pro-testo formas.

- *Pro-testo laboratorija*. 2005 (aprašas iš projekto svetainės, prieiga per internetą: http://www.vilma.cc/LIETUVA/en_index.php?l=LT&mid=189)

Pro-testo laboratorija ieško ir tyrinėja galimas (ir negalimas) protesto formas. Protesto kuris susikaupęs, pritvinkęs, tačiau dar neįvardintas, neišsakytas, vis dar ieškantis savo formos, formato ir balso. Protesto prieš kontrolę, mūsų pačių neįgalumą ir pasyvumą.. Protesto prieš mūsų nesugebėjimą protestuoti prieš nediskutuotiną vienos sistemos scenarijų. /.../

~~KAS~~ Pro-testo laboratorija kviečia Lietuvos piliečius pasiūlyti galimus protesto scenarijus. Scenarijaus pateikimo forma gali būti bet kokia: garso arba vaizdo interviu, tekstai, schemas, plakatai, performansai ir kitos piliečių troškimus įgyvendinančios išraiškos, galiausiai tokio scenarijaus negalimumo aplinkybės, kontekstai ir priežastys. /.../

~~Kaip~~ Laboratorijos erdvėje įsikūrusią komandą sudaro būrys jaunų žmonių, studentų iš LMA mokomosios kino ir TV studijos, LMA teatro ir kino fakulteto, VU kino klubo, ASK – architektūros

studentų klubo, bendruomeninio judėjimo „Erdvės mieste“, *vilma.cc*, *cac/tv* ir visų norinčių bendradarbiauti režisuojant, įgyvendinant, filmuojant ir montuojant pro-testo akcijas. Galimos „viešos erdvės gražinimo“ akcijos: dėl „Lietuvos“, dėl „Vilniaus“, dėl „Žalgirio (baseino)“, dėl „Pionierių rūmų“, dėl „Sporto ir Kultūros (rūmų)“ ir t.t. ir t.t.

Andrius Rugys

- *PB8_001_V, 2006*

„Norėdamas išsieksportuoti pakviečiau man įtaką dariusius draugus sukurti po garso kūrinį Vilniaus miestui, vėliau juos miksavau į „vieną“... tokiu būdu aplinkos garsų įrašinėjimo metodu perkėliau į asmeninį (žmogiškąjį) lygmenį (vietoje gatvėje rastų garsų surinkau draugus ir išgrojau į gatvę)...“ – savo svetainėje (<http://www.pb8.lt/pb8.php?l=lt&n=289>) teigia menininkas.

Autorius, būdamas tarpininkas tarp projekto dalyvių, „įgarsina“ kelionę: transliuoja garso takelių kompiliaciją troleibuse, kursuojančiame specialiu maršrutu Vilniaus gatvėmis.

Coro Collective – Eglė Budvytytė, Goda Budvytytė, Ieva Misevičiūtė

- *The Joy Is Not Mentioned, Cat's Pyjamas Playing Bingo With You. 2007* (aprašas iš NDG archyvų, prieiga per internetą: <http://ic.ndg.lt/index.php?id=154>)

Tris renginio vakarus įvairiose miesto erdvėse susikūrė migruojančios šokių aikštelės, palaikomos specialios radijo programos, kurios metu buvo leidžiama muzika, skaitomos šokių instrukcijos ir fiktyvios naujienos. Žmonėms įsijungus radijo programą savo automobiliuose, vyksmas tarsi virusas pasklido vienu metu skirtingomis kryptimis.

Viena ŠMC salių buvo paversta atvira radijo studija, kurioje buvo galima klausyti iš anksto įrašytų radijo programų, įrašyti savo programas ar naršyti korteles su tekstų ištraukomis - konceptualiomis nuorodomis į projektą.

- *Raidyno pamoka (Vocabulary Lesson). 2009*, videoklipas (aprašas iš ŠMC archyvų, prieiga per internetą: <http://www.cac.lt/lt/exhibitions/past/10/3990>)

Šiame kūrinyje devintojo dešimtmečio afroamerikiečių subkultūra susiduria su sovietiniu modernizmu, kurio pastatų fone *Coro Collective* atlieka savąją *vogue* šokio versiją.

Vogue yra labai stilizuotas modernus šokis, kuriame naudojamos siluetą pabrėžiančios fotomodelių bei „egiptietiškos“ pozos ir „kampuoti“, gimnastiniai kūno judesiai. Jo pavadinimas pasiskolintas iš „Vogue“ žurnalo, o pats šokis atsirado devintajame dešimtmetyje Niujorko gėjų ir transvestitų subkultūroje. Viena pagrindinių šios subkultūros sąlygų – nuolat rituališkai patvirtinamas įsitikinimas, kad asmuo gali tapti tuo, kuo įsivaizduoja esąs (kino žvaigžde, fotomodeliu ar niekuo neišsiskiriančia mokinuke), nes statusą visuomenėje didžia dalimi lemia išvaizda. Tokia logika – pavadinkime ją *vogue* logika – buvo svarbi ir kuriant šį vaizdo klipą bei dainą. Jei asmuo gali transformuotis į raidę, tada tikėtina, kad ir raidė gali transformuotis į kažką

kito, o pastatai gali būti (at)kuriami vadovaujantis ne techniniais brėžiniais, o muzikine partitūra, ar ne? „Raidyno pamoka“ gali būti interpretuojama kaip pasaka, kuri dekonstruoja architektūros figūras paversdama jas sfinksinėmis raidėmis, kurios „dar tobulina savo tobulybę“.

Artūras Raila

- *Žemės galia*. 2005–2008 (aprašas iš NDG archyvų, prieiga per internetą: <http://www.ic.ndg.lt/index.php?id=190>).

A. Raila bendradarbiauja su geofizinės energijos ekspertais Vaclovu Mikailioniu ir Viliumi Gibavičiumi – alternatyvių bendruomenių, kurios siekia gilesnio aplinkos supratimo ir pažinimo, žinovais. Naudodamiesi liaudies išmintimi, jie nustato ir pažymi Žemės energetinius laukus. Menininko kviečiami, energetikai ištyrinėja meno institucijų pastatus, miestus ar kitas vietas, kuriose vyksta projektas ir sudaro energijos tekėjimo srautų jose žemėlapius. Projektą sudaro ciklas ikoninių fotografijų, kuriose fiksuojamas gamtos grožis bei gamtos ir žmogaus santykis, geofizinės energijos ekspertų sudarytas žemėlapis, pateikiantis kitokį nei mums įprasta miesto ir institucijos erdvės „perskaitymą“ ir performansas (priklausomai nuo projekto įgyvendinimo vietos).

Indrė Klimaitė

- *Lietuviškos valgyklų kultūros atgimimas*. 2009 (aprašas iš projekto svetainės, prieiga per internetą: <http://www.kompotas.lt/lt/about.php?c=1>)

Bendradarbiaudama su istorikais, rašytojais ir fotografais Indrė tyrinėja Vilniaus valgyklų istorijas ir dabartinę būklę, žvelgdama į jas kaip į socialinių santykių mezgimosi erdves. Projekto tikslas – naujoje aplinkoje parodyti ir atgaivinti mirštančią, apleistą ir prieštaringai vertinamą valgyklų subkultūrą, paskatinti žiūrovus/lankytojus domėtis, suprasti ir įvertinti praeities tradiciją ir pristatyti ją kaip kultūros vertybę šių dienų Lietuvoje. Tyrimas tampa produktu, galinčiu įnešti naujų vėjų į mados, produktų ir gyvenimo būdo dizaino sritis.

Surinkti visas valgyklas į vieną vietą – tikras iššūkis. Jei į pagalbą pasitelksite internetą ir katalogus – Vilniuje rasite vos 5 valgyklas. Todėl pasitelkę draugus, pažįstamus ir taksistus projekto komanda surinko tikrą kolekciją. Iš pradžių buvo atliekamas žvalgybinis valgyklų turas, kurio tikslas gauti kontaktus ir prisistatyti, suplanuoti kitus susitikimus, interviu, fotosesijas. Todėl kiekvienos valgyklos vėliau įvykdytas lankymas – gana tiksliai suplanuotas ir apgalvotas. Fotografei Isabelai atvykus į Lietuvą, per savaitę aplankomos apie 15 valgyklų, kiekvienoje jų praleidžiamos 2 valandos fotografuojant, ragaujant ir bendraujant su darbuotojais. Kiekviena valgykla – tai 200 nuotraukų, vienas ar net keli karšti patiekalai ir mažiausiai pusvalandis bendravimo su darbuotojais.

Viso projekto metu spėjome išgerti daugiau kaip 110 stiklinių kompoto, o tai yra beveik du kibirai saldaus ir gaivaus gėrimo. Jei sudėtume visų kalbintų virėjų darbo stažą, gautume beveik 300

metų patirties viešojo maitinimo srityje. Visiškas rekordas – 7 aplankytos valgyklos per vieną dieną. Vienas ir tas pats žmogus jose ne tik ragavo kompotą, bet ir valgė karštus patiekalus. Viso projekto metu nespėjome sunaudoti nė pusės pakuotės tablečių virškinimui skatinti. Taip pat nepriaugome nė vieno kilogramo valgydami valgyklose 2 savaites be pertraukų.

III dalis. „Mūsų protesto laboratorija“. Prieš ką mes šiandien protestuojame? Kokios būna protesto formos? Kūrybinės-praktinės užduoties tikslas – grupėmis interpretuoti protesto idėją. Siūlomos protesto kryptys: 1) švietimo reformos, 2) gyvenimas mokykloje, 3) asmenybės diskriminacija.

Žodynis

- ✓ Tarpdisciplininis menas – šiuolaikinio meno rūšis, plėtojanti ir integruojanti į kūrybos procesą skirtingų disciplinų metodus, žinias ir naujas technologijas. Menininkai bendradarbiauja su įvairių sričių specialistais ir mokslininkais, įtraukdami į savo projektus visuomenės atstovus.
- ✓ Kompiliacija – ne savo kūrybos (tyrinėjimo) rezultatų, dažnai tik mechaniškai sujungtų, pateikimas.

Informacijos šaltiniai

1. *Robertą Antinį kalbina Raminta Jurėnaitė (MMC info)*, prieiga per internetą: <http://www.youtube.com/watch?v=5RHkjoH-GnY>
2. Bajarkevičius T. *Sugestyvi vienos raidės poetika. Coro Collective „Raidyno pamoka“*, Artnews.lt, 2010-06-07, prieiga per internetą: <http://www.artnews.lt/sugestyvi-vienos-raides-poetika-coro-collective-%E2%80%9Eraidyno-pamoka%E2%80%9C-6305>
3. *Baranauskaitė A. „Robertas Antinis. Juodo Kubo gelmėje“*, Bernardinai.lt, 2008-04-04, prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2008-04-04-robertas-antinis-juodo-kubo-gelmeje/3903>
4. *Tarpdisciplininis interneto žurnalas „Balsas“*, prieiga per internetą: www.balsas.cc
5. *Fotografijos, istorijos, žemėlapiai*, Vilnius: Mene, 2007.
6. Kreivyte L. *Instrukcija: tarpdisciplininis menas, 7 meno dienos*, 2011-04-01, prieiga per internetą: http://www.7md.lt/lt/2011-04-01/tarp_disciplinu/instrukcija_tarpdisciplininis_menas.html
7. *Lietuvos dailė 2000–2010: dešimt metų*, Vilnius: ŠMC, 2010.
8. *Lietuvos tarpdisciplininio meno kūrėjų sąjungos tinklapis*, prieiga per internetą: <http://www.letmekoo.lt/>
9. Manovich L., *Naujųjų medijų kalba*, Vilnius: Mene, 2009.
10. *Medijų kultūros balsai – teorijos ir praktikos*, Vilnius: Mene, 2009.

11. Narušytė A. *Nomeda ir Gediminas Urbonai: balsas iš juodosios dėžės*, Dailė, 2005, Nr. 1, p. 76 – 81, prieiga per internetą: [http://test.svs.lt/?Daile;Number\(44\);Article\(625\)](http://test.svs.lt/?Daile;Number(44);Article(625))
12. *Artūro Railos kūrybos pristatymas MMC*, prieiga per internetą: <http://mmcentras.lt/?id=2&lang=lt&style=&dis=&Sid=140&cv=1>
13. Šapoka K. *Keletas pastabų apie tarpdisciplininį meną*, Naujasis židinys-Aidai, 2010, Nr. 9–10, p. 334–339, <http://www.aidai.lt/?pid=5&id=662>
14. Šukaitytė R. *Medijų menas kaip mokslinė-eksperimentinė erdvė. Lietuvos, Latvijos ir Estijos atvejai XX a. pabaigoje – XXI a.*, Menotyra, 2008, Nr. 2(15), p. 50–61, prieiga per internetą: <http://www.lmaleidykla.lt/publ/1392-1002/2008/2/50-61.pdf>
15. Tumpytė D. *Aktualiojo meno raktazodžiai: tarpdiscipliniškumas, medijos ir reliacinė estetika*, Balsas.cc, 2005-10-17, prieiga per internetą: <http://www.balsas.cc/aktualiojo-meno-raktazodziai/>

Mokytojo užrašai ir pastabos

.....

.....

.....

5.2. tema. *Šiuolaikinės technologijos postmodernizmo dailėje.*

Uždaviniai:

- apibūdinti šiuolaikinių technologijų lauką, taikomą postmodernizmo dailėje,
- apžvelgti interaktyvių meno formų gyvavimo principus,
- apibrėžti šiuolaikinio meno kryptis, modeliuojančias tikrovę ir naikinančias prigimtinius bei kultūrinius barjerus.

Numatomi rezultatai. Mokiniai gebės:

- išskirti virtualios realybės teikiamas galimybes bei jose slypinčius pavojus ir apibūdinti technologijomis pagrįstų kūrinių meninius bruožus,
- palyginti šiuolaikinių technologijų bei tradicinės vizualiosios raiškos priemones, medžiagų bei įrankių taikymo spektrą ir įvertinti novacijų svarbą,
- aptarti mokslo (matematikos, fizikos, optikos etc.) bei šiuolaikinio meno sąsajas ir kelti idėjas dėl naujojo meno perspektyvų.

Vaizdinė medžiaga

- *Naderio Tehrani, Gedimino Urbono projektas „Liquid Archive“ (2011, Kembridžas, JAV), prieiga per internetą: <http://gluk.lt/liquid-archive/>*
- *Usmano Haque'o projektas „Open Burble“ (2006, Singapūras), prieiga per internetą: http://www.youtube.com/watch?v=g0w7i-xkQNs&feature=player_embedded#*
- *Rafaelio Lozano-Hemmerio „Articulated Intersect“ (2011, Monrealis), prieiga per internetą: http://www.youtube.com/watch?v=caXoKOssq_w*
- *Fasado „šokis“ („Kiefer Technic Showroom“, arch. Ernstas Giselbrechtas + Partner Architektur, 2008, Austrija), prieiga per internetą: <http://www.interactivearchitecture.org/kiefer-technic-showroom-facade.html>*
- *Nam June Paikas „TV Buddha“ (1974), prieiga per internetą: <http://www.youtube.com/watch?v=8s6imG7UJ1Q>*
- *Steina ir Woody Vasulka „Calligrams“ (1970), prieiga per internetą: http://www.ubu.com/film/vasulka_calligrams.html*
- *Interaktyvūs erdviniai projektai (papildoma realybė ir išmanieji įrenginiai), prieiga per internetą: <http://www.spatialrobots.com/>*
- *SENSEable City Laboratory projektas „Flyfire“ (2010), prieiga per internetą: <http://senseable.mit.edu/flyfire/#>*
- *Gruppo T. Opere Storiche (2010), prieiga per internetą: http://www.youtube.com/watch?v=Z4bvGCKbbd0&feature=player_embedded#*
- *Roberto Milesio Kempo „gyvosios“ architektūros projektas „Meta-Morphic Space“ (2006), prieiga per internetą: <http://www.seriesdesignbuild.com/nano/main2.htm>*
- *Carsten Nicolai kūrybos pristatymas, prieiga per internetą: <http://thecreatorsproject.com/de/creators/carsten-nicolai>*
- *Interaktyvios Maurizio Bolognini instaliacijos (1988–2011), prieiga per internetą: <http://www.bolognini.org/foto/index1.htm#2>*
- *Ester Stocker instaliacijos (2004–2011), prieiga per internetą: <http://www.estherstocker.net/>*
- *Marie Sester „Access“ (2003), prieiga per internetą: <http://www.youtube.com/watch?v=678EaXPekFo>*
- *Rafaelio Lozano-Hemmerio „Eye Contact“ (2006), prieiga per internetą: <http://www.youtube.com/watch?v=FTL9DX6uz5I>,*
- *Rafaelio Lozano-Hemmerio „Pulse Index“ (2010), prieiga per internetą: <http://www.youtube.com/watch?v=sdRWsCVAklQ>*
- *Patricko Jeano kompiuterinės grafikos ir video darbas „Pikseliai“ (2010), prieiga per internetą: <http://www.patrick-jean.com/>*

- *Julijonas Urbonas „Kalbančios durys“ (2009)*, prieiga per internetą:
<http://tv.delfi.lt/video/j4yDoxGH/>, <http://tv.delfi.lt/video/gz40lmKU>
- *Nam June Paiko projektas „Fashion Avenue“ (2011, Seulas)*, prieiga per internetą:
http://www.youtube.com/watch?v=YuLc53-HQ5g&feature=player_embedded
- *Usmano Haque'o projektas „Evoke“ (2007, Niujorkas)*, prieiga per internetą:
http://www.youtube.com/watch?v=ZooZYrs28CE&feature=player_embedded
<http://www.haque.co.uk/evoke.php>
- *Julius von Bismarck, Benjamin Maus, Richard Wilhelmer „Public Face II“ (2010, Lindau, Bodensee)*, prieiga per internetą: <http://vimeo.com/14720043>
<http://www.juliusvonbismarck.com/bank/index.php?/projects/public-face-ii/>

Pasiruošimas pamokai: turinio klausimai

Kaip meną veikia šiuolaikinė vaizdo ir garso technika? Kuo panašūs ir kuo skiriasi mūsų pojūčiai išgyvenant praeities ir dabarties meno vaizdinius? Kokios naujos technologijos leidžia menininkams ne tik fiksuoti, bet ir modeliuoti tikrovę? Koks žiūrovo vaidmuo kuriant ir suvokiant kūrinių? Kaip šiuolaikiniai menininkai, kurdami naujas meno formas, panaudoja asmeninį kompiuterį, mobiliųjų telefoną ir internetą? Kuo patrauklus ir kuo pražūtingas virtualusis menas? Ar galime prognozuoti dailės ateitį?

Pamokos eiga

I dalis. Naujasis menas – koks jis? Pradedame nuo pokalbio apie proginius renginius. Kaip laukdami švenčių keičiamės mes patys, gražiname, puošiame savo aplinką? Aptariame šventinius projektus Vilniuje: 4D kvepianti pasaka „Stebuklingos Kalėdos“ (2011, Vilniaus Katedra; rengė „Gluk Media“, Mindaugas Meškauskas, Deivydas Zvonkus ir kt.), prieiga per internetą: http://www.youtube.com/watch?v=TnlBuDuRNok&feature=player_embedded# ir 3D projekcija „Kai pasakos tampa tikrove“ (2009, Vilniaus Rotušė; rengė „Gluk Media“, „Sony Ericsson“, Simonas Sližys, Simas Chomentauskas ir kt.), prieiga per internetą: <http://www.youtube.com/watch?v=UtuW1S0M7aY&feature=related>.

Kokiomis meninėmis priemonėmis kuriama netikėtumo atmosfera? Ar esame patyrę panašių įspūdžių, stebėdami praeities dailės kūrinius?

Nagrinėjame pasaulinius pavyzdžius – miesto erdvėse pasirodžiusius naujojo meno objektus. Žiūrime ir aptariame menininkų Naderio Tehrani, Gedimino Urbono (kartu su bendrove „Gluk Media“) 2011 m. sukurtą projektą „Liquid Archive“. Kembridže minint Masačusetso Technologijos instituto jubiliejų upėje plūduriavo didžiulis pripučiamas ekranas, ant kurio buvo projektuojamas vaizdas. Bostono ir Kembridžo svečiai bei gyventojai ne tik stebėjo pasirodymą, bet ir patys tapo jo dalyviais: žmonės savo kūnu galėjo keisti ir valdyti projekcijos vaizdą. Kitas

sumanytojo ir projekto dalyvių bendro darbo pavyzdys – britų menininko, interaktyviosios architektūros ir instaliacijų kūrėjo Usmano Hako (Usman Haque) 2006 m. Singapūre pristatytas kolektyvinės kūrybos pavyzdys „Open Burble“. Didžiulį erdvinį objektą susidedantį iš specialių spalvotų balionų tarsi molekulinę struktūrą sukonstruoja, paleidžia į erdvę ir valdo ne menininkas, o projekto dalyviai-stebėtojai, t.y. patys žiūrovai. Dar vienas interaktyvaus meno miesto aplinkoje modelis, kuomet praeivis tampa meno kūrėju, atsiskleidžia 2011 m. Monrealyje įgyvendintame Rafaelio Lozano-Hemmerio projekte „Articulated Intersect“. Kiekvienas norintysis specialios „lazdos“ dėka danguje virš miesto „piešia“ švytinčių srautų linijas.

Meniniai sprendimai gali glaudžiai sietis su objekto funkcija, ypač jei kalbame apie interaktyviąją architektūrą. Charakteringas jos pavyzdys – kintančio fasado pastatas 2008 m. suprojektuotas Austrijoje. Apibendrinami technologinio meno sužadintas emocijas, apibūdiname, kas būdinga naujojo meno kūrybos procesui ir kaip jo pobūdis veikia naujas raiškos formas.

II dalis. Nuo video eksperimentų prie virtualių galvosūkių. Technologinio progreso inspiruotus meno kūrinius siejame su naujų kūrybinių medžiagų, įrankių ir valdymo priemonių atsiradimu. Aptariame menininkų, kurie vieni pirmųjų mene ėmė taikyti technologijas, kūrybą. Žiūrime korėjiečių kilmės amerikiečių menininko Nam Džion Paiko (Nam June Paik) ir islandų bei čekų kilmės amerikiečių menininkų poros Steinos ir Vudžio Vasulkų (Steina / Woody Vasulka) darbus. Kaip tradicinį meno suvokimą keičia jų panaudotos priemonės?

Aiškinamės dabartines papildytos realybės technologijos galimybes meninėje kūryboje:
<http://www.papildytarealybe.lt/2010/10/13-nuostabiu-papildytos-realybes-vizitiniu-korteliu/>
<http://www.papildytarealybe.lt/2011/07/pirmieji-pasaulyje-pasto-zenklai-su-papildyta-realybe/>
Žiūrime daugiau aplinkos kaitos pavyzdžių, kurie sukuriami išmaniųjų telefonų dėka, nagrinėjame interaktyvius erdvinis projektus – *SENSEable City Laboratory*, Roberto Mailso Kempo (Robert Miles Kemp), Karsteno Nikolaj (Carsten Nicolai), Mauricio Bolonjinio (Maurizio Bolognini), Esteros Stoker (Ester Stocker), Marijos Sester (Marie Sester), Rafaelio Lozano-Hemmerio ir kt. darbai, kuriuos mokytojas atrenka, atsižvelgdamas į mokinių poreikius). Kas vienija šiuos kūrinius? Kokias plastines problemas sprendžia šiuolaikiniai menininkai? Diskutuojame apie kuriančias ir naikinančias virtualios realybės galias. Diskusijos pradžioje arba pabaigoje žiūrime jauno prancūzų menininko Patriko Žano (Patrick Jean) filmuką „Pikseliai“.

Analizuojame lietuvių dizainerio Julijono Urbono projektą „Kalbančios durys“ (2009, Vilnius, prieiga per internetą: <http://www.julijonasurbonas.lt/projects/project/talking-door/>). Ši daugialypė interaktyvaus meno/dizaino darba, tyrinėjanti durų varstymo ir slenksčio peržengimo ritualą, sudarė kelios dalys: „Skambančios durys“ (Lietuvos muzikos ir teatro akademija), „Demokratiškos durys“ (Vilniaus m. savivaldybė), „Dvejojančios durys“ (Visų Šventųjų bažnyčia),

„Skaičiuojančios durys“ (Šiuolaikinio meno centras) ir „Durų įvykių dirbtuvės“ (Dizaino galerija ir parduotuvė „Daiktų viešbutis“). Projektas buvo apdovanotas prestižiniame interaktyvaus meno festivalyje „Ars Electronica“ (Austrija). Kuo įdomi šio menininko kūryba? Kas įkvepia jo sumanymus?

III dalis. Kitoks mokyklos veidas. Kaip pakeisti savo įprastą aplinką ir sukurti fantastinį reginį? Aptariame Nam Džiun Paiko video koliažą iš Niujorko gatvės vaizdų, garsių modelių portretų, kosmetikos reklamos fragmentų etc. ant Seulo daugiaaukščio, Usmano Hako iliuzinę projekciją Niujorke (žiūrovai garsais „sužadina“ spalvas), Julijaus fon Bismarko (Julius von Bismarck), Bendžamino Mausio (Benjamin Maus), Ričardo Vilhelmerio (Richard Wilhelmer) „šypsenėlę“ ant Lindau miesto švyturio (objektas specialia įranga fiksuoja tuo metu miestiečių veiduose atsispindinčią nuotaiką ir „šypsosi“ arba „liūdi“).

Kūrybinės-praktinės užduoties tikslas – parengti idėjų banką mokyklos pagrindinio fasado (ar kurio kito žinomo vietos pastato, erdvės) meninei transformacijai. Ant mokytojo padaugintų ir išdalintų nespaltotų pastatų (aplinkos) reprodukcijų nužymime būsimo objekto ar projekcijos pobūdį, vietą. Aprašome (nusakome) pagrindinę mintį ir galimus sumanymo įvykdymo būdus. Aptariame, kuri idėja aktualiausia, realiausia įgyvendinimo požiūriu.

Temą apibendriname grįždami prie diskusijos, kaip šiuolaikinėmis technologijomis paremtas menas veikia žiūrovą, kokios tokių kūrinių raidos perspektyvos. Taip vėl grįžtama prie I cikle plėtotų racionalių ir iracionalių kūrybos principų kaitos ir universalumo, dabartinės meno ir mokslo jungties aktualumo.

Žodynelis

- ✓ Elektroninės technologijos – tai specialiosios paskirties programinių procesų visuma, skirta vaizdo bei garso signalų projektavimui, apdorojimui ir valdymui.
- ✓ Interaktyvusis menas – daugialypė, naujosiomis technologijomis grindžiama kūryba, kurioje specialių jutiklių-daviklių dėka žiūrovas tampa aktyviu kūrinio dalyviu.
- ✓ Papildyta realybė (*augmented reality, AR*) – realus, tiesiogiai ar netiesiogiai regimas pasaulis, kurio elementai yra papildyti virtualiais kompiuteriu generuojamais vaizdais. Šios technologijos pagrindinė funkcija yra sustiprinti žmogaus realybės suvokimą. Norint išbandyti papildytos realybės galimybes, jums tereikia turėti standartinį kompiuterį bei internetinę kamerą, arba pasinaudoti išmaniaisiais įrenginiais, pvz., išmaniaisiais telefonais arba planšetiniais kompiuteriais, turinčiais kameras.
- ✓ Virtuali magija – įtaigus, skaitmeninėmis technologijomis pagrįstas, galimas žmogaus sugebėjimas valdyti gamtos ir įsivaizduojamas jėgas.

Informacijos šaltiniai

1. *Apie menininką Julijoną Urboną*, prieiga per internetą:
<http://www.artnews.lt/menininkai/urbonas-julijonas>
2. *Bajarkevičius T. Kriterijų tuštumoje. Iš Carsteno Nicolai parodos „Pionierius“ Šiuolaikinio meno centre, 7 meno dienos, 2011-03-18*, prieiga per internetą: http://www.7md.lt/lt/2011-03-18/daile_2/kriteriju_tustumoje.html
3. *Interaktyvaus meno festivalis „ARS Electronica 2010“*, prieiga per internetą:
<http://vimeo.com/15318894>
4. *Julius von Bismarcko kūrybos svetainė*, prieiga per www.juliusvonbismarck.com/
5. *Maurizio Bolognini kūrybos svetainė*, prieiga per internetą: <http://www.bolognini.org/>
6. *Cave Automatic Virtual Environment*, prieiga per internetą:
http://en.wikipedia.org/wiki/Cave_Automatic_Virtual_Environment
7. *Electronic Arts Intermix (EAI)*, prieiga per internetą: <http://www.eai.org/index.htm>
8. *Interaktyvių projektų bendrovės „Gluk Media“ svetainė*, prieiga per internetą:
<http://gluk.lt/>
9. *Michaelio Foxo ir Juintowo Lino multidisciplininio dizaino svetainė*, prieiga per internetą:
<http://www.foxlin.com/>
10. *Usmano Haque'o kūrybos svetainė*, prieiga per internetą:
<http://www.haque.co.uk/index.php>
11. *Patricko Jeano kūrybos svetainė*, prieiga per internetą: <http://www.patrick-jean.com/>
12. *Lukasz'o Karluko kūrybos svetainė*, prieiga per internetą: <http://julapy.com/grid/>
13. *Kilikevičiūtė E. Esther Stocker – kas sieja animaciją, 3D instaliacijas ir šešiasdešimtuosius, Meno duobė, 2011-11-03*, prieiga per internetą: <http://menoduobe.com/2011/11/30/esther-stocker-%e2%80%93-kas-sieja-animacija-3d-instaliacijas-ir-sesiasdesimtuosius/>
14. *Rafaelio Lozano-Hemmerio kūrybos svetainė*, prieiga per internetą: www.lozano-hemmer.com/
15. *Medijų menas*, prieiga per internetą: <http://www.medienkunstnetz.de/mediaartnet/>
16. *Medijų meno infoteka*, prieiga per internetą:
http://www.mediatecaonline.net/mediatecaonline/SHome?ID_IDIOMA=en
17. *Naujųjų medijų kultūros centras (Latvija)*, prieiga per internetą: <http://www.rixc.lv/>
18. *Carsteno Nicolai kūrybos tinklapis*, prieiga per internetą: <http://www.carstennicolai.de/>
19. *Nam June Paiko meno centras*, prieiga per internetą: <http://www.njpartcenter.kr/en/>
20. *Nam June Paiko paroda „Tate Modern“ galerijoje (2010, Londonas)*, prieiga per internetą:
<http://www.youtube.com/watch?v=sHa2kuE3J-E>
21. *Nam June Paiko video instaliacijos Smithsono Amerikos meno muziejuje Vašingtone*, prieiga per internetą: <http://www.youtube.com/watch?v=Z0zI7-sKuTc>

22. *Papildytos realybės svetainė*, prieiga per internetą: <http://www.papildytarealybe.lt>
23. *Jeffrey Shaw kūrybos svetainė*, prieiga per internetą: <http://www.jeffrey-shaw.net/>
24. *Skaitmeninio meno ir technologijų svetainė „The Creators Project“*, prieiga per internetą: <http://www.thecreatorsproject.com/>
25. Šukaitytė R. *Elektroninio meno erdvės Lietuvoje: nuo virtualios iki laikinos medijų laboratorijos*, kn. *Formų difuzijos XX a. dailėje*, Vilnius: VDA leidykla, 2006, p. 243–251
26. *Techno-iliuzionisto Marco Tempesto svetainė*, prieiga per internetą: <http://www.marcotempest.com/>
27. *UbuWeb: Film & Video*, prieiga per internetą: <http://www.ubu.com/film/index.html>
28. *Julijono Urbono kūrybos svetainė*, prieiga per internetą: <http://www.julijonasurbonas.lt/>
29. *Interaktyvūs „Variate Labs“ projektai*, prieiga per internetą: <http://variatelabs.com/>
30. *Video Data Bank*, prieiga per internetą: <http://www.vdb.org/>
31. *SENSEable City Laboratory grupės svetainė*, prieiga per internetą: <http://senseable.mit.edu/>
32. *Virtuali magija: Marco Tempesto pasirodymas „Stickman“*, prieiga per internetą: <http://www.marcotempest.com/screen/PublicMediaLibraryV3/language/en>

Mokytojo užrašai ir pastabos

.....

.....

.....

5 CIKLO TEMŲ APIBENDRINIMAS. Rekomenduojama atsiskaitymo užduotis „Naujojo meno kūrinių žemėlapis“ (žr. 8.6 priedą).

Literatūra ir informacijos šaltiniai

1. Andriuškevičius A. *Lietuvių dailė: 1975–1995*, Vilnius: VDA leidykla, 1997.
2. Andriuškevičius A. *Lietuvių dailė: 1996–2005*, Vilnius: VDA leidykla, 2006.
3. Charlton B. C. *Neformaliojo vertinimo strategijos*, Vilnius: Tyto alba, 2007.
4. Čiurlionytė A. *Dailė. Vadovėlis XI–XII klasei. Pirmoji knyga*, Kaunas: Šviesa, 2007.
5. Čiurlionytė A. *Dailė. Vadovėlis XI–XII klasei. Antroji knyga*, Kaunas: Šviesa, 2007.
6. *Dailės žodynas*, Vilnius: VDA leidykla, 1999.
7. Dempsey A. *Stiliai, judėjimai ir kryptys*, Vilnius: Presvika, 2004.
8. Easley Sh-D., Mitchell K. *Vertinimo aplankas: kur, kada, kodėl ir kaip jį naudoti*, Vilnius: Tyto alba, 2007.
9. *Emisija 2004 – ŠMC*, Šiuolaikinio meno centras, 2005.
10. *Fotografijos, istorijos, žemėlapiai*, Vilnius: Mene, 2007.
11. Ignatavičienė E. *Mokyklinis dailės terminų žodynas*, Kaunas: Ugda, 2011

12. Karatajienė D., Matonis V. *Meno istorijos mokymo bei ugdymo pasitelkiant meno istoriją tikslingumas ir perspektyvos*, Pedagogika, 2008, Nr. 92, p. 89–94, prieiga per internetą: www.vpu.lt/pedagogika/PDF/2008/92/karatmatonis89-94.pdf
13. Kogelytė-Simanaitienė R. *Vaizdinio mokymo metodų analizė dailės istorijos pamokose*, Tiltai, 2006, Nr. 1, p. 73–75, prieiga per internetą: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2006~ISSN_1392-3137.N_1_34.PG_73-78/DS.002.0.01.ARTIC
14. Kudinovienė J. *Meno edukologinių tyrimų metodologijos pradmenys*, Vilnius: VPU leidykla, 2008.
15. *Lietuvos dailė 2000 – 2010: dešimt metų*, Vilnius: ŠMC, 2010.
16. Lubytė E. *Permainų svoris. Dailės vadyba Lietuvoje 1988–2006*, Vilnius: Arx Baltica, 2008.
17. Lucie-Smith E. *Meno kryptys nuo 1945-ųjų*, Vilnius: R.Paknio leidykla, 1996.
18. Manovich L. *Naujųjų medijų kalba*, Vilnius: Mene, 2009.
19. Mažeikis G., Vaitkevičienė A. *Interaktyvus ugdymo daile teorinis modelis*, Pedagogika, 2004, Nr. 72, p. 63–71, prieiga per internetą: www.vpu.lt/pedagogika/PDF/2004/72/mazeikis_vaitkeviciene.pdf
20. *Medijų kultūros balsai – teorijos ir praktikos*, Vilnius: Mene, 2009.
21. *Meno pažinimas: mokytojas – mokinys*, VII–XII klasėms, Vilnius: baltos lankos, 2002.
22. *Meno istorija. Nuo viduramžių iki šiuolaikinio meno*, Vilnius: Alma litera, 2006.
23. *Meno istorijos įvadas*, Vilnius: Alma litera, 2002.
24. Paterson K. *Pasiruošk... Dėmesio... Mokykl!: kaip per penkias minutes sužadinti norą mokytis*, Vilnius: Tyto alba, 2002.
25. Paulionytė J. *Vizualiojo meninio ugdymo kaitos tendencijos*, Acta Paedagogica Vilnensia, 2007, Nr. 19, p. 93–101, prieiga per internetą: http://www.leidykla.eu/fileadmin/Acta_Paedagogica_Vilnensia/19/93-101.pdf
26. Petty G. *Įrodymais pagrįstas mokymas*, Vilnius: Tyto alba, 2008.
27. Read H. *Trumpa moderniosios tapybos istorija*, Vilnius: Vaga, 1994.
28. Šiaučiukėnienė L., Visockienė O., Talijūnienė P. *Šiuolaikinės didaktikos pagrindai*, Kaunas: Technologija, 2006.
29. Šukaitytė R. *Elektroninio meno erdvės Lietuvoje: nuo virtualios iki laikinos medijų laboratorijos*, Formų difuzijos XX a. dailėje, Vilnius: VDA leidykla, 2006, p. 243–251
30. Šukaitytė R. *Medijų menas kaip mokslinė-eksperimentinė erdvė. Lietuvos, Latvijos ir Estijos atvejai XX a. pabaigoje – XXI a.*, Menotyra, 2008, Nr. 2(15), p. 50–61, prieiga per internetą: <http://www.lmaleidykla.lt/publ/1392-1002/2008/2/50-61.pdf>
31. Targamadžė V., Nauckūnaitė Z. *SOLO taksonomija kaip mokinių rašinių vertinimo priemonė*, Acta Paedagogica Vilnensia, 2009, Nr.22, p. 65–75, prieiga per internetą: http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Acta_Paedagogica_Vilnensia/22/65-75.pdf
32. Teresevičienė M., Bulajeva T., Čepienė A., Lepaitė D., Zuzevičiūtė V. *Studijų programų atnaujinimas: kompetencijų plėtotės ir studijų siekinių vertinimo metodika*, Vilnius: VU, 2011, prieiga per internetą: http://www4066.vu.lt/Files/File/Studiju%20programu%20atnaujinimas_kompetenciju%20pletotes%20ir%20studiju%20siekiniu%20vertinimo%20metodika.pdf
33. Vismantienė R. *Dailės mokymas – laisva kūryba ar žinių perteikimas: mokytojų ir mokinių požiūris*, Pedagogika, 2005, Nr. 78, p. 48–54, prieiga per internetą: <http://www.vpu.lt/pedagogika/PDF/2005/78/vismantiene.pdf>
34. *Vizualioji meno istorija*, Kaunas: Šviesa, 2007.

Vaizdinės medžiagos šaltiniai

1. Avangardinis garso, video ir skaitmeninis menas *UbuWeb*, prieiga per internetą: www.ubu.com

2. *Britų nacionalinė galerija*, prieiga per internetą: <http://www.nationalgallery.org.uk/>
3. *Dailės enciklopedija*, prieiga per internetą: www.artcyclopedia.com
4. *Dailės istorijos enciklopedija*, prieiga per internetą: www.arthistory.about.com
5. *Delfi kultūros dokumentika*, prieiga per internetą: <http://tv.delfi.lt/category/9/>
6. *Dokumentiniai filmai apie dailę (anglų k.)*, prieiga per internetą: http://art.docuwat.ch/videos/?channel_id=0&skip=0&subpage=channel
7. *Dokumentiniai filmai apie dailę (anglų k.) „Smarthistory videos“*, prieiga per internetą: <http://smarthistory.khanacademy.org/videos.html>
8. *Meno kūrinio įvertinimas*, prieiga per internetą (oficialus APPLE bendrijos tinklapis): <http://www.applequest.org/main-lt/Patarimai/Daile/Daile.html>
9. *Gugenheimo muziejus*, prieiga per internetą: <http://www.guggenheim.org>
10. *Heilbruno meno istorijos chronologija*, prieiga per internetą: www.metmuseum.org/toah
11. *Lietuvos kultūros periodika, muziejai, galerijos*, prieiga per internetą: www.culture.lt
12. *Metropoliteno muziejus Niujorke*, prieiga per internetą: www.metmuseum.org
13. *Modernaus meno centras*, prieiga per internetą: <http://www.mmcentras.lt/>
14. *Modernaus meno muziejus Niujorke*, prieiga per internetą: www.moma.org
15. *Mokomosios dailės programos ARS*, prieiga per internetą: mkp.emokykla.lt/ars/
16. *Nacionalinė dailės galerija*, prieiga per internetą: <http://ic.ndg.lt/index.php?id=101&L=0>
17. *Olga's Gallery*, prieiga per internetą: <http://www.abcgallery.com>
18. *Pasaulio muziejai nuo antikos iki modernizmo*, prieiga per internetą: <http://www.googleartproject.com/>
19. *Pompidou kultūros ir meno centras Paryžiuje*, prieiga per internetą: www.centrepompidou.fr
20. *Saatchi galerija*, prieiga per internetą: www.saatchi-gallery.co.uk
21. *San Francisko modernaus meno muziejus*, prieiga per internetą: <http://www.sfmoma.org/>
22. *Teito galerija Didžiojoje Britanijoje*, prieiga per internetą: www.tate.org.uk
23. *Vilniaus paveikslų galerija*, prieiga per internetą: <http://www.ldm.lt/VPG/Ekspozicija/lt/index.html>
24. *XX–XXI a. menas „The Pace Gallery“*, prieiga per internetą: <http://thepacegallery.com>

DVD filmų fragmentai

Bendra 21 filmo 39 epizodų trukmė – 64 min

1. *BBC: Leonardo*

Metai, šalis, žanras: 2003, Didžioji Britanija, dokumentinis, BBC kolekcija

Epizodo trukmė	Trumpas veiksmo apibūdinimas	Pastabos
1.1. 2 min 46 s	Leonardo gimtinė – Vinčio mielis. Jis – nesantuokinis sūnus, kairiarankis. Vienas iš pirmųjų šiuolaikinių mąstytojų, kurį domina jį supantis pasaulis, ypač skrydžio stebuklas. Kūdikystės ir paukščio prie lopšio prisiminimas. Skraidymo mašinų brėžiniai.	Vertimas iš rusų k.

2. *BBC: Mysteries of Hieronymus Bosch*

Režisierius: Nikolas Baumas

Metai, šalis, žanras: 1981, Didžioji Britanija, dokumentinis, BBC kolekcija

Epizodo trukmė	Trumpas veiksmo apibūdinimas	Pastabos
2.1. 1 min 03 s	Kas pavaizduota paveiksle „Linksmųjų sodas“?	Vertimas iš rusų k.
2.2.	Elgetavimo verslas viduramžiais. Boscho elgetų piešiniai.	

1 min	Neviltis ir neturtas.	
2.3. 47 s	Girtuoklystės nuodėmė „Linksmųjų sodo“ paveiksle (dešinioji „pragaro“ dalis).	

3. *El Grekas / El Greco*

Režisierius: Yannis Smaragdis

Metai, šalis, žanras: 2007, Graikija, Ispanija, biografinė drama

Epizodo trukmė	Trumpas veiksmo apibūdinimas	Pastabos
3.1. 2 min 59 s	Ticiano dirbtuvėje. Ticianas tapo, kalbasi su svečiais iš Ispanijos. Į El Greką atkreipia dėmesį besisvečiuojantis ispanų šventikas.	Vertimas iš anglų k.

4. *Karavadžas / Caravaggio*

Režisierius: Derekas Jarmanas

Metai, šalis, žanras: 1986, Didžioji Britanija, istorinė-biografinė drama

Epizodo trukmė	Trumpas veiksmo apibūdinimas	Pastabos
4.1. 1 min 52 s	Pozuojanti mergina. Natuurmorto detalės – perlų vėrinys ir auskarai, vyno ąsotis. Karavadžas tapo. Pameistrys ruošia pigmentus.	Vertimas iš anglų k. Vos pora žodžių.

5. *Rembrantas. 1669-ųjų portretas / Rembrandt. Fecit 1669*

Režisierius: Jos' Stellingas

Metai, šalis, žanras: 1977, Nyderlandai, istorinė-biografinė drama

Epizodo trukmė	Trumpas veiksmo apibūdinimas	Pastabos
5.1. 38 s	Teptukų, dažų gaminimo, drobės parengimo procesas.	Be žodžių.
5.2. 1 min 05 s	Rembrantas iš Leideno atkeliauja į Amsterdama. Žiūri kitų olandų paveikslus, pastebi Saskiją.	
5.3. 59 s	Vienišas stovi bažnyčioje. Paskutinis autoportretas.	

6. *Mergina su perlo auskaru / Girl with a Pearl Earring*

Režisierius: Peteris Webberis

Metai, šalis, žanras: 2003, JAV, istorinė drama

Epizodo trukmė	Trumpas veiksmo apibūdinimas	Pastabos
6.1. 2 min 01 s	Vermeras parodo tarnaitėi <i>camera obscura</i> .	Vertimas iš anglų k.
6.2. 1 min 49 s	Aiškina merginai paveikslo eskizą, šviesos kritimą.	

7. *Gojos šmėklos / Los fantasmas de Goya / Goya's Ghosts*

Režisierius: Milošas Formanas

Metai, šalis, žanras: 2006, Ispanija, istorinė drama

Epizodo trukmė	Trumpas veiksmo apibūdinimas	Pastabos
7.1. 1 min 02 s	Goja tapo karalienę ant žirgo.	Vertimas iš anglų k.
7.2. 2 min 28 s	Spausdina savo raižinius. Darbo procesas.	Be žodžių

8. *Geltonas namas / The Yellow House*

Režisierius: Chrisas Durlacheris

Metai, šalis, žanras: 2007, Didžioji Britanija, biografinė drama

Epizodo trukmė	Trumpas veiksmo apibūdinimas	Pastabos
8.1. 2 min 33 s	Van Gogas ir Gogenas kartu tapo gamtoje.	Vertimas iš anglų k.
8.2. 56 s	Abu tapo vienas kito portretus dirbtuvėje.	Be žodžių.

9. *Vincentas ir Teo / Vincent & Theo*

Režisierius: Robertas Altmanas

Metai, šalis, žanras: 1990, Didžioji Britanija, biografinė drama

Epizodo trukmė	Trumpas veiksmo apibūdinimas	Pastabos
9.1. 2 min 37 s	Van Gogas tapo saulėgražų lauke, sunaikina savo paveikslą. Sėdi išsekęs savo kambaryje prie keletą kartų pertapytų saulėgražų.	Be žodžių.

10. *Klimtas / Klimt*

Režisierius: Raúlis Ruizas

Metai, šalis, žanras: 2006, Prancūzija, Vokietija, Didžioji Britanija, Austrija, drama

Epizodo trukmė	Trumpas veiksmo apibūdinimas	Pastabos
10.1. 1 min 41 s	Auksuoja darbą, kalbasi su mylimąja.	Vertimas iš anglų k.
10.2. 1 min 4 s	Piešia kartu su E. Šyle.	

11. *Mulen Ružas / Moulin Rouge*

Režisierius: Johnas Hustonas

Metai, šalis, žanras: 1952, Didžioji Britanija, melodrama, miuziklas

Epizodo trukmė	Trumpas veiksmo apibūdinimas	Pastabos
11.1. min 15 s	A. Tuluz-Lotrekas spaustuvėje spausdina afišas. Išbando litografijos naują būdą.	Vertimas iš anglų k.
11.2. 37 s	Meistriškai eskizuoja cirke.	Be žodžių

12. *Modiljanis / Modigliani*

Režisierius: Mickas Davisas

Metai, šalis, žanras: 2004, JAV, Prancūzija, Vokietija, Italija, Didžioji Britanija, drama

Epizodo trukmė	Trumpas veiksmo apibūdinimas	Pastabos
12. 1. 1 min 14 s	Modiljanis tapo mergaitės portretą, susiginčia su jos mama, paveikslo užsakove.	Vertimas iš anglų k.

13. *Išlikti su Pikaso / Surviving Picasso*

Režisierius: Jamesas Ivory's

Metai, šalis, žanras: 1996, JAV, biografinė drama

Epizodo trukmė	Trumpas veiksmo apibūdinimas	Pastabos
13.1. 1 min 34 s	Pikosas tapo. Darbo procesas.	Be žodžių.
13.2. 32 s	Vežasi vaiką į sąvartyną, kuria skulptūras iš metalo laužo.	Vertimas iš anglų k.
13.3. 36 s	Pikosas dekoruoja keramiką.	Be žodžių.

14. *Andalūzijos šuo / Un Chien Andalou*

Režisierius: Luisas Buñuelis

Metai, šalis, žanras: 1928, Meksika, Prancūzija, siurrealistinė fantazija

Epizodo trukmė	Trumpas veiksmo apibūdinimas	Pastabos
14.1. 41 s	Vyras su skustuvu rankoje. Pilnatis. Pjauna moteriai akies vyzdį.	Be žodžių.
14.2. 39 s	Skruzdės delne.	
14.3. 1 min 6 s	Vyriškis moters akivaizdoje kambaryje tempia du fortepijonus su gyvulių dvėseną ir vienuoliais.	

15. *Frida*

Režisierius: Julie Taymor

Metai, šalis, žanras: 2002, JAV, Kanada, Meksika, biografinė drama

Epizodo trukmė	Trumpas veiksmo apibūdinimas	Pastabos
15.1. 1 min 41 s	Frida iš sielvarto geria ir kerpa si plaukus.	Beveik be žodžių.
15.2. 1 min 36 s	Kalo parodos atidarymas. Kalba Rivera, atvyksta lovoje gulinti Frida.	Vertimas iš rusų k.

16. *Polokas / Pollock*

Režisierius: Edas Harrisas

Metai, šalis, žanras: 2000, JAV, biografinė drama

Epizodo trukmė	Trumpas veiksmo apibūdinimas	Pastabos
16.1. 1 min 39 s	Polokas dirbtuvėje užtaupo savo darbą. Pastebi nuvarvantį baltą dažą. Pradedą varvinti ant grindų. Kuria veiksmo tapybą.	Be žodžių.

17. *Endis Varholas: dokumentinis filmas / Andy Warhol: A Documentary Film*

Režisierius: Ric'as Burnas

Metai, šalis, žanras: 2006, JAV, dokumentinis, *PBS American Masters* kolekcija

Epizodo trukmė	Trumpas veiksmo apibūdinimas	Pastabos
17.1. 5 min 17 s	Varholo „Mao“, užsakomieji portretai. Darbo procesas. Varholo „Paskutinė vakarienė“.	Vertimas iš anglų k.

18. *Meilė – tai velnias / Love Is the Devil: Study for a Portrait of Francis Bacon*

Režisierius: Johnas Maybury's

Metai, šalis, žanras: 1998, Didžioji Britanija, biografinė drama

Epizodo trukmė	Trumpas veiksmo apibūdinimas	Pastabos
18.1. 1 min 58 s	Beikonas tapo tuščioje erdvėje, plieskiant vienišai elektros lemputei. Brėžia kompozicijos ratą. Nervingai rausiasi tarp senų iškarpų ir foto. Tapo rėkiančią galvą.	Be žodžių.

19. *Baskija / Basquiat*

Režisierius: Julianas Schnabelis

Metai, šalis, žanras: 1996, JAV, biografinė drama

Epizodo trukmė	Trumpas veiksmo apibūdinimas	Pastabos
19.1. 43 s	Baskija naktį rašo grafitus, dangaus – banglentės kaip vizijos motyvas.	Be žodžių.
19.2. 1 min 46 s	Varholui parduoda miniatiūras restorane.	Vertimas iš anglų k.
19.3.	Išnuomotoje dirbtuvėje kuria didelio dydžio darbus. Darbo	

2 min 16 s	procesas.	
------------	-----------	--

20. *Endis Goldsvortis / Andy Goldsworthy - Rivers and Tides: Working With Time*

Režisierius: Thomas Riedelsheimeris

Metai, šalis, žanras: 2003, *New Video Group*, JAV, dokumentinis

Pastaba. Filmas iš Šiuolaikinio meno centro archyvu.

Epizodo trukmė	Trumpas veiksmo apibūdinimas	Pastabos
20.1. 1 min 50 s	Akmenų „vapsvos“ lizdas vandenyje ir laukuose.	Beveik be žodžių.
20.2. 3 min 00 s	Guli po lietumi, kuria kompoziciją iš pienu.	Vertimas iš anglų k.

21. *Zefiro Torna. Scenes from the Life of George Maciunas.*

Režisierius: Jonas Mekas

Metai, šalis, žanras: 1952–1978, JAV, dokumentinis

Pastaba. Filmas iš Jono Meko vizualiųjų meno centro archyvu.

Epizodo trukmė	Trumpas veiksmo apibūdinimas	Pastabos
21.1. 2 min 24 s	Ištrauka iš Jono Meko 1977 m. balandžio 16 d. dienoraščio. Apie Jurgio Mačiūno tėvynę, pažiūras.	Vertimas iš anglų k.
21.2. 1 min 16 s	Ištrauka iš Jono Meko 1978 m. sausio 28 d. dienoraščio. Apie Jurgio Mačiūno vedybas ir ligą.	

1 PRIEDAS

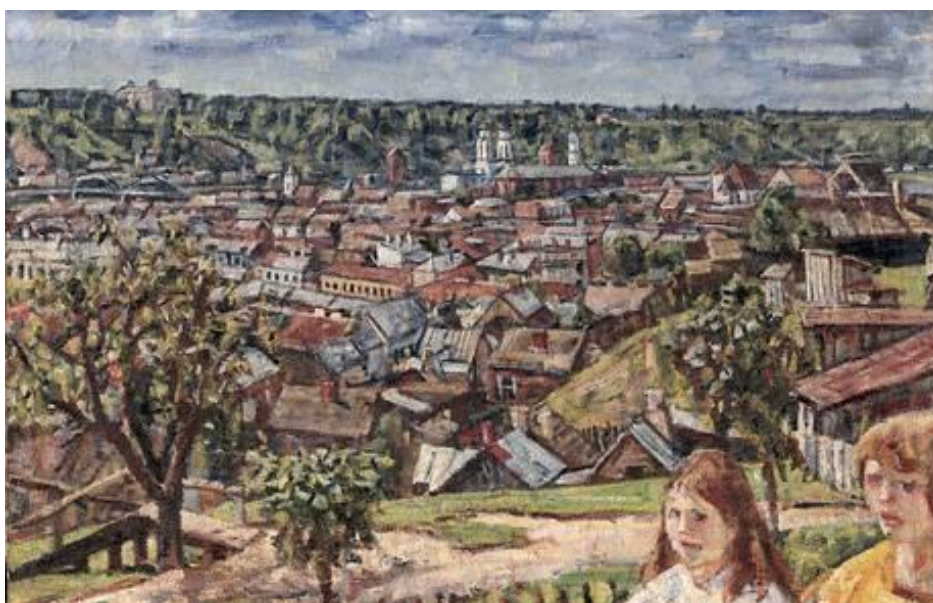
1. 1. Dvidešimt klausimų apie meno kūrinį*

*parengta pagal Dr. Prabha Sahasrabudhe *Dvidešimt klausimų apie meno kūrinį praktiniams menotyros užsiėmimams*, prieiga per internetą: <http://www.applequest.org/main-lt/Patarimai/Daile/Daile.html>

I. Apibūdinimas: vizuali apžvalga.	
1. Ką matote? Kaip apibūdintumėte šį meno kūrinį žmogui, negalinčiam betarpiškai jo stebėti?	
2. Ar galite įvardinti šiame kūrinyje pavaizduotus daiktus, vietas ir žmones?	
3. Kaip apibūdintumėte šiame kūrinyje esančias formas, erdvę, spalvas bei faktūrą? (Parinkite po keletą būdvardžių.)	Formos: Erdvė: Spalvos: Faktūra:
4. Ar galima suprasti, į ką šiame kūrinyje buvo sutelktas dėmesys? Kas labiausiai įsiminė?	
5. Gal šis kūrinys jums primena ką nors anksčiau matytą arba išgyventą?	
II. Sandara: formalūs santykiai, atskirų dalių išdėstymas ir dermė.	
1. Kokias medžiagas ir techniką panaudojo menininkas,	

kurdamas šį meno kūrinį?	
2. Kokios raiškos priemonės dominuoja ir yra svarbios šiame kūrinyje?	
3. Ar autorius kaip nors ypatingai panaudojo šias meninės raiškos priemones: taškus ir linijas; dėmes; šviesą ir šešėlius; spalvas ir koloritą; faktūrą ir tekstūrą?	
4. Ar šis kūrinys subalansuotas? O gal jis chaotiškas, trikdantis? Kas yra tos jam būdingos tvarkos arba chaoso priežastis: simetrija ar asimetrija, statika ar dinamika, kontrastas ar niuansas?	
5. Ar šis darbas techniškai atliktas? Kuo galite pagrįsti savo nuomonę dėl atlikimo kokybės?	
III. Interpretavimas: tema ir prasmė.	
1. Koks bendras jūsų įspūdis apie šį kūrinį? Kaip manote, apie ką šis darbas?	
2. Kokias mintis autorius siekė pažadinti mumyse? Kodėl autorius sukūrė šį kūrinį? Kokį pavadinimą duotumėte šiam darbui?	
3. Kaip manote, ar autoriui pasisekė išreikšti savo mintis?	
4. Ką jaučiate stebėdami šį kūrinį? Kas žadina šiuos jausmus: tema, koloritas, formos ar autoriaus technika?	
5. Ar be to, kas matoma ir akivaizdu, autorius nepanaudojo kitų simbolių, prasminių kodų? Ar norėtumėte daugiau sužinoti apie šį kūrinį?	
IV. Vertinimas: patirtimi grįstas sprendimas, kritikų nuomonė.	
1. Pritartumėte ar nepritartumėte nuomonei, kad šis kūrinys yra vykęs? Pagrįskite savo nuomonę.	
2. Ar šis kūrinys žadina jūsų norą pamatyti daugiau šio autoriaus darbų? Kodėl?	
3. Ar palyginus su kitais to laikmečio kūriniais, šis darbas yra reikšmingas?	
4. Kaip jūs vertintumėte šį kūrinį (pavyzdžiui, dešimties balų skalėje)? Ar norėtumėte, jeigu galėtumėte, turėti šį kūrinį?	
5. Ar jūs sutiktumėte su tuo, ką kiti pasakė apie šį kūrinį?	

1. 2. Kūrinio aprašo pagal klausimyną pavyzdžiai

Vladas EIDUKEVIČIUS

Kauno vaizdas nuo Žaliakalnio. 1933, drobė, aliejus, 87 x 150, LDM

„Kauno vaizdas nuo Žaliakalnio“ – tai ryškus V.Eidukevičiaus kūrinys, kuris kiekvienam žiūrovui sužadina žvalumo jausmą. Tai paveikslas, kuriame pavaizduota Kauno panorama. Jame galima matyti miesto stogus, žalumą. Dešiniajame paveikslo kampe labai neįprastai įkomponuoti vaikai. Saulės apšvieti jų veidai suteikia kūriniiui keistumo. Kita vertus, kaip nuo jų figūrų mūsų žvilgsnį patraukia atsiveriančios miesto tulos.

Vieta yra aiški dėl kūrinio pavadinimo – tai Kaunas. Daiktai vaizduojami paveiksle yra visa miesto perspektyva, namų stogai, suoliukas... Žmonės – tai du su vaizdu susiliejančios, tad lyg ir niekuo neišsiskiriantys vaikai.

Formos visame paveiksle yra tvirtos, apibendrintos, nedetalizuotos, kai kur šiek tiek susiliejančios... Erdvė – plati, atvira. Spalvos – intensyvios, „pažadinančios“. Faktūra – iškilai, suteikianti erdvės pojūtį.

Manau, jog kūrinyje visas dėmesys skiriamas miesto peizažui, žinoma, jis ir įsiminė labiausiai. Taip pat „nukirstos“ vaikų figūros kūrinio kampe labai patraukia dėmesį, sudomina paveikslu.

Dailininkas Vladas Eidukevičius tapė ant drobės aliejiniais dažais. Jis dirbo gan plačiais, laisvais potėpiais, naudodamas daug dažo, nebijodamas tirštai tapyti.

Bendram skaisčios saulės apšvietimui ir atsiveriančios erdvės išpūdžiui perteikti V. Eidukevičius pasitelkia ryškias spalvas ir skambų koloritą, šviesos ir šešėlių kontrastą... Tai suteikia kūriniiui šilumos, jaukumo, gaivos.

Šis paveikslas nėra labai suskaidytas ar chaotiškas, bet jis nėra ir aiškus, simetriškas. Namai yra išsimėtę į skirtingas puses, skiriasi jų spalvos, formos, potėpiai. Taip pat paveikslas nėra ir kontrastingas – jame vyrauja panašios žalios, gelsvos, rusvos, raudonos, melsvos, violetinės spalvų gamos koloritas.

Žinoma, kad kūrinys yra techniškai nutapytas. Kitaip jis nekabėtų Nacionalinėje dailės galerijoje. O jeigu kalbėti apie potėpius, visą paveikslą bendrai, tai, mano manymu, jis atliktas puikiai. Visi paveikslo lopinėliai yra ištapyti labai kruopščiai. Visi šešėliai ir kitos detalės taip pat labai aiškiai suprantamos.

Man šis paveikslas labai mielas, malonus širdžiai. Vaikų veidai, saulės šviesa, miestas iš viršaus, viskas atrodo labai jaukiai.

Manau, jog autorius ir norėjo sužadinti malonų, šiltą jausmą. Galbūt norėjo, kad žmonės pamatę vaikus tą saulėtą dieną, prisimintų savo vaikystę. Kūrinio pavadinimas labai atspindi visą paveikslo vaizdą, nenorėčiau jo keisti.

Taip, autoriui pavyko išreikšti savo mintis: jis norėjo parodyti miestą, siekė perteikti šilumą – tai ir padarė.

Matydama paveikslą, kaip jau rašiau, jaučiu šilumą, kurią perteikia „saulėtos“ kūrinio spalvos.

Paveiksle yra pavaizduota labai aiški tema – miestas, gamta, vaikai. Kiekviename kūrinyje autorius įrašo savotišką potekstę, gal tai jo gimtasis ar labai artimas jam miestas, todėl jis vaizduoja save, kaip mažą vaiką, žiūrintį į stogus iš viršaus. Galbūt tiesiog vaizduoja tas ryškias, pilnas spindulių vaikystės dienas. Bet tai tik spėjimai... Mane labai sužavėjo tos spalvos, tema, labai norėčiau pamatyti daugiau V. Eidukevičiaus darbų, juos palyginti.

Pritariu nuomonei, kad šis paveikslas yra pavykęs. Asmeniškai man jis vykęs dėl to, jog yra labai ramus ir mielas širdžiai.

Manau, kad tais laikais, kai paveikslas buvo nutapytas, kaip ir visada, buvo dar daugybė kitų, taip pat be galo įdomių darbų, taigi, greičiausiai jis nebuvo labai reikšmingas.

Vertinčiau, žinoma, 10! Ir be abejonės norėčiau turėti tokį nuostabų kūrinį!

Nesu girdėjusi kitų nuomonės apie šį paveikslą, bet esu įsitikinusi, kad ji tokia pat gera, kaip ir mano.

Dagnė P., 17 m.

VYTAUTAS KAIRIŪKŠTIS

Sėdinti moteris. 1930, drobė, fanera, aliejus, 41 x 37,5, LDM

I. Apibūdinimas: vizuali apžvalga.

- 1. Tai, visų pirma, čia yra naudota kubistinė maniera, labai spalvinga kompozicija, ir iš tų kubų matosi aiškiai susidariusi forma, kurią dailininkas norėjo perteikti.*
- 2. Taip, čia matau sėdinčią moterį.*
- 3. Viskas yra sudėliota paeiliui ir visos figūros sudaro bendrą vaizdą, todėl mane tai veikia ir įdomu žiūrėti.*
- 4. Kaip jau sakiau, dailininkas norėjo iš atskirų figūrų, mažų dalelių sudaryti vieną bendrą vaizdą.*
- 5. Darbas nieko iš anksčiau matyto neprimena.*

II. Formalioji analizė: santykiai, išdėstymas, kompozicija (kaip dera atskiros dalys)

- 1. Šis paveikslas yra nutapytas aliejiniais dažais ant drobės ir faneros.*
- 2. Iš tolo pažiūrėjus, atrodo, kad kiekviena forma yra palindusi po kita, ir taip sudaroma viena graži figūra.*
- 3. Autorius panaudojo tiesias, aiškias linijas, geometrines formas, keisdamas jų dydžius, parinko šviesių šiltų ir truputį šaltos spalvos.*
- 4. Šiame paveiksle viskas sudėliota tvarkingai, bet yra vietų, kuriose aš nesuprantu, kur galai sueina. Gal dailininkas specialiai norėjo taip padaryti? Taip pat čia naudojamas kontrastas. Po moterimi įžiūriu tarsi krėslą, kuris pabrėžia sėdinčios figūros vaizdą – nuo to kilęs kūrinio pavadinimas.*
- 5. Aš manyčiau taip: šis paveikslas yra išbaigtas, jame atsispindi kubistų naudotos linijos ir formos.*

III. Interpretavimas: tema ir reikšmė

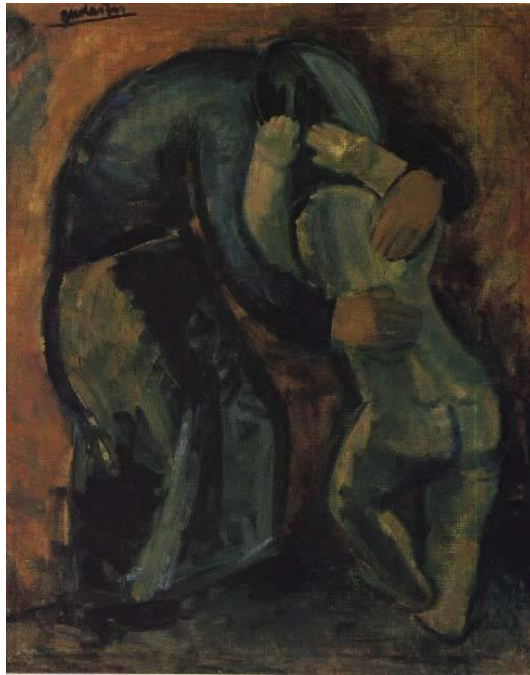
- 1. Manau, kad autorius norėjo atvaizduoti sėdinčią moterį, ir man patiko neįprastos formos.*
- 2. Net neįsivaizduoju, ką dailininkas norėjo mumyse pažadinti... Galbūt siekė priversti mus mąstyti, kad kiekvienas žiūrėtume vis kitus dalykus. Dėl pavadinimo, nežinau, sunkoka nuspręsti.*
- 3. Manyčiau, kad autoriui pasisekė išreikšti savo mintis.*
- 4. Galbūt tas spalvingumas mane domina ir formos, o daugiau tai nieko.*

5. Ne, man užtenka to, ką aš pamatau ir viską suprantu.

IV. Sprendimas: nusimanančiųjų nuomonė, patirtimi grįstas vertinimas

1. Šis kūrinys yra baigtas, nes visos tos tiesios kraštinės sudaro kaip ir skulptūrą. Ta skulptūra arba pagrindinis dalykas šiame paveiksle yra išbaigtas.
2. Tiesa pasakius, man Kairiūkščio visi darbai patiko, todėl nenorėčiau nė vieno išskirti. Šis kūrinys net nežinau, kuo man patinka – tiesiog jis kažkuo ypatingas.
3. Nežinau, ar palyginus su kitais to laikmečio kūriniais, šis darbas yra svarbus.
4. Be abejo, kūrinį labai vertinu. Man šis tapytas darbas patinka – tiek vargo į jį įdėta.
5. Aš nieko kito neklausyčiau: turiu savo nuomonę ir jos nekeisčiau.

Jonas K., 16 m.

ANTANAS GUDAITIS

Motina su vaiku. 1935, drobė, aliejus, 91 x 72,5, LDM

I. Apibūdinimas: vizuali apžvalga.

1. Pavaizduota motina, pasilenkusi prie savo vaiko, o šis tiesia rankas į ją. Matosi vaiko nugara, o motinos veidą užstoja pats vaikas.
2. Kūrinyje pavaizduota motina ir jos vaikas. Daugiau nieko šiame kūrinyje nėra, todėl neįmanoma spręsti apie vietą, tačiau spėju, jog jie namuose.
Formos: stambios, gana plokščios.
Erdvė: nedidelė, nes figūros vos „telpa“ piešinyje.
Spalvos: tamsios, prislopintos. Fonas šiltas, figūros šaltos.
Faktūra: kontrastinga, yra lygių ir greta tirštai užteptų plotų.
3. Dėmesys sutelktas į judesį, į veiksmą, kurį atlieka motina ir vaikas. Man labiausiai įsiminė vaiko poza.
4. Primena vaikystę, kai prieglobsčio dažnai ieškodavau mamos glėbyje.

II. Sandara: formalūs santykiai, atskirų dalių išdėstymas ir dermė.

1. Panaudojo drobę ir tapė aliejiniais dažais.
2. Paveiksle svarbiausia spalvos ir koloritas bei šešėliai.
3. Koloritas ir šešėliai sukūrė labai savitą atmosferą šiame kūrinyje. Linijos apibrėžia abi figūras ir išryškina jas bei jų atliekamą judesį.
4. Kūrinys nėra trikdantis, nors jame ir yra spalvinio kontrasto.

5. *Paveikslas nėra nutapytas labai techniškai, vaikas su motina nėra labai tiksliai pavaizduoti, todėl šiame kūrinyje, manau, nepasireiškia autoriaus meistriškas.*

III. Interpretavimas: tema ir prasmė.

1. *Bendras įspūdis yra geras, darbas „užkabino“. Šis darbas vaizduoja tai, kad motina gina savo vaiką ir teikia jam prieglobstį nuo pavojų, kurie jį supa.*
2. *Autorius galbūt siekė priversti žiūrovus susimąstyti apie motinas bei jų gerumą. Sukūrė paveikslą siekdamas parodyti, jog motina visada padeda savo vaikams ir yra globėjiškumo, gerumo bei šilumos simbolis. Autoriaus vietoj duociau kūriniiui pavadinimą ne „Motina su vaiku“, o verčiau tiesiog „Motina“.*
3. *Taip, manau, jog darbu dailininkas išsakė viską, ką norėjo pasakyti.*
4. *Jaučiu savotišką saugumo jausmą. Manau, jog šį jausmą žadina tema ir jį šiek tiek sustiprina koloritas.*
5. *Taip, norėčiau daugiau sužinoti apie šį darbą.*

IV. Vertinimas: patirtimi grįstas sprendimas, kritikų nuomonė.

1. *Kūrinys yra vykęs, nes autorius juo aiškiai išsakė savo mintis ir jos yra lengvai suvokiamos auditorijai.*
2. *Man šis darbas visai patiko ir norėčiau pamatyti kitų A. Gudaičio darbų. Galbūt yra ir geresnių, negu šis.*
3. *Nesu pakankamai susipažinęs su to laikmečio kūriniais, kad galėčiau su jais palyginti šį darbą.*
4. *Vertinčiau 6. Taip, norėčiau šį kūrinį turėti.*
5. *Deja, nesu girdėjęs kitų žmonių nuomonės apie šį darbą.*

Tomas S., 16 m.

Šių aprašų pavyzdžių vertinimas yra santykinis, svyruojantis nuo 10 iki 8 balų. Atsižvelgiant į dailės terminų vartojimą, stiliaus netikslumus, taisytas gramatines klaidas, galų gale, mokinio pastangas ir atsikaitymo grafiką – Dagnės darbas vertinamas puikiai (10 balų), Jono – labai gerai (9 balai), Tomo – gerai (8 balai).

2 PRIEDAS

2. 1. Dailės tiriamojo darbo apibrėžtys*

Probleminės modulio ašys	Dailės tyrimo tematika	Pastabos, siūlymai
Estetinis-emocinis dailės poveikis	1. Vietos visuomenę sužavėjusios ir šokiravusios dailės parodos/ renginiai.	Konkrečios amžiaus/socialinės grupės pažiūros ir vertinimai apie pasirinkto laikotarpio dailės parodas konkrečiose galerijose. <i>Kas ir kokias parodas prisimena? Kodėl jos įstrigo? Teigiamas ar neigiamas emocijas sukėlė? Kas lėmė vienokį ar kitokį vertinimą? Kokia šių parodų reikšmė? Kaip jas vertina/-o dailės kritikai?</i>

	2. Ryškiausias ir „nepastebimos“ dailės parodos mokykloje/ gimnazijoje.	Pasirinkto laikotarpio dailės parodų mokykloje/gimnazijoje kokybinė apžvalga ir moksleivių/mokytojų vertinimų analizė. <i>Kurios paskutinio pusmečio/mokslo metų dailės parodos sulaukė didžiausio mokinių, mokytojų ir tėvų susidomėjimo, o kurios tarsi liko nuošaly? Kokios priežastys lemia tokių parodų (ne)populiarumą?</i>
	3. Mūsų klasės (arba mokyklos 11-ų klasių) žmogaus „grožio formulė“.	Žmogaus grožio samprata dailės kūriniuose: konkrečios moksleivių amžiaus grupės požiūris į dabarties ar praeities estetiškes nuostatas. <i>Kaip vertiname žmogaus atvaizdą pasirinkto žanro (pvz., portretai, buitinės kompozicijos) skirtingų laikotarpių dailės kūriniuose? Kaip perteikiamos kūno proporcijos, veido bruožai, aprangos ir aplinkos detalės? Nuo ko priklauso pavaizduoto žmogaus grožis? Kokius žmogaus atvaizdus dailės kūriniuose šiandien labiausiai vertina bendraamžiai? Kodėl?</i>
Dailės statusas visuomenėje	4. Iš kūrybos gyvenantys vietos dailininkai.	Labiausiai perkamų vietos dailininkų kūrybos analizė. <i>Kurių vietos dailininkų kūryba yra daugiausia perkama? Ar jie išgyvena iš kūrybos? Koks šių kūrinių užsakovu/pirkėjų ratas? Kas lemia kūrinio kainą? Kaip suderinti menines ambicijas ir pataikavimą užsakovo/pirkėjo skoniu?</i>
	5. Labiausiai perkami moksleivių dailės kūriniai.	Moksleivių dailės rinka. <i>Ką, kada, kam ir už kiek galima parduoti? Kaip savo kūrybą apsaugoti ir išvengti apgavysčių? Kam reikalingos autorių teisės? Kaip jos yra reglamentuojamos? Kokie moksleivių dailės kūriniai šiandien yra labiausiai perkami? Kodėl?</i>
	6. Dailės kūriniai klasės draugų namuose.	Dailės kūrinių kolekcijos namų aplinkoje: tėvų ir vaikų požiūriai. <i>Kokie dailės kūriniai puošia mūsų namus? Kaip ir kodėl jie čia atsirado? Kas lemia dailės kūrinių kolekcijos formavimą? Kuo skiriasi tėvų ir vaikų surinkti darbai? Kokių kūrinių bendraklasių namuose daugiausia? Ką tai liudija?</i>
Menininko vaidmens raida	7. Žymiausi vietos dailininkai.	Pasirinkto laikotarpio garsiausių vietos dailininkų kūrybos analizė. <i>Kokie yra žymiausi miesto/krašto/regiono dailininkai (jų pavardes randame muziejuose, istorijos knygose, apie juos šnekama iš kartos į kartą)? Kaip apibūdintume jų kūrybą? Kokiuose šaltiniuose ir kokiame kontekste ji yra minima? Kuo reikšminga? Kuo aktuali šiandien?</i>
	8. Iškiliausi mokyklos absolventai-dailininkai.	Dailininko profesiją pasirinkusių mokyklos/gimnazijos absolventų gyvenimas ir kūryba. <i>Kaip gyvena/-o ir ką kuria/-ė mūsų mokyklą/gimnaziją baigę dailininkai? Ką jie prisimena ir vertina iš mokyklos laikų? Koks jų gyvenimo credo?</i>
	9. Gatvės dailininkai.	Gatvės meno (grafitai, gatvės mada, partizaninis menas etc.) konkrečiame rajone/mieste analizė. <i>Kokios gatvės meno formos aplink dominuoja? Kas lėmė jų paplitimą ir stilistiką? Ką jos atspindi ir nuo ko priklauso jų ateitis? Kaip šį gatvės meną vertina skirtingų kartų ir interesų žmonės?</i>
Etnokultūrinis dailės aspektas	10. Liaudies dailininkų parodos vietos dailės galerijose.	Apsibrėžto laikotarpio liaudies dailės parodų konkrečiose galerijose/muziejuose apžvalga. <i>Kokios liaudies dailės šakos buvo pristatytos? Kurie liaudies dailininkai populiariausi? Kokie žiūrovų atsiliepimai ir vertinimai? Kuo svarbios šios parodos?</i>

	11. Tautinės šventės mokykloje ir jų meninis apipavidalinimas.	Tautiniai renginiai mokykloje/gimnazijoje ir jų puošybos (parodėlės, scenografija, grafinis dizainas) vertinimas. <i>Kokios tautinės šventės yra švenčiamos mūsų mokykloje/gimnazijoje? Kaip jos apipavidalinamos? Kokie meniniai elementai dažniausiai naudojami? Kodėl? Ką jie atspindi? Kaip šių švenčių puošybą vertina mokiniai, mokytojai, tėvai?</i>
	12. Liaudies dailės apraiškos mūsų kasdieniniame gyvenime.	Liaudies dailės elementai (spalvų deriniai, ornamentika, medžiagos etc.) konkrečios amžiaus grupės moksleivių buityje (aprangoje, aksesuaruose, interjeruose ir pan.). <i>Kokius liaudies dailės elementus matome savo buityje? Kokia jų senovinė prasmė ir kaip šiandien ji pakito? Kuo patraukia ar atstumia lietuvių liaudies dailė? Kokios dailės formos šiandien yra (ar galėtų būti) aktualios? Kodėl?</i>
Dailė ir šiuolaikinių technologijų sąveika	13. Virtualios dailės parodos: Lietuvos ir užsienio galerijų/muziejų patirtis.	Pasirinkto laikotarpio ir konkrečios tematikos virtualios dailės parodos. <i>Kodėl populiarios virtualios dailės parodos? Kaip jos pateikiamos internete? Kokie tokių parodų privalumai ir trūkumai? Kuo panaši ir kuo skiriasi mūsų ir užsienio dailės galerijų/muziejų patirtis?</i>
	14. Moksleivių dailės kūriniai virtualioje erdvėje.	Moksleivių dailės kūrinių virtualioje erdvėje analizė. <i>Kaip moksleivių kūryba yra pateikiama skirtinguose tinklapiuose? Kurie adresai yra populiariausi? Kodėl? Kokios virtualių moksleivių parodų perspektyvos? Kaip šias parodas vertina bendraamžiai, mokytojai, tėvai?</i>
	15. Internetinės dailės parduotuvės.	Dailės rinkos virtualioje erdvėje specifika. <i>Kas būdinga virtualioms dailės parduotuvėms? Kokie tokių parduotuvių privalumai ir trūkumai? Iš kurios parduotuvės norėtusi pirkti, o iš kurios ne? Kodėl? Kokia artimųjų ar pažįstamų, pirkusių dailės kūrinių internetu, patirtis?</i>

*Tyrimui renkamės 1 iš 15 pasiūlytų temų (labiausiai aktualią ir jaudinančią konkrečius mokinius), bandydami žodžiais ir vaizdais atsakyti į siūlymuose pateiktus klausimus.

Tiriamąjį darbo vertinimo kriterijus nustato mokytojas kartu su mokiniais. Atsižvelgiant į jo pobūdį, siūloma orientuotis į šias kryptis: grupinio darbo tikslingumas, planavimas ir kiekvieno nario atskaitomybė; duomenų rinkimas, susisteminimas ir pateikimas; viešas darbo pristatymas ir jo sklaida.

2. 2. Tiriamojo darbo, naudojant anketavimą, pavyzdys*

*parengta pagal Eglės Budrytės (Vilniaus licėjaus III klasė, 17 m.) VJVDM diplominio darbo „Suprasti dabartį: 2011 m. laidos mokiniai – apie Vilniaus Justino Vienožinskio dailės mokyklą (S. Konarskio g. 37/2)“ apklausos dalį (vadovė – mokytoja ekspertė Rita Mikučionytė).
Diplominis darbas įvertintas puikiai (10 balų).

Pagrindinis darbo tikslas buvo atskleisti mokinių požiūrį į mokymą(si) VJVDM.

Pasirinktas anoniminės apklausos metodas, kuris leidžia kokybiškai apklausti didelį žmonių skaičių, lengvai sisteminti duomenis ir daryti išvadas. Nors šis būdas yra nelabai mėgstamas respondentų (daugelis mokinių dėl atidaus dėmesio reikalaujančio laiko stokos nenoriai pildo anketas), tačiau anoniminė apklausa pasiteisino ir suteikė pakankamai duomenų statistikos sudarymui.

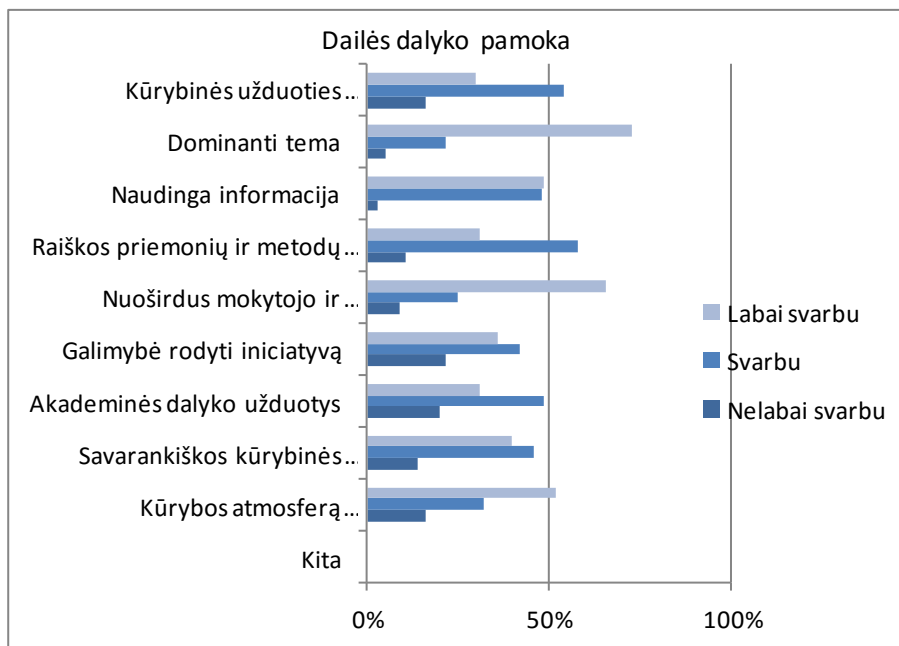
Buvo apklausti 67 mokiniai. Tyrime dalyvavo tik 2011 m. laidos mokiniai, t. y. ketvirtos klasės respondentai. Duomenys buvo renkami dailės mokykloje, pertraukų tarp pamokų metu.

Mokiniai buvo paprašyti anonimiškai įvertinti mokymo(si) procesą VJVDM (dailės pamoka, vasaros praktika, kūrybos peržiūra) ir mokytojų pedagoginę bei kūrybinę veiklą, įvardinant iškiliausias asmenybes. Anoniminė apklausa – vienas iš objektyviausių būdų atskleisti diplomantų požiūrį į VJVDM, patikima priemonė susirinkti statistinius duomenis. Manau, kad mokyklos administracija, atsižvelgdama į mokinių pageidavimus, galės lanksčiau vertinti ir tobulinti ugdymo procesą, mokytojų veiklą.

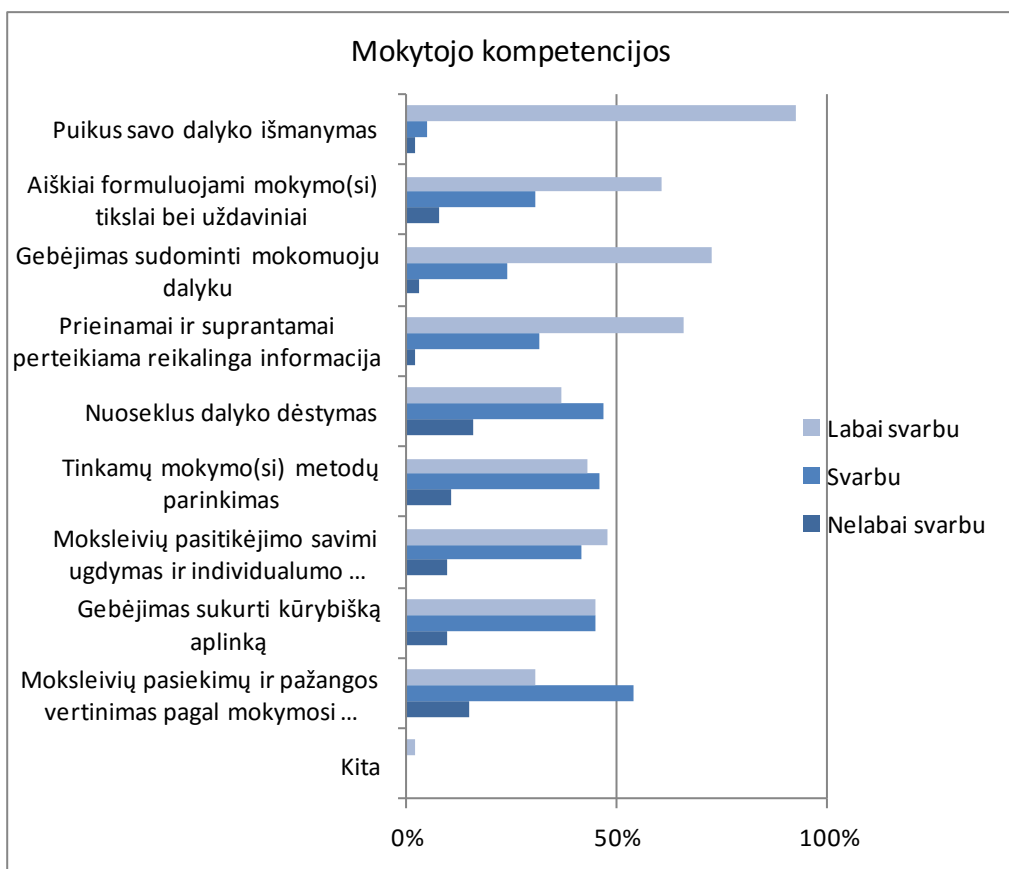
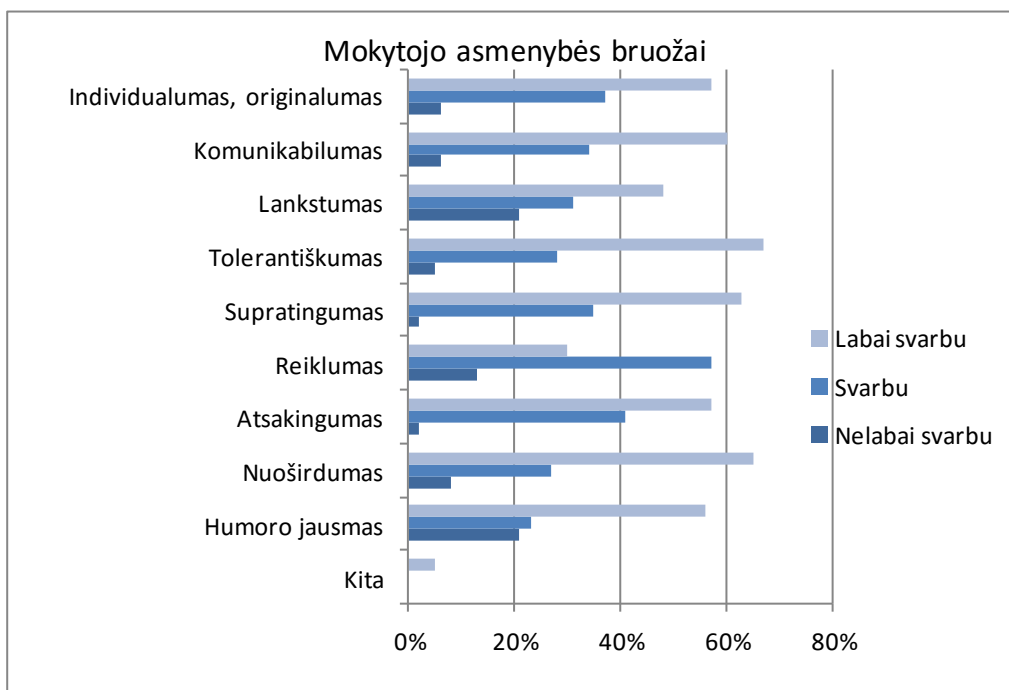
Tyrimas parodė:

1. Mokiniai renkasi mokslą VJVDM, kadangi šioje dailės mokykloje turi galimybę supažindinti su skirtingomis meno formomis ir įgyvendinti individualias idėjas, taikydami tiek akademinis, tiek šiuolaikinius dailės raiškos būdus bei priemones, mokosi stebėti, analizuoti, interpretuoti ir vertinti praeities bei dabarties dailės reiškinius.

2. Mokinių požiūris į ugdymo procesą VJVDM atspindi mokinio ir mokytojo tarpusavio santykius, bendrą darbą, iniciatyvumą. Per dalyko pamokas mokiniams svarbi dominanti tema, galimybė originaliai, netikėtai spręsti užduotį, mokytojo atsakomybė ir konsultacijos. Per peržiūras labai svarbūs dalyko mokytojo ir mokytojų komisijos vertinimai, galimi darbų bei pažymių aptarimai. Mokiniams ne mažiau svarbi yra darbo aplinka: jie nori šiltų klasių su švariomis kėdėmis ir tvarkingai laikomais darbais, vertina galimybę pasirinkti pakankamą ekspozicinį plotą peržiūrų metu, pageidauja įvairesnių vasaros praktikos vietų, daugiau kurti už mokyklos ribų ir pavasarį-vasarą dirbti atvira ore.

3. Mokinių manymu, VJVDM dailės mokytojas turi būti tolerantiškas, nuoširdus, supratingas žmogus, puikiai išmanantis savo dalyką, gebantis aiškiai, nuosekliai jį išdėstyti, sudominti, tinkamai parinkti mokymo metodus. Mokiniai gali pripažinti ir visuomenės dėmesio nesulaukusį menininką, kadangi jie vertina ne tik kūrybos šiuolaikiškumą, netikėtus meninius sumanymus, bet ir meistriškumą, amato išmanymą.

I. Ką matau*?

Informacija apie parodą ir pristatomo/-ų menininko/-ų kūrybą.

- Kur ir kada veikia paroda? Ar sąmoningai pasirinkta ši vieta ir laikas?
- Kaip vadinasi paroda? Kokius jausmus ir mintis pažadina jos pavadinimas? Ar pervadintumėte šią parodą?
- Kas dalyvauja parodoje? Nurodykite autoriaus/-ų pavardę/-es ir amžių.
- Kokie kūriniai yra rodomi? Trumpai aptarkite jų skaičių, žanrą, sukūrimo metus, techniką, dydį, stilistiką.
- Kaip apibūdintumėte ekspoziciją žmogui, negalinčiam betarpiškai jos apžiūrėti?
- Kodėl autorius/-iai surengė šią parodą?

* Parodoje fiksuojami įspūdžiai, renkama faktologinė ir iliustracinė medžiaga būsimai analizei/interpretacijai/vertinimui. Užsirašomi darbų duomenys, asmeniniai komentarai, eskizuojami (jei yra galimybė fotografuojami) išskirtiniai kūriniai. Todėl nepamirštame rašiklio, popieriaus, spalvotų pieštukų ar aliejinių pastelių (su galerijos leidimu – mobiliojo telefono su galimybe fotografuoti arba fotoaparato).

II. Ką jaučiu ir apmąstau?

Išgyventų kūrinių analizė/interpretacija.

- Koks bendras įspūdis apie šią parodą? Kaip manote, apie ką ji?
- Kokios nuotaikos kūrinių daugiausia? Kas, Jūsų manymu, lėmė šių darbų idėjas?
- Kodėl savo sumanymams įgyvendinti menininkas pasirinko šias medžiagas, techniką, dydžius?
- Ar galėtumėte sudaryti kūrinių grupes, kurias vienytų: 1) stilistika, 2) tematika, 2) technika? Kaip šias grupes pavadintumėte?
- Kurie kiekvienos grupės darbai (nurodykite jų duomenis) labiausiai įsiminė? Kodėl?
- Kokius jausmus ir mintis jūsų išskirti kūriniai pažadino?

III. Ką manau?

Pojūčių ir apmąstymų apibendrinimas.

- Ar palyginus su kitomis matytomis parodomis, ši paroda yra reikšminga?
- Ką nauja šioje parodoje patyrėte: pajutote, apmąstėte, sužinojote?
- Ar ši paroda žadina norą pamatyti daugiau pristatomo/-ų autoriaus/-ių kūrinių, panašios stilistikos darbų?
- Pritartumėte ar nepritartumėte nuomonei, kad ši paroda yra vykusi?
- Ar sutiktumėte su tuo, ką kiti pasakė apie šią parodą?
- Kaip vertintumėte šią parodą 10 balų skalėje? Savo vertinimą pagrįskite.

Recenzijos vertinimo kriterijai:

- 1) matytų ir išgyventų kūrinių analizė bei vertinimas (30% įvertinimo),
- 2) asmeninio požiūrio pagrįstumas ir argumentacija (30% įvertinimo),
- 3) kalbos vaizdumas ir tikslumas (20% įvertinimo),
- 4) informacinės medžiagos rinkimas ir pritaikymas (10% įvertinimo),
- 5) parinktų iliustracijų tikslumas (10% įvertinimo).

Pastabos.

- Jei dėl objektyvių priežasčių neturime galimybės recenzuoti betarpiškai matomus kūrinius, renkames virtualią parodą.
- Kai recenziją rašome laisva forma (esė, miniatiūra, laiškas menininkui ir pan.), klausimų eiliškumo galime nepaisyti – svarbiausia vaizdūs, originalūs, pagrįsti atsakymai.

3. 2. Recenzijos pavyzdžiai

2011 m. balandžio 8 – birželio 5 d. Nacionalinėje dailės galerijoje veikė dailininko Stasio Eidrigevičiaus paroda „Veidas ant kaukės“. Tai beveik 150-ies įvairių žanrų, stilistikos, dydžių (net nuo 4,7 x 5,7 cm iki 239 x 152 cm) ir technikų (aliejus, tempera, grafitas, pastelė ant popieriaus, kartono, drobės, medžio) menininko darbų ekspozicija. Puikiai parinkta parodos erdvė (šviesios talpios NDG salės) ir laikas (buvau per Šv. Velykų atostogas) leido susikaupti, laisvai atsiduoti pojūčiams. Pavadinimas suintrigavo jau ne vieną parodos lankytoją ir tarsi iš anksto perspėjo apie kitokį, neįprastą autoriaus požiūrį.

Stasys Eidrigevičius – vienas žymiausių šiuolaikinių lietuvių dailininkų, grafikas ir režisierius. Kurdamas šioje parodoje eksponuojamus darbus, jis atsisakė tradicinės kaukės interpretacijos. Anot autoriaus, jam labiau rūpi paradoksalioji veido ant kaukės reikšmė – įkvėpti gyvybę tam, kuris yra negyvas. Mano manymu, S. Eidrigevičiui puikiai pavyko parodyti, kaip žmogaus veido, kūno motyvus galima pritaikyti, tiksliau sakant, įžiūrėti įprastuose dalykuose, daiktuose (duryse, dėžėse, lentose ir pan.).

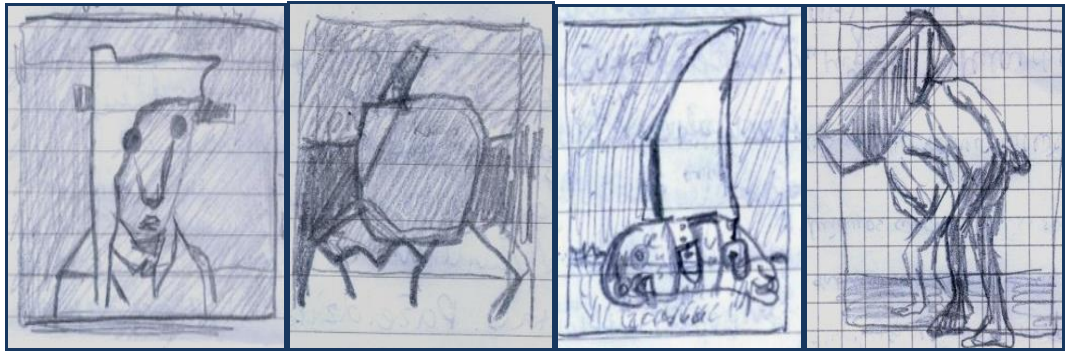
Dailininko idėja – kasdieninių jausmų, darbų sugretinimas su žmogumi – man paliko gilų įspūdį. Noras įkvėpti gyvybę ten, kur jos nėra, atspindi daugiau paslaptingus, liūdningus jausmus, o šalti, neutralūs veidai tiesiog vertė mane surimtėti. Manau, S. Eidrigevičiui pavyko atskleisti minėtus jausmus ne tik dėl sėkmingos idėjos, bet ir dėl puikiai pritaikytų darbų dydžių, pasirinktos technikos, medžiagų.

Nors ekspozicijoje visi darbai atrodė panašūs, bet, mano manymu, galima išvelgti tris pagrindines, kūrinis tarpusavyje vienijančias grupes. Pirmoji – besisiejantys stilistika. Juos būtų galima pavadinti „**Specifinės formos darbai**“. Manau, šios grupės būdingiausias kūrinys yra „Dury“ (popierius, pastelė, 67 x 50 cm), nes jame nėra apibrėžtumo, standartinės formos, taip pat ciklas „Liūdesiai“. Antrąją kūrinių grupę sieja tematika. Šioji galėtų vadintis „**Gyvybė tuštumoje**“. Labiausiai išimines šios grupės darbas – „Autoportretas“ (1995, popierius, pastelė, 93 x 64 cm), nes atrodo neįprastai, lyg būtų pieštas ant atskirų popieriaus dalių. O paskutinei, tematika besijungiančiai grupei, tinkantis pavadinimas – „**Žmogaus užuominos**“. Tai geriausiai atsispindi kūrinyje „Marškinėliai“ (1984, popierius, tempera, 21 x 17,5 cm). Čia, kitaip nei visoje parodoje, vaizduojama tik žmogaus kūno dalys (be galvos). Visų grupių minėti pavyzdžiai yra man labiausiai patikę darbai. Jie sukėlė vienpusiškus jausmus: rimtį, susikaustymą, susikaupimą, galbūt net vidinį skausmą.

Paroda „Veidas ant kaukės“, manau, labai vykusi. Ji vertė susimąstyti apie paprastus, pasaulietinius dalykus. Galbūt juose yra daugiau, nei mes galime pamatyti, pajusti, suprasti... Pirmą kartą regėjau šaltą, bet kartu jautią ir rimtą parodą. Todėl ji man patiko, ir negalėčiau jos vertinti mažiau nei 10 balų. Tikiuosi ateityje pamatysiu ir daugiau šio autoriaus kūrinių.

Ieva R., 17 m.

Vertinimas: puikiai (10 balų). Mokinė užduotį atliko laiku ir pagal iš anksto aptartus reikalavimus, pati suskirstė kūrinius į grupes ir jas aprašė.

Aplankiau Nacionalinėje dailės galerijoje 2011 m. balandžio 8 – birželio 5 d. veikiančią Stasio Eidrigevičiaus kūrybos parodą „Veidas ant kaukės“. Joje eksponuojami 1974–2010 m. autoriaus sukurti darbai. Veidas ant kaukės yra vienas svarbiausių šio autoriaus kūrybos motyvų, atskleidžiantis savitą dailininko požiūrį į supančią tikrovę. Parodos minties atskleidimas nėra pateiktas lankytojui „ant lėkštutės“, reikia susimąstyti ir pačiam, kadangi visi kūriniai pilni perkeltinių minčių, o vos tik įžengęs į salę pamatai dominuojantį veido ant kaukės motyvą ir esi priverstas ieškoti tokios minties priežasčių.

Paroda leidžia pažvelgti į kaukės sąvoką visai iš kitos pusės. Ne kaip priedangą, kurią dažniausiai dengiamo veidą, bet kauke suteikti naują gyvybę, atskleisti jos esmę.

Pagrindinis kūrinių personažas – tai kaukėta būtybė, nešiojanti veidą ant kaukės ir primenanti marionetę. Jos veidas sustingęs su liūdnomis, apvaliomis tarsi sagos, akimis.

Kaukėta būtybė parodoje pristatoma trijose kūrinių grupėse, kurių darbus vienija tema: „Miglota“, „Melancholija ir nostalgija“ bei „(Ne)mirtinga“.

Miglota – tai pesimistinių, neaiškių, lyg per miglą, kūrinių grupė. Šioje grupėje kaukėtoji figūra tarsi paveikta melancholijos ir miglos, kartais net perregima kiaurai. Toks kaukėtasis personažas pažeidžiamas, tad jam belieka tik prisidengti kauke. Vienas iš šių darbų – „Uždanga“ (1981, popierius, tempera, 18 x 14 cm), iš karto priverčianti paklausti: „ką slepia kaukėtoji būtybė, kam jai reikalinga uždanga?“. Taip ir paliekanti mus spėlioti. Dar vienas pavyzdys – „Baltas sparnas“ (1984 m., popierius, tempera, 22 x 16 cm) iškart atskleidžianti personažo pažeidžiamumą bei nukreipiantis dėmesį į ryškiai baltą sparną, kuris it pagalba stipriai apsupa būtybės kūną.

Melancholija ir nostalgija – šie kūriniai pilni specifinės deformacijos. Vyraujantis motyvas – atpleišę figūrų siluetai bei kiaurymės. Kaukė šiuose darbuose bando slėpti savo vienatvę, vienišumą, apleistumo jausmus. Štai „Raudonoji saulė“ (1997, popierius, pastelė, 75 x 55 cm). Joje vaizduojamas personažas it koks visažinis, vietoj galvos turi didžiulę raudoną saulę, todėl jis išskirtinis, tačiau jo visažinystė, t. y. saulė, jį atskiria nuo kitų. Tai pat „Šešėlyje“ (popierius, pastelė, 57 x 77 cm). Šis darbas irgi labai įdomus ir kelia itin svarbų klausimą „kodėl kaukėta būtybė dar turėtų slėptis ir po šešėliu?“.

(Ne)mirtinga. Šie darbai – kitiškiausia parodos dalis, nes tai fotografijos. Juose modeliai vaizduoja pažeidžiamus, sustingusius personažus. Kurie kaip mistiški personažai perteikia autoriaus metaforišką idėją. Pavyzdžiui, darbas „Kartu“ (2006, skaitmeninė spauda) atskleidžia žmonių tarpusavio bendradarbiavimo grožį, kai keli dirba it vienas, neišsiskirdami ir nesusireikšmindami.

Apibendrinama, noriu pabrėžti, jog tai viena iš įdomesniųjų paskutiniu metu matytų parodų. Darbų suskirstymas į grupes bei aprašymai leidžia net ir neįgudusiam meno mylėtojui įžvelgti bent keletą paslėptų minčių. Mane asmeniškai ji nustebino netikėta kaukės interpretacija. Norėčiau išvysti ir kitos tematikos šio autoriaus kūrinių, nes po parodos širdį užplūdo geras jausmas, tad, manau, ir jie turėtų patikti. O parodą aplankyti siūlyčiau kiekvienam. Kas žino, gal viename iš darbų išvysime ir savo kaukę?

Laura B., 16 m

Vertinimas: 9 + 1 = 10 (puikiai). Mokinė ne pati skirstė kūrinius į grupes ir galvojo joms pavadinimus, bet pasinaudojo parodos dailėtyrininkų skirstymu. Kita vertus, parodoje eskizavo ir prie recenzijos pridėjo savo „kūrinėlius“.

Pamokos į(si)vertinimo pavyzdys

I dalis. Anonimiškai įvertina kiekvienas mokinys

---

pamokos tema, data

Įvertinimas

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5 _____ 6 _____ 7 _____ 8 _____ 9 _____ 10

Patiko _____

_____

Nepatiko _____

_____

II dalis. Įsivertina mokytojas

---

pamokos tema, data

Įvertinimas

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5 _____ 6 _____ 7 _____ 8 _____ 9 _____ 10

Pavyko _____

_____

_____

Nepavyko _____

_____

_____

Dailės stilių ir krypčių chronologinė lentelė*

*parengta pagal Nijolę Nevčesauskienę, kn. *Meno pažinimas: mokytojas – mokinys*, VII – XII klasėms, Vilnius: baltos lankos, 2002, p 154–155

Pasaulio dailės periodai**Lietuvos dailės periodai****Priešistorės dailė**

Paleolito dailė 35–8 t-metis pr. Kr.

Mezolito dailė 8–5 t-metis pr. Kr.

Neolito dailė 5–2 t-metis pr. Kr.

Žalvario amžiaus dailė 2–1 t-metis pr. Kr.

Geležies amžiaus dailė 1 t-metis pr. Kr.

4–2 t-metis pr. Kr.

2 t-metis pr. Kr.

Senovės Artimųjų Rytų dailė

Mesopotamijos dailė 4 t-metis pr. Kr.

Senovės Egipto dailė 3 t-metis pr. Kr.–I a.

Antikos dailė

Senovės Graikijos dailė IX a. pr. Kr. pab. –I a. pr. Kr.

Senovės Romos dailė I a. pr. Kr.–IV a.

Viduramžių dailė

Ankstyvosios krikščionybės dailė II–V a.

Bizantijos dailė IV–XV a.

Merovingų, Karolingų, Otonų dailė V–X a.

Romanika XI a. II p.–XII a.

Gotika XII a. I p.–XV a.

XIII a.

XIV a. II p.–XVI a. pab.

Naujieji amžiai

Renesansas XIV–XVI a.

(Šiaurės renesansas XV–XVI a.)

Barokas XVI a. pab.–XVIII a.

Rokokas XVIII a. 2–8 d-metis

Realizmas XVII–XVIII a.

Klasicizmas (akademizmas) XVII–XVIIIa.

XV a. pab.–XVII a. vid.

XVI a. II p.–XVIII a. pab.

XVIII a. 3–8 d-metis

XIX a. dailės kryptys

Neoklasicizmas XVIII a. II p.–XIX a. pr.

Romantizmas XIX a. 3–7 d-metis

(Kritinis) realizmas XIX a. vid.

Impresionizmas 1874

Postimpresionizmas 1886

XVIII a. 8 d-metis – XIX a. 7 d-metis

XIX a. 3–7 d-metis

XIX a. II p.

XX a. I p.

XX a. I p.

Simbolizmas XIX a. pab.
Modernas, secesija XIX a. pab.

XIX a. II p.–XX a. I p.
1900–1914

Klasikinis modernizmas. XX a. I p.

Fovizmas 1905
Ekspresionizmas 1905
Kubizmas 1907
Futurizmas 1909
Abstrakcionizmas 1910
Konstruktyvizmas 2–3 d-metis
Dada 1915–1923
postimpresionizmas,
Siurrealizmas 1924

Realizmas, akademizmas,
tautinis romantizmas

3–4 d-metis
impresionizmas,
ekspresionizmas

Vėlyvasis modernizmas. XX a. 5-7 d-metis

Abstraktusis ekspresionizmas 5–6 d-metis
Popartas 6 d-mečio II p.–8 d-mečio pr.
Modernistiniai
Kinetinis menas, opartas 6–7 d-metis
konceptualaus,
Potapybinė abstrakcija 6–7 d-metis
pavyzdžiai
Fluxus, hepeningai 1962–1963
Minimalizmas 7 d-metis

5–7 d-metis
socialistinis realizmas.

ieškojimai, pirmieji
abstraktaus meno

Postmodernizmas. Nuo XX a. 7 d-mečio

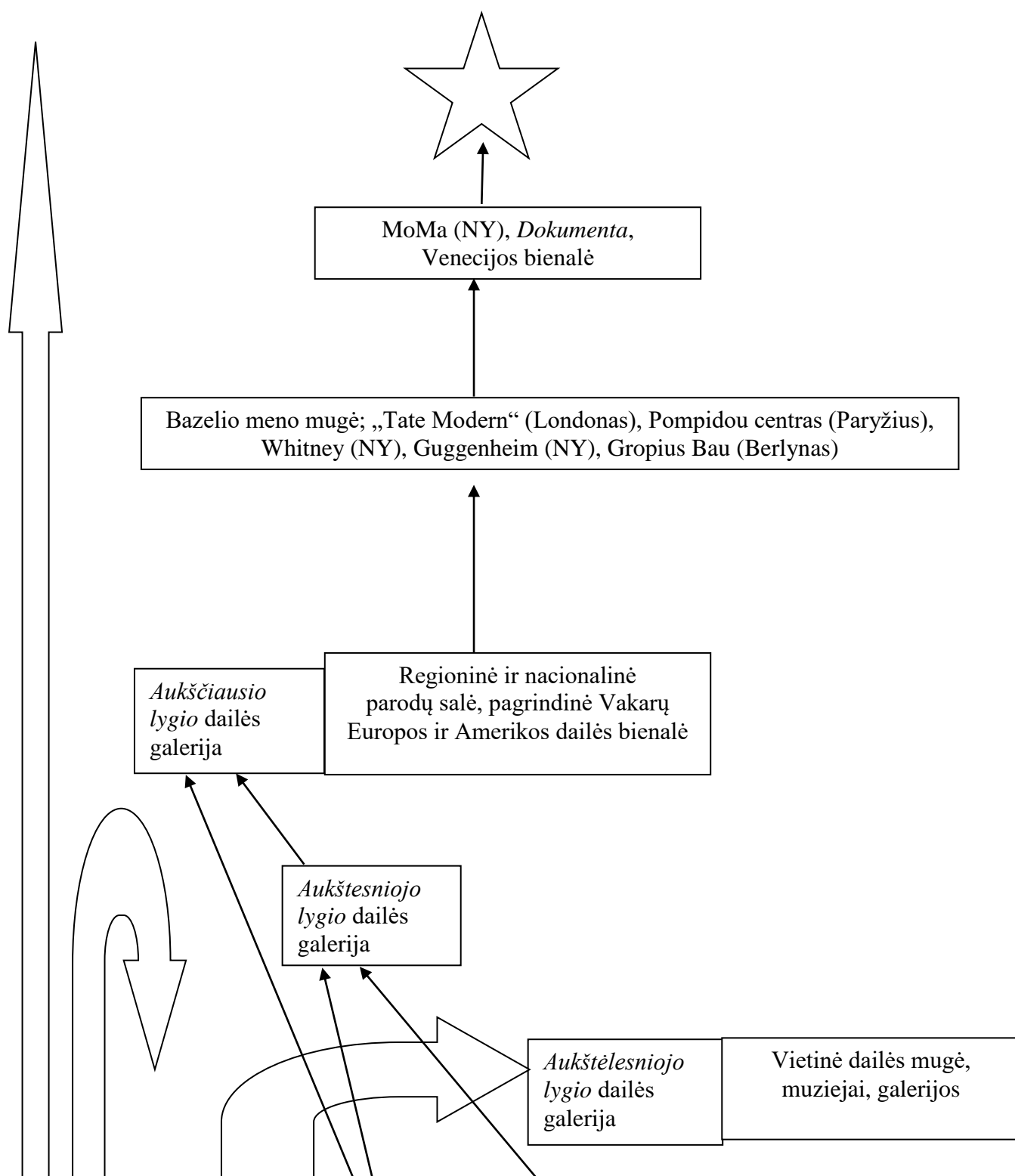
Konceptualizmas 7 d-mečio pab.
Kūno menas 1961
Videomenas 1963
Fotorealizmas 7 d-mečio pab.
Proceso menas 7 d-mečio pab.
Žemės menas 7 d-mečio pab.
Performansai, akcijos 8 d-metis
Instaliacija 8 d-metis
Neoekspresionizmas 9 d-metis
Neopopmenas 9 d-metis
Netartas 10 d-metis

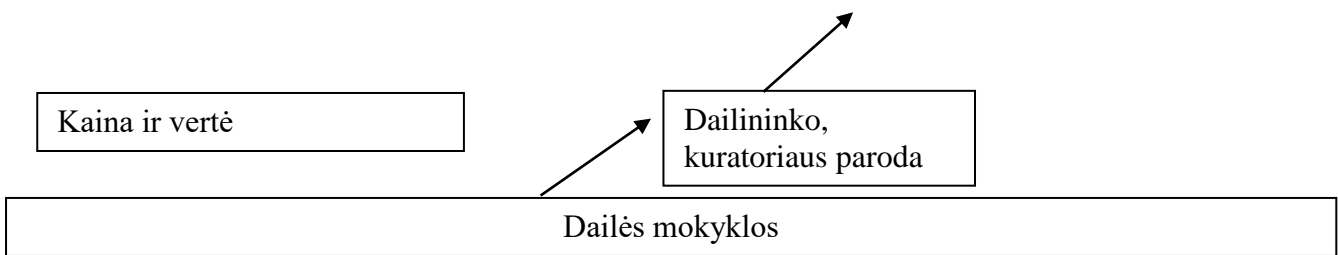
9 d-metis
9 d-mečio pabaiga
9–10 d-metis
9 d-metis
9 d-metis
XXI a. pr.

Pastaba. Šią lentelę rekomenduojama turėti kiekvieną pamoką kaip dalomąją medžiagą, kad problemiška nagrinėjant temą, būtų aišku, iš kurio chronologinio bloko imami dailės pavyzdžiai.

6. 1. Dailininko augimas: nuo dailės mokyklos iki žvaigždės*

*pagal Lubytė E., *Permainų svoris. Dailės vadyba Lietuvoje 1988–2006*, Vilnius: VDA leidykla, 2008, p. 45

6. 2.1. Pelno siekiančių dailės galerijų lygių įvairovė**

**parengta pagal Lubytė E., *Permainų svoris. Dailės vadyba Lietuvoje 1988–2006*, Vilnius: VDA leidykla, 2008, p. 40–41

Penos siekiančių dailės galerijų lygiai	Galerijų savininkai	Dominančių dailės kūrinių pobūdis
<i>Aukščiausias</i>	Mokūs kolekcininkai, verslininkai (buvę stambūs bankininkai arba spekuliantai)	Dailininkų palikimas ir brangūs daiktai, aukštos kokybės mirusių dailininkų kūryba (senieji meistrai, modernistai ir kt.). Išskirtinai antrinės rinkos (žr. 2 lentelę) šiuolaikiški kūriniai su tikrai didele perpardavimo ir pridėtine investicine verte.
<i>Aukštesnysis</i>	Verslininkai, aukšto lygio tarnautojai, pradedantys prekyautojai meno kūriniais, kurie priimdami sprendimus pasiryžę neturėti nuostolių	Pelningi ir saugūs originalūs dailės kūriniai, aukštos kokybės šiuolaikinė dailė, išimtinai antrinės rinkos (žr. 2 lentelę) objektai su galima didele perpardavimo ir pridėtine investicine verte.
<i>Aukštėlesnysis</i>	Dailininkai, prekiaujantys meno kūriniais, ir intelektualai	Ribotos garantijos ir ateities dailės kūriniai, kurie atrodo nevertingi, bet yra vilties, kad gali patekti į <i>Aukštesnįjį</i> galerijos lygį.
<i>Žemas</i>	Suvenyrų pardavėjai, turistinių vietų prekyautojai, parduotuvių ar didmeninės prekybos įmonių savininkai	Akivaizdžiai nevertingi vienetiniai, nepatenkantys į dailės rinką kūriniai, plastiškai išraiškingi, bet neturintys vertės augimo perspektyvų. Aliejinė tapyba, skulptūros ir žemos vertės antikvaro kūriniai.

6. 2.2. Rinkos lygių įvairovė**

Rinkos lygiai	Rinkos dalyviai	Veiklos pobūdis
<i>Pirminė</i>	Jauni, energingi, tačiau ribotus ekonominius išteklius turintys prekyautojai meno kūriniais	Parduodami kūriniai, pirmą kartą pasirodę rinkoje. Perkami nežinomų, anksti mirusių dailininkų kūriniai. Šioje rinkoje įsigyti darbai būna greitai perparduodami į antrinę rinką.
<i>Antrinė</i>	Daugiau grynųjų pinigų turintys perpirkėjai (prekyautojai meno kūriniais, galerininkai)	Iš žemesnio lygio meno kūrinių pardavėjų ar galerininkų perkami dailės kūriniai, kurie brangiau parduodami.
<i>Tretinė</i>	Dailės aukcionų dalyviai	Nustatoma dailės kūrinio rinkos vertė. Ilgainiui dailės kūrinio kaina gali augti arba mažėti, tačiau tik aukcione dailės kūrinys tampa ilgalaikės investicijos objektu.

6. 2.3. Dailės aukcionų namų lygiai**

<i>Pats aukščiausias</i>	Tarptautinis aukciono namų <i>Sotheby, Christi</i> tinklas
<i>Aukštesnysis</i>	Antrinės ir nacionalinės rinkos aukcionai, pripažinti tarptautiniu mastu
<i>Aukštėlesnysis</i>	Aukcionai, kurie bendradarbiauja su nacionaliniais aukcionais
<i>Aukštas</i>	Regioniniai ir vietiniai aukcionai

7 PRIEDAS

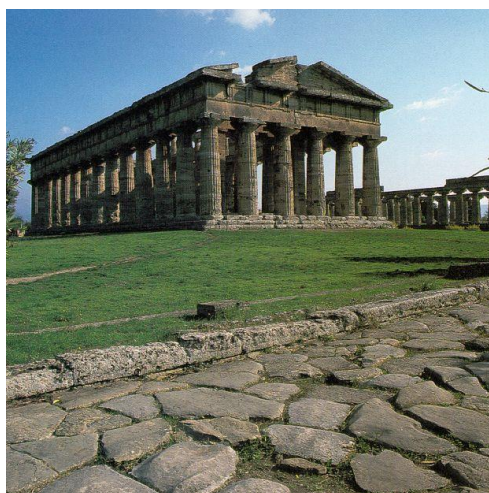
Lyginamoji vertybių lentelė pagal Salvadorą Dali*

*pagal – Сальвадор Дали. Дневник одного гения. М. : ЭКСМО-Пресс, 2000, с. 445

Menininkas	Tech nika	Įkvė pimas	Spalva	Siužetas	Genijus	Kompo zicija	Origina lumas	Pas laptis	Auten tiškumas
Vermeras (Jan van Delft Vermeer, 1632– 1675)	20	20	20	20	20	19	20	20	20
Velaskesas (Diego Velazquez, 1599–1660)	20	19	20	19	20	20	20	15	20
Rafaelis (Raffaello Santi, 1483–1520)	19	19	18	20	20	20	20	20	20
Leonardas (Leonardo da Vinci, 1452– 1519)	17	18	15	19	20	18	19	20	20
Dali (Salvador Dali, 1904–1989)	12	17	10	17	19	18	17	19	19
Pikasis (Pablo Picasso, 1881–1973)	9	19	9	18	20	16	7	2	7
Engras (Jean-Auguste Dominique Ingres, 1780- 1867)	15	12	11	15	0	6	6	10	20
Manė (Eduard Manet, 1832–1883)	3	1	6	4	0	4	5	0	14
Mondrianas (Piet Mondrian, 1872–1944)	0	0	0	0	0	1	0,5	0	3,5

8. 1. Atsiskaitymo užduotis „Klasikinės dailės samprata“

1. Palyginkite Vilniaus katedrą ir graikų Heros šventyklą. Raskite panašumus ir skirtumus.

2. Pabaikite sakinį. Proporcijos – tai ....

3. Paaiškinkite, kas būdinga linijinei perspektyvai ir kam ji reikalinga?

4. Pabraukite teisingą atsakymą.

Fasadas – tai:

- a) priekinė statinio pusė su įėjimu.
- b) trikampė viršutinė pastato dalis.
- c) dengta kolonų galerija dažniausiai pastato priangyje.

Puskolonė – tai:

- a) vertikali apskrito skerspjūvio atrama.
- b) per pusę arba trečdalį skersmens į sieną įleista kolona.
- c) vertikalus stačiakampio skerspjūvio sienos iškyšulys, kurį sudaro bazė, liemuo ir kapitelis.

15. Remdamiesi klausimynu, aprašykite paveikslą.

Leonardas da Vinčis

Dama su šermuonėliu (Cecilia Gallerani), apie 1484-88, medis, aliejus, 54,8 x 40,3 cm

8. 2. Atsiskaitymo užduotis „Skaitau kūrinį...“

Rašome kūrinio interpretaciją, remdamiesi simbolių žodynu. Šiai užduočiai atlikti labiausiai tinka Vėlyvosios gotikos ir Šiaurės renesanso kūriniai, kuriuose daug viduramžinės simbolikos. Renkamės geros kokybės / rezoliucijos reprodukcijas su galimybe detalai apžiūrėti / priartinti vaizdą (pavyzdžiui, iliustracijos iš *Pasaulio muziejai nuo antikos iki modernizmo*, prieiga per internetą: <http://www.googleartproject.com/>).

Albrechto Diurerio dirbtuvė. *Madona su irisais*.
1500–1510, medis (liepa), aliejus, 149,2 x 117,2 cm, *Britų nacionalinė galerija*,
prieiga per internetą:
<http://www.nationalgallery.org.uk/paintings/research/the-madonna-with-the-iris>

Susirašome visus matomus objektus ir detales pagal žvilgsnio kryptį. Pavyzdžiui, *žydras dangus, vynuogynas, Dievas Tėvas debesyse, irisas, plytos, laiptuota arka, mazgas, bijūnas, žolės, medis, Madona, šviesios garbanos, šydas, brangakmenių segė, gyslotis, kūdikis, krūtis, raudona ir balta spalva, naktinis drugys, akmenys* etc.

Žodžius susidedame pagal abėcėlę ir ieškome jų reikšmių simbolių žodynuose. (Rekomenduojami šaltiniai: Biedermann H. *Naujasis simbolių žodynas*, Vilnius: Mintis, 2002; *Krikščioniškosios ikonografijos žodynas*, Vilnius: VDA 1-kl, 1997 ir pan.)

Akmuo dažnai siejamas su amžina Dievo galia ir laikomas Dievo Globėjo stiprybės simboliu.
Arka – bažnyčios ir šventų žinių simbolis.
Balta spalva – tai šviesos, tyrumo, tobulumo ir dvasinio atgimimo spalva.
Bijūnas kaip rožė be spyglių yra mėgstamas Marijos simbolis viduramžių paveiksluose.
Brangakmeniai simboliškai vadinami „žemės žvaigždėmis“ yra dangaus šviesos arba tiesos įvaizdis.
Dangus – Dievo ir išganytų sielų buveinė.
Dievas Tėvas (debesyse) yra viso, kas gyva, Kūrėjas.
Naktinis drugys – meilės dieviškai šviesai simbolis. (Drugelis simbolizuoja prisikėlimą ir nemirtingumą.)
Gyslotis – vaisingumo simbolis.
Griuvėsiiai – naujojo tikėjimo (krikščionybės) įsikūnijimas: senosios plytos panaudojamos naujos bažnyčios statybai.
Krūtys – motinystės simbolis, meilės, maitinimo ir globos ženklas.
Kūdikis – kūdikėlis Jėzus.
(Arkos mūro) lauptai – išminties ir žinių troškimo simbolis.
Madona – žemiškoji Jėzaus Kristaus motina.
Mazgas – sujungimo, sąsajos, jungties simbolis.
Medis – neišsenkančios gyvybinės energijos, gyvybės be mirties simbolis.
Mėlyna spalva – dangaus simbolis, reiškiantis dieviškumą, tiesą, pastovumą, ištikimybę.
(Gelsvi) plaukai – sąjungos, priklausomybės sutvirtinimas arba atgailos ženklas, šviesūs plaukai siejami su siela.
Raudona spalva – gyvybės, meilės, vaisingumo simbolis.
Šakelė – sprogstanti, žaliuojanti ar žydinti šakelė simbolizuoja šlovę ir nemirtingumą.
Šydas – reiškia priedangą, globą ir paslaptį.
Vynuogynas / vynas – Dievo dovanų teikiamo džiaugsmo ir pilnatvės, Kristaus Kraujo simbolis.
Vynmedis – šventas augalas, o vynuogių šakelės simbolizuoja amžinąjį gyvenimą po mirties.
Irisas / vilkdalgis – būsimo Marijos skausmo ir Jėzaus nukryžiuavimo simbolis.
Virvelė – ryšio simbolis, mazgai ant jos reiškia kliūtis arba ką nors primena.
Žalia spalva – kasmetinio gamtos atsinaujinimo spalva, reiškia amžinojo gyvenimo ir išganyto viltį.
Žolės – stiprybės ir kuklumo simboliai.

Remdamiesi šiuo simbolių žodynu aprašome kūrinį. Stengiamės panaudoti kuo daugiau žodžių prasmį. Pavyzdžiui:

A. Diurerio dirbtuvėje sukurto paveikslo „Madona su irisais“ centre pavaizduota žemiškoji Jėzaus Kristaus motina ir kūdikėlis Jėzus. Maitinimas krūtimi – tai meilės ir globos ženklas, pabrėžiantis beatodairišką motinystę.

Dominuojantis raudonas Madonos rūbas, kuris siaučia nuogą vaikutį, mums kalba apie gyvybę ir meilę, apskritai, mūsų tikėjimo vaisingumą. Suknios iškirptę puošia kukli segė su brangakmeniais, kurie tarsi „žemės žvaigždės“ yra dangaus šviesos ir tikėjimo tiesos įvaizdis. Besiplaikstančios šviesos Madonos garbanos ir baltas skaidrus, jas kiek dengiantis šydas yra tarsi trapūs šviesos, tyrumo, tobulumo ir dvasinio atgimimo ženklai, kurie mus saugo.

Naktinis drugys kairėje, nutūpęs ant moters apsiausto, pabrėžia jos meilę dieviškai šviesai, o drugelis dešiniajame paveikslo kampe simbolizuoja būsimą Kristaus prisikėlimą ir nemirtingumą. Akmenuotas gruntas šalia liudija apie Dievo Globėjo stiprybę, kuri mus palaiko. Aplink Madoną esanti žaluma byloja apie amžinojo gyvenimo ir išganyto viltį, o kerojantys žolynai – Motinos stiprybės ir kuklumo simbolis.

Paveikslo dešinėje vešintis vynuogynas mums apsaiko Dievo dovanų teikiamą džiaugsmą ir pilnatvę. Aukštyn besivyniojančios vynuogių šakelės simbolizuoja amžinąjį gyvenimą po mirties, o sprogstantys pumpurai – šlovę ir nemirtingumą. Greta prasiskleidę bijūno kaip rožės be spyglių žiedai – Marijos simbolis. Už jų augantis medis dar kartą atkartoja gyvybės be mirties idėją.

Tiesiai už Madonos kylantys du irisų „kardai“ liudija apie būsimą Marijos skausmą ir Jėzaus nukryžiovimą. Greta gėlių mazgu užrišta virvelė ant vynuogėms augti skirtos kryžmos primena apie artėjančias Motinos ir kūdikio buvimo kartu kliūtis. Žolyne šalia irisų lapojantis gyslotis reiškia tikėjimo tiesų vaisingumą. Taip per pavaizduotus augalus ir daiktus pakartojama Kristaus kančios ir prisikėlimo istorija, kuri įtvirtina tikėjimą, viltį ir meilę.

Viršutiniame kairiajame paveikslo kampe pavaizduota arka – bažnyčios ir šventų žinių simbolis. Griuvėsiai ženklina krikščioniškas tiesas išpažįstančios bažnyčios statybą mūsų sielose. Plytų laiptai arkos viduje – tai mūsų išminties ir žinių troškimo simbolis. Už statinių atsiverianti dangaus žydrynė yra pastovi Dievo ir pelnyta išganytų sielų buveinė.

Paveikslo centre tiesiai už irisų pavaizduotas Dievas Tėvas debesyse yra viso, kas gyva, Kūrėjas.

Rimantė G., 17 m.

Vertinimas: puikiai (10 balų). Interpretacija rašyta konsultuojantis su mokytoja.

8.3. Atsiskaitymo užduotis „KLAUSTI = AIŠKINTIS KŪRINIO PRASME“*

*parengta pagal: Oskaras Bätschmannas. Interpretacijos instrukcija: meno istorijos hermeneutika // Meno istorijos įvadas. Vilnius: Alma littera, 2002. – p. 194–223

Stebėdami dailės kūrinių ir keldami klausimus nustatome jo interpretacijos kryptis. Renkamės darbą, kurį norėtume turėti asmeninėje kolekcijoje.

Pavyzdys

Nikola Puseną (Nicolas Poussin). *Kraštovaizdis su Pirusu ir Tisbe*, 1651, aliejus, drobė, 192,5 x 273,5 cm, Frankfurtas prie Maino, Städelsches meno institutas

Pradėdami meno istoriko-kritiko veiklą, turėtume kiek galima ilgiau stebėti bei lyginti dailės kūrinius ir tik po to skaityti mokslinę literatūrą. Pirmiausia, reikia pačiam išmokti matyti ir lavinti šį gebėjimą, t.y. įgyti vizualinę patirtį. Dailės knygoje ir straipsniuose randame daugybę atsakymų, prieš kuriuos pasirodai toks neišmanėlis, kad daugiau nedrįsti reikšti savo nesupratimo „kvailais“ klausimais. Todėl žiūrėjimas/stebėjimas yra tiesesnis kelias į individualią kūrinių prasmės paiešką nei skaitymas. Iš pradžių paties žiūrovo/stebėtojo iškelti klausimai padeda atsiriboti nuo svetimų interpretacijų ir suteikia galimybę savo pradinį dailės kūrinių suvokimą vėliau koreguoti.

Klausimai, kurie galėtų kilti žiūrint/stebint į šį paveikslą:

- *Ką daro pavaizduotos figūros?*
- *Koks kraštovaizdis pavaizduotas?*
- *Ką bendra su audra turi figūros priekiniame plane?*
- *Kodėl tapytojas viduriniame plane rodo kovą su liūtu?*
- *Kodėl danguje pasirodo du žaibai?*
- *Kaip vadinasi miestas viduriniame plane dešinėje?*
- *Kaip pavaizduota audra?*
- *Kodėl kairėje tolimiausio plano dalyje dangus giedrijasi?*
- *Kodėl paveikslo viduryje esančio vandens telkinio paviršius lygus kaip veidrodis, nors visur pavaizduotas stipraus vėjo poveikis?*
- *Kodėl tapytojas buvo nenuoseklus?*

Jeigu kils tokie ar panašūs klausimai, būsite supratę daugiau, negu kas nors iki tol.

(Bätschmannas O., 2002, p. 200)

Lygindami du kūrinius – originalą ir naują jo versiją/parafrazę – keliame klausimus (post) modernistinio kūrinio interpretacijai.

Pavyzdys

CLOUD 9
Life-size mannequin, Dutch wax printed cotton, flag
©2000, Yinka Shonibare, MBE

Jinka Šonibarė (Yinka Shonibare). *Debesis 9*, 2000, mišri technika <http://www.yinkashonibaremb.com/sculpture.html>
Tomas Geinsboro (Thomas Gainsborough). *Endriusų šeimos portretas*. 1750, drobė, aliejus
<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/23/Gainsborough-Andrews.jpg>

- Kas lėmė afrikiečio J. Šonibrės pasirinkimą interpretuoti anglų dailės „aukso amžiaus“ sedevrą?
- Kodėl šiuolaikinio kūrinio personažai be galvų?
- Ar menininkas pats savo rankomis modeliuoja figūras ir konstravo detales?
- Kodėl veikėjai išdėstomi neutraliame fone?
- Iš kokių medžiagų sukurtos formos? Ar čia šuniuko iškamša, ar muliažas?
- Kokius afrikietiškus audinius (paties sukurtus, užsakytus, standartinius) ir kodėl panaudoja menininkas?
- Kaip toks kūrinys eksponuojamas? Ar jam reikalinga speciali eksponavimo vieta ir specialus apšvietimas?
- Ar keičiasi tokio kūrinio vertinimas, jei neprisimeni T. Geinsboro originalo?
- ...

Rekomenduojama vaizdinė medžiaga

Vincentas van Gogas. *Plūgas ir akėčios*, 1890, http://www.vggallery.com/painting/p_0632.htm

Fransua Milė. *Žiema*, 1862–1866, <http://collections.glasgowmuseums.com/viewimage.html?oid=36427&i=389963>

Pablas Pikasas. *Meninos (pagal Velaskesq)*, 1957, <http://www.pablo-ruiz-picasso.net/work-235.php>
 Diego Velasquesas. *Meninos*, 1656–1657, http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/dailinikai/51_57/velas_did.htm

GIRL BALLERINA
 Mannequin, Dutch wax printed cotton, gun, 119 x 47 x 52 cm
 ©2007, Yinka Shonibare, MBE

Yinka Shonibare. *Balerina*, 2007, mišri technika , 119 x 47 x 52 <http://www.yinkashonibaremb.com/sculpture.html>
 Edgaras Dega. *Jaunoji keturiolikmetė šokėja*, 188, http://www.talariaenterprises.com/product_lists/degas.html

Jasumasa Morimura (Yasumasa Morimura). *Vidinis dialogas su Frida Kalo*, 2001, spalvota fotografija, .
<http://www.luhringaugustine.com/artists/yasumasa-morimura/#/images/19/>

Frida Kalo (Frida Kahlo). *Autoportretas, dedikuotas Dr. Eloesser*, 1940, medžio plokštė, aliejus, 59,5 x 40
<http://www.wikipaintings.org/en/frida-kahlo/self-portrait-dedicated-to-dr-eloesser-1940>

Audrius Puipa. *Iš fotografijų ciklo „Gyvieji paveikslai“*. Parafrazė „Sūnaus palaidūno sugrįžimo“ tema
<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2011-05-20-ramute-rachleviciute-gailestingumas-daileje-mintys-po-paskaitos/63120>

Rembrandtas. *Sūnus palaidūnas*, 1669,
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/91/Rembrandt_Harmensz._van_Rijn_-_The_Return_of_the_Prodigal_Son.jpg

8.5. Atsiskaitymo užduotis „Lyginamoji interpretacija: liaudies meno ir modernizmo krypčių įtaka XX a. 3 – 4 d-mečio lietuvių dailininkų kūryboje“

Lyginame 3 skirtingas – 1) lietuvių liaudies meno, 2) fovizmo / ekspresionizmo / kubizmo / konstruktyvizmo, 3) A. Gudaičio, V. Vizgirdos, A. Samuolio, J. Mikėno, S. Ušinsko, V. Kairiūkščio, V. Petravičiaus – reprodukcijas. Ieškome paralelių tarp lietuvių liaudies meno, Lietuvos ir Vakarų Europos modernizmo klasikų kūrybos.

1

2

3

1. *Lietuvių liaudies skulptūra. Šv. Veronika. Radviliškio r. Kleboniško k. LNM*, prieiga per internetą:

http://mkp.emokykla.lt/ars/liet_tautodaile/galerijos/skulpt_g did.htm

2. Adomas Galdikas (1893–1969)

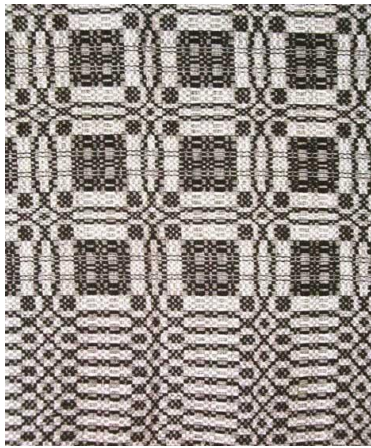
Nuotaka. Apie 1934, popierius, gvašas, 42,5 x 34,5, prieiga per internetą:

<http://www.menorinka.lt/images/works/20080325155230.jpg>

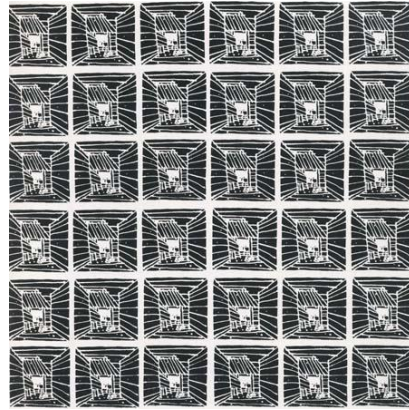
3. Karlas Šmitas-Rotlufas (Karl Schmidt-Rottluff, 1884 –1976)

Moters galva. 1916, medžio raižinys, 25,6 x 18, prieiga per internetą:

http://www.moma.org/collection/object.php?object_id=9028

1

2

3

1. *Lietuvių liaudies buitiniai audiniai. Lovatiesė*, prieiga per internetą:

http://mkp.emokykla.lt/ars/liet_tautodaile/galerijos/aud_buit_did.htm

2. Rimtautas Gibavičius (1935–1993)

Vaikystės prisiminimai (b-8, a-2). 1980, cinkografija, 49 x 50, prieiga per internetą:

http://www.emokykla.lt/svetaines/DaileLietuvoje/Grafika/Gibavicius/Vaikyst_b.jpg

3. Endis Varholas (Andy Warhol, 1928–1987)

100 Campbell's sriubos skardinių. 1962, drobė, aliejus, 182,9 x 132,1, prieiga per internetą:

<http://www.albrightknox.org/collection/collection-highlights/piece:100-cans/>

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/en/7/79/100_Cans.jpg

1

2

3

1. *Lietuvių liaudies buitiniai audiniai. Lovatiesė*, prieiga per internetą:

http://mkp.emokykla.lt/ars/liet_tautodaile/galerijos/aud_buit_did.htm

2. Linas Leonas Katinas

Iš lietuviškų audinių. Rusnė II. 1968, kartonas, aliejus, 99 x 99, prieiga per internetą:

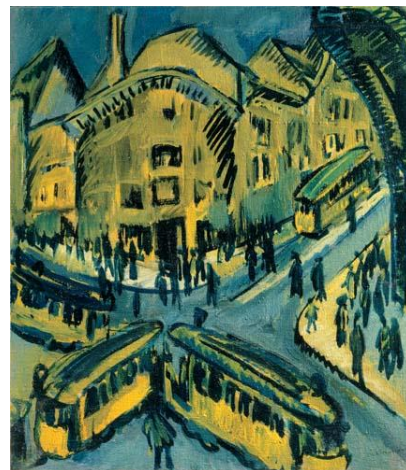
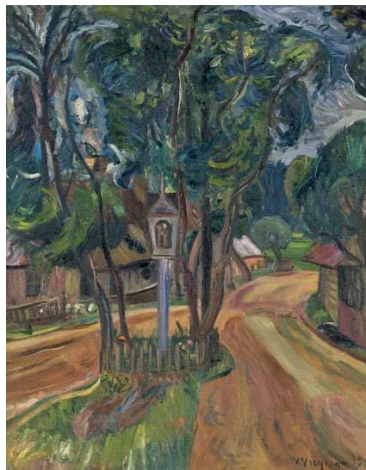
<http://www.mmcentras.lt/work.php?Gid=263&Sid=32&lang=lt>

3. Markas Rotko (Mark Rothko, 1903–1970)

Be pavadinimo. (Mėlyna, žalia ir ruda.) 1952, drobė, aliejus, 261,5 x 211,5, prieiga per internetą:
<http://www.nga.gov/feature/rothko/classic4.shtm>

1

2

3

1. *Plungės rajono koplytėlės ir koplytstulpiai* (Mečislovo Sakalausko nuotr.), prieiga per internetą:
http://www.tradicija.lt/Koplyteles/Plunges_koplyteles_u.htm

2. Viktoras Vizgirda (1904–1993)

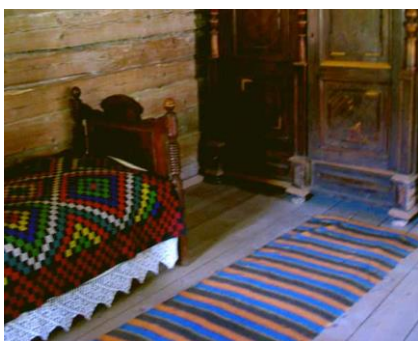
Kaimo gatvė su koplytėle. 1939, drobė, aliejus, 100 x 81, prieiga per internetą:

http://www.ldm.lt/Naujausiosparodos/V_Vizgirdos_par.htm

3. Ernstas Liudvikas Kirchneris (Ernst Ludwig Kirchner, 1880–1938)

Nolendorfo aikštė. 1912, drobė, aliejus, 69 x 60, prieiga per internetą:

http://en.wikipedia.org/wiki/File:Ernst_Ludwig_Kirchner_-_Nollendorfplatz.jpg

1

2

3

1. *Lietuvių liaudies buitiniai audiniai. Lova su lovatiese. Aukštaičių pirčia. LBM. Rumšiškės,* prieiga per internetą:

http://mkp.emokykla.lt/ars/liet_tautodaile/galerijos/aud_buit_did.htm

2. Stasys Ušinskas (1905–1974)

Žmogus tarp pjūklų. 1930–1932, drobė, aliejus, 95 x 95, prieiga per internetą:

[http://test.svs.lt/?Daile;Number\(44\);Article\(651\)](http://test.svs.lt/?Daile;Number(44);Article(651))

3. Fernanas Ležė (Fernand Léger, 1881–1955)

Geležinkelio sankirta. 1919, drobė, aliejus, 53,8 x 64,8, prieiga per internetą:

http://en.wikipedia.org/wiki/File:Leger_railway_crossing.jpg

8.6. Atsiskaitymo užduotis „Naujojo meno kūrybių žemėlapis“

Nustatyti prasminius ryšius tarp individualiai parinktų šiuolaikinių kūrybių, pagrįstų bendradarbiavimu ir technologijomis. Iš pateiktų 9–12 reprodukcijų (jei dirbame kompiuterių klasėje iš nurodytų svetainių) pasirenkame 5–7 labiausiai įsiminusius kūrybius. Atsiskaitymo lapo centre talpiname trumpą patraukliausio darbo pristatymą: keliais sakiniais nusakome jo sukeltą įspūdį. Aplink šį aprašą skirtingu atstumu (priklausomai nuo konceptualaus objektų tarpusavio ryšio ir asmeninio požiūrio) dėstome kitų kūrybių pristatymus. Lakoniškai nusakome prasminį kelią, jungiantį pavyzdžius. Numatomi vertinimo kriterijai ir balai: už atrankos argumentaciją 0 – 3 balai; už prasminių tiltų nustatymą 0 – 4 balai; už išdėstymo tikslingumą 0 – 3 balai.

Rekomenduojama vaizdinė medžiaga

Robertas Antinis. *Pirštų galimybės*. 2002, prieiga per internetą:

<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2008-04-04-robertas-antinis-juodo-kubo-gelmeje/3903>

<http://www.ciurlionis.lt/muziejus-neregiui>,

Nomeda ir Gediminas Urbonai. *Pro-testo laboratorija*, 2005, prieiga per internetą:

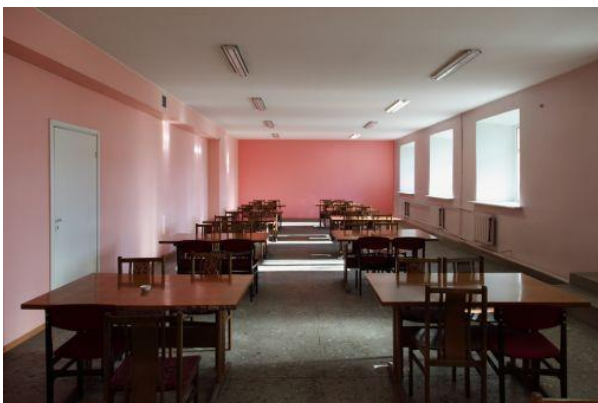
http://www.vilma.cc/LIETUVA/en_index.php?l=LT&mid=189

Coro Collective (Eglė Budvytytė, Goda Budvytytė, Ieva Misevičiūtė). *Raidyno pamoka*, 2009, prieiga per internetą:
<http://www.smartprojectspace.net/exhibitions/59.xml?artist=1801&work=2477>

Artūras Raila. *Žemės galia. Mitologinis Vilnius*, 2008, prieiga per internetą:
<http://www.cac.lt/lt/exhibitions/past/08/832>

Indrė Klimaitė. *Lietuviškos valgyklų kultūros atgimimas*, 2009, prieiga per internetą:
<http://www.kompotas.lt/lt/index2.php?id=10>

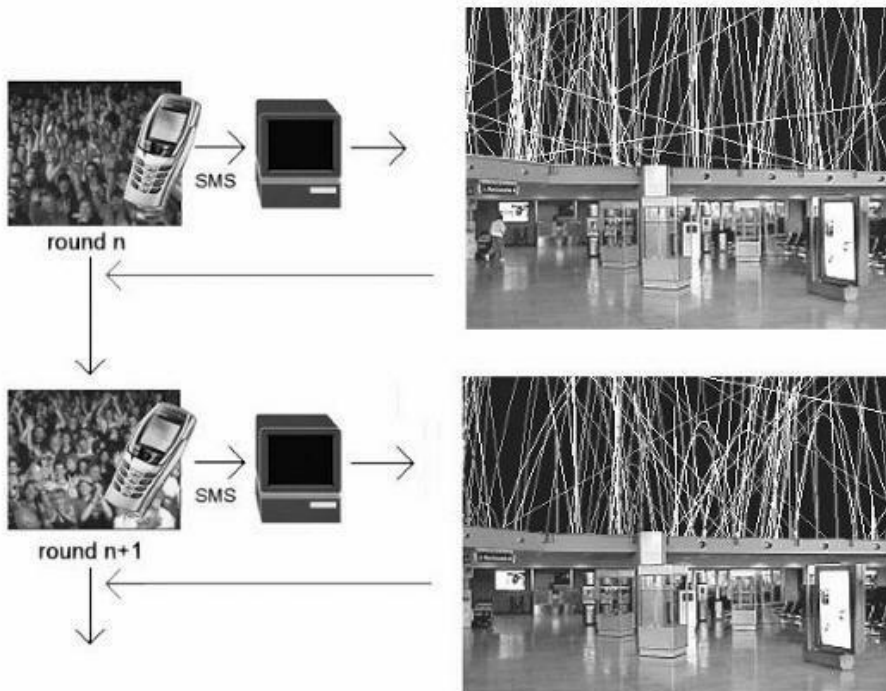
Julijonas Urbonas. *Kalbančios durys*, 2009, prieiga per internetą: http://www.culture.lt/satenai/?leid_id=963&kas=straipsnis&st_id=17173

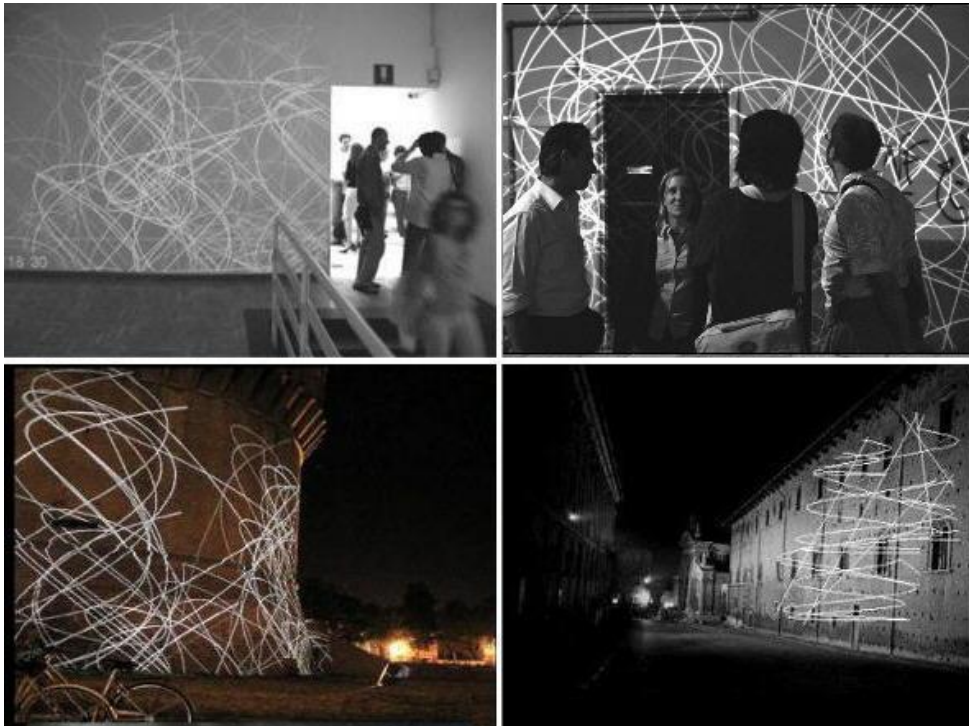

Julius von Bismarckas, Benjaminas Mausas, Richardas Wilhelmeris. *Public Face II*, 2010, prieiga per internetą: <http://www.juliusvonbismarck.com/bank/index.php?/projects/public-face-ii/>

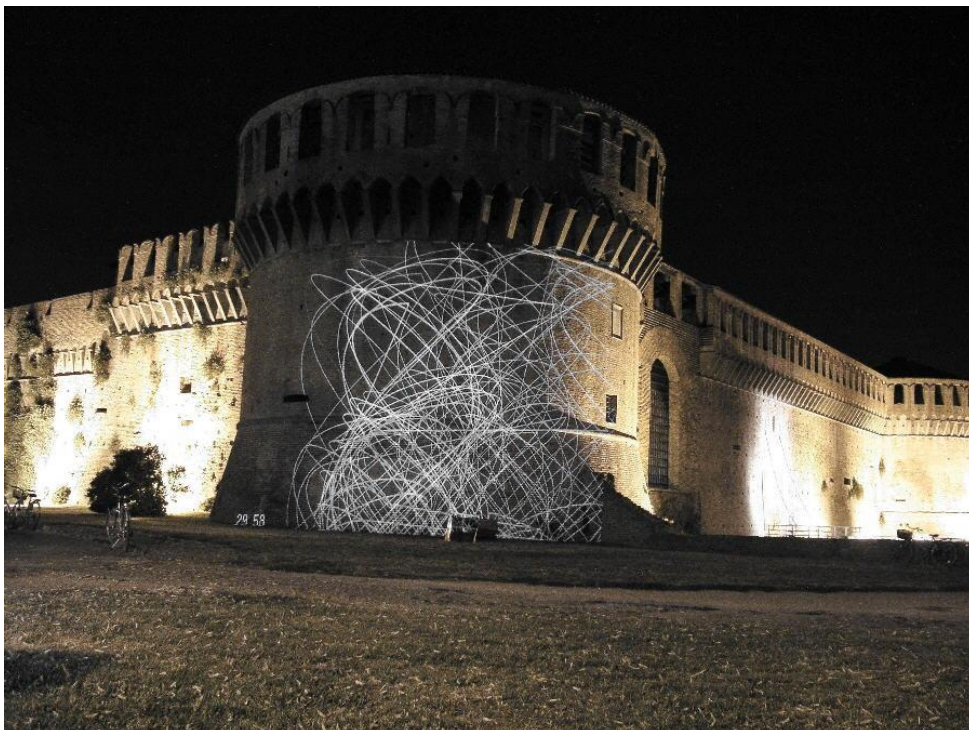
Usmanas Haque'as. *Evoke*, 2007, prieiga per internetą: <http://www.haque.co.uk/evoke.php>

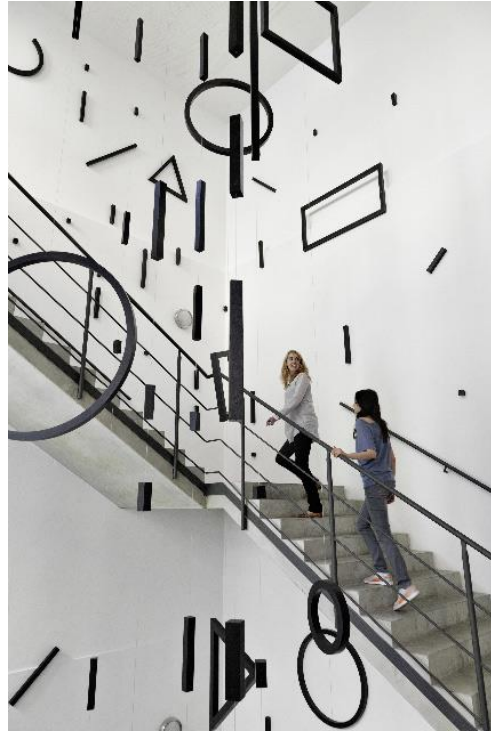

Maurizio Bolognini. *Interaktyvi instaliacija*, 2000–2008, prieiga per internetą:

<http://www.bolognini.org/lectures/amx.htm>

<http://www.bolognini.org/fotoImola06/imola4.JPG>

Ester Stocker. *Destino comune* ir *Gestalt*, abu – 2011, prieiga per internetą:
<http://www.estherstocker.net/>

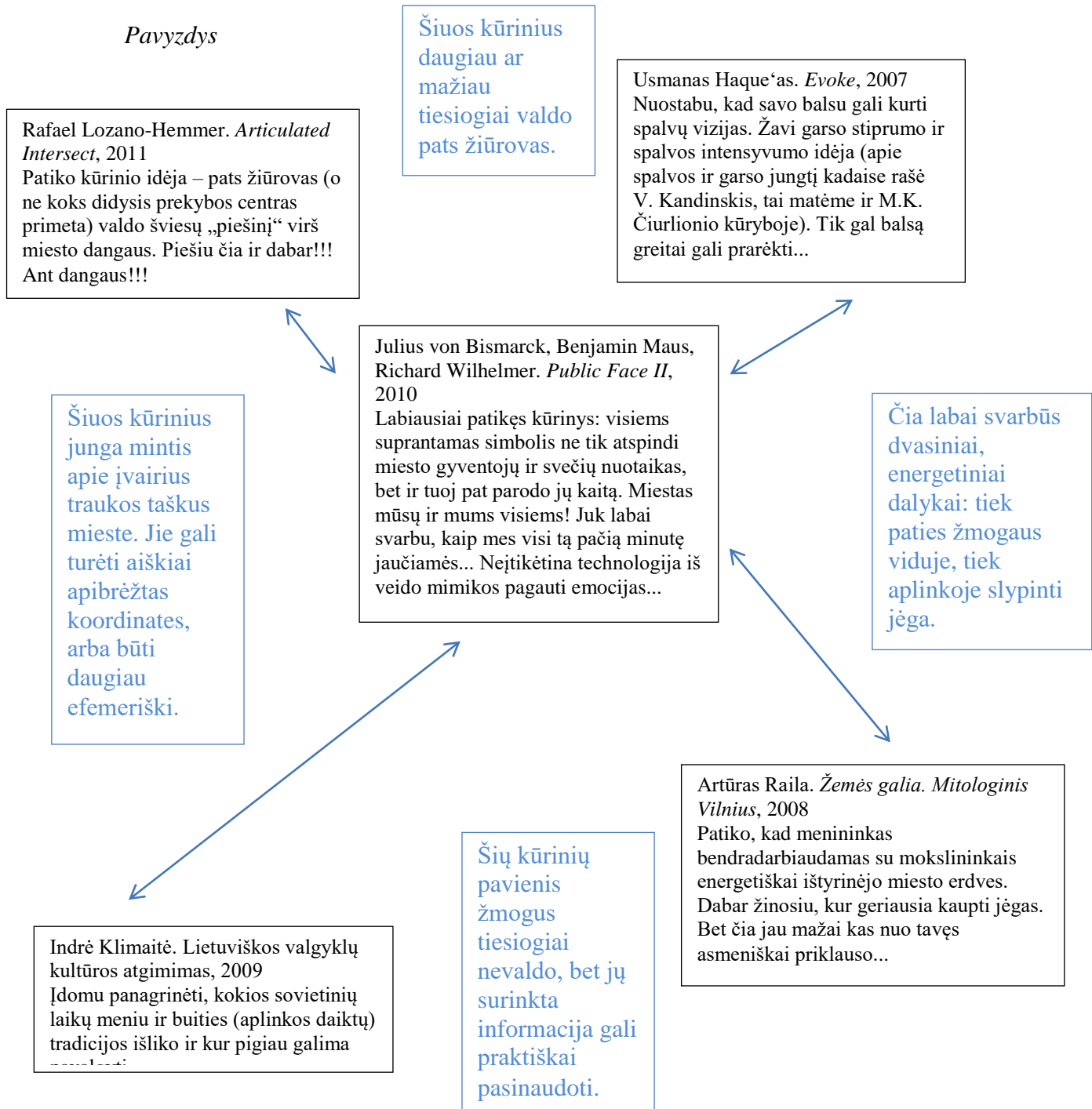

Rafaelis Lozano-Hemmer. *Articulated Intersect*, 2011, prieiga per internetą:
<http://www.lozano-hemmer.com/images.php>

Naderis Tehranis, Gediminas Urbonas. *Liquid Archive*, 2011, prieiga per internetą:
<http://arts.mit.edu/fast/liquid-archive/>, <http://architecture.mit.edu/art-culture-and-technology/project/liquid-archive-fast>

Pavyzdys

Susitikimas su dailininku: Ramūno Čėponio kūryba

Vilniaus Justino Vienožinskio dailės mokyklos mokinių pamoka-ekskursija, 2010-01-15

Pamokos-ekskursijos uždaviniai:

- apibūdinti R. Čėponio kūrybos bruožus abstrakcionizmo ir minimalizmo kontekste,
- betarpiškai apžvelgti autoriaus tapybos ypatumus jo dirbtuvėje,
- patikrinti jo kūrybos metodą piešiant anglimi,
- parengti grupinę menininko ir mokinių piešinių su tekstiniais komentarais parodą mokykloje.

Numatomi rezultatai:

- teoriškai ir praktiškai išnagrinėję abstrakcionizmo ir minimalizmo kūrybos principus, įvertinsime abstraktaus vaizdo raiškos galimybes ir emocinio krūvio lauką,
- pažindami menininko darbo aplinką ir kūrybinių atsiradimo aplinkybes, pagrįsime asmenines nuostatas apie tapytojo profesiją,
- rengdami bendrą parodą su menininku ir rašydami piešinių komentarus, numatysime tarpusavio (menininko-mokytojo-mokinio) bendradarbiavimo kryptis ir perspektyvas.

Pasiruošimas pamokai-ekskursijai: reikalingos priemonės

1. **Mokytojo vizitas į dailininko dirbtuvę** – kūrybos pristatymo ir veiklos plano aptarimas: fotoaparatas, priemonės užrašams.
2. **Teorinė pamoka** – dailininko kūryba dailės kryptių kontekste: projektorius su internetine prieiga.
3. **Susitikimas su menininku** – mokinių sąrašo rengimas ir patvirtinimas, pasirengimas praktinei užduočiai: popierius, anglis, fotoaparatas su galimybe filmuoti.
4. **Grupinė piešinių-tekstų paroda** – anotacijos, kvietimo-lankstinuko, menininko ir mokinių tekstų maketavimas ir spausdinimas, kūrinių kabinimas, atidarymo datos ir valandos derinimas: popierius, spausdintuvas, eksponavimo įranga, vaišės renginio atidarymui.

Ramūnas Čeponis. TARP 1. 2010

Teorinės pamokos klausimai (prieš kelionę į dailininko dirbtuvę)

- Kas yra abstrakcija?
- Ar abstraktaus vaizdo kūrimas yra bėgimas į savąjį jausmų pasaulį?
- Kokiomis abstrakčios raiškos priemonėmis įprasminčiau jausmą (pavyzdžiui, ramybę ar baimę)? Ką ir kaip stengčiausi pabrėžti?
- Kaip vertinu abstrakčiąją tapybą?
- Kodėl keičiasi požiūris į menininką ir jo kūrybą, kai iš arti pamatai jo aplinką?
- Kokie svarbiausi abstrakčiosios dailės bruožai?
- Ko siekia menininkai, plėtojantys abstrakčiąją raišką?
- Kas būdinga abstrakčiajam ekspresionizmui? Žymiausi krypties atstovai.
- Ką vadiname gesto tapyba?
- Žymiausi lietuvių abstrakčiosios tapybos atstovai. Kuo išsiskiria Ramūno Čeponio kūryba?

Mokinių įspūdžiai ir atsiliepimai

Menininko dirbtuvė – tai kitas pasaulis, savotiškas jausmų ir tiesos ieškojimo triumfas... Susikūręs savąją aplinką, menininkas tampa dalim to, kas yra ir kas bus...

Įžengęs į R. Čeponio dirbtuvę, pasijauti lyg svečiuose – neramiai baidaisi, tampa nesavu, pasimeti. Tai pradinė reakcija į kitą energetiką. Šį pojūtį (galbūt todėl, kadėjome grupė) sustiprino ir siauras koridorius, neregimai spaudžiantis iš šonų.

Įžengęs į holą, pamatai krikščioniškų ženklų kupiną aplinką ir jaukiai šildantį židinį (šalčio nukamuotiems žandus raudonių išmušė).

Pro langus atsiverianti erdvė, antrasis aukštas, iškabinti paveikslai šiek tiek atpalaiduoja: susilieji su tuo, kas yra. Jaukiai atsisėdi jau „pasigavęs“ savąjį aš.

Gintautas J., 17 m.

Susitikimas dailininko dirbtuvėje man leido suprasti, kad gyvai nepamačius menininko darbų, nereikėtų jų per daug griežtai vertinti.

Guostė M., 16 m.

Iš tiesų buvo labai smagu praleisti dieną pas menininką dirbtuvėje. Galima buvo pasijusti pačiam menininku ir išbandyti jo psichologinius metodus paįsant.

Robertas G., 17 m.

Malonu buvo paeksperimentuoti, ieškoti savęs atsiminimuose. Tokia aplinka sukūrė norą būti jos šeimininku, t.y., pačiu menininku.

Gintautas J., 17 m.

Savo piešiniu aš norėjau priminti jausmą, kai žinai, kad artėji prie suvokimo, bet nežinai, ar tikrai jį pasieksi, tas džiaugsmas, kad gali jį pasiekti, ir nuoskauda, kad taip atitrūksi nuo žemės.

Kiti mano piešinyje išvelgė du žmones ir klausimą, ar turės jie sąlyčio taškų. Artėjimą prie žemės, leidimąsi.

Eglė B., 16 m.

Piešinyje norėjau atskleisti savo praeitos savaitės vidinį išgyvenimą. Tai keletas jausmų, pojūčių: baimė, įtampa, neaiškumas, abejonė. Tokių pojūčių perteikimas darbe tai, lyg ir išsivadavimas iš jų, kova su jais. Dėl to ši užduotis man labai patiko.

Kiti žvelgdami į mano darbą matė: žiemą, nepasitikėjimą... figūras, kurios nori susiliesti, ar iš vienos figūros išsiskyrusias... tiesa, nelabai tiksliai pamenu, bet visi daugmaž suprato mane... man taip pasirodė.

Ieva K., 16 m.

Savo piešiniu aš norėjau parodyti, kaip gražiai gyvena mano ramybė.

Kiti mano piešinyje išvelgė miškus, medžius, didingumus arba nieką.

Akvilė K., 17 m.

Savo piešiniu aš norėjau pavaizduoti saulės užtemimo paskatintą ginčą dėl nieko.

Kiti mano piešinyje išvelgė (tiksliai neatsimenu, bet atrodo) gėles, mėnulio užtemimą... Ir kažkas apie pyktį buvo pasakyta.

Guostė M., 16 m.

Savo piešiniu aš norėjau pavaizduoti tai, kad yra vienas aiškus gyvenimo kelias, tačiau man vis atsiranda abejonų, klausimų, kryžkelių, pasirinkimų, kurie įneša į mano gyvenimą sumaištį, chaoso.

Kiti mano piešinyje išvelgė savęs ieškojimą, pasimetimą, nežinojimą ir sumaištį.

Austėja M., 16 m.

Edukacinė paroda iš ciklo „Dailininko dirbtuvėje“

R.Čeponio ir VJVDM mokinių piešiniai ir tekstai

Vilniaus Justino Vienožinskio dailės mokykla, 2010 m. sausio 22 – vasario 5 d.

Piešinyje stengiausi perteikti savo išgyvenimus, kuriuos patyriau dieną prieš. Mintis, prisiminimas, piešinys ir bendras psichologinis darbo aptarimas leido pačiam sau atsiskleisti prieš visus. Stengėmės interpretuoti, tai, kas, supratau, yra svarbiausia paties Ramūno kūryboje. Teko užsimerkus, klaidžioti savyje, ieškoti jautrių išgyvenimo linijų, kurios pasakė rankoms, ką reikia paišyt.

Robertas G., 17 m.

Savo darbe norėjau pavaizduoti atsiskyrimą-išsiskyrimą. Dviejų figūrų dinamiškumo efektą, kai viena pradingsta savyje, savo kančioje, o kita iškyla ir susilieja su šviesa. Jausmas dviprasmiškas – galime įžvelgti ir tobulybę, jei tos figūros nebūtų išsiskyrusios ir liktų vientisos. Čia gimsta ir priešingybė – chaotiškumo jausmas. Draugų atsiliepimai neatitiko to, tačiau interpretacijos sukėlė daug kitų minčių... Apskritai tokie darbai atrodytų kuriami tik sau ir padeda sustiprinti savo tiesas. Man tai primena smauglio, virškinančio dramblių, piešinį iš „Mažojo princo“.

Gintautas J., 17 m.